

Uloga doživljaja međugrupne prijete u socio-psihološkoj integraciji izbjeglica i zajednice primatelja

Kiralj, Jana

Doctoral thesis / Disertacija

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

<https://doi.org/10.17234/diss.2022.396571D>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:634140>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Jana Kiralj

**ULOGA DOŽIVLJAJA MEĐUGRUPNE
PRIJETNJE U SOCIO-PSIHOLOŠKOJ
INTEGRACIJI IZBJEGLICA I ZAJEDNICE
PRIMATELJA**

DOKTORSKI RAD

Zagreb, 2022

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Jana Kiralj

**ULOGA DOŽIVLJAJA MEĐUGRUPNE
PRIJETNJE U SOCIO-PSIHOLOŠKOJ
INTEGRACIJI IZBJEGLICA I ZAJEDNICE
PRIMATELJA**

DOKTORSKI RAD

Mentor:

dr. sc. Dean Ajduković, prof. emeritus

Zagreb, 2022

University of Zagreb

Faculty of Humanities and Social Sciences

Jana Kiralj

**THE ROLE OF PERCEPTION OF
INTERGROUP THREAT IN THE SOCIO-
PSYCHOLOGICAL INTEGRATION OF
REFUGEES AND RECEIVING
COMMUNITY**

DOCTORAL THESIS

Supervisor:

dr. sc. Dean Ajduković, prof. emeritus

Zagreb, 2022

O MENTORU

Dean Ajduković je profesor emeritus Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, gdje je proveo svoju karijeru. Doktorirao je psihologiju na Sveučilištu u Zagrebu (1983.), bio je stipendist programa Fulbright na Kalifornijskom sveučilištu u Berkeleyu i gostujući profesor na Sveučilištu u Denveru. Njegova istraživanja, nastava i praksa uključuju metodologiju istraživanja, međugrupne odnose u postkonfliktnim zajednicama, psihotraumatologiju, socio-psihološku integraciju izbjeglica, psihosocijalnu skrb u katastrofama, prevenciju nasilja u bliskim odnosima, razvoj i evaluaciju intervencija u zajednici. Trenutno predaje na dva doktorska programa na Sveučilištu u Zagrebu i jednom na Sveučilištu u Splitu. Objavio je preko 175 znanstvenih i stručnih radova u recenziranim časopisima i poglavljima knjiga, napisao je 7 i uredio 12 knjiga, a jedan je od najcitiranijih autora u hrvatskoj psihologiji. Predavao je u brojnim centrima izvrsnosti u SAD-u i Europi te je vodio preko 30 istraživačkih i primijenjenih projekata, a u više međunarodnih projekata koje je financirala EU je bio suvoditelj. Razvio je i proveo brojne neformalne programe obuke za preko 6000 pomagača u cijeloj zemlji i inozemstvu. Redovni je recenzent za desetak vodećih međunarodnih časopisa. Bio je konzultant za međunarodne organizacije u zemljama pogođenim sukobom kao što su Bosna i Hercegovina, Makedonija, Kosovo, Albanija, Rusija, Gruzija, Azerbajdžan, Ingušetija, Ukrajina, Tadžikistan, Kolumbija. Organizirao je nekoliko velikih europskih stručnih konferencija i bio je član brojnih međunarodnih programskih odbora konferencija. Bivši je predsjednik (1993.-2013.) Društva za psihološku pomoć (DPP), član uprave International Society for Health and Human Rights (ISHHR, 1998.-2011.); predsjednik (2003-2005) i član uprave (1997-2007, 2015-) European Society for Traumatic Stress Studies (ESTSS). Sada je predsjednik Hrvatskog društva za traumatski stres (HDTS) i predsjednik uprave European Network for Work with Perpetrators (WWP EN). Dobitnik je Državne nagrade za znanost (2006.), Nagrade Fiat Psychologia za napredak primijenjene psihologije (2007.), Nagrade Wolter de Loos za izuzetan doprinos europskoj psihotraumatologiji (2011.), Nagrade Hrvatskog psihološkog društva za životno djelo (2019.), te Državne nagrade za životno djelo (2021).

ZAHVALE

Prvenstveno zahvaljujem svom mentoru, Deanu Ajdukoviću, prof. emeritusu, na kontinuiranoj podršci u nošenju s izazovima tijekom rada na našem istraživačkom projektu FOCUS i za vrijeme mog doktorskog studija. Kad bi pogledao našu suradnju, mislim da bi Lev Vygotsky potvrdio da je upravo na to mislio u svojoj sociokulturnoj teoriji kognitivnog razvoja.

Članicama svoje komisije za praćenje tijekom doktorskog studija, izv. prof. dr. sc. Margareti Jelić, doc. dr. sc. Teni Vukasović Hlupić i prof. dr. sc. Dinki Čorkalo Biruški iskreno zahvaljujem na vrijednim osvrtima i idejama za poboljšanje u svim fazama stvaranja ove doktorske disertacije. Dr. sc. Margareti Gregurović, članici moje komisije za ocjenu disertacije, srdačno zahvaljujem na ekspresnom odgovaranju na moje upite tijekom pisanja doktorske disertacije, posebno u prvoj, ekstatičnoj fazi, te na izrazito korisnim komentarima u mojoj završnoj, pomalo umornoj fazi pisanja disertacije.

Eni Uzelac, asistentici, čiji je ured na fakultetu prostorno najdalji momemu, ali emotivno najbliži mom srcu, zahvaljujem što mi je u trenutku kada je to bilo najpotrebnije ukazala na moja znanja i sposobnosti s odmjerenom, oštrom toplinom. Uvijek prepoznaš treba li mi utjeha ili razbijanje trenutnog okvira razmišljanja i nitko to ne može kao ti.

Dr. sc. Uni Mikac, poslijedoktorandici, *geek*-kraljici i mojoj dragoj prijateljici, toplo zahvaljujem za svu podršku tijekom pisanja ove disertacije, kako socio-emocionalnu, tako i informacijsku. Ne pretjerujem kada kažem da od tebe učim svaki put kad razgovaramo.

Dr. sc. Jasmini Tomas, poslijedoktorandici i Jasmini Mehulić, asistentici, zahvaljujem na uvijek iskreno upućenom pitanju „kako si?“. Bez obzira na moje odgovore, vaše zanimanje i briga su mi dizale raspoloženje.

Svojim roditeljima zahvaljujem što su me poticali i omogućili da studiram i radim ono što želim. Vaše povjerenje u moje odluke daje mi sigurnost da će sve prije ili kasnije biti u redu.

Svom Lacu, kojeg rijetki zovu punim imenom, zahvaljujem za sve šalice čaja i kave, te sve sendviče koji su se bez riječi stvorili na mom radnom stolu. Tko nema takvu podršku, ne zna koliko ona znači.

Svim sudionicima, anketarima i prevoditeljima zahvaljujem što su odvojili svoje dragocjeno vrijeme kako bi nam pomogli da bolje razumijemo integraciju izbjeglica i članova zajednice primatelja.

SAŽETAK

Socio-psihološka integracija je dimenzija koja se odnosi na integracijske ciljeve vezane uz bliske međusobne odnose izbjeglica i primatelja. Cilj ovog istraživanja bio je usporediti pokazatelje socio-psihološke integracije između izbjeglica iz Sirije i članova zajednice primatelja u Hrvatskoj te ispitati ulogu doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijateljstva kod izbjeglica i primatelja u procesu integracije. Metodom individualne ankete prikupljeni su podaci od 600 primatelja i 149 izbjeglica iz Sirije. Upitnici su sadržavali ista ili komparabilna pitanja o socio-demografskim obilježjima te o socio-ekonomskim i socio-psihološkim pokazateljima integracije.

Izbjeglice su pokazale pozitivnije stavove prema primateljima, učestaliji i pozitivniji kontakt, niže razine doživljaja realistične i simboličke prijateljstva, veći stupanj socijalne bliskosti i veći udio primatelja u svojoj socijalnoj mreži nego obratno. Izbjeglice koje su imale više obrazovanje i neugodniji kontakt s primateljima pokazale su više razine realistične prijateljstva, a one koje su imale neugodniji kontakt su pokazale više razine simboličke prijateljstva. Primatelji koji su imali slabije obrazovanje, niži socio-ekonomski status i slabiju potporu pravima izbjeglica pokazali su više razine realistične prijateljstva, a oni koji su bili stariji, politički desno orijentirani, doživjeli izbjeglice u manjoj mjeri dijelom zajednice ili manje podupirali njihova prava, imali su više razine simboličke prijateljstva. Doživljaj prijateljstva javlja se kod pripadnika obje grupe, negativno je povezan s poželjnim integracijskim ishodima i ima potencijal narušiti integracijski proces.

Ključne riječi: integracija, izbjeglice, stavovi, doživljaj međugrupne prijateljstva, međugrupni kontakt

ABSTRACT

Introduction

Integration of refugees and the members of the receiving communities is a two-way, dynamic and multidimensional process that includes members of both groups. Indicators of Integration Framework (Ager and Strang, 2008; Ndofor-Tah et al., 2019) defines four separate, but interlinked dimensions of refugee integration: Markers and Means (corresponding to the socio-economic dimension), Social Connections (corresponding to the socio-psychological dimension), Facilitators, and Foundation. Each of these dimensions presents a series of integration challenges for refugees, and the success in overcoming them leads to the greater integration of the two groups. Socio-psychological dimension of integration is related to well-being of refugees and the members of the receiving communities, whereby both groups overcome challenges related to the positive intergroup relations – frequent and pleasant intergroup contact, high levels of social proximity, intertwining of the social networks, readiness to assist each other, positive intergroup attitudes, low levels of the perception of intergroup threat, etc.

So far, research on socio-psychological integration mostly focused on describing and explaining the connections between various socio-psychological constructs believed to be relevant in the explanation of intergroup relations between the refugees and members of the receiving communities. Studies mostly focused on the experiences and perceptions of the receiving community members, with few studies exploring the socio-psychological integration in the refugee community. Correlation research mostly included intergroup attitudes (e.g. Ajduković et al., 2019; Croucamp et al., 2017; Pedersen et al., 2005), perception of intergroup threat (Schweitzer et al., 2005; Stephan et al., 2005; Sunhan et al., 2012), attitudes towards acculturation strategies (Geschke et al., 2010; Haase et al., 2019), intergroup contact (Barlow et al., 2012; De-Tezanos Pinto et al., 2017; Saab et al., 2017), social distance (Bruneau et al., 2017; Koc and Anderson, 2018), support of the receiving community members for the rights of refugees/asylum seekers and support for the integration policies (Verkuyten et al., 2018; Hartley and Pedersen, 2007), emotions and solidarity (Bračić, 2018; Pedersen and Thomas, 2013; Pawlicka et al., 2019; Verkuyten, 2004), political orientation and related personality traits such as right-wing authoritarianism and social dominance orientation (Anderson, 2016; Yitmen and Verkuyten, 2018). Experimental research mostly explored the perceptions of the receiving community members of the differences between groups of migrants (e.g. economic migrants and refugees) (Abeywickarma et al., 2018; Bansak et al., 2016; Gregurović et al., 2016), while

the quasi-experimental methodology was used in studying effects of interventions on the changes in prejudicial attitudes towards refugees and asylum seekers (Berndsten et al., 2018; Cameron et al., 2007; Crowell, 2000).

Research with refugees in the area of socio-psychological integration included the study of the concept of integration in refugees (Ager and Strang, 2004b), and wishes to return to their country (Di Saint Pierre et al., 2015; Wilson et al., 2017), while a smaller number of studies included intergroup contact (De Tezanos-Pinto et al., 2017; Haase et al., 2019; Saab et al., 2017), perception of attitudes of the receiving community towards own, refugee group (Cheah et al., 2013), experiences of discrimination (Bagci and Canpolat, 2019; Cheah et al., 2013; Di Saint Pierre et al., 2015; Parker, 2018; Wilson et al., 2017), and the role of social support in the process of adjustment to living in a new country (Anatawbi and Al Amad, 2019; Demir and Volkan, 2019; De Anstiss et al., 2019).

These studies bring to attention various important connections between the indicators of socio-psychological integration, but also show some methodological shortages. Firstly, the concepts of socio-psychological dimension of integration and its indicators are not well defined. Secondly, the studies almost exclusively include members of the receiving community, thus ignoring integration as a two-way and dynamic process that includes interaction between the minority and majority group. With that, the challenge is to design the comparative indicators of socio-psychological integration for both the receiving community and refugees. Thirdly, the samples used in the aforementioned studies were mostly convenient samples which narrow the possibility of generalization of conclusions to the general public. Fourthly, the socio-demographic and socio-economic characteristics of the participants were included solely as control variables in the models, which contradicts the nature of dimensions of integration as interlinked and dependent on each other. Finally, the choice of predictors and criteria in these studies is not always consistent, with some constructs playing various roles in the models across studies.

This doctoral thesis aimed to overcome detected methodological issues of previous research on the socio-psychological integration of refugees and receiving community.

Research goal

The goal of this research was to compare the indicators of socio-psychological integration between refugees from Syria and members of the receiving community in Croatia and to explore

the role of the perception of realistic and symbolic intergroup threat in refugees and members of the receiving community in the process of integration.

To the best of our knowledge, no study has so far attempted to measure the same or comparable indicators of socio-psychological integration and to compare them between the groups. Furthermore, the perception of intergroup threat is a construct with a high potential for influence on the process of integration and has not yet been studied in the refugee communities. Perception of intergroup threat can be linked to the socio-economic and socio-psychological dimensions of integration alike, as well as the aspects of integration related to personal safety and stability, culture, religion and language. According to the Integrated threat theory (ITT, Stephan and Stephan, 2000), the perception of realistic intergroup threat is particularly related to personal and group resources such as employment, education, housing and personal safety. On the other hand, the perception of symbolic intergroup threat is related to the desire to maintain and protect one's culture, customs, way of life and social identity. Perception of intergroup threat is closely related to the integration challenges of both refugees and receiving community members.

Four research problems were defined: (1) To explore the theoretically expected differences in indicators of socio-psychological integration between refugees and members of the receiving community; (2) To determine whether socio-demographic characteristics, socio-economic indicators and socio-psychological indicators of integration predict the perception of realistic and symbolic intergroup threat in refugees from Syria in Croatia, and whether the socio-psychological indicators of integration add to the overall explanation of these criteria above and beyond socio-demographic characteristics and socio-economic indicators of integration; (3) To determine whether socio-demographic and socio-economic characteristics and socio-psychological indicators of integration, as well as the perception of the receiving community members of the impact of migration on the socio-economic situation in the country predict the perception of realistic and symbolic intergroup threat in members of the receiving community in Croatia; and (4) To test the mediation effect of the perception of intergroup threat in the relation of intergroup attitudes towards refugees and readiness of the receiving community members to assist refugees.

Method

This research is a part of an international, interdisciplinary project Forced Displacement and Refugee-Host community Solidarity (FOCUS) funded by the European Commission from the

Horizon 2020 Programme for Research and Innovation. A total of 600 members of the receiving community and 149 refugees from Syria participated in the study. The samples were gathered in three cities in Croatia that host the greatest number of refugees from Syria, thus increasing the probability of intergroup interaction – Zagreb, Karlovac and Sisak. Probabilistic sampling was used for the members of the receiving community who were approached using the Random Walk Technique. Refugees were approached using the Snowball Technique through the social networks of the researchers, interpreters of Arabic and non-governmental organizations that work with refugees. The participants provided answers to the survey questionnaire which contained a series of questions regarding the socio-demographic characteristics of the participants (for both groups), their socio-economic characteristics (for the members of the receiving community) or the indicators of their socio-economic integration (for the refugees), and the indicators of socio-psychological integration (for both groups). The survey questionnaires differed somewhat between the groups – some questions were posed identically for both groups with identical response options, a part of the questions was complementary between the groups, and a portion was exclusive to either group.

For the socio-demographic characteristics of the members of the receiving community, age, sex, level of education, the importance of religion in their life, frequency of practising religious customs and political orientation were measured. For the refugees from Syria, age, sex, level of education, the importance of religion in their life, frequency of practising religious customs and the length of stay in Croatia were asked.

The total monthly income of the household (in Croatian Kuna) was used as an indicator of the socio-economic status in the sample of the receiving community members. In the refugee sample, alongside the total monthly income of the household (in Kuna), proficiency in the Croatian language was measured as an indicator of socio-economic integration using three items on the proficiency in speaking, writing and reading Croatian.

For the receiving community members, the perception of the socio-economic situation of refugees was measured using four items, and the perception of the impact of migration on the socio-economic situation in Croatia was measured using six items.

In both groups, the indicators of socio-psychological integration were measured using identical or comparable measures. Intergroup attitudes towards the members of the other group were measured using six items (Intergroup attitudes scale, Ajduković et al., 2019). Perception of intergroup threat was measured using seven items, three for the perception of realistic and four

for the perception of symbolic intergroup threat (Perception of threat scale, Ajduković et al., 2019). Intergroup contact was measured using ten items for five contexts of life, with participants estimating the quantity (frequency) and quality (degree of pleasantness) of intergroup contact for each context. The size of the social network of participants and the share of the members of the other group in their social networks were measured using six items. Social proximity was measured using five items (Social proximity scale, Ajduković et al., 2019). The frequency of experiences of discrimination was measured only in the sample of refugees from Syria, with a total of seven items, each relating to a different context of interaction with the members of the receiving community. Support of the members of the receiving community for the rights of refugees was measured using twelve items (Support for the rights of asylees scale, Ajduković et al., 2019), and their readiness to assist refugees was measured using four items (Readiness to assist asylees, Ajduković et al., 2019). Finally, in the receiving community sample, the participants estimated the degree to which the refugees were a part of the community they live in, in Croatia, using one item.

Analysis

The analysis consisted of data preparation and preliminary analysis, analysis of characteristics of the participants in two samples using descriptive statistics, psychometric evaluation of scales including structural modelling, invariance testing and reliability testing, t-tests and chi-squares for comparison of the indicators of socio-psychological integration between the groups, hierarchical regression analysis for testing the prediction model of perception of intergroup threat in refugees, structural modelling for testing the prediction model of perception of intergroup threat in members of the receiving community, and structural modelling for testing the mediation effect of the perception of intergroup threat between the intergroup attitudes of the members of the receiving community towards the refugees and their readiness to assist refugees.

Results

Refugees from Syria have shown a more positive view of the members of the receiving community than vice-versa in all indicators of socio-psychological integration. They presented more positive intergroup attitudes ($t(434.350) = -24.846, p < .001, d = -1.844$), lower levels of the perception of realistic ($t(734) = 4.387, p < .001, d = 0.417$), and symbolic intergroup threat ($t_s(736) = 10.751, p < .001, d_s = 1.015$), more frequent and more positive intergroup contact across all five contexts, a greater share of members of the receiving community in their social

network than vice-versa (acquaintances – $\chi^2(4, N = 741) = 467.510, p < .001$; friends – $\chi^2(4, N = 740) = 437.055, p < .001$, persons to call for help – $\chi^2(4, N = 744) = 413.838, p < .001$), and a greater degree of social proximity ($t(520.862) = -18.979, p < .001, d = -1.341$).

For refugees from Syria, two hierarchical regression analyses were conducted on multiply imputed datasets ($m = 100$) to determine significant predictors of (1) perception of realistic intergroup threat, and (2) perception of symbolic intergroup threat. For the perception of realistic intergroup threat, a prediction model included age, level of education, employment status, total monthly income of the household and Croatian language proficiency (step 1), quantity and quality of intergroup contact and frequency of experiences of discrimination (step 2). In step 1, only level of education was a significant predictor ($b = 0.566, SE = 0.210, t = 2.682, p = .008$), and the model explained around four percent of the total variance of the criterion ($R^2 = .071, 95\% \text{ CI } [.012, .172], fmi = .07; \text{Adj } R^2 = .038, 95\% \text{ CI } [.001, .126], fmi = .127$). In the second step, the level of education ($b = 0.540, SE = 0.209, t = 2.582, p = .011$) and the quality of intergroup contact with the members of the receiving community ($b = -0.737, SE = 0.278, t = -2.654, p = .009$) were significant predictors, and the model explained around seven percent of the total variance of the criterion ($R^2 = .127, 95\% \text{ CI } [.041, .243], fmi = .068; \text{Adj } R^2 = .076, 95\% \text{ CI } [.012, .182], fmi = .111$). Multivariate Wald test showed that the addition of the predictors in step 2 significantly increased the fit of the model to the collected data ($dl = 2,37, df1 = 3, df2 = 136, dfcom = 140, p = .073, riv = .178$).

For the perception of symbolic intergroup threat in refugees, a prediction model included age, level of education, frequency of practising religious customs and importance of religion in the life of the participant (step 1), and quantity and quality of intergroup contact and frequency of experiences of discrimination (step 2). In step 1 no predictor was significant, and the percentage of the explained variance of the criterion was very small, around three percent ($R^2 = .029, 95\% \text{ CI } [.000, .109], fmi = .109$). In the second step, the quality of the intergroup contact of refugee participants with the members of the receiving community was the sole significant predictor ($b = -0.874, SE = 0.235, t = -3.718, p < .001$), and the model explained around ten percent of the variance of the perception of symbolic intergroup threat in refugees ($R^2 = .147, 95\% \text{ CI } [.054, .268], fmi = .073; \text{Adj } R^2 = .105, 95\% \text{ CI } [.027, .219], fmi = .101$).

Prediction models of perception of realistic and symbolic intergroup threat in members of the receiving community were tested using structural equation modelling. A very high number of missing values and a very small variability of the available data in the measures of quantity and quality of intergroup contact indicated that the contact the members of the receiving community

have with the refugees is very rare and that the participants could not consistently estimate its quality. Therefore, intergroup contact was not included in the tested models. The model included the perception of realistic intergroup threat as a latent criterion, with two latent predictors – perception of the impact of migration on the socio-economic situation in the country, and support for the rights of refugees; and five single-item predictors – age, level of education, total monthly income of the household, political orientation and perception of the degree to which the refugees were a part of the community in which they live in, in Croatia (society membership). Covariances between item-level predictors and covariances between two indicators of the perception of the impact of migration were included in the model. Covariance between the latent variable of support for the rights of refugees and the item-level variable of perception of the degree to which the refugees are a part of the community was also allowed. This model presented a satisfying fit ($\chi^2(79, N = 600) = 329.637, p < .001$; CFI = .917; TLI = .896; RMSEA = .073, CI 90% [.065, .081]; SRMR = .071), and has in total explained 21% of the variance of the perception of realistic intergroup threat. Significant predictors were the level of education ($\beta = -.110, b = -0.080, SE = 0.031, z = -2.578, p = .010, CI\ 95\% [-.140, -.019]$), total monthly income of the household of the participant ($\beta = -.114, b = -0.022, SE = 0.009, z = -2.315, p = .021, CI\ 95\% [-.040, -.003]$), political orientation ($\beta = .217, b = 0.137, SE = 0.032, z = 4.257, p < .001, CI\ 95\% [.074, .200]$), and support for the rights of refugees ($\beta = -.307, b = -0.290, SE = 0.052, z = -5.524, p < .001, CI\ 95\% [-.392, -.187]$).

The prediction model for the perception of symbolic intergroup threat in receiving community members included the perception of symbolic intergroup threat as a latent criterion, one latent predictor – support for the rights of refugees; and six item-level predictors – age, level of education, political orientation, the importance of religion in the life of the participant, frequency of practising religious customs and the perception of the degree to which the refugees are a part of the community they live in Croatia (society membership). Covariances between item-level predictors were allowed, as well as the covariance between the support for the rights of refugees and the society membership. This model showed a good fit ($\chi^2(42, N = 600) = 148.849, p < .001$; CFI = .955; TLI = .939; RMSEA = .065, CI 90% [.054, .077]; SRMR = .046), and explained almost 38% of the variance of the perception of symbolic intergroup threat. Significant predictors were age ($\beta = .105, b = 0.008, SE = 0.003, z = -2.700, p = .007, CI\ 95\% [.002, .014]$), political orientation ($\beta = .152, b = 0.122, SE = 0.039, z = 3.111, p = .002, CI\ 95\% [.045, .200]$), support for the rights of refugees ($\beta = -.518, b = -0.618, SE = 0.058, z = -10.564,$

$p < .001$, CI 95% [-.732, -.503]), and the society membership ($\beta = -.122$, $b = -0.141$, $SE = 0.056$, $z = -2.519$, $p = .012$, CI 95% [-.205, -.031]).

A model testing the mediation of the perception of realistic and symbolic threat in the prediction of the readiness to assist refugees based on intergroup attitudes showed a poor fit to the collected data. Modification indices indicated a need for multiple factor loadings of items which are theoretically measures of a single factor. Therefore, the changes in the model were not supported by the theory and previous empirical research and were not implemented in the model.

Discussion

This research studied the indicators of socio-psychological integration in refugees from Syria and members of the receiving community in Croatia with special emphasis on the role of the perception of intergroup threat in both groups. It was shown that the refugees consistently perceive the receiving community in a more positive light than vice-versa. Refugees from Syria showed more positive attitudes towards the receiving community, a greater level of social proximity towards it, a greater share of receiving community members in their social circles, and more frequent and more positive intergroup contact than the receiving community members showed. Additionally, the refugees presented lower levels of perception of realistic and symbolic intergroup threat than did the receiving community members, though based on the Integrated threat theory, the refugees are expected to present higher levels of perception of the realistic intergroup threat than receiving community. In another, qualitative research conducted with refugees from Syria and the receiving community members in Croatia, the authors found strong narratives presenting the perception of realistic threat in the receiving community members, which was equally, if not more prominent than symbolic intergroup threat and often justified based on the macro-economic situation in the country (Kiralj and Ajduković, in press).

Members of the receiving community did show less frequent intergroup contact with the refugees from Syria, as expected, but this contact was much rarer than expected. Although the sampling of the receiving community was probabilistic in three cities that host the greatest number of refugees, it seems that the very small size of the refugee population lead to the low likelihood of intergroup contact. Some research shows the effect of *imagined* contact on the reduction of prejudice and pro-social behaviour (Miles and Crisp, 2013), and the effect of *spontaneous imagining* of pleasant contact on attitudes and social distance towards the members of the other group (Stathi et al., 2019). It is possible that in the absence of real-world intergroup

contact, techniques like imagining pleasant contact can positively influence indicators of socio-psychological integration and lead to desired outcomes, such as the reduction of intergroup threat and promoting positive intergroup attitudes.

Refugees with higher levels of education and those who estimated the quality of their contact with the members of the receiving group as more negative have also showed higher perception of realistic intergroup threat. Those refugees who estimated the quality of intergroup contact as more negative also reported higher perception of symbolic intergroup threat. These findings add to other empirical findings on the importance of intergroup contact in the mechanism of intergroup threat. Very low percentage of explained variance of perception of realistic and symbolic threat indicates that constructs predicting the perception of threat in the receiving community might not be adequate for the explanation of the phenomena in the refugee community.

Members of the receiving community who had lower levels of education, lower total monthly income of the household, those who were right-wing oriented and those who showed lesser support for the rights of the refugees presented higher levels of perception of realistic intergroup threat. Similarly, those who were older, right-wing politically oriented, who perceived the refugees to be a part of the society to a lesser extent and those who showed lesser support for the rights of refugees, presented higher levels of the perception of symbolic intergroup threat. These prediction models explained a fair amount of the variance of the criteria and validated previous empirical findings in the field.

Conclusion

Integration of refugees and receiving communities is a multidimensional, dynamic and complex phenomenon that should be studied in both groups simultaneously. This study adds to the existing literature on the integration process, socio-psychological integration and intergroup relations by taking into account the interplay of the socio-economic and socio-psychological dimensions of integration. By including the members of both groups and asking the same or comparable questions, this research is the first to our knowledge to study the similarities and differences between the two groups in the indicators of socio-psychological integration and adds to the body of research on the perception of intergroup threat by studying the predictors of intergroup threat in receiving community members and in refugees from Syria.

Keywords: integration, refugees, intergroup attitudes, perception of intergroup threat, intergroup contact

Sadržaj

1. UVOD	1
1.1. Migracija, izbjeglištvo, azil	1
Međunarodna zaštita u Hrvatskoj	4
1.2. Modeli integracije izbjeglica	7
1.3. Istraživanja socio-psihološke integracije izbjeglica i primatelja	10
Međugrupni stavovi	11
Potpora pravima izbjeglica	13
Međugrupni kontakt	14
Socijalna distanca	16
Ponašajne namjere i tendencije	17
1.4. Doživljaj međugrupne prijatnje	19
Teorije doživljaja međugrupne prijatnje	19
Uzorci i posljedice doživljaja međugrupne prijatnje	20
2. CILJ ISTRAŽIVANJA	26
3. ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI I HIPOTEZE	29
3.1. Usporedba pokazatelja socio-psihološke integracije kod primatelja i izbjeglica	29
3.2. Prediktori doživljaja međugrupne prijatnje kod izbjeglica	30
3.3. Prediktori doživljaja međugrupne prijatnje kod primatelja	31
3.4. Provjera medijatorskog efekta doživljaja međugrupne prijatnje kod primatelja	32
4. METODA	35
4.1. Sudionici	35
4.2. Postupak	36
4.3. Instrumenti	36
Socio-demografske karakteristike sudionika	38
Socio-ekonomske karakteristike primatelja i pokazatelji socio-ekonomske integracije izbjeglica	38

Percepcija primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj i procjena socio-ekonomskih karakteristika izbjeglica u Hrvatskoj.....	39
Pokazatelji socio-psihološke integracije	40
4.4. Analize.....	47
Priprema podataka i preliminarne analize	47
Analiza deskriptivne statistike	47
Analiza psihometrijskih karakteristika mjernih skala	47
Analize provedene u svrhu odgovaranja na istraživačke probleme	48
4.5. Etički aspekti istraživanja.....	49
5. REZULTATI.....	51
5.1. Osobine primatelja i izbjeglica iz Sirije	51
5.2. Usporedba pokazatelja socio-psihološke integracije kod primatelja i izbjeglica	59
5.3. Prediktori doživljaja međugrupne prijatnje kod izbjeglica.....	68
5.4. Prediktori doživljaja međugrupne prijatnje kod članova zajednice primatelja	72
5.5. Medijacijski efekti doživljaja međugrupne prijatnje	79
6. RASPRAVA.....	81
7. ZAKLJUČAK	98
8. LITERATURA.....	100
9. PRILOZI.....	109
10. ŽIVOTOPIS	197
11. POPIS SLIKA	198
12. POPIS TABLICA.....	200
13. POPIS PRILOGA.....	201

1. UVOD

*Što god da se dogodi, mislim da se nikad nećemo osjećati kao kod kuće, jer nismo kod kuće.*¹

*Savršena integracija bi bila razbiti strah koji postoji među nama. Glavno mišljenje koje Europljani imaju jest da ako si iz Sirije, možda nosiš oružje.*²

*Dobrodošli su u Hrvatskoj sve dok ne ugrožavaju sigurnost i sve dok se Hrvatima ne uzima kako bi se njima dalo.*³

1.1. Migracija, izbjeglištvo, azil

Sredinu drugog desetljeća 21. stoljeća u Europi obilježile su migracija i njene posljedice. Oko milijun ljudi napustilo je svoje domove u područjima ratnih sukoba na Bliskom istoku, prvenstveno u Siriji, tražeći utočište u okolnim zemljama i zemljama Europske unije. **Migracije** su društveni fenomen prisutan od početka čovječanstva, a u sociološkoj literaturi se definiraju kao proces kretanja ljudi u prostoru, uz relativnu trajnost promjene boravišta i relativnu razdaljinu seljenja te promjenu aktivnosti kojima se ljudi bave (Mesić, 2002). Ova se definicija prvenstveno odnosi na dobrovoljne i radne migracije.

Pojedinci, grupe i zajednice mobilne su unutar i izvan granica vlastite države. Preseljenje unutar granice vlastite države nazivamo unutarnjom migracijom, a selidbu u drugu državu, koja ima posljedice po obje države, vanjskom migracijom (Castles, 2007).

Prisilna migracija nevoljna je migracija zbog prirodnih katastrofa, političko-oružanih sukoba, gladi ili značajnog razvojnog projekta (UNCHR, 2017). Proteklih je deset godina obilježeno prisilnim migracijama, a priljev migranata s Bliskog istoka i nekih afričkih zemalja u Europu predstavio je velik izazov te potrebu da se na humanitarnu krizu odgovori savjesno, suosjećajno i organizirano. S jedne strane, milijun je prisilnih migranata stizalo s Bliskog istoka putem nekoliko ruta tražeći zaštitu unutar granica Unije. S druge strane, domaće je stanovništvo pokazivalo kako otvorenost tako i otpor njihovom zadržavanju u Hrvatskoj (Henjak, 2018).

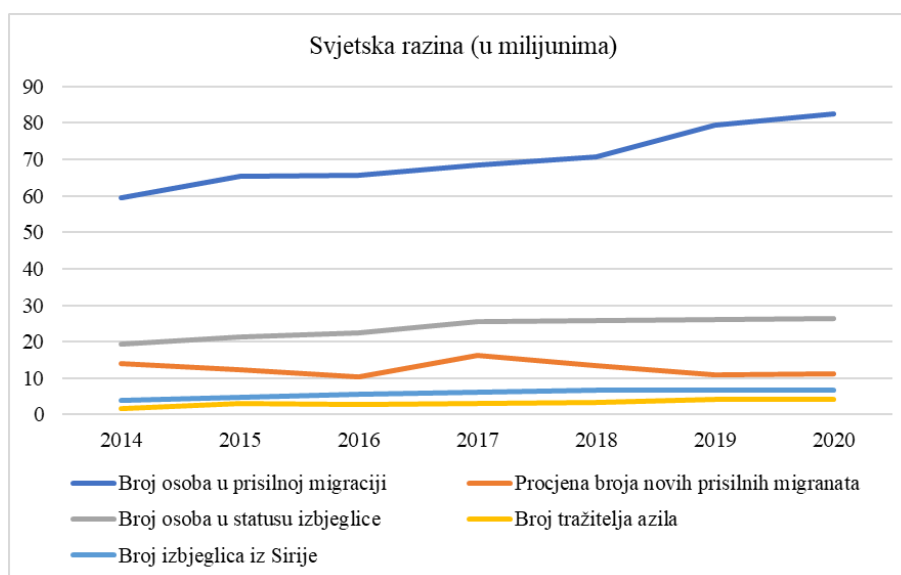
¹ Fokusna grupa sa Sirijskim izbjeglicama, Zagreb, siječanj 2020, sudionik 10; Kiralj i Ajduković, 2021

² Fokusne grupe sa Sirijskim izbjeglicama, Zagreb, siječanj 2020, sudionik 11; Kiralj i Ajduković, 2021

³ Odgovor jednog člana zajednice primatelja na pitanje otvorenog tipa o osvrtnu na anketu.

Tražitelj međunarodne pomoći je osoba koja traži međunarodnu zaštitu, a čiji izbjeglički status još nije utvrđen (UNHCR, 2017). **Izbjeglica** je osoba koja je zbog progona, rata ili nasilja napustila svoje mjesto života i migrirala iz svoje zemlje kako bi sačuvala vlastiti život i/ili dobrobit, a zbog utemeljenog straha ne želi ili ne može tražiti zaštitu u vlastitoj zemlji. Sve izbjeglice su po definiciji osobe koje su migrirale pod prisilom i imaju pravo na međunarodnu zaštitu. **Osoba pod međunarodnom zaštitom** dobila je odobrenje svog zahtjeva na temelju utvrđivanja okolnosti i razloga migracije. **Azilant** je osoba kojoj je priznato pravo na azil.

Prema podacima Ureda visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR), broj osoba u prisilnoj migraciji stabilno raste u zadnjih 10 godina. Od 2014. do kraja 2020. godine porastao je s 59,5 milijuna na 82,4 milijuna na svjetskoj razini. Ovaj trend prati i porast u broju izbjeglica i tražitelja azila (Slika 1-1).

Slika 1-1. Broj osoba u prisilnoj migraciji, procjena broja novih prisilnih migranata, broj osoba u statusu izbjeglice i tražitelja azila te broj izbjeglica iz Sirije u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine na svjetskoj razini (u milijunima osoba). Izvor: UNHCR.

Od ukupnog broja izbjeglica u 2015., više od 54% je dolazilo iz Sirije (4,9 milijuna), Afganistana (2,7 milijuna) i Somalije (1,1 milijun) (UNHCR, 2016). U 2016. godini, 55% svih izbjeglica poticalo je iz Sirije (5,5 milijuna), Afganistana (2,5 milijuna) te Južnog Sudana (1,4 milijuna). Do kraja 2016. godine, više od polovice ukupne populacije Sirije je migriralo na drugo mjesto unutar Sirije ili preko njenih granica (UNHCR, 2017).

Upravo je izbjeglištvo iz Sirije prema Europi bila ključna tema u medijima i javnom diskursu 2015. i 2016. godine u Europi i Hrvatskoj. U 2021. godini obilježena je deseta godišnjica početka građanskog rata u Siriji, koji je prisilio milijune na izbjeglištvo u Libanon, Tursku,

Jordan i Europu ili na unutarnju migraciju. Ukupno je 6,7 milijuna Sirijaca migriralo unutar zemlje, a dodatnih 5,6 milijuna je izbjeglo u okolne zemlje, te milijun u Europu (UNHCR, 2021). Europa se suočila s ovim izazovom krajem 2015. i tijekom 2016. godine kada su se migranti i izbjeglice putem nekoliko ruta kretale prvenstveno prema Njemačkoj i sjeverozapadnim europskim zemljama (Slika 1-2). Glavna ruta prolazila je istočnom i središnjom Hrvatskom, a dio migranata kretao se Dalmacijom i Primorskom Hrvatskom.

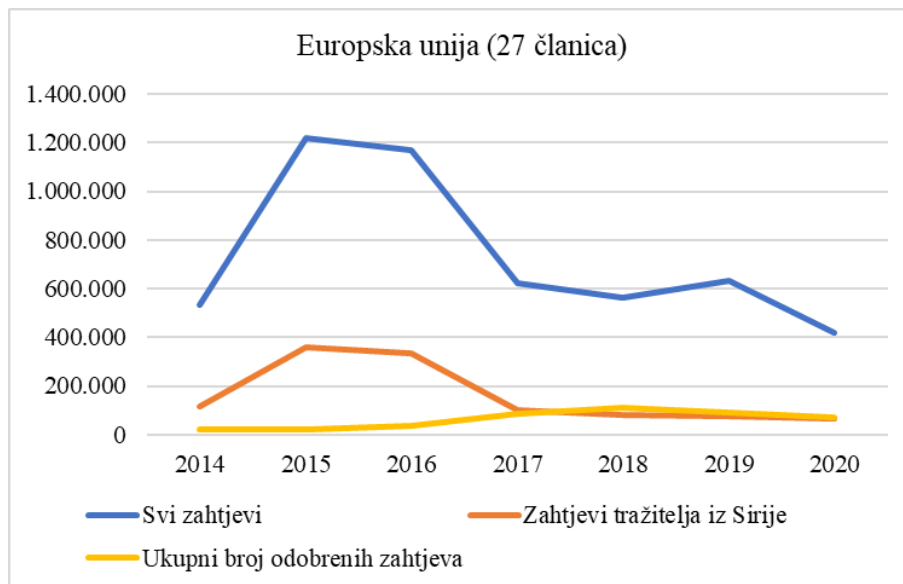
Slika 1-2. Balkanska migrantska ruta i njezine alternative (preuzeto s <https://www.dw.com/hr/balkanska-ruta-i-njezine-alternative/a-19054138>, 01.01.2022.)

Eurostat, službeni zavod za statistiku Europske unije, prati broj predanih i odobrenih zahtjeva za međunarodnom zaštitom na godišnjoj razini za sve članice. U 2014. godini, Europska unija (27 članica, bez Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske) zabilježila je 531.000 zahtjeva za azilom, a 2015. godine taj je broj narastao na 1.217.185 i ostao stabilan 2016. u kojoj je zabilježeno 1.167.075 novih zahtjeva (Eurostat, 2021). U narednim godinama broj je pao ispod 700.000. Ovaj nagli porast 2015. i 2016. godine kolokvijalno je prozvan „izbjegličkom krizom“⁴. Slika 1-3 pokazuje ukupni broj novo podnesenih zahtjeva za azilom u Europi (27 članica, bez Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske) u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine te posebno za tražitelje azila iz Sirije.

⁴ Izraz „kriza“ potencijalno ima negativne učinke na doživljaj migracija jer ima negativnu konotaciju, a u kontekstu migracija 2015. i 2016. godine upućuje na različitosti između Europe i izbjeglica na koje se generalizirano gleda kao strance koji su ili izrazito ranjivi (čime se negira njihova otpornost, snaga i njihove kompetencije) ili kao na opasne strance (čime se potiče strah i doživljaj prijatnje) (Georgiou, M. i Zaborowski, R., 2017).

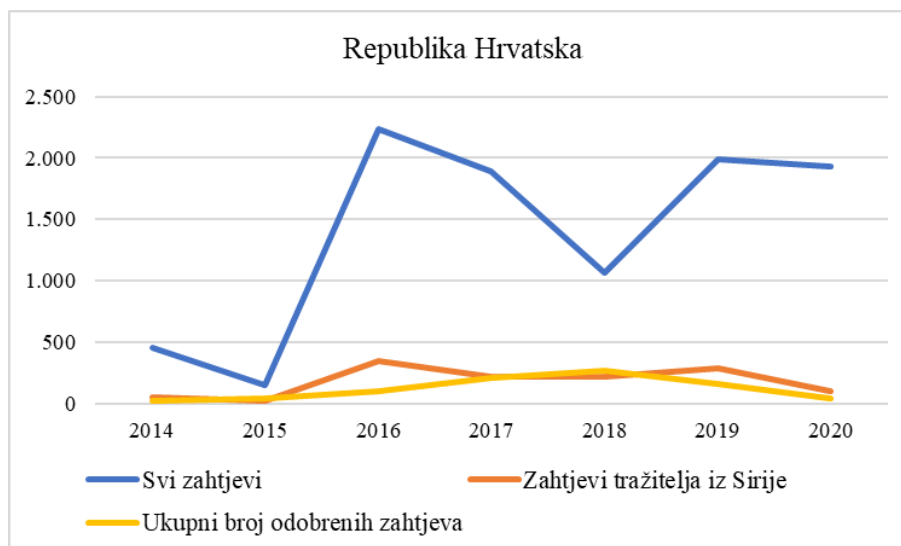
Međunarodna zaštita u Hrvatskoj

Slika 1-4 prikazuje trend u kretanju broja zahtjeva za međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine na temelju statističkih podataka Ministarstva unutarnjih poslova⁵ (MUP, 2022). Najveći broj zahtjeva podnesen je 2016. godine, a broj odobrenih zahtjeva stabilan je u prikazanom razdoblju. Migranti iz Sirije podnijeli su između 11,4% i 20,9% zahtjeva, ovisno o godini, najviše 2016. (343 zahtjeva). Ukupno je 1.236 državljana Sirije podnijelo zahtjev za međunarodnom zaštitom u Hrvatskom u prikazanom razdoblju. Očita je velika diskrepancija u broju podnesenih i odobrenih zahtjeva za međunarodnom zaštitom (manje od 10% svih podnesenih zahtjeva je odobreno), što je djelomično uzrokovano velikim brojem izbjeglica koje napuštaju Hrvatsku i time prekidaju proces.

Slika 1-3. Broj novih zahtjeva za azilom i odobrenih zahtjeva u članicama Europske unije (27 zemalja, bez Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske) za razdoblje od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: Eurostat.

⁵ Postoje neslaganja u brojevima tražitelja međunarodne zaštite te brojevima odobrenih zahtjeva između MUP-a i Eurostata. Uz to, MUP za istu godinu u različitim izvještajima prikazuje nešto drugačije brojke. Stoga su navedene vrijednosti korištene isključivo u deskriptivne svrhe te ih treba smatrati okvirnim pokazateljima stvarnog broja zahtjeva za azilom i odobrenih zahtjeva u Republici Hrvatskoj.

Slika 1-4. Broj novih zahtjeva za međunarodnom zaštitom i odobrenih zahtjeva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: MUP.

Jednom kad zatraže međunarodnu zaštitu, osobe u prisilnoj migraciji u Hrvatskoj čekaju odluku o svojem statusu i žive u zajedničkom smještaju u organizaciji Ministarstva unutarnjih poslova uz potporu Hrvatskog Crvenog križa i drugih nevladinih organizacija. Po dobivanju potvrde o izbjegličkom statusu, osobi je službeno dodijeljena međunarodna zaštita (azil ili supsidijarna zaštita⁶) u Republici Hrvatskoj, te ostvaruje skup zakonom garantiranih prava vezanih uz zaposlenje, stanovanje, obrazovanje, zdravstvenu zaštitu, zaštitu od progona, život u skladu s vlastitom kulturom i drugo⁷. Svaka osoba kojoj je odobren azil u Hrvatskoj ima pravo na dvije godine financijske pomoći, riješenog stambenog pitanja (pristup državnom stanu ili subvencioniranje stanarine kod stanodavca) i zdravstvenog osiguranja. U sklopu Europskog programa preseljenja izbjeglice dobivaju izravni pristup pravima, bez razdoblja za odobrenje statusa. Izbjeglice većinom u Hrvatskoj žive u Zagrebu, Sisku i Karlovcu, uz nekolicinu obitelji u Zadru (MUP, 2022), a život u većim urbanim sredinama omogućuje lakše dostupne i resurse.

Kao odgovor na priljev migranata iz Sirije, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske je u svibnju 2017. godine donio *Akcijski plan za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2017. do 2019. godine* (Ured za

⁶ **Azil:** međunarodna zaštita koja se pruža osobi za koju se utvrdi da se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu svoje zemlje. **Supsidijarna zaštita:** međunarodna zaštita koja se pruža osobi za koju se utvrdi da ne ispunjava uvjete za priznavanje azila, ali postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde i koja nije u mogućnosti ili zbog takvog rizika ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje. (Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, donesen 12. lipnja, 2015. godine; NN 070/2015)

⁷ Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, NN 70/15, 127/17

ljudska prava i prava nacionalnih manjina, 2017). Plan je definirao ciljeve i sredstva u područjima socijalne skrbi i zdravstvene zaštite, smještaja i stanovanja, učenja jezika i obrazovanja, zapošljavanja, međunarodne suradnje, međuresorne suradnje te senzibilizacije javnosti i stručnih djelatnika o osobama kojima je odobrena međunarodna zaštita. Tijekom 2020. godine izrađen je nacrt *Akcijskog plana za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2021. do 2023. godine s posebnim naglaskom na „osnivanje savjetodavne skupine (mladih) osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita koja će se sastajati kako bi raspravljala o izazovima i mogućnostima u okviru hrvatskog integracijskog sustava“* (EMN NCP HR, 2021, str. 48). Ovaj plan do trenutka pisanja ovog doktorskog rada nije usvojen u Hrvatskom saboru.

Grad Zagreb je u lipnju 2021. godine objavio *Nacrt akcijskog plana Grada Zagreba za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2021. do 2022. godine* (Grad Zagreb, 2021). Ovim planom definirano je šest tematskih područja: socijalna zaštita, zdravstvena zaštita, učenje jezika i obrazovanje, rad i zapošljavanje, jačanje lokalnih kapaciteta te međugradska i međunarodna suradnja.

Godišnje izvješće za 2020. godinu o migracijama i azilu u Republici Hrvatskoj (EMN NCP HR, 2021) šesto je po redu i dosad najdetaljnije izvješće Nacionalne kontaktne točke za Europsku migracijsku mrežu u Republici Hrvatskoj. Izvješće prikazuje najvažnija događanja i promjene u području migracija različitog tipa (ekonomska migracija, izbjeglištvo, djeca bez pratnje i druge ranjive skupine, nezakonite migracije i krijumčarenje, trgovina ljudima i dr.). Pri opisu međunarodne zaštite u Hrvatskoj izvješće ističe statističke podatke, utjecaj bolesti COVID-19 na aktivnosti relevantnih službi i postupaka, psihosocijalnu podršku i zdravstvenu zaštitu tražitelja međunarodne zaštite, aktivne projekte u svrhu poboljšanja prihvata i smještaja tražitelja, postupaka odobrenja zaštite, jačanje kapaciteta i međunarodnu suradnju, a govori i o zajedničkom programu za preseljenje unutar Europske unije. U posebnom poglavlju dotiče se integracije državljana trećih zemalja u Republici Hrvatskoj, prvenstveno institucionalnog i regulatornog okvira, integracije putem kontinuiranih mjera nadležnih tijela, jačanja kapaciteta svih relevantnih institucija i udruga, podizanja svijesti o migracijama, pružanja podrške i informacija državljanima trećih zemalja, socijalne integracije i integracije na tržište rada, mjera integracije osoba preseljenih kroz programe Europske unije za preseljenje te mjera integracije hrvatske dijasporu.

Navedeni planovi i izvještaji pokazuju da je Republika Hrvatska prepoznala važnost organiziranog i sveobuhvatnog pristupanja integraciji osoba pod međunarodnom zaštitom u

zemlji primateljici u skladu s postojećim planovima na razini Europske unije. Unatoč tome, postavlja se pitanje uspješnosti implementacije procedura i politika u svim dijelovima prakse. Naglasak integracijskih politika Republike Hrvatske je stavljen na socio-ekonomski aspekt integracije (zaposlenje, stanovanje, zdravstvena zaštita, obrazovanje) za kojeg je, čini se, lakše definirati ciljeve i sredstva ostvarivanja ciljeva. Socio-psihološki aspekt integracije osoba pod međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj (međusobni odnosi primatelja i pridošlica, uključenost u društvo, pozitivan kontakt) osnažuje se kroz niz projekata institucija i nevladinih organizacija. Dio aktivnosti usmjeren je na zajednicu primatelja na formalnoj (resori, službe, institucije) i neformalnoj razini (lokalna zajednica), a nizom projekata nevladinih organizacija koje uključuju osobe pod međunarodnom zaštitom nastoji se osnažiti njihova pozicija u zajednici (EMN NCP HR, 2021).

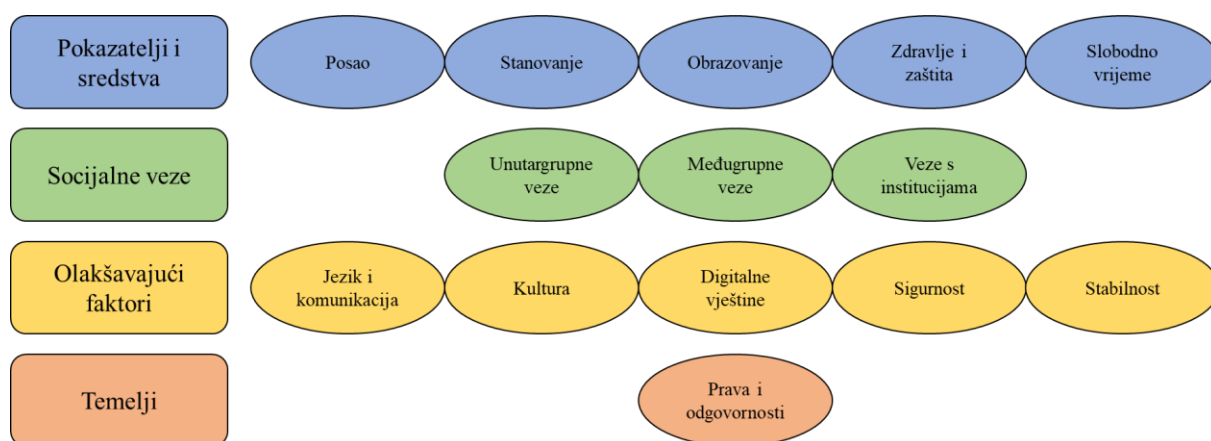
1.2. Modeli integracije izbjeglica

Kada dođu u drugu zemlju, migranti i članovi zajednice primatelja neizbježno dolaze u međusobni kontakt koji otkriva sličnosti i razlike u njihovim kulturama, religiji i načinima života. **Akulturacija** je proces kojim pojedinci uče o pravilima ponašanja karakterističnima za drugu kulturu (Hogg i Vaughan, 2005), a događa se kada su pojedinci u kontaktu s pripadnicima druge kulturološke grupe. Berry i suradnici (1986) su definirali četiri oblika akulturacije ovisnima o pristupu pojedinca vlastitoj kulturi i kulturi druge grupe: integraciju (zadržavanje vlastite i prihvaćanje druge kulture), asimilaciju (odbacivanje vlastite i prihvaćanje druge kulture), separaciju (zadržavanje vlastite i izoliranje od druge kulture), te marginalizaciju (odbacivanje vlastite kulture i neuspješno usvajanje druge kulture). Iako se proces akulturacije odvija od samog dolaska migranata tijekom njihovog boravka u zajedničkom smještaju gdje su u kontaktu s predstavnicima institucija i nevladinih organizacija, pravi zamah uzima nakon što im je odobrena međunarodna zaštita, te preseljenjem u privatni smještaj počnu svoj život u zajednici.

Pokazalo se da je **integracija** povezana s najmanjom razinom akulturacijskog stresa – neugodnih i neželjenih socio-emocionalnih posljedica uzorkovanih akulturacijom (Berry i sur., 1987). Teoretski, integracija omogućuje maksimiziranje društvene harmonije i stabilnosti jer svaka grupa može zadržati svoj socijalni identitet i kulturološke prakse, različitosti su prihvaćene, a pojam grupe se (u idealnom slučaju) proširuje tako da uključuje pripadnike obje grupe (Hogg i Vaughan, 2005). Integracija je teoretski, empirijski i politički najpoželjniji oblik akulturacije. Ovaj proces karakterizira dvosmjernost, dinamičnost i višedimenzionalnost. Integracija uključuje članove obje grupe, one koja dočekuje novopridošlice (zajednica

primatelja⁸) te grupu pridošlica (u ovom slučaju, izbjeglice koje dolaze iz druge zemlje), a odvija se kroz njihovo međudjelovanje. Dinamična je kroz vrijeme pa možemo govoriti o brzini i uspješnosti ostvarivanja integracijskih ciljeva koji se razlikuju s obzirom na grupu.

Integracija ima nekoliko dimenzija i kompleksan je proces. Socio-ekonomski i socio-psihološki aspekti integracije mogu se smatrati široko definiranim dimenzijama integracije. *Model pokazatelja integracije* (Ager i Strang, 2008; Ndofor-Tah i sur., 2019) definira četiri zasebne, ali povezane dimenzije integracije izbjeglica: pokazatelje i sredstva (istovjetno socio-ekonomskoj dimenziji), socijalne veze (istovjetno socio-psihološkoj dimenziji), olakšavajuće faktore, i temelje (Slika 1-5). Svaka od dimenzija pred izbjeglice i primatelje stavlja skup integracijskih ciljeva, a uspješnost u ostvarivanju tih ciljeva dovodi do više razine integriranosti dviju grupa.

Slika 1-5. Model pokazatelja integracije izbjeglica (Ndofor-Tah i sur., 2019).

Iako je integracija dvosmjerni proces koji uključuje članove grupe primatelja i grupe novopridošlica, izazovi koje svaka od ovih grupa mora premostiti kako bi integracijski ciljevi bili ostvareni su različiti. Također, proces se u nekim elementima razlikuje s obzirom na pripadnost grupi, no obje grupe dijele niz zajedničkih izazova. Razlike u integracijskim izazovima većinom su vezane uz socio-ekonomsku dimenziju integracije: izbjeglice se moraju uključiti na tržište rada, uključiti svoju djecu u sustav obrazovanja, pronaći trajni smještaj, prijaviti se u zdravstveni sustav te učiti jezik primatelja. Zajednica primatelja ne mora poduzeti ove korake, no mora omogućiti sustav podrške i pomoći izbjeglicama pri punopravnom uključenju u socio-ekonomski sustav. U skladu s ovim razumijevanjem uloge primatelja u

⁸ U ovoj će se disertaciji koristiti izraz *izbjeglice* za osobe pod međunarodnom zaštitom kojima je odobren azil ili supsidijarna zaštita u Hrvatskoj. Izrazi *primatelji* ili *zajednica primatelja* opisuju hrvatsko društvo u koje se izbjeglice integriraju.

integraciji, Phillimore (2019) je definirala pet područja djelovanja zajednice primatelja kojima se stvara mogućnost za (opću) integraciju izbjeglica: utjecaj na razini lokalne zajednice, poticajan politički i medijski diskurs, razvoj ugodnih međugrupnih odnosa, razvoj i provedba poticajnih strukturnih procesa i procedura te razvoj specifičnih programa inicijativa i potpora.

S druge strane, izazovi koji su vezani uz socio-psihološku dimenziju integracije podjednaki su za obje grupe: članovi obje grupe moraju raditi na razvijanju i poticanju pozitivnih međugrupnih stavova, uključivanju u ugodan kontakt i međuljudske odnose. Obje grupe teže sigurnosti, stabilnosti i pozitivnim odnosima koji doprinose razvoju (sada zajedničke) zajednice.

U području istraživanja integracije izbjeglica često se koriste (i brkaju) termini poput *socio-ekonomska integracija*, *socio-psihološka integracija*, *pokazatelji integracije* ili *pokazatelji neke njene dimenzije*, *socio-ekonomski* i *socio-psihološki pokazatelji integracije* i slično. Ovdje su kratko definirani osnovni pojmovi.

Integracija izbjeglica: Dvosmjerni, dinamični i višedimenzionalni proces koji uključuje članove zajednice primatelja i izbjeglica (Ndofor-Tah et al., 2019)

Socio-ekonomska integracija izbjeglica: Dimenzija integracije koja se odnosi na socio-ekonomsku dobrobit izbjeglica, pri čemu izbjeglice ostvaruju integracijske ciljeve vezane uz pronalazak posla, uključivanje u sustav obrazovanja, pronalazak stabilnog i adekvatnog smještaja i ostvarivanje prava na zdravstveno osiguranje i zdravstvenu skrb. U skladu je s dimenzijom pokazatelja i sredstava u Modelu pokazatelja integracije izbjeglica (Ndofor-Tah i sur., 2019).

Pokazatelji socio-ekonomske integracije izbjeglica: Pokazatelji stupnja u kojem izbjeglice ostvaruju socio-ekonomske integracijske ciljeve. Primjerice, broj plaćenih radnih sati tjedno pokazatelj je uspješnosti uključivanja u tržište rada, gdje je usklađenost broja radnih sati tjedno koje ostvaruje izbjeglica i koje ostvaruje član zajednice primatelja na istom radnom mjestu pokazatelj bolje integriranosti. Slično tome, usklađenost razine obrazovanja s razinom zahtjevnosti obavljanog posla također je pokazatelj bolje integriranosti na tržište rada. Najčešće se mjere socio-ekonomskim varijablama koje možemo nazvati socio-ekonomski pokazatelji integracije⁹.

⁹ Primjer psihološkog pokazatelja socio-ekonomske integracije je zadovoljstvo poslom – to je psihološka varijabla koja ukazuje na uspješnost integriranja na tržište rada pod pretpostavkom da više zadovoljstvo poslom ukazuje na bolju integriranost na tržištu rada.

Socio-psihološka integracija: Dimenzija integracije koja se odnosi na socio-psihološku dobrobit izbjeglica i primatelja, pri čemu obje grupe ostvaruju integracijske ciljeve vezane uz ugodne međusobne odnose i međugrupni kontakt, socijalnu bliskost, povezivanje socijalnih mreža, niske razine doživljaja međugrupne prijateljstva, spremnost na pomaganje, pozitivne međugrupne stavove i drugo. U skladu je s dimenzijom socijalnih veza u Modelu pokazatelja integracije izbjeglica (Ndofor-Tah i sur., 2019).

Pokazatelji socio-psihološke integracije: Pokazatelji stupnja u kojem izbjeglice i primatelji dostižu socio-psihološke integracijske ciljeve. Primjerice, broj članova druge grupe unutar vlastite socijalne mreže ukazuje na miješanje socijalnih mreža pri čemu je kod izbjeglica veći broj prijatelja i poznanika iz zajednice primatelja pokazatelj bolje socio-psihološke integriranosti, a kod primatelja pokazatelj otvorenosti prema izbjeglicama. Najčešće se mjere socio-psihološkim varijablama koje možemo nazvati socio-psihološkim pokazateljima integracije.

1.3. Istraživanja socio-psihološke integracije izbjeglica i primatelja

Nakon izbjegličkog vala 2015. i 2016. godine, integracija je pobudila pažnju velikog broja znanstvenika, a broj objavljenih radova na temu socio-psihološke integracije naglo je porastao. Sustavni pregled literature (Kiralj i Ajduković, 2020) pokazao je trend godišnjeg rasta broja objavljenih radova u području, posebno u razdoblju od 2010. do 2020. godine. Pregled je obuhvatio 137 radova objavljenih od 1985. do sredine 2020. godine koji su odgovarali postavljenim kriterijima za uključivanje u analizu, a pretraživanje je provedeno u četiri velike baze podataka: PsychINFO, SocINDEX, Social Science Premium Collection i PubMed, te ostalim dostupnim izvorima. Korištenjem 18 ključnih riječi i izraza (primjerice „refugees“, „forced migration“, „public opinions on refugees“) pronađeno je preko milijun izvora koje su istraživači kroz četiri stadija sustavnog pregleda sveli na 137 radova. Sustavni pregled je pokazao da je samo u 2019. je na temu socio-psihološke integracije izbjeglica objavljeno 38 (27,7%) znanstvenih radova¹⁰. U većini objavljenih studija do polovice 2020. godine korišten je nacrt korelacijskog tipa (57,9%), manji je udio eksperimentalnih i kvazi-eksperimentalnih nacrtova (23,4%), a najmanji broj studija bazirao se na kvalitativnim podacima (5,5%) i mješovitoj metodologiji (9,0%). Broj studija u kojima su sudionici bili članovi zajednica primatelja više

¹⁰ *Znanstveni rad* odnosi se na cjelokupni objavljeni članak, poglavlje u knjizi/knjigu ili disertaciju. *Studija* se odnosi na pojedinačnu studiju unutar znanstvenog rada. Radovi mogu prikazivati jednu ili više studija pa ukupni broj studija premašuje broj znanstvenih radova uključenih u sustavni pregled literature.

od šest puta premašuje broj studija koje su uključile izbjeglice/tražitelje azila (Kiralj i Ajduković, 2020).

Istraživanja socio-psihološke integracije usmjerila su se na opis i objašnjenje povezanosti između različitih socio-psiholoških konstrukata koje su istraživači procijenili relevantnima u objašnjenju međugrupnih odnosa između izbjeglica i primatelja. Istaknuta korelacijska istraživanja bavila su se *međugrupnim stavovima* (npr. Ajduković i sur., 2019; Croucamp i sur., 2017; Pedersen i sur., 2005), *doživljajem međugrupne prijatnje* (Schweitzer i sur., 2005; Stephan i sur., 2005; Sunhan i sur. 2012), *stavovima prema oblicima akulturacije* (Geschke i sur., 2010; Haase i sur., 2019), *međugrupnim kontaktom* (Barlow i sur., 2012; De Tezanos-Pinto i sur., 2017; Saab i sur., 2017), *socijalnom distancom* (Bruneau i sur., 2017; Koc i Anderson, 2018), *potporom pravima izbjeglica/tražiteljima azila i potporom politikama integracije* (Verkuyten i sur., 2018; Hartley i Pedersen, 2007), *emocijama i solidarnošću* (Bračić, 2018; Pedersen i Thomas, 2013; Pawlicka i sur., 2019; Verkuyten, 2004), *ponašajnim namjerama* (Badea i sur., 2017; Yitmen i Verkuyten, 2018) te *političkom orijentacijom i s njom povezanim osobinama ličnosti poput desničarske autoritarnosti i orijentacije ka socijalnoj dominaciji* (Anderson, 2016; Anderson, 2018; Trounson i sur., 2015). Eksperimentalna istraživanja najčešće su se bavila *doživljajima primatelja o razlikama između različitih grupa migranata* (primjerice, ekonomskim migrantima i izbjeglicama) (Abeywickarma i sur., 2018; Bansak i sur., 2016; Gregurović i sur., 2016), a kvazi-eksperimentalni nacrti su korišteni u istraživanjima *efekata intervencija na promjene stavova* prema izbjeglicama i tražiteljima azila (Berndsten i sur., 2018; Cameron i sur., 2007; Crowell, 2000).

Navedeni konstrukti i njihovi međuodnosi klasični su predmeti istraživanja u socijalnoj psihologiji, ovdje opažani u kontekstu manjinsko-većinskih odnosa i integracije izbjeglica i zajednica primatelja. Model integracije izbjeglica (Ndofof-Tah i sur., 2019) opisuje dimenziju socijalnih odnosa, posebice pokazatelja „međugrupne veze“ koji predstavlja poveznice između izbjeglica i primatelja utjecajne u ostvarivanju integracijskih ciljeva obje grupe na svim dimenzijama. U nastavku će pobliže biti opisani pokazatelji socio-psihološke integracije koji su se u znanstvenim istraživanjima pokazali ključnima za razumijevanje odnosa između izbjeglica i primatelja. Doživljaj međugrupne prijatnje bit će prikazan posebno.

Međugrupni stavovi

Međugrupni stavovi su složeni sustavi vjerovanja, doživljaja i ponašajnih tendencija usmjerenih prema nekome ili nečemu što nam je važno u društvenom kontekstu (Hogg i

Vaughan, 2005). Zato što objedinjuju mišljenje, osjećaje te namjere i sklonosti ponašanjima imaju snažan utjecaj na stvaranje i održavanje veza između izbjeglica i zajednice primatelja. Dosadašnja su istraživanja pažnju pridala prvenstveno stavovima primatelja prema izbjeglicama, zanemarujući utjecajnost stavova izbjeglica prema primateljima na proces integracije (vrijedna iznimka su Lutterbach i Beelmann, 2021).

Kako bi provjerili sustavnost efekata socio-ekonomskih i socio-psiholoških varijabli na međugrupne stavove primatelja prema izbjeglicama, Cowling i suradnici (2019) su proveli meta-analizu koja je uključivala 70 studija kako bi utvrdili stabilnosti i snagu povezanosti međugrupnih stavova prema izbjeglicama s dobi, spolom, razinom obrazovanja, nacionalnom identifikacijom, desničarskom autoritarnosti i orijentacijom prema socijalnoj dominaciji, religijskom afilijacijom, doživljajem međugrupne prijete te principima mikro-pravde i makro-pravde kod zajednica domaćina. Autori nisu pronašli sustavnu povezanost između stavova i dobi sudionika, ali se spol pokazao značajnim. Muškarci su u prosjeku imali negativnije stavove prema izbjeglicama od žena. Razina obrazovanja također se pokazala značajnom tako da su osobe s nižim razinama obrazovanja bile sklonije negativnijim stavovima od osoba s višom razinom obrazovanja. Meta-analiza je također pokazala da su izraženija nacionalna identifikacija, desničarska autoritarnost i orijentacija prema socijalnoj dominaciji te snažna religijska afilijacija povezane s negativnim stavovima. Principi mikro-pravde („što je ispravno za pojedinca“) nisu se pokazali sustavno povezanima s međugrupnim stavovima, ali principi makro-pravde („što je ispravno za društvo u cjelini“) jesu, pozitivno. Najsnažnijom se pokazala povezanost doživljaja međugrupne prijete i stavova prema izbjeglicama, uz visoke razine efekta za doživljaj simboličke i realistične međugrupne prijete. Općenito su se veličine efekata kretale između niskih do umjerenih, osim povezanosti međugrupnih stavova i doživljaja međugrupne prijete.

Povezanost međugrupnih stavova i ponašanja dobro je dokumentirana, a meta-analitički je pokazano da, općenito, stavovi bolje predviđaju buduće ponašanje ako ih se lako prizove u svijest (dostupnost) i ako su stabilni kroz vrijeme (Glasman i Albarracín, 2006). Stav se pokazao lakše dostupnim ako je osoba imala izravno iskustvo s objektom svog stava i redovito ga izražavala. Integracija je tema koja je tijekom 2015. i 2016. godine obilježila medijski i javni diskurs dopirući do velikog broja članova zajednice primatelja, a slike i priče izbjeglica na putovanju prema Europi redovito su isticane u medijima i obraćanjima političara, čime je vjerojatno došlo do „efekta okvira“ – utjecaja načina na koji su informacije prikazane na doživljaje i stavove ljudi prema tim informacijama (Kalebić Maglica, Švegar i Jovković, 2018).

Opravdano je pretpostaviti da je društveni kontekst u kojem su izbjeglice i njihova migracija naglo postale najvažnije teme aktivne u duljem vremenskom razdoblju pogodovao razvoju stavova primatelja prema izbjeglicama i/ili učvršćivanju postojećih stavova. Kao pokazatelj socio-psihološke integracije, uzajamno pozitivni stavovi između izbjeglica i primatelja ukazuju na viši stupanj integriranosti dviju grupa.

Potporna pravima izbjeglica

Jednom kad im je priznata međunarodna zaštita, izbjeglice ostvaruju skup zakonom zagarantiranih prava vezanih uz ostanak u toj zemlji: obrazovanje, zaposlenje, zdravstvenu skrb, pravnu pomoć itd. Broj prava i njihov sadržaj određuje svaka zemlja primateljica zasebno, no za članice Europske unije postoje univerzalne preporuke i planovi na temelju kojih svaka članica formira vlastiti zakonski okvir, programe i akcijske planove. Dio istraživača bavio se mišljenjem članova zajednice primatelja o pravima izbjeglica. Hercowitz-Amir i suradnici (2017) ispitali su stavove prema pravima tražitelja azila u Danskoj i Izraelu, uz niz drugih pokazatelja socio-psihološke integracije. Pokazali su da su danski sudionici bili skloniji podržati prava izbjeglica od izraelskih sudionika te da su sudionici koji su iskazivali niže razine doživljaja međugrupne prijatnje i više razine podrške humanitarnim politikama bili skloniji podržati priznavanje prava na azil. Prijatnja se pokazala snažnijim prediktorom u izraelskom uzorku, a potpora humanitarnim politikama u danskom uzorku sudionika. U nedavnom istraživanju u Hrvatskoj koje je obuhvatilo niz pokazatelja socio-psihološke integracije, Ajduković i suradnici (2019) pronašli su regionalne razlike u stupnju potpore pravima azilanata. Sudionici iz Dalmacije su u prosjeku pokazali najnižu potporu pravima azilanata, a sudionici iz Primorske, Središnje i Istočne Hrvatske iskazali su značajno više razine podrške. Nalazi su bili u skladu s drugim regionalnim razlikama koje su ukazale na nešto veću zatvorenost i otpor prema azilantima kod sudionika iz Dalmacije u odnosu na druge dijelove Hrvatske.

Osim potpore pravima izbjeglica, istraživače su zanimali i stavovi članova zajednice primatelja o integracijskim politikama njihove zemlje. Hartley i Pederson (2007) su pokazale da australski sudionici o pitanju azila razmišljaju iz dvije pozicije – sa stajališta australske zajednice i sa stajališta tražitelja azila. Ove dvije orijentacije, na sebe i na druge, pokazale su se značajnim prediktorima razine podrške politikama azila. Sudionici koji nisu doživljavali tražitelje azila kao prijatnju te oni koji su smatrali da su politike integracije legitimne su bili skloniji podržati blaže (inkluzivne, s manje ograničenja) politike azila. Sudionici koji su smatrali da su tražitelji azila „legitimne“ izbjeglice vjerovali su da je njihova situacija nestabilna pa su pokazivali empatiju i bili su skloniji blažim politikama azila, a slične rezultate o različitom vrednovanju

migranata s obzirom na razloge migracije dobili su i drugi istraživači pokazavši da su članovi zajednice primatelja više nakloni osobama u nevoljnoj nego voljnoj migraciji (Verkuyten et al., 2018).

U istraživanju provedenom u Australiji i Izraelu, Cannetti i suradnici (2016) pokazali su da je doživljaj međugrupne prijatnje značajno korelirao s isključujućim političkim stavovima i imao ulogu medijatora u utjecaju političke ideologije na stavove prema politikama integracije. U drugom istraživanju pokazano je da su doživljaj međugrupne prijatnje i veća socijalna distanca bili značajno povezani s protivljenjem priznavanju azila, posebno kod onih sudionika koji su tražitelje azila doživjeli velikom socio-ekonomskom (realističnom) prijatnjom (Hercowitz-Amir i Raijman, 2020).

Potpore članova zajednice primatelja pravima izbjeglica i negativni stavovi (predrasude) primatelja prema izbjeglicama pokazali su se značajno negativno povezanima u nizu istraživanja (Bruneau i sur., 2018; Graf i Sczesny, 2019; Hartley i Pedersen, 2015; Schult i Taylor, 2018). Govoreći u prilog ovim nalazima, povezanost između pozitivnih stavova i potpore pravima azilanata dobivena na uzorku reprezentativnom za odabrani klaster gradova bila je značajna i visoka, ukazujući na blisku povezanost ova dva konstrukta (Ajduković i sur., 2019). Više razine potpore članova zajednice primatelja pravima izbjeglica ukazuju na veći stupanj prihvaćanja izbjeglica te podršku zakonskim regulativama koje osiguravaju jednakost prava izbjeglica pod međunarodnom zaštitom i članova zajednice primatelja.

Međugrupni kontakt

Hipoteza kontakta (Allport, 1954) znanstveno je utemeljeno gledište da okupljanje i interakcija članova različitih društvenih grupa pod određenim uvjetima pozitivno utječe na međugrupne odnose, smanjuje predrasude i diskriminaciju. Da bi se to ostvarilo, kontakt mora biti produljenog trajanja i u kontekstu suradnje i ostvarenja zajedničkog cilja, biti institucijski podržan i uključiti osobe (i grupe) istog socijalnog statusa. Meta-analitički je dokazano da međugrupni kontakt općenito smanjuje predrasude prema drugoj grupi (Pettigrew i Tropp, 2006), ali su zabilježeni i njegovi negativni učinci ako je površan, odnosno nedobrovoljan i prijeteći (Pettigrew i sur., 2011).

Mnoga istraživanja socio-psihološke integracije izbjeglica i članova zajednice primatelja uključila su mjere međugrupnog kontakta i ispitala povezanost učestalosti i ugodnosti kontakta s drugim konstruktima, primjerice, predrasudama primatelja prema izbjeglicama (Healy i sur., 2017), njihove potpore pravima tražitelja azila (Hercowitz-Amir i sur., 2017) te

tendencije diskriminaciji (Geschke, 2007). U istraživanjima je često mjerena učestalost (frekvencija) kontakta i njegova ugodnost (valencija, kvaliteta). Barlow i suradnici (2012) su meta-sintezom pokazali da učestalost kontakta nije bila značajni prediktor predrasuda članova zajednice primatelja prema tražiteljima azila, no ugodnost kontakta jest. Sudionici koji su kontakt s tražiteljima azila procijenili pozitivnijim bili su manje skloni izražavanju predrasuda prema njima. Štoviše, učestalost i ugodnost kontakta su bile u značajnoj interakciji – sudionici koji su imali više neugodnog kontakta (visoka učestalost, niska ugodnost) izražavali su najviše predrasuda prema tražiteljima azila. I druga istraživanja su pokazala da je ugodnost međugrupnog kontakta snažniji prediktor međugrupnih stavova prema izbjeglicama i tražiteljima azila od njegove učestalosti (Healy i sur., 2017; Turoy i sur., 2013; Hill i Murray, 2020).

Istraživanje Hercowitz-Amira i suradnika (2017) pokazalo je da su ugodan međugrupni kontakt i razina potpore pravima tražitelja azila značajno pozitivno povezani, no efekt kontakta je značajan jedino posredno putem doživljaja međugrupne prijatnje. Sudionici su doživljavali niže razine međugrupne prijatnje u slučaju ugodnog kontakta, te su tada bili skloniji podržati prava tražitelja azila.

Čini se da osim izravnog kontakta i prošireni kontakt ima efekt na predrasude. Geschke (2007) je utvrdio da su osobni i prošireni kontakt međusobno umjereno povezani te da su oba tipa kontakta zasebno povezana s nižim razinama predrasuda, diskriminacije i negativnih međugrupnih emocija primatelja prema tražiteljima azila. Rezultati istraživanja Van der Linden i suradnika (2017) podržavaju Geschkeove nalaze – članovi zajednice primatelja koji su imali više prijatelja iz drugih etničkih grupa istovremeno su bili skloniji podržati migrante. Drugo istraživanje je pokazalo da je pozitivni kontakt kojeg članovi zajednice primatelja imaju s primarnom manjinskom grupom u svom društvu povezan s percepcijom primatelja prema novopridošlim Sirijskim izbjeglicama. Što je međugrupni kontakt s primarnom manjinskom grupom bio ugodniji, to je potpora izbjeglicama iz Sirije bila viša (Schultz i Taylor, 2018).

Ajduković i suradnici (2019) su u svom istraživanju ispitivali i regionalne razlike u kontaktu s azilantima te povezanost između kontakta, stavova i ponašajnih namjera stanovnika različitih regija u Hrvatskoj. Međugrupnog kontakta izbjeglica i članova zajednice primatelja općenito je u Hrvatskoj bilo malo, a najčešći je bio u Središnjoj i Primorskoj Hrvatskoj, zatim u Dalmaciji i konačno u Istočnoj Hrvatskoj. Drugo istraživanje provedeno u Hrvatskoj pokazalo je da su sudionici koji su percipirali tražitelje azila pozitivnije i koji su bili spremniji ostvariti kontakt s njima bili općenito otvoreniji, živjeli lokacijski *dalje* od tražitelja azila, te iskazivali više

potpore uključivanju institucija u primanje i smještanje tražitelja azila (Gregurović i sur., 2019). Ispitanici koji su doživljavali više razine međugrupne prijete vlastitoj ekonomskoj i zdravstvenoj dobrobiti bili su manje otvoreni ideji suživota s tražiteljima azila u istom susjedstvu, te su manje podržavali njihovo institucionalno prihvaćanje i smještaj.

Niz istraživanja bavio se ulogom međugrupnog kontakta u predviđanju drugih socio-psiholoških pokazatelja integracije – stavova primatelja prema izbjeglicama i tražiteljima azila (Graf i Sczesny, 2019; Healy i sur., 2017; Schulz i Taylor, 2018; Turoy i sur., 2013), doživljaja međugrupne prijete koju predstavljaju izbjeglice (Hercowitz-Amir i sur., 2017; Turoy i sur., 2013), spremnosti na pomaganje izbjeglicama (Ajduković i sur., 2019) i izbjegavajućih ponašajnih namjera (Bagci i sur., 2020). Zaključno, ova istraživanja ukazuju da je međugrupni kontakt veoma važan u formiranju stavova prema izbjeglicama/tražiteljima azila te istovremeno može utjecati na emocije, doživljaje i ponašajne namjere.

Socijalna distanca

Socijalna distanca (i njena suprotnost, socijalna bliskost) mjera je spremnosti na ostvarivanje različitih tipova društvenih veza s članovima druge grupe. Ove se veze razlikuju u stupnju bliskosti s drugom osobom, a ljudi su općenito skloniji upuštanju u one veze koje doživljavaju manje intimnima (susjed ili suradnik) u usporedbi s vezama koje smatraju intimnijima (član obitelji). Spremnost osobe na vezu veće bliskosti podrazumijeva da bi bila spremna i na vezu manjeg stupnja intimnosti. Primjerice, logično je pretpostaviti da bi osoba koja pristaje na obiteljsku vezu s članom druge grupe također prihvatila člana te grupe za svojeg susjeda (Bogardus, 1933).

Nekoliko istraživanja uključilo je socijalnu distancu kao pokazatelj spremnosti na prihvaćanje izbjeglica u zajednicu primatelja. Bruneau i suradnici (2018) su zaključili da otvorena dehumanizacija i predrasude prema izbjeglicama značajno samostalno predviđaju socijalnu distancu, uz predrasude kao najbolji prediktor. Istraživanje Koca i Andersona (2018) bavilo se dodatnim prediktorima socijalne distance, a autori su pronašli da desničarska autoritarnost, međugrupna anksioznost i religioznost značajno predviđaju socijalnu distancu članova zajednice primatelja prema izbjeglicama iz Sirije. Sudionici su iskazivali manje socijalne distance prema zamišljenim *asimiliranim* izbjeglicama u odnosu na *integrirane* izbjeglice. Drugim riječima, članovi zajednice primatelja bili su skloniji prihvatiti izbjeglice koje se odriču svoje kulture kako bi prihvatile kulturu primatelja. U ovom istraživanju, najsnažniji prediktor

socijalne distance je bila međugrupna anksioznost, jedan od tipova međugrupne prijetnje u izvornoj verziji Teorije međugrupne prijetnje (Stephan i Stephan, 2000).

Ajduković i suradnici su pronašli regionalne razlike u Hrvatskoj u razini socijalne bliskosti primatelja prema azilantima (2019). Sudionici iz Primorske i Središnje Hrvatske su bili skloni najvećoj bliskosti. Slijedile su Istočna Hrvatska i zatim Dalmacija u kojoj su sudionici bili spremni na najmanje bliskosti sa azilantima (također su pokazali najviše razine doživljaja međugrupne prijetnje i najmanje potpore pravima azilanata). Na cijelom uzorku je spremnost na socijalnu bliskost bila povezana s pozitivnijim stavovima prema azilantima, nižim razinama doživljaja međugrupne prijetnje te izraženijom potporom pravima azilanata. Osim toga, sudionici koji su bili spremniji na socijalnu bliskost očekivali su manje negativnih promjena u svojoj zajednici te su iskazali veće razine spremnosti na pomaganje azilantima. U ovom istraživanju su stav prema povećanju broja azilanata i preferencija akulturacijske strategije bili najbolji prediktori spremnosti na socijalnu bliskost s azilantima. Drugim važnim prediktorima pokazale su se religijska pripadnost, razina doživljaja simboličke međugrupne prijetnje i percepcija negativnih promjena u zajednici kao posljedica dolaska tražitelja azila.

Socijalna bliskost (inverzija socijalnoj distanci) ukazuje na viši stupanj integracije izbjeglica i zajednice primatelja, jer spremnost na prihvaćanje odnosa više razine intimnosti s članovima druge grupe govori o višem stupnju općeg prihvaćanja druge grupe.

Ponašajne namjere i tendencije

Ponašajne namjere izrazi su spremnosti na određeno ponašanje, a **ponašajne tendencije** su sklonosti određenim ponašanjima. Prema Teoriji planiranog ponašanja (Ajzen, 1988; Ajzen i Fishbain, 2000), ponašajna namjera izravno prethodi ponašanju te njime upravlja.

Istraživači socio-psihološke integracije češće se okreću mjerama ponašajnih namjera nego izravnom opažanju interakcije članova zajednice primatelja i izbjeglica. U provedenom sustavnom pregledu literature nije pronađena metodologija koja koristi izravno opažanje međugrupnog kontakta (Kiralj i Ajduković, 2020). Korelacijska istraživanja pokazala su da stavovi prema izbjeglicama (Bagci i sur., 2020; Mancini i sur., 2018), učestalost međugrupnog kontakta (Ajduković i sur., 2019), doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijetnje (Ajduković i sur., 2019; Mancini i sur., 2018; Yitmen i Verkuyten, 2018), politička orijentacija (Ajduković i sur., 2019; Böhm i sur., 2018) i spol (Ajduković i sur., 2019; Bračić, 2018; Yitmen i Verkuyten, 2018) predviđaju spremnost članova zajednice primatelja da pomognu

izbjeglicama/tražiteljima azila ili pokažu drugu vrstu prosocijalnog ponašanja (primjerice, potpišu peticiju u korist azilanata).

Ajduković i suradnici (2019) su istraživali namjere za pro-socijalno ponašanje prema tražiteljima azila u vidu pružanja pomoći u nekoliko različitih situacija. Pronašli su da učestalost kontakta i potpora povećanju broja izbjeglica u zajednici predviđaju iskazanu spremnost članova zajednice primatelja da pomognu azilantima. Doživljaj međugrupne prijateljnosti i politička orijentacija također su se pokazali značajnim prediktorima spremnosti na pro-socijalno ponašanje, tako da su oni sudionici koji su iskazali više razine doživljaja međugrupne prijateljnosti i desno politički orijentirani sudionici izrazili nižu razinu spremnosti na pomaganje azilantima. Žene su u prosjeku iskazale više razine spremnosti na pomaganje azilantima u odnosu na muškarce.

U jednom istraživanju u Turskoj su se predrasude prema izbjeglicama iz Sirije pokazale značajno negativno povezanim s brojem iskazanih namjera prilaženja izbjeglicama. Ovu povezanost moderirala je kvaliteta međugrupnih prijateljstava (Bagci i sur., 2020). Međugrupni kontakt također je bio moderator povezanosti između predrasuda i ponašajnih namjera, no samo kada su sudionici bili nesigurni u svoj stav. Drugo istraživanje u Turskoj pokazalo je da odrasli turski sudionici u prosjeku nisu imali niti pozitivne niti negativne ponašajne namjere prema izbjeglicama iz Sirije (Yitman i Verkuyten, 2018). Istodobno, sudionici su bili skloniji iskazati pozitivne ponašajne namjere kada su doživljavali manju međugrupnu prijateljnost i ako su iskazivali više humanitarne brige.

Važnost jezika za uključivanje u krug prijatelja pokazana je u istraživanju Beißerta i suradnika (2019) koji su utvrdili da su njemački adolescenti iskazivali manje izraženu sklonost uključivanju izbjeglica iz Sirije s lošijem poznavanjem jezika u svoje društvo u odnosu na izbjeglice iz Sirije koje dobro barataju jezikom ili drugog adolescenta, njemačkog državljanina. Kada su objašnjavali svoju odluku, mladi sudionici su se često referirali na jezičnu barijeru. Sudionice su u odnosu na sudionike bile sklonije uključiti u svoj krug prijatelja članove sve tri ciljne grupe.

Spremnost na prosocijalno ponašanje pokazatelj je višeg stupnja integriranosti dviju grupa, jer pokazuje želju i otvorenost ka pozitivnom kontaktu koji ima određeni cilj (primjerice, pomaganje). Više razine agresivnih ponašajnih namjera i sklonosti ukazuju na spremnost na odbacivanje i neugodan kontakt s članovima druge grupe, što predstavlja prepreku procesu integracije.

1.4. Doživljaj međugrupne prijetnje

Teorije doživljaja međugrupne prijetnje

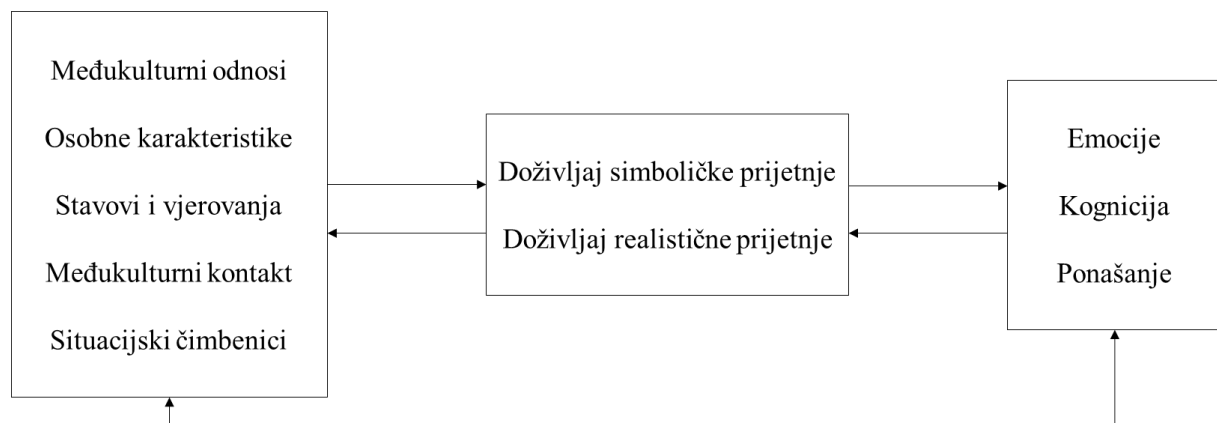
Izučavanje doživljaja međugrupne prijetnje sustavno je započelo u 60-im godinama 20. stoljeća ispitivanjem postavki **Teorije realističnog međugrupnog sukoba** (*Realistic group conflict theory*; Sherif i Sherif, 1969) koja pretpostavlja da pri natjecanju dvije grupe za resurse potencijalni uspjeh jedne grupe predstavlja prijetnju dobrobiti druge grupe pa rezultira negativnim međugrupnim stavovima. Resursi mogu biti opipljivi (primjerice, novac) ili mogu uključivati moć i kontrolu (primjerice, politički utjecaj; Riek i sur., 2006). Iako korisna za objašnjenje negativnih stavova i neugodnih doživljaja u situaciji natjecanja i sukoba, teorija nije primjenjiva u situacijama u kojima sukob nije prisutan. Kao odgovor na ovaj nedostatak, **Teorija simboličkog rasizma** (*Symbolic racism theory*; Kinder i Sears, 1981) predlaže da rasizam kao oblik ekstremno negativnih međugrupnih stavova uz snažnu ponašajnu komponentu proizlazi iz doživljaja sukoba vrijednosti i vjerovanja vlastite i vanjske grupe, a ne iz sukoba za osvajanje resursa. U kontekstu migracija, Teorija realističnog međugrupnog sukoba predrasude objašnjava kroz borbu za socio-ekonomske resurse, a Teorija simboličkog rasizma predrasude i pristranosti prema vlastitoj grupi interpretira kao posljedicu doživljaja prijetnje kulturološkim vrijednostima vlastite grupe. Obje teorije pretpostavljaju da doživljaj prijetnje vlastitoj grupi određuje stavove prema drugoj grupi.

Integrirana teorija međugrupne prijetnje (*Integrated threat theory, ITT*; Stephan i Stephan, 2000) spoj je i nadogradnja ovih teorija te je u svojem ranom obliku klasificirala doživljaj prijetnje u četiri tipa: doživljaj realistične prijetnje, doživljaj simboličke prijetnje, međugrupnu anksioznost i negativne stereotipe. Za razliku od prethodnih, ova teorija pretpostavlja da međugrupni stavovi mogu *istodobno* biti pod utjecajem doživljaja sukoba za resurse i različitosti u vrijednostima. U revidiranoj ITT (Stephan i sur., 2009) broj tipova prijetnje smanjen je na dva – doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijetnje. Međugrupna anksioznost očekivanje je neželjenih ishoda interakcije s članovima druge grupe te je redefinirana kao podtip doživljaja prijetnje, umjesto kao zasebna kategorija. Negativni stereotipi, vjerovanja da članovi druge grupe imaju karakteristike koje bi mogle naštetiti vlastitoj grupi (primjerice, agresivnost i nemoralnost), redefinirani su kao uzročnik simboličke i realistične prijetnje. Uz ove promjene, revidirana ITT razlikuje prijetnju grupi kao cjelini i prijetnju pojedincu.

Autori naglašavaju kako je ITT socio-psihološka teorija koja se prvenstveno bavi *doživljajima* prijetnje (naglasak u originalu) te da doživljaji prijetnje imaju stvarne posljedice, bez obzira jesu li utemeljeni u stvarnosti (Stephan i sur., 2009). U nedavnom radu, Stephan i Stephan (2017) saželi su postavke svoje teorije i opisali doživljaj međugrupne prijetnje u kontekstu interakcije između različitih kultura. Doživljaj međugrupne prijetnje preimenovali su u „međukulturnu prijetnju“¹¹.

Uzorci i posljedice doživljaja međugrupne prijetnje

Integrirana teorija međugrupne prijetnje pretpostavlja da doživljaju međugrupne prijetnje prethodi niz čimbenika koji utječu na stupanj u kojem će član neke grupe doživjeti drugu grupu štetnom po vlastitu grupu i sebe. *Model doživljaja međugrupne prijetnje* uključuje kulturološke, osobne i situacijske uzročnike doživljaja simboličke i realistične međugrupne prijetnje te njihove posljedice po osjećaje, razmišljanja i vjerovanja te ponašanje (Stephan i Stephan, 2017; Slika 1-6).

Slika 1-6. Model doživljaja međugrupne prijetnje (Stephan i Stephan, 2017).

Na temelju empirijskih istraživanja, autori modela definirali su pet uzroka doživljaja međugrupne prijetnje u međukulturnom kontekstu te posljedice na tri psihološke razine. Prema Stephan i Stephan (2017), uzroci doživljaja međugrupne prijetnje su prijašnji odnosi između kultura, osobne karakteristike (primjerice, osobine ličnosti), stavovi i vjerovanja, prijašnji osobni međukulturni kontakt te situacijski čimbenici (primjerice, natjecanje ili suradnja).

¹¹ Unatoč tome što pri opisu teorije naglašavaju da se radi o doživljajima uzrokovanim kulturološkim ili drugim razlikama među grupama, Stephan i suradnici se u svojim radovima redovito koriste izrazima *symbolic threat* i *realistic threat* te rijetko kada u nazivlju naglašavaju da se radi o *doživljaju* i *međugrupnom* ili *međukulturnom* kontekstu (eng. *perception of intergroup/intercultural symbolic and realistic threat*). U ovoj disertaciji će se koristiti izraz „doživljaj realistične/simboličke međugrupne prijetnje“ kako bi se naglasio osobni doživljaj u međugrupnom kontekstu.

Doživljaj međugrupne prijeteće utječe na osjećaje (emocije), razmišljanje i vjerovanje (kognicije) te ponašanje ili namjere ponašanja prema članovima druge grupe.

Uzroci doživljaja međugrupne prijeteće

Međukulturni odnosi Prijašnji odnosi između pripadnika različitih kultura mogu oblikovati očekivanja o trenutnim ili budućim interakcijama, a posebno su utjecajni ako su u prošlosti bili negativni (Curşeu i sur., 2007, prema Stephan i Stephan, 2017). Osim kvalitete prijašnjih iskustava, odnos društvene moći grupa, njihov relativni status te relativna veličina također mogu utjecati na doživljaj međugrupne prijeteće. Članovi grupa s velikom i malom društvenom moći podjednako su podložni doživjeti prijeteću, no grupe s malom društvenom moći češće *doživljavaju* prijeteću jer njihova dobrobit (ekonomska, društvena) izravno ovisi o grupama s većom moći. Grupe s velikom društvenom moći mogu doživjeti potencijalni gubitak resursa ili utjecaja prijetećim, te stoga *snažno reagirati* u svrhu obrane vlastitog društvenog i ekonomskog položaja (Corenblum i Stephan, 2001, prema Stephan i Stephan, 2017). Prijašnja istraživanja potvrdila su da je povezanost između doživljaja međugrupne prijeteće i međugrupnih stavova snažnija za grupe s visokom društvenom moći u odnosu na grupe s nižom moći (Riek i sur. 2006). U kontekstu integracije, izbjeglice su grupa s niskom društvenom moći čija socio-ekonomska dobrobit ovisi o odlukama zajednice primatelja. Stoga je za očekivati da izbjeglice doživljavaju primatelje kao prijeteću, prvenstveno svojim socio-ekonomskim resursima poput zaposlenja, stanovanja, prava na obrazovanje i prekvalifikaciju, prava na državnu pomoć, prava na zdravstveno osiguranje itd. S druge strane, ako dožive izbjeglice kao prijeteću vlastitoj ekonomskoj moći i mogućnostima, zajednica primatelja sklona je snažnim reakcijama poput negativnih stavova, otvorenog protivljenja pravima izbjeglica, ali i antisocijalnim ponašanjima poput rasizma i diskriminacije.

U slučaju nejednakog društvenog statusa, veća razlika u statusu povećava vjerojatnost da će se drugu grupu doživjeti prijetećom što produbljuje doživljene nejednakosti (Stephan i sur., 2002, prema Stephan i Stephan, 2017). Autori zaključuju kako je to posebno izraženo u grupama koje imaju niski društveni status te da nejednakosti mogu dovesti do osjećaja zamjeranja većinskoj grupi i brige o potencijalnoj deprivaciji ili pomanjkanju resursa. Drugim riječima, grupe s manjim društvenim statusom, poput izbjeglica, mogli bi biti skloniji doživljaju realistične međugrupne prijeteće u odnosu na simboličku. Za većinu pokazatelja socio-psihološke integracije (međugrupni stavovi, socijalna bliskost, međugrupni kontakt) teorijski možemo pretpostaviti da u svojoj osnovi imaju psihičke procese neovisne o grupnoj pripadnosti (primjerice, stavovi se formiraju na jednak način kod izbjeglica i primatelja). Za razliku od

spomenutih pokazatelja integracije, doživljaj međugrupne prijeteće ovisi o grupnoj pripadnosti jer se radi o grupama koje imaju različit društveni status i društvenu moć.

Što se veličine grupa tiče, autori tvrde da doživljaj druge grupe kao velike potiče doživljaj međugrupne prijeteće (McLaren, 2003, prema Stephan i Stephan, 2017). Iako je broj tražitelja azila i osoba pod međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj malen (Slika 1-4), broj izbjeglica i migranata koji su se kretali migrantskim rutama kroz Hrvatsku i susjedne zemlje bio je vrlo velik (oko jednog milijuna; Eurostat, 2021). U jednom hrvatskom istraživanju, gotovo polovica svih sudionika (49,9%), pripadnika zajednice primatelja u Hrvatskoj, precijenilo je broj osoba pod međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj, a trećina je taj broj podcijenila (29,1%, Ajduković i sur., 2019). U Hrvatskoj je omjer između veličine domicilnog stanovništva i vrlo malog broja osoba pod međunarodnom zaštitom vrlo velik, što kod primatelja potencijalno umanjuje doživljaj međugrupne prijeteće, a kod izbjeglica ga povećava.

Osobne karakteristike Na temelju prethodnih istraživanja, Stephan i Stephan zaključuju kako su osobe koje su nepovjerljive, sumnjičave, bojažljive, nesigurne, rigidne ili one koje vjeruju da je svijet opasno mjesto, sklonije doživjeti druge kulturološke grupe kao prijeteću. Osobe s određenim sklopovima ličnosti sklonije su doživljavati prijeteću vlastitoj grupi, prvenstveno one koje su visoko na mjerama desničarske autoritarnosti, ekstremnog konzervativizma, orijentacije ka socijalnoj dominaciji te oni koji imaju stroge i isključujuće sustave vjerovanja (Matthews i Levin, 2012; Newman i sur., 2012, prema Stephan i Stephan, 2017). Snaga identificiranja s vlastitom kulturom također se pokazala povezanom s doživljajem međugrupne prijeteće, tako da su one osobe koje su se snažno identificirale s vlastitom kulturološkom grupom iskazale brigu za dobrobit svoje kulture i doživjele drugu kulturu prijetećom (Verkuyten, 2009, prema Stephan i Stephan, 2017). U kontekstu integracije, osobe desne političke orijentacije mogle bi pokazati više razine doživljaja međugrupne prijeteće. Iako Stephan i Stephan ne definiraju socio-demografske i socio-ekonomske karakteristike kao osobne karakteristike koje mogu utjecati na doživljaj međugrupne prijeteće, dosadašnja istraživanja pokazuju povezanost doživljaja međugrupne prijeteće s dobi (Hartley i Pedersen, 2015) i razinom obrazovanja (Hartley i Pedersen, 2015; Sunhan i sur., 2012) pa i socio-demografske i socio-ekonomske osobine treba uzeti u obzir u objašnjavanju doživljaja međugrupne prijeteće.

Stavovi i vjerovanja Negativni stavovi koji su u izvornoj verziji ITT smatrani vrstom doživljaja međugrupne prijeteće, u novijim verzijama teorije se smatraju njegovim uzročnicima. Vjerovanje da će zbog kulturoloških razlika kontakt s pripadnicima druge grupe biti neugodan

može potaknuti očekivanje osobe da će doživjeti neku vrstu štete ili da će njeni negativni stavovi biti uzvraćeni te da će zbog toga interakcija s članovima druge grupe biti otežana i neugodna (Ljujic, Vedder i Dekker, 2012, prema Stephan i Stephan, 2017).

Prijašnji međukulturni kontakt Pomanjkanje međugrupnog kontakta povezano je s nižom razinom znanja o drugim grupama (Pettigrew i Tropp, 2008), a Stephan i Stephan (2017) zaključuju kako je jedan od glavnih uzroka doživljaja međugrupne prijatnje u međukulturnim interakcijama upravo manjak međugrupnog (međukulturnog) kontakta. Uz to, autori zaključuju da je vjerojatnost doživljaja međugrupne prijatnje veća u slučaju prethodnog neugodnog osobnog kontakta s pripadnicima druge grupe, jer prijašnje iskustvo oblikuje očekivanje o prirodi budućih interakcija. Primatelji u Hrvatskoj imaju veoma malo kontakta s azilantima (Ajduković i sur., 2019) što kod njih može potaknuti više razine doživljaja međugrupne prijatnje.

Situacijski čimbenici Stephan i Stephan navode niz situacijskih čimbenika koji mogu dovesti do doživljaja prijatnje: nepoznatost konteksta, međugrupno natjecanje, neuravnotežen omjer pripadnika dvaju grupa, nejednak društveni status, manjak strukture u interakciji te nejasne društvene uloge u interakciji (Spencer-Rodgers i McGovern, 2002, Pearson i sur., 2008, Avery i sur., 2009, prema Stephan i Stephan, 2017). Autori stavljaju poseban naglasak na čimbenike koji otežavaju komunikaciju, ističući snagu jezičnih barijera u formiranju doživljaja međugrupne prijatnje. Moguće je da poznavanje hrvatskog ili engleskog jezika kod izbjeglica smanjuje doživljaj međugrupne prijatnje jer omogućuje komunikaciju s članovima zajednice primatelja. Iako je u ITT definiran kao situacijski čimbenik, znanje jezika bismo u modelu doživljaja međugrupne prijatnje podveli pod osobnu karakteristiku.

Posljedice doživljaja međugrupne prijatnje

Stephan i Stephan (2017) opisuju posljedice doživljaja međugrupne prijatnje na razini emocija, kognicije i ponašanja. Tvrde kako je većina tih ishoda negativna i neželjena, no naglašavaju kako neke posljedice mogu biti pozitivne, a za primjer daju želju za kompromisom ili ostavljanjem najboljeg mogućeg dojma u međukulturnim interakcijama, što potiče prosocijalno ponašanje.

Emocionalne posljedice Stephan i Stephan tvrde kako su emocionalne posljedice doživljaja međugrupne prijatnje gotovo isključivo negativne, čak i u slučaju da sâm doživljaj dovodi do pozitivnog ishoda kao što je traženje kompromisnog rješenja. Navode niz neugodnih emocija koje se mogu javiti u kontekstu međukulturnih interakcija. Također naglašavaju da

doživljaj međugrupne prijetnje može narušiti empatiju prema pripadnicima drugih kultura, što je posebno zabrinjavajuće u kontekstu odnosa između zajednice primatelja i izbjeglica koji su po definiciji osjetljiva skupina zbog svojih negativnih iskustava u domovini.

Kognitivne posljedice Doživljaj međugrupne prijetnje kompleksni je psihološki fenomen za čiju je kognitivnu obradu potrebno mnogo resursa. Stephan i Stephan (2017) tvrde da doživljaj međugrupne prijetnje može dovesti do otežanog misaonog funkcioniranja u vidu obrade informacija i promišljanja o situaciji u kojoj se osoba nalazi, što je dodatno potaknuto snažnim emocionalnim reakcijama na doživljaj prijetnje. U takvim slučajevima osoba postupa automatski – spontano i bez svjesne namjere te postupa prema svojim unaprijed formiranim misaonim shemama i heuristicima (favoriziranje vlastite grupe, pristranosti u pripisivanju uzroka određenih ishoda, pristranosti u sjećanju, vjerovanje u homogenost drugih grupa i dr.). Uz to, doživljaj međugrupne prijetnje može potaknuti negativna razmišljanja poput aktivacije predrasuda i stereotipa, što pokazuje uzročno-posljedičnu vezu između postojećih i novih misaonih shema putem doživljaja međugrupne prijetnje. Autori također naglašavaju da osobe mogu biti svjesne svog doživljaja prijetnje te, ako ocjene da će rezultirati teškim i neželjenim posljedicama, mogu koristiti obrambene mehanizme i nijekati izraženost prijetnje kako bi ju psihološki umanjili.

Ponašajne posljedice Stephan i Stephan navode niz ponašajnih reakcija na doživljaj međugrupne prijetnje. Istraživanja pokazuju da je doživljaj međugrupne prijetnje povezan s *namjerama* negativnog ponašanja (Barlow i sur., 2010, Kauff i Wegner, 2012, Matthews i Levin, 2012, prema Stephan i Stephan, 2017). Autori navode da doživljaj međugrupne prijetnje u nekim situacijama može dovesti do prosocijalnih ponašanja poput prijateljskog stava i pomaganja, što je potencijalno motivirano željom da se sačuva vlastiti obraz kao otvorene osobe bez predrasuda prema drugim kulturama (Voraure, 2006, 2013, prema Stephan i Stephan, 2017). U slučaju društvene nejednakosti i razlike u društvenom statusu, grupe s većom društvenom moći se mogu prosocijalno ponašati kako bi minimizirale prijetnju od grupe s manjom društvenom moći tako da im omoguće određene povlastice i tako smanje vjerojatnost pojave nezadovoljstva i nesuglasica (Stephan i Stephan, 2017).

Recipročnost u modelu doživljaja međugrupne prijetnje

Model doživljaja međugrupne prijetnje (Slika 1-6; Stephan i Stephan, 2017) podrazumijeva da su veze između svih dijelova modela (uzroci, doživljaj međugrupne prijetnje, posljedice) *recipročne* što je u modelu prikazano dvosmjernom strelicom između uzroka i posljedica

doživljaja međugrupne prijetnje te dvostrukim strelicama koje idu iz i u svaki od elemenata modela. Autori naglašavaju da je kategoriziranje na uzroke i posljedice doživljaja međugrupne prijetnje „pretjerano pojednostavljenje“ stvarnih veza (str. 9). Kao primjere navode situacije u kojima postojeći međugrupni stavovi uzrokuju doživljaj međugrupne prijetnje, a doživljaj međugrupne prijetnje istodobno može uzrokovati negativne međugrupne stavove. Slično tome, uzroci i posljedice doživljaja međugrupne prijetnje su u međusobno recipročnim vezama – međugrupni stavovi mogu putem doživljaja međugrupne prijetnje uzrokovati međugrupne emocije, a postojanje snažnih emocija može uzrokovati negativne stavove o drugoj grupi. Ovi odnosi između elemenata su dinamični u vremenu te se snaga njihovih efekata može mijenjati kroz vrijeme.

Zbog ove recipročnosti, uzroci doživljaja međugrupne prijetnje u jednom trenutku mogu biti njegove posljedice, a u drugom trenutku obratno pa su ovakvi odnosi između efekata doživljaja međugrupne prijetnje vrlo kompleksni. Autori ne nude ideje kako razlučiti između uzročno-posljedičnih odnosa u istraživanjima doživljaja međugrupne prijetnje već konstatiraju da je „napredak u razumijevanju ovih veza neobično nagrađujući“ (str. 9).

2. CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je usporediti pokazatelje socio-psihološke integracije između izbjeglica iz Sirije i članova zajednice primatelja u Hrvatskoj te ispitati ulogu doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje kod izbjeglica i primatelja u procesu integracije.

Svrha usporedbe pokazatelja socio-psihološke integracije između članova dvije grupe jest utvrditi jesu li odabrani pokazatelji u istoj mjeri prikladni za primjenu na obje grupe. Doživljaji realistične i međugrupne prijatnje do sada su se pokazali konzistentno i snažno negativno povezanim s pokazateljima socio-psihološke integracije kod primatelja (Kiralj i Ajduković, 2020). Doživljaj međugrupne prijatnje je klasični socio-psihološki konstrukt, detaljno istražen u drugim kontekstima, no izostavljen iz ispitivanja integracije kod izbjeglica. Svrha istraživanja njegove uloge jest rasvjetljavanje veza i potencijalnih utjecaja na pokazatelje socio-psihološke integracije kako kod članova zajednice primatelja, tako i kod izbjeglica iz Sirije.

Pregled znanstvenih istraživanja socio-psihološke integracije izbjeglica i članova zajednica primatelja ukazao je na nekoliko metodoloških trendova i nedostataka (Kiralj i Ajduković, 2020). Jedan od nedostataka je nedovoljno jasno definiranje socio-psihološke dimenzije integracije i njenih pokazatelja. Uz to, socio-psihološka integracija redovito se u studijama ispitivala na uzorcima iz zajednice primatelja, ignorirajući pri tome karakteristike integracije kao dvosmjernog i dinamičnog procesa koji nužno uključuje interakciju i prilagodbu kako manjinske, tako i većinske grupe. Broj istraživanja na uzorcima izbjeglica znatno je manji u odnosu na istraživanja koja su uključila primatelje, a neki od istraživačkih problema u studijama provedenima s izbjeglicama i migrantima uključivali su ispitivanje koncepta integracije kod izbjeglica (Ager i Strang, 2004b) i želje za povratkom u domovinu (Di Saint Pierre i sur., 2015; Wilson i sur., 2017), uz manji broj istraživanja koji je uključio međugrupni kontakt (De Tezanos-Pinto i sur., 2017; Haase i sur., 2019; Saab i sur., 2017) i percepciju izbjeglica o stavovima primatelja prema njima (Cheah i sur., 2013). U istraživanjima socio-psihološke integracije kod izbjeglica naglasak je bio stavljen na iskustva diskriminacije (Bagci i Canpolat, 2019; Cheah i sur., 2013; Di Saint Pierre i sur., 2015; Perker, 2018; Wilson i sur., 2017) i ulogu socijalne podrške izbjeglica u prilagodbi na život u novoj zemlji (Anatawbi i Al Amad, 2019; Demir i Volkan, 2019; De Anstiss i sur., 2019). Drugi pokazatelji socio-psihološke integracije poput stavova izbjeglica prema primateljima, zanemareni su u dosadašnjim istraživanjima.

Posljedično, razlike između primatelja i izbjeglica u socio-psihološkim pokazateljima integracije do sada nisu istraživane. Iako neki konstrukti nisu izravno primjenjivi na obje skupine (primjerice, potpora pravima izbjeglica koju je opravdano mjeriti samo kod primatelja),

ispitivanje barem komparabilnih konstrukata kod obje grupe u istom kontekstu daje jasniju sliku o međusobnom odnosu dvaju grupa te o relevantnosti pojedinih pokazatelja integracije u predviđanju i objašnjenju procesa integracije. Ovim će se istraživanjem dopuniti postojeće znanje o socio-psihološkoj integraciji, posebno kod izbjeglica, ispitivanjem niza socio-psiholoških pokazatelja integracije na članovima obje grupe.

U dosadašnjim istraživanjima najčešće su korištene kvantitativne metode prikupljanja podataka, posebno metoda ankete primijenjena na nereprezentativnom uzorku primatelja. S obzirom da je mogućnost generalizacije zaključaka veća pri interpretaciji nalaza dobivenih na reprezentativnim uzorcima, ili barem probabilistički prikupljenim sudionicima, istraživanja bi trebala koristiti takvo uzorkovanje. Uz to, integracija je ovisna o društveno-ekonomskom kontekstu u kojem se odvija, jer su politike i programi integracije, ali i odgovor zajednice primatelja na dolazak izbjeglica kontekstualno obojani. Stoga se rezultati istraživanja integracije moraju interpretirati uzevši u obzir kulturološka, ekonomska i politička obilježja zemlje u kojoj je istraživanje provedeno. Ovo će istraživanje uključiti probabilistički formiran uzorak zajednice primatelja u Hrvatskoj u onim područjima u kojima žive izbjeglice iz Sirije. Time će se pokazatelji integracije ispitati upravo u kontekstu lokalnih zajednica u kojima se odvija proces integracije izbjeglica u Hrvatskoj.

U području proučavanja socio-psiholoških pokazatelja integracije, socio-demografske osobine sudionika korištene su kao kontrolne varijable u modelima, ali su socio-ekonomski pokazatelji integracije u potpunosti zanemareni, čak i u slučajevima kada teorija podržava njihovo uključivanje u modele (primjerice, prihod sudionika u predviđanju doživljaja realistične međugrupne prijateljnosti). Integracija je kompleksan proces koji se odvija na nekoliko međusobno isprepletenih i međuovisnih razina (Ndofor-Tah i sur., 2019). Socio-ekonomska i socio-psihološka dimenzija integracije utječu jedna na drugu na mnoge načine te je nužno ispitivati ih zajedno. Primjerice, radno okruženje je okvir u kojim se razvijaju međugrupni odnosi uz redoviti međugrupni kontakt i suradnju na radnim zadacima. Stoga izbjeglice koje nemaju pristup poslu nisu samo u nepovoljnoj socio-ekonomskoj poziciji, već im je otežano i širenje socijalnih mreža uključivanjem članova zajednice primatelja. Istodobno, nedostatno uključivanje izbjeglica na tržište rada šteti i zajednici primatelja koja ima manjak radne snage, ali nema mogućnost za međukulturnu razmjenu i stvaranje ugodnih odnosa s članovima druge grupe.

S druge strane, stavovi, predrasude i doživljaj prijateljnosti u zajednici primatelja mogu znatno narušiti socio-ekonomsku dobrobit izbjeglica. Primjerice, najmodavci mogu odbiti iznajmiti stambeni prostor izbjeglicama što je diskriminacija uzrokovana negativnim stavovima i

doživljajem međugrupne prijatnje. Upravo zbog međuodnosa socio-ekonomske i socio-psihološke dimenzije integracije potrebno ih je proučavati zajedno i pronaći one pokazatelje socio-ekonomske integracije koji mogu pomoći objasniti socio-psihološku dimenziju, i obratno. U ovom će istraživanju u testiranim modelima osim socio-psiholoških pokazatelja integracije biti uključeni i teorijski opravdani socio-ekonomski pokazatelji.

U dosadašnjim istraživanjima pokazala se povremena nekonzistentnost u odabiru prediktora i kriterija u modelima predikcije i medijacije, tako da su prediktori konstrukta u jednom istraživanju kriterij kojeg taj konstrukt predviđa u drugom istraživanju. Na tragu ovog trenda je i problematika recipročnosti u modelu doživljaja međugrupne prijatnje u kojemu su svi elementi modela recipročno povezani i mogu utjecati na sve druge dijelove modela. Odabir uloge konstrukta u modelu treba biti jasan i teorijski utemeljen, a u slučaju postojanja teorijski opravdanih alternativnih modela, nužno je testirati ih na istim podacima.

Doživljaj međugrupne prijatnje važan je konstrukt u okviru integracije jer se može povezati sa socio-ekonomskom i sa socio-psihološkom dimenzijom integracije, kao i s aspektima integracije vezanima uz osobnu sigurnost i stabilnost, kulturu, religiju i jezik. Prema ITT, doživljaj realistične međugrupne prijatnje posebno je vezan uz vlastite i grupne resurse poput mogućnosti zaposlenja, obrazovanja, adekvatnog stanovanja i osobne sigurnosti. S druge strane, doživljaj simboličke međugrupne prijatnje usmjeren je na želju za očuvanjem vlastite kulture, običaja, načina života i socijalnog identiteta. Stoga je doživljaj međugrupne prijatnje vezan uz niz integracijskih izazova primatelja i izbjeglica.

U dosadašnjim istraživanjima doživljaj međugrupne prijatnje pokazao se sustavnim prediktorom stavova i ponašajnih namjera primatelja prema migrantima/izbjeglicama (Ajduković i sur., 2019; Cowling i sur., 2019; Mancini i sur., 2018), no uopće nije mjereno kod izbjeglica (Kiralj i Ajduković, 2020). Očito je da je uloga doživljaja međugrupne prijatnje izrazito važna u procesu integracije izbjeglica i da je ITT primjenjiva na obje grupe, a do sada nije znanstveno istražena istovremeno na oba uzorka. Ovo će istraživanje dati posebni doprinos postojećem znanju o socio-psihološkoj integraciji ispitivanjem uloge doživljaja međugrupne prijatnje u integraciji izbjeglica i članova zajednice primatelja.

3. ISTRAŽIVAČKI PROBLEMI I HIPOTEZE

3.1. Usporedba pokazatelja socio-psihološke integracije kod primatelja i izbjeglica

Prvi istraživački problem jest *provjeriti postojanje teorijski očekivanih razlika u razini istovrsnih pokazatelja socio-psihološke integracije između članova zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.*

Hipoteza 1: Izbjeglice iz Sirije imat će pozitivniji stav prema primateljima i spremnost na višu razinu socijalne bliskosti s primateljima nego što će članovi zajednice primatelja u Hrvatskoj imati prema izbjeglicama iz Sirije.

Zbog prirode uloga u manjinsko-većinskim odnosima u kojima manjina ima manju društvenu moć od većine, pretpostavlja se postojanje razlika u pokazateljima socio-psihološke integracije tako da su izbjeglice pozitivnije orijentirane prema primateljima nego obratno – u suprotnom se neće htjeti integrirati u zemlji primateljici. To će se očitovati kroz pozitivnije stavove i spremnost na veću socijalnu bliskost. Rezultati koji bi pokazali razliku između pozitivnosti stavova izbjeglica i domaćina jednih prema drugima bi ukazali na nižu razinu socio-psihološke integritanosti članova dvaju grupa, jer uspješna integracija podrazumijeva ujednačene razine međugrupnih stavova na pozitivnom polu.

Hipoteza 2: Izbjeglice iz Sirije imat će nižu razinu doživljaja simboličke međugrupne prijateljnosti od primatelja, ali višu razinu doživljaja realistične međugrupne prijateljnosti od primatelja.

Na temelju Integrirane teorije međugrupne prijateljnosti (ITT) pretpostavlja se da će primatelji u Hrvatskoj doživljavati više razine simboličke međugrupne prijateljnosti u odnosu na izbjeglice, a da će izbjeglice doživljavati više razine realistične međugrupne prijateljnosti u odnosu na primatelje. U kontekstu u kojem postoje izražene kulturološke i religijske razlike između primatelja i izbjeglica, primatelji kao većinska grupa koja upravlja ekonomskim resursima doživjet će snažniju prijateljnost svojoj kulturi, normama i načinima života (simbolička prijateljnost). Izbjeglice, manjinska grupa, će zbog svoje socio-ekonomske ovisnosti o većinskoj grupi doživljavati više razine prijateljnosti socio-ekonomskoj i osobnoj dobrobiti (realistična prijateljnost).

Hipoteza 3: Izbjeglice iz Sirije imat će češći međugrupni kontakt s primateljima i veći udio primatelja u svojim društvenim mrežama nego obratno. Neće biti razlike u ugodnosti međugrupnog kontakta između izbjeglica iz Sirije i članova zajednice primatelja u Hrvatskoj.

Zbog odnosa u veličinama grupe, pretpostavlja se da će izbjeglice češće biti u kontaktu s primateljima nego obratno te da će imati veći broj primatelja u svojim socijalnim krugovima,

mjereno udjelom članova druge grupe u vlastitoj društvenoj mreži. Što se ugodnosti međugrupnog kontakta tiče, ne očekuju se značajne razlike među grupama – obje skupine će podjednako ocijeniti ugodnost kontakta.

3.2. Prediktori doživljaja međugrupne prijatnje kod izbjeglica

Drugi istraživački problem jest ispitati *predviđaju li socio-demografska obilježja, socio-ekonomski i socio-psihološki pokazatelji integracije doživljaje realistične i simboličke međugrupne prijatnje kod izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj te imaju li socio-psihološki pokazatelji integracije dodatni doprinos u objašnjavanju doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje povrh socio-demografskih obilježja i socio-ekonomskih pokazatelja integracije?*

Hipoteza 1: Dob, razina obrazovanja, status zaposlenja, socio-ekonomski status i poznavanje hrvatskog jezika pokazat će se značajnim prediktorima doživljaja realistične međugrupne prijatnje kod izbjeglica, tako da će mlađi sudionici, oni s višom razinom obrazovanja, oni koji su zaposleni, sudionici s većim ukupnim prihodom kućanstva i oni koji bolje poznaju hrvatski jezik pokazati niže razine doživljaja realistične međugrupne prijatnje.

Hipoteza 2: Učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta te iskustva diskriminacije pokazat će se značajnim prediktorima doživljaja realistične međugrupne prijatnje kod izbjeglica, tako da će sudionici koji su češće bili u kontaktu s članovima zajednice primatelja, oni koji su doživjeli kontakt ugodnijim te oni koji su rjeđe imali iskustva diskriminacije pokazati niže razine doživljaja realistične međugrupne prijatnje. Ovi će socio-psihološki pokazatelji integracije imati dodatni doprinos u objašnjenju doživljaja realistične međugrupne prijatnje povrh socio-demografskih karakteristika i socio-ekonomskih pokazatelja integracije.

Hipoteza 3: Dob, razina obrazovanja, važnost religije te učestalost prakticiranja religijskih običaja u životu pokazat će se značajnim prediktorima doživljaja simboličke međugrupne prijatnje kod izbjeglica, tako da će mlađi sudionici, oni s višom razinom obrazovanja, oni kojima je religija manje važna u životu te oni koji rjeđe prakticiraju religijske običaje pokazati niže razine doživljaja simboličke međugrupne prijatnje.

Hipoteza 4: Učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta te iskustva diskriminacije pokazat će se značajnim prediktorima doživljaja simboličke međugrupne prijatnje kod izbjeglica, tako da će sudionici koji su češće bili u kontaktu s članovima zajednice primatelja, oni koji su doživjeli taj kontakt ugodnijim te oni koji su rjeđe imali iskustva diskriminacije pokazati niže razine doživljaja simboličke međugrupne prijatnje. Ovi socio-psihološki pokazatelji integracije

imat će dodatni doprinos u objašnjenju doživljaja simboličke međugrupne prijete povrh socio-demografskih obilježja.

Doživljaj međugrupne prijete još nije istraživana na izbjeglicama te stoga nema empirijskih nalaza o prediktorima doživljaja međugrupne prijete niti njenih efekata na ovoj skupini. Na temelju ITT može se pretpostaviti da doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijete predviđaju različiti konstrukti, tako da je doživljaj realistične međugrupne prijete vezan uz socio-ekonomsku situaciju izbjeglica i potencijalni socio-ekonomski prosperitet, a doživljaj simboličke međugrupne prijete uz kulturu i religiju.

Dosadašnja istraživanja na primateljima daju osnovu za uključivanje seta socio-demografskih, socio-ekonomskih i socio-psiholoških varijabli kao prediktora doživljaja međugrupne prijete – dob, razina obrazovanja i međugrupni kontakt pokazali su se značajnim prediktorima međugrupne prijete kod primatelja te imaju potencijal za objašnjavanje međugrupne prijete i kod izbjeglica (Hartley i Pedersen, 2015; Hercowitz-Amir i sur., 2017; Sunhan i sur., 2012; Turoy i sur., 2013). Ostali prediktori izabrani su na temelju pretpostavki ITT (Stephan i Stephan, 2017).

3.3. Prediktori doživljaja međugrupne prijete kod primatelja

Treći istraživački problem jest ispitati *predviđaju li socio-demografska i socio-ekonomska obilježja i socio-psihološki pokazatelji integracije te percepcija utjecaja migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj doživljaje realistične i simboličke međugrupne prijete kod članova zajednice primatelja u Hrvatskoj?*

Hipoteza 1: Dob, razina obrazovanja, socio-ekonomski status, učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta, stupanj potpore pravima izbjeglica, doživljaj stupnja u kojem su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj, politička orijentacija te percepcija utjecaja migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj predviđat će doživljaj realistične međugrupne prijete kod članova zajednice primatelja u Hrvatskoj. Mlađi primatelji, oni koji imaju višu razinu obrazovanja, oni s većim ukupnim prihodom kućanstva, koji su češće bili u kontaktu s izbjeglicama iz Sirije i procijenili taj kontakt ugodnijim, oni koji podržavaju prava izbjeglica u većoj mjeri te oni koji doživljavaju izbjeglice dijelom zajednice u Hrvatskoj, lijevo su politički orijentirani i oni koji procjenjuju utjecaj migracije na socio-ekonomsku situaciju pozitivnijim pokazat će niže razine doživljaja realistične međugrupne prijete.

Hipoteza 2: Dob, razina obrazovanja, važnost religije u životu i učestalost prakticiranja religijskih običaja, učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta, stupanj potpore pravima izbjeglica, doživljaj stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice i politička orijentacija predviđat će doživljaj simboličke međugrupne prijatnje kod članova zajednice primatelja u Hrvatskoj. Mlađi primatelji, oni s višom razinom obrazovanja, oni s većim ukupnim prihodom kućanstva, koji su češće bili u kontaktu s izbjeglicama iz Sirije i procijenili taj kontakt ugodnijim, oni koji podržavaju prava izbjeglica iz Sirije u većoj mjeri te oni koji doživljavaju izbjeglice dijelom zajednice u Hrvatskoj i politički lijevo orijentirani sudionici pokazat će niže razine doživljaja simboličke međugrupne prijatnje.

Dosadašnja istraživanja doživljaja međugrupne prijatnje kod primatelja pokazala su da postoji set socio-demografskih, socio-ekonomskih i socio-psiholoških prediktora razine doživljaja prijatnje (Hartley i Pedersen, 2015; Hercowitz-Amir i sur., 2017; Sunhan i sur., 2012; Turoy i sur., 2013). No, ova istraživanja do sada nisu uključila kompleksnije socio-ekonomske prediktore poput ukupnog prihoda kućanstva (pokazatelj socio-ekonomskog statusa), niti su ispitivala ulogu procjene utjecaja migracije na socio-ekonomsku situaciju u zemlji primateljici kao potencijalni prediktor doživljaja prijatnje. Pretpostavka je da će osoba doživjeti izbjeglice većom realističnom prijatnjom (prijatnjom socio-ekonomskim resursima i osobnom integritetu) ako smatra da je utjecaj migracija na socio-ekonomski sustav veći. Reakcije primatelja i medija na izbjegličku krizu 2015. i 2016. godine bile su prvo pozitivne, prelazeći u negativne s porastom broja migranata na rutama. Posebni naglasak stavljen je na nepravdu u dodjeljivanju resursa i pružanju financijske pomoći, pomoći pri zapošljavanju i pronalasku adekvatnog smještaja izbjeglicama uz dojam oduzimanja resursa potrebitim primateljima, a u općoj javnosti je bio prisutan očiti otpor te prisutnost znakova kolektivnog doživljaja realistične međugrupne prijatnje (Henjak, 2018). Stoga je model predikcije doživljaja međugrupne prijatnje proširen za primatelje u odnosu na prethodna istraživanja.

3.4. Provjera medijatorskog efekta doživljaja međugrupne prijatnje kod primatelja

Četvrti istraživački problem jest *ispitati snagu izravnog efekta međugrupnih stavova primatelja prema izbjeglicama i neizravnog efekta putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama.*

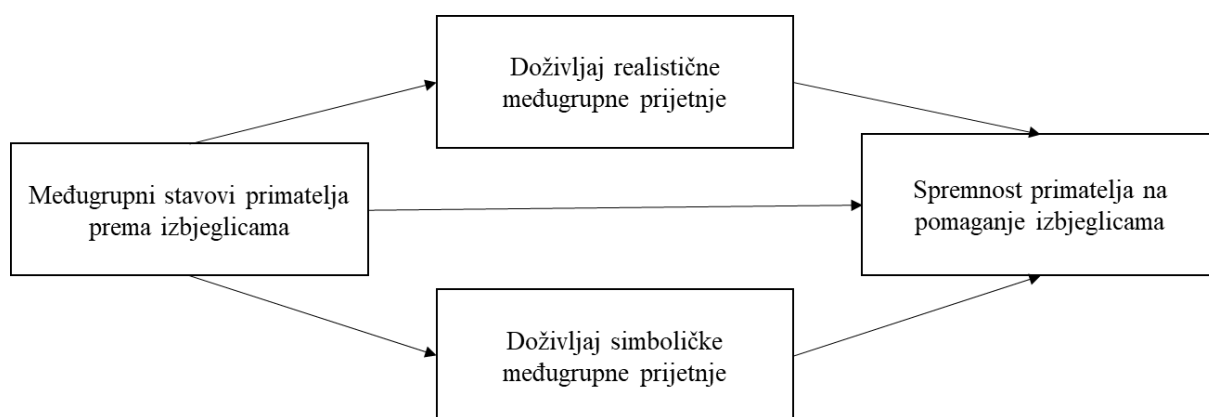
Hipoteza 1: Međugrupni stavovi primatelja prema izbjeglicama imat će izravan efekt na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama i neizravan efekt putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje.

Spremnost na pomaganje izbjeglicama jest mjera namjere ponašanja koja je i ranije korištena kao kriterij u analizama koje su uključivale doživljaj međugrupne prijete primatelja prema azilantima u opsežnom istraživanju spremnosti primatelja na integraciju izbjeglica u Hrvatskoj (Ajduković i sur., 2019). Prema Teoriji planiranog ponašanja (*Theory of planned behaviour*, TPB; Ajzen, 1988, 1991; prema Ajzen i Fishbain, 2000), ponašajna namjera izravno prethodi ponašanju te njime upravlja. U kontekstu integracije, više razine spremnosti primatelja na pomaganje izbjeglica ukazuju na bolju socio-psihološku integriranost dvaju grupa.

U dosadašnjim istraživanjima, socio-psihološki pokazatelji integracije koji su se istaknuli kao značajni negativni prediktori spremnosti na prosocijalno ponašanje prema azilantima jesu realistična i simbolička međugrupna prijete te negativni međugrupni stavovi (Ajduković i sur., 2019; Bagci i sur., 2019; Mancini i sur., 2018). Jedno istraživanje pokazalo je značajnu dvostruku medijaciju odnosa između doživljaja simboličke i realistične međugrupne prijete te prosocijalnih ponašajnih namjera prema migrantima, gdje je su se predrasude i orijentacija ka socijalnoj dominaciji i desničarska autoritarnost pokazali značajnim medijatorima (Mancini i sur., 2018). Autori su bazirali svoj medijacijski model na Modelu dvostrukog procesiranja ideologije i predrasuda (Duckitt, 2001, 2006; prema Mancini i sur., 2018), koji središnju ulogu daje socijalnoj dominaciji i desničarskoj autoritarnosti. Stoga su u medijacijski model uključili i mjere tih konstrukata. Pokazali su značajan izravni efekt doživljaja međugrupne prijete na predrasude te neznačajan izravni efekt na prosocijalne ponašajne namjere. Mancini i suradnici (2018) nisu mjerili namjeru specifičnog ponašanja kao što je pomaganje u različitim situacijama, već općenite namjere uključivanja u prosocijalno ponašanje.

Meta-analiza Rieka i suradnika (2006) pokazala je da su doživljaj međugrupne prijete i međugrupni stavovi značajno i snažno povezani, što u podjednakoj mjeri vrijedi za realističnu i simboličku prijete.

Odnos između doživljaja međugrupne prijete, stavova i ponašajnih namjera može se objasniti Integriranom teorijom međugrupne prijete (Stephan i Stephan, 2017) i Teorijom planiranog ponašanja (TPB): ITT tvrdi da postoji recipročna veza između doživljaja međugrupne prijete i međugrupnih stavova, a TPB da stavovi prethode formiranju ponašajnih namjera koje dovode do ponašanja. Stoga je teorijski opravdano postaviti model koji odgovara postavkama obje teorije. U postavljenom modelu, međugrupni stavovi prethode i dovode do doživljaja međugrupne prijete. Spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama ostaje posljedica doživljaja međugrupne prijete i međugrupnih stavova. Slika 3-1 prikazuje ovaj model.

Slika 3-1. Konceptualni prikaz modela povezanosti između doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje, međugrupnih stavova primatelja prema izbjeglicama i namjere prosocijalnog ponašanja u obliku spremnosti primatelja na pomaganje izbjeglicama uz prikaz izravnih i neizravnih efekata.

Medijacijski efekti podrazumijevaju uzročno-posljedični odnos između varijabli i predstavljaju mehanizam putem kojeg se ostvaruje efekt varijable X na varijablu Y (kroz medijator M). Potvrda medijacijskog efekta je nužan, no nedovoljan uvjet za utvrđivanje kauzalnosti. Problem istraživačkih nacrti koji podrazumijevaju prikupljanje podataka u jednoj točki u vremenu (kros-sekcijski nacrti) je nemogućnost istraživanja vremenskog poretka pojave pojedinih efekata te nemogućnost utvrđivanja uzročno-posljedičnih odnosa među fenomenima. Cilj testiranja ovog modela (Slika 3-1) nije utvrđivanje kauzalnosti, već provjera značajnosti izravnih i neizravnih efekata koji se temelje na pretpostavkama čvrstih socio-psiholoških teorija i na meta-analitičkim podacima. Integrirana teorija međugrupne prijetnje i Model doživljaja međugrupne prijetnje (Stephan i Stephan, 2017) podrazumijevaju recipročne odnose između (nazivno) uzroka i posljedica doživljaja međugrupne prijetnje koji su dinamični i promjenjivi u vremenu. Testiranjem ovog modela možemo doprinijeti razumijevanju kompleksnih veza koje navode i sami autori modela, tako da istražimo dinamiku odnosa između stavova, doživljaja međugrupne prijetnje i ponašajnih namjera kod članova zajednice primatelja u trenutku kada su podaci prikupljeni.

4. METODA

Ovo doktorsko istraživanje dio je multidisciplinarnog međunarodnog istraživačkog projekta *Forced Displacement and Refugee-Host community Solidarity* (FOCUS) koji se bavio socio-ekonomskim i socio-psihološkim pokazateljima integracije te odnosom između dimenzija integracije izbjeglica iz Sirije u Švedskoj, Njemačkoj, Hrvatskoj i Jordanu. Financirala ga je Europska komisija iz Obzor 2020 programa za istraživanja i inovacije¹².

4.1. Sudionici

U istraživanju u Hrvatskoj je sudjelovalo 600 članova zajednice primatelja u Hrvatskoj i 149 izbjeglica iz Sirije koji su odgovarali postavljenim kriterijima uključivanja u istraživanje (Prilog 4). Pri uzorkovanju primatelja korišteno je probabilističko uzorkovanje u Zagrebu, Sisku i Karlovcu – hrvatskim gradovima u kojima živi najveći broj izbjeglica iz Sirije. Uzorak izbjeglica formiran je korištenjem tehnike snježne grude kroz socijalne mreže istraživača i nevladinih organizacija koje rade s izbjeglicama, također na području Zagreba, Siska i Karlovca. Tablica 4-1 prikazuje osnovne socio-demografske i socio-ekonomske karakteristike sudionika.

Tablica 4-1. Neke socio-demografske i socio-ekonomske karakteristike uzoraka primatelja i izbjeglica iz Sirije.

		Primatelji <i>N</i> = 600	Izbjeglice <i>N</i> = 149
Spol (% žena)		55,17	40,94
Dob	<i>M</i> (<i>SD</i>)	44,14 (13,482)	33,83 (11,101)
	Raspon	20 – 66	18 – 64
Mjesto života (%)	Zagreb	66,67	72,48
	Sisak	16,67	7,38
	Karlovac	16,67	20,13
Stupanj obrazovanja (%)	Nizak	3,02	30,56
	Srednji	74,66	59,06
	Visok	22,17	8,05
Status zaposlenja (%)	Zaposlen	66,33	40,28
	Nezaposlen	32,67	55,71
Mjesečni prihodi obitelji	<i>M</i> (<i>SD</i>)	9.734,65 kn (4.229,32)	3.988,86 kn (2.881,62)
	Raspon	800,00 – 25.000,00 kn	250,00 – 17.000,00 kn

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija

Napomena: postoci se odnose na udio rezultata u čitavom uzorku bez obzira na broj podataka koji nedostaju.

¹² <https://www.focus-refugees.eu/>

4.2. Postupak

U oba uzorka, podaci su prikupljeni metodom ankete uživo, licem u lice. Probabilističko uzorkovanje korišteno je za uzorkovanje članova zajednice primatelja, a podaci su prikupljeni uzorkom klastera, metodom slučajnog hoda od vrata do vrata (*Random Walk Technique*). Kontaktirano je ukupno 1228 kućanstava, a stupanj odaziv na anketu bio je 48,0%. Prilikom prvog kontaktiranja kućanstva ispitano je 489 sudionika (81,5%) ukupno prikupljenog uzorka, prilikom drugog kontaktiranja njih 94 (15,5%), a prilikom trećeg kontakta 17 sudionika (3%).

Za pristupanje izbjeglicama korištena je metoda snježne grude te vlastiti socijalni kapital, tako da su pomoć u regrutaciji izbjeglica osigurali prevoditelji arapskog jezika i nevladine organizacije koje rade s izbjeglicama. Stoga je uzorak izbjeglica nereprezentativan. No, zato što je populacija izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj sama po sebi u trenutku prikupljanja podataka bila mala, uzorak od 149 sudionika činio je gotovo četvrtinu ukupne populacije, što podupire mogućnost generalizacije zaključaka.

Prikupljanje podataka od sudionika u oba uzorka provedeno je u Zagrebu, Sisku i Karlovcu. Ovi gradovi su odabrani jer je koncentracija izbjeglica iz Sirije u njima najveća u Hrvatskoj, a pri ispitivanju integracije nužno je da uzorci potiču s istih područja, onih u kojima je vjerojatnost interakcije između izbjeglica i članova zajednice primatelja najveća. Podaci su prikupljeni od studenog 2019. do kraja siječnja 2020 za članove zajednice primatelja i od prosinca 2019. do sredine ožujka 2020, te od lipnja 2020. do sredine studenog 2020. godine.

4.3. Instrumenti

Materijale korištene u prikupljanju podataka činili su pismo s informacijama o istraživanju (Prilog 49, Prilog 52), obrazac za davanje informiranog pristanka na istraživanje (Prilog 50, Prilog 53) i anketni upitnik (Prilog 51, Prilog 54) te letak sa savjetima za smirivanje potencijalnog stresa eventualno uzrokovanog sudjelovanjem u istraživanju, zajedno s kontaktom organizacije koja nudi psihosocijalnu pomoć. Za anketare je pripremljen priručnik s detaljnim informacijama o upitniku, načinu prikupljanja podataka i vođenju evidencije o procesu prikupljanju podataka.

Članovi zajednice primatelja su anketirani korištenjem CAPI tehnike (*Computer-assisted personal interviewing*), a tijekom odgovaranja na pitanja pred sobom su imali upitnik u papirnatom obliku. Izbjeglice su odgovarale na papirnati upitnik samostalno ili uz pomoć tumača arapskog jezika koji je postavljao pitanja i bilježio odgovore uz prisutnost anketara koji je upravljao procesom prikupljanja podataka.

Svi materijali i instrumenti za anketiranje izbjeglica prevedeni su na arapski jezik i pilotirani na uzorku od 10 izbjeglica iz Sirije koji nisu sudjelovali u glavnom istraživanju, a materijali i instrumenti za anketiranje članova zajednice primatelja su pilotirani na uzorku od 20 primatelja koji nisu sudjelovali u glavnom istraživanju. Pilot istraživanjem je provjeren prijevod materijala i instrumenata, jasnoća pitanja i opcija odgovaranja te duljina trajanja anketiranja. Po završetku pilotiranja napravljene su manje jezične i grafičke izmjene bez utjecaja na značenje upitničkih mjera.

Anketni upitnik sastojao se od niza pitanja o socio-demografskim karakteristikama sudionika, pokazateljima socio-ekonomske i socio-psihološke integracije te nekim mjerama psihičke dobrobiti i tjelesnog zdravlja. Upitnik je formiran za potrebe istraživačkog projekta FOCUS, a ovo doktorsko istraživanje koristit će samo dio uključenih mjera. Upitnik se ponešto razlikovao s obzirom na ciljnu skupinu sudionika – neka od pitanja su bila jednako postavljena i uz jednake opcije odgovaranja za obje skupine, dio je bio isključivo namijenjen primateljima ili izbjeglicama, a neka pitanja su komplementarna u dvije grupe.

Za ovo istraživanje, analize psihometrijskih karakteristika mjera provedene su za Skalu percepcije primatelja o utjecaju migracija na socio-ekonomsku situaciju u zemlji, Skalu međugrupnih stavova, Skalu doživljaja međugrupne prijateljnosti, Skalu socijalne bliskosti, Skalu potpore primatelja pravima izbjeglica i Skalu spremnosti primatelja na pomaganje izbjeglicama. Psihometrijske analize provedene na mjernim skalama dale su uvid u faktorske strukture i istovjetnost faktorskih struktura za primatelje i izbjeglice, pouzdanost svake od skala te su potaknule na revidiranje metode formiranja ukupnih rezultata za neke mjerne skale.

Tablica 4-2 daje pregled psihometrijskih analiza provedenih na svakoj od skala za pojedini uzorak.

Tablica 4-2. Pregled provedenih psihometrijskih analiza mjernih skala.

	Grupa	EFA u svrhu validacije skale	EFA u svrhu odabira indikatora za skaliranje	CFA	Međugrupna CFA uz test invarijantnosti	Pouzdanost
Skala percepcije primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u zemlji	Primatelji	✓	✓	✓	✗	✓
Skala stavova prema članovima druge grupe	Primatelji	✗	✓	✓	✓	✓
	Izbjeglice	✗	✓	✓		✓
Skala doživljaja međugrupne prijateljnosti	Primatelji	✗	✓	✓	✓	✓
	Izbjeglice	✗	✓	✓		✓
Skala socijalne bliskosti	Primatelji	✗	✓	✓	✓	✓
	Izbjeglice	✗	✓	✓		✓
Skala potpore pravima izbjeglica	Primatelji	✓	✓	✓	✗	✓
Skala spremnosti na pomaganje izbjeglicama	Primatelji	✗	✓	✓	✗	✓

Napomena: EFA – eksploratorna faktorska analiza; CFA – konfirmatorna faktorska analiza

Socio-demografske karakteristike sudionika

Od socio-demografskih karakteristika, kod članova zajednice primatelja mjereni su dob, spol, razina obrazovanja, važnost religije u životu, učestalost prakticiranja religije te politička orijentacija. Kod izbjeglica iz Sirije mjereni su dob, spol, razina obrazovanja, važnost religije u životu, učestalost prakticiranja religije te duljina boravka u Hrvatskoj. Svaka od ovih karakteristika mjerena je jednom česticom (upitničkim pitanjem).

Socio-ekonomske karakteristike primatelja i pokazatelji socio-ekonomske integracije izbjeglica

Kod članova zajednice primatelja govorimo o socio-ekonomskim karakteristikama, a kod izbjeglica o pokazateljima socio-ekonomske integracije jer pokazatelji socio-ekonomske integracije ukazuju na stupanj uključenosti izbjeglica u različite razine socio-ekonomskog sustava u kontekstu procesa integracije (što nije slučaj kod primatelja koji su već dio socio-ekonomskog sustava u državi primateljici).

Kod primatelja su mjereni status zaposlenja i vrsta posla te ukupni prihod kućanstva (u kunama) i neto primanja sudionika kao pokazatelji socio-ekonomskog statusa. Iz razine obrazovanja i

vrste posla ekstrapolirane su sukladnost obrazovanja i razina vještina potrebnih za obavljanje posla kod zaposlenih sudionika.

Kod izbjeglica su mjereni status zaposlenja, vrsta posla, ukupni prihod kućanstva (u kunama) i neto primanja sudionika kao pokazatelje socio-ekonomskog statusa te poznavanje hrvatskog jezika koji olakšava rješavanje integracijskih izazova. Za zaposlene sudionike je naknadno izračunato slaganje između razine vještine potrebne za obavljanje posla i razine obrazovanja.

Poznavanje hrvatskog jezika mjereno je pomoću tri čestice, a sudionici su procijenili koliko su vješti u govoru, pismu i čitanju hrvatskog jezika na skali Likertovog tipa od pet imenovanih uporišnih točaka (1 = Vrlo loše; 2 = Loše; 3 = Prosječno; 4 = Dobro; 5 = Vrlo dobro). Ukupni rezultat na mjeri formiran je kao zbroj pojedinačnih rezultata na tri čestice.

Ostale mjere socio-ekonomskih karakteristika primatelja i pokazatelja socio-ekonomske integracije izbjeglica mjerene su svaka jednom česticom.

Percepcija primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj i procjena socio-ekonomskih karakteristika izbjeglica u Hrvatskoj

Članovi zajednice primatelja procijenili su socio-ekonomske karakteristike izbjeglica koje žive u Hrvatskoj (četiri čestice) te stupanj u kojem migracija izbjeglica utječe na različite aspekte socio-ekonomske situacije u Hrvatskoj (šest čestica).

Procjena primatelja o socio-ekonomskim karakteristikama izbjeglica uključivala je prosječni stupanj obrazovanja izbjeglica u Hrvatskoj, njihov prosječni radni status, udio izbjeglica koje primaju novčanu socijalnu pomoć te njihove opće/prosječne stambene uvjete.

Čestice koje su ispitivale percepciju utjecaja migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj formirane su kao tvrdnje na koje su sudionici odgovarali na skali Likertovog tipa od pet imenovanih uporišnih točki (1 = Uopće se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Potpuno se slažem). Tvrdnje su se odnosile na (1) povećanje konkurencije na tržištu rada, (2) smanjenje problema nedostatka radne snage, (3) općenito pozitivan utjecaj na gospodarski rast, (4) omjer koristi i cijene primanja izbjeglica, (5) povećanje poreza te (6) smanjenje novčanih resursa za hrvatsko stanovništvo kao posljedice dolaska izbjeglica. Zajedno ove čestice tvore Skalu percepcije primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u zemlji.

Na temelju rezultata psihometrijskih analiza faktorskih struktura i pouzdanosti skale (Prilog 33, Prilog 34), ukupni rezultat primatelja na Skali percepcije primatelja o utjecaju migracije na

socio-ekonomsku situaciju u zemlji formiran je kao jednostavna linearna kombinacija prve četiri čestice skale. Ovako formirana skala pokazala je zadovoljavajuću razinu pouzdanosti ($k = 4$, $\omega = ,755$, CI 95% [,711, ,799]; $\alpha = ,742$, CI 95% [,690, ,786]).

Pokazatelji socio-psihološke integracije

Pokazatelji socio-psihološke integracije mjereni su kod primatelja i izbjeglica korištenjem istih ili komparabilnih skala i mjera. Kod primatelja mjereni su stavovi prema izbjeglicama, doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijete, stupanj potpore pravima izbjeglica, učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta, udio izbjeglica u socijalnim mrežama, socijalna bliskost prema izbjeglicama, doživljaj stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj te spremnost na pomaganje izbjeglicama.

Kod izbjeglica su mjereni stavovi prema primateljima, doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijete, učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta, udio primatelja u socijalnim mrežama sudionika, socijalna bliskost prema primateljima i učestalost iskustava diskriminacije.

Stavovi prema članovima druge grupe

Međugrupni stavovi primatelja prema izbjeglicama i obratno mjereni su Skalom stavova prema izbjeglicama (Ajduković i sur., 2019) koja je izvorno razvijena za procjenu stavova članova zajednice primatelja prema osobama kojima je odobren azil u Hrvatskoj. U izvornom obliku ima 19 čestica, no autori su pokazali da dobro funkcionira sa šest čestica uz visoku pouzdanost i jednodimenzionalnu faktorsku strukturu ($\alpha = ,88$; Ajduković i sur., 2019). Sudionici su odgovarali na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka od kojih svaka ima navedeno verbalno pojašnjenje (1 = Izrazito se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Izrazito se slažem).

U svrhu mjerenja stavova izbjeglica prema primateljima, skala je prilagođena tako da su objekt stava u svakoj čestici bili Hrvati, a skala odgovora ostala je jednaka. Drugim riječima, izbjeglice su procijenile svoje stavove prema Hrvatima jednako kao što su svoje stavove prema njima procijenili primatelji. Sva pitanja su postavljena tako da odabir većeg stupnja slaganja s tvrdnjom pokazuje pozitivniji stav prema članovima druge grupe.

Analiza invarijantnosti Skale stavova prema članovima druge grupe pokazala je da skala ima parcijalnu mjernu invarijantnost ($\chi^2(19, N = 749) = 104,459, p < ,001$; $\Delta\chi^2(3, N = 749) = 7,705, p = ,053$; CFI = ,947; TLI = ,917; RMSEA = ,110 CI 90% [,09, ,131]; SRMR = ,046). Skala je

pokazala visoku razinu pouzdanosti opaženih varijabli za uzorak primatelja ($k = 6$, $\omega = ,860$, CI 95% [$,842$, $,877$]; $\alpha = ,857$, CI 95% [$,839$, $,874$]), no nisku pouzdanost za uzorak izbjeglica iz Sirije ($k = 6$, $\omega = ,632$, CI 95% [$,541$, $,723$]; $\alpha = ,612$, CI 95% [$,505$, $,701$]). Na temelju analize faktorskih struktura i pouzdanosti skale primijenjene na primateljima i izbjeglicama (Prilog 35), ukupni rezultat je definiran kao jednostavna linearna kombinacija rezultata na svih šest čestica.

Doživljaj međugrupne prijetnje

Doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijetnje mjereni su Skalom realistične i simboličke prijetnje koja je u prethodnom istraživanju korištena pri ispitivanju integracije izbjeglica u Hrvatskoj i pokazala dobre metrijske karakteristike na reprezentativnom uzorku građana Hrvatske ($\alpha = ,78$ do $,83$; Ajduković i sur., 2019). Izvorno ima devet čestica, no na temelju faktorskih zasićenja dobivenih u prošlom istraživanju, u ovo je istraživanje uključeno sedam čestica koje su bile najsnažnije povezane s općim faktorom. Skala odgovora bila je Likertovog tipa s pet uporišnih točaka, a svaka uporišna točka imala je tekstualno objašnjenje (1 = Izrazito se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Izrazito se slažem).

Doživljaj međugrupne prijetnje nije do sada mjereno na uzorcima izbjeglica te za sad ne postoje instrumenti koji su korišteni u tu svrhu. Stoga su tvrdnje iz postojeće Skale realistične i simboličke prijetnje prilagođene tako da odražavaju doživljaj prijetnje onim aspektima dobrobiti izbjeglica koji su relevantni za integraciju i život u novoj zemlji, a usporedivi su s aspektima dobrobiti primatelja. Tablica 4-3 prikazuje izvorne čestice i njihove prilagodbe za primjenu na uzorku izbjeglica.

Prve tri čestice mjere doživljaj realistične međugrupne prijetnje jer ispituju doživljaj prijetnje u kontekstu socio-ekonomske dobrobiti i fizičke sigurnosti. Ostale četiri čestice mjere doživljaj simboličke međugrupne prijetnje jer ispituju slaganje s tvrdnjama koje su vezane uz kulturu, običaje i vjerovanja. Sve tvrdnje su formulirane tako da odabir većeg stupnja slaganja s tvrdnjom pokazuje višu razinu doživljene međugrupne prijetnje. Zbog ove raspodjele čestica možemo govoriti o dvije sub-skale, odnosno o dvofaktorskoj strukturi Skale realistične i simboličke prijetnje.

Tablica 4-3. Usporedba čestica Skale realistične i simboličke prijetnje za članove zajednice primatelja i izbjeglice iz Sirije.

	Članovi zajednice primatelja	Izbjeglice iz Sirije
Doživljaj realistične međugrupne prijetnje	Bojim se da bi se zbog izbjeglica mogle povećati stope kriminala.	Bojim se da bi Hrvati mogli optužiti izbjeglice iz Sirije za povećane stope kriminala.
	Bojim se terorističkih napada izbjeglica koje ovdje žive.	Bojim se da bi nas Hrvati mogli napasti.
	Izbjeglice Hrvatima zauzimaju mjesta na fakultetima ili poslove.	Hrvati bi izbjeglicama iz Sirije mogli ograničiti mogućnosti upisa na fakultet ili pronalaženja posla.
Doživljaj simboličke međugrupne prijetnje	Izbjeglice bi se trebale prilagoditi običajima našeg društva ako žele ovdje živjeti.	Moramo se prilagoditi običajima hrvatskog društva ako želimo ovdje živjeti.
	Izbjeglice bi mogle ugroziti naše vrijednosti i naš način života.	Hrvati bi mogli ugroziti naše vrijednosti i naš način života.
	Vjerska i moralna uvjerenja izbjeglica suprotstavljena su onima Hrvata.	Vjerska i moralna uvjerenja Hrvata suprotstavljena su onima izbjeglica iz Sirije.
	Uvjerenja izbjeglica o tome kako bi društvo trebalo funkcionirati suprotstavljena su našima.	Uvjerenja Hrvata o tome kako bi društvo trebalo funkcionirati suprotstavljena su našima.

Skala je pokazala potpunu mjernu invarijantnost ($\chi^2(27, N = 749) = 106,139, p < ,001; \Delta\chi^2(5, N = 749) = 10,627, p = ,059; CFI = ,955; TLI = ,930; RMSEA = ,088, CI 90\% [,071, ,106]; SRMR = ,048$). Sub-skala doživljaja realistične međugrupne prijetnje pokazala je zadovoljavajuću pouzdanost na uzorku primatelja ($k = 3, \omega = ,779, CI 95\% [,749, ,810]; \alpha = ,741, CI 95\% [,703, ,775]$) i izbjeglica iz Sirije ($k = 3, \omega = ,709, CI 95\% [,626, ,791]; \alpha = ,640, CI 95\% [,527, ,726]$). Jedna čestica u sub-skali doživljaja simboličke međugrupne prijetnje izostavljena je iz ukupnih rezultata jer je pokazala nisko zasićenje faktorom te je podjednako loše funkcionirala kod oba uzorka („Izbjeglice bi se trebale prilagoditi običajima našeg društva ako žele ovdje živjeti“/„Moramo se prilagoditi običajima hrvatskog društva ako želimo ovdje živjeti.“). Pouzdanost sub-skale doživljaja simboličke međugrupne prijetnje bila je zadovoljavajuća na uzorku primatelja ($k = 3, \omega = ,804, CI 95\% [,776, ,831]; \alpha = ,792, CI 95\% [,763, ,819]$) i nešto niža za uzorak izbjeglica iz Sirije (metoda estimacije – PFA; $k = 3, \omega = ,652, CI 95\% [,525, ,752]; \alpha = ,637, CI 95\% [,524, ,727]$).

Na temelju faktorskih analiza i analiza pouzdanosti Skale realistične i simboličke prijetnje (Prilog 36), ukupni rezultati su formirani za svaku skalu tako da je za svaku sub-skalu ukupni rezultat formiran kao jednostavna linearna kombinacija tri pripadajuće čestice.

Međugrupni kontakt

Pregled literature o socio-psihološkoj integraciji pokazao je da su u istraživanjima često korištene mjere kontakta koje su formirane isključivo za to istraživanje, a često se radi samo o jednoj čestici za opći kontakt ili po jednoj čestici za učestalost i jednoj za ugodnost kontakta. S obzirom da za potrebe ovog istraživanja nije pronađena prikladna skala međugrupnog kontakta, a čestice koje do sada jesu korištene ne uzimaju u obzir važnost konteksta u kojem se kontakt odvija, formirano je deset čestica kojima se ispituje učestalost i ugodnost kontakta u pet različitih konteksta sa po dvije čestice za svaki kontekst od kojih jedna mjeri učestalost, a druga ugodnost kontakta: (1) u javnom prijevozu, na ulici, u dućanu, (2) u susjedstvu, (3) na poslu, (4) u školi i (5) na javnim događajima.

Sudionici obje grupe procijenili su učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta s pripadnicima druge grupe tako da su za svaki kontekst ocijenili koliko često susreću izbjeglice/članove zajednice primatelja na skali Likertovog tipa od pet uporišnih točaka od kojih svaka ima verbalno objašnjenje (1 = Nikad; 2 = Rijetko, 3 = Povremeno, 4 = Često, 5 = Vrlo često). Za procjenu ugodnosti kontakta korištena je skala Likertovog tipa od pet uporišnih točaka od kojih svaka ima verbalno objašnjenje (1 = Vrlo negativno; 2 = Negativno, 3 = Niti pozitivno, niti negativno, 4 = Pozitivno, 5 = Vrlo pozitivno).

Za mjeru učestalosti i ugodnosti međugrupnog kontakta nisu ispitane metrijske karakteristike. Mjere međugrupnog kontakta i učestalosti iskustava diskriminacije ispitivale su iskustva sudionika u različitim životnim kontekstima, te stoga ne moraju nužno imati jedinstveni opći faktor u podlozi svog kovariranja, niti na njih sudionici nužno odgovaraju konzistentno. Zbog toga za njih nije formiran ukupni rezultat.

Socijalna mreža

Širina socijalne mreže može ukazati na vjerojatnost susretanja članova druge grupe, a sastav socijalne mreže posebno kod izbjeglica pokazuje stupanj integriranosti, jer je veći udio članova zajednice primatelja u vlastitoj socijalnoj mreži pokazatelj bolje povezanosti sa zajednicom primatelja koja omogućuje socijalnu i informacijsku podršku.

Šest čestica korišteno je kako bi se utvrdila širina i sastav socijalnih mreža kod članova obje grupe, tako da su sudionici dali slobodnu procjenu broja osoba koje smatraju svojim (1) poznanicima, (2) prijateljima i (3) osobama kojima se mogu obratiti za pomoć. Za svaku od ovih kategorija socijalnih odnosa također su procijenili koliki je udio članova druge grupe. Udio

članova druge grupe u pojedinom krugu socijalne mreže mjereno je skalom s pet uporišnih točaka koje su verbalno opisane (1 = Niti jedan od njih, 2 = Malo njih, 3 = Otprilike polovica njih, 4 = Većina njih, 5 = Svi oni).

Socijalna bliskost

Socijalna bliskost je mjerena Skalom socijalne bliskosti koja je prilagođena kontekstu integracije u Hrvatskoj te je prethodno pokazala dobre metrijske karakteristike i dvodimenzionalnu faktorsku strukturu ($\alpha = ,89$; Ajduković i sur., 2019). Članovi zajednice primatelja odgovarali su na sedam, a izbjeglice na pet čestica biranjem odgovora „Da“ ili odgovora „Ne“. Obje grupe su procijenile bi li prihvatile ljubavnu vezu s članom druge grupe, bi li člana druge grupe prihvatili kao člana svoje obitelji, kao prijatelja, susjeda i suradnika. Članovi zajednice primatelja dodatno su procijenili bi li prihvatili izbjeglicu kao građanina Hrvatske i kao osobu koja je samo u prolazu kroz Hrvatsku. Ova dva pitanja nisu relevantna za uzorak izbjeglica, pa nisu uključena u upitnik primijenjen na tom uzorku. U usporedbu rezultata uzete su u obzir samo čestice koje su primijenjene na oba uzorka.

Skala socijalne bliskosti (Bogardus, 1933) zamišljena je i formirana tako da odgovor „Da“ na više razine bliskosti ukazuje na to da bi sudionici potvrdno odgovorili i na niže razine bliskosti – ukoliko je osoba spremna prihvatiti člana druge grupe kao prijatelja, vrlo ga je vjerojatno spremna prihvatiti i kao susjeda i suradnika.

Skala socijalne bliskosti pokazala je parijcalnu mjernu invarijantnost i dvodimenzionalnu faktorsku strukturu kod oba uzorka ($\chi^2(10, N = 749) = 42,128, p < ,001$; $\Delta\chi^2(2, N = 749) = 5,879, p = ,053$; CFI = ,972; TLI = ,944; RMSEA = ,093, CI 90% [,065, ,122]; SRMR = ,034). S obzirom da dvodimenzionalnu strukturu skale, pouzdanost je zasebno izračunata za dvije čestice zasićene faktorom „veće bliskosti“ korištenjem Spearman-Brown formule te za čestice zasićene faktorom „manje bliskosti“ korištenjem Omega i Alfa pokazateljima pouzdanosti. Kod primatelja je pouzdanost dvije čestice „veće bliskosti“ pokazala nisku pouzdanost ($k = 2$, Spearman-Brown $p_{\text{ljubav,obitelj}} = ,682$), a pouzdanost sub-skale „manje bliskosti“ visoku pouzdanost ($k = 3, \omega = ,842, \text{CI } 95\% [,819, ,864]; \alpha = ,841, \text{CI } 95\% [,818, ,862]$). Kod izbjeglica je sub-skala „veće bliskosti“ pokazala nezadovoljavajuću razinu pouzdanosti ($k = 2$, Spearman-Brown $p_{\text{ljubav,obitelj}} = ,540$), a sub-skala „manje bliskosti“ zadovoljavajuću razinu pouzdanosti (metoda estimacije – PFA; $k = 3, \omega = ,737, \text{CI } 95\% [,515, ,870]; \alpha = ,535, \text{CI } 95\% [,444, ,615]$).

Nakon psihometrijskih analiza (Prilog 37), konačni rezultati sudionika su formirani tako da predstavljaju najvišu razinu bliskosti s članovima druge grupe za koju su iskazali spremnost

(„ljubavna veza/romantični odnos“ = 5, „član obitelji“ = 4, „prijatelj“ = 3, „susjed“ = 2, „suradnik“ = 1, niti jedna razina = 0).

Učestalost iskustva diskriminacije

Učestalost iskustava diskriminacije ispitivana je kod izbjeglica iz Sirije. Sudionici su dali procjenu *učestalosti doživljavanja nejednakog postupanja u odnosu na Hrvate* (pojam „diskriminacija“ nije bio prikazan u upitniku) na skali Likertovog tipa s pet verbalno opisanih uporišnih točaka (1 = Nikad, 2 = Rijetko, 3 = Povremeno, 4 = Često, 5 = Vrlo često) u sljedećim kontekstima: (1) u trgovini, banci ili restoranu, (2) prilikom prijavljivanja za posao ili unaprjeđenje, (3) u kontaktima s policijom ili sudovima, (4) u školi ili na nastavi, (5) prilikom traženja stanovanja, (6) u sportu ili rekreacijskim aktivnostima, (7) u bolnicama ili sa zdravstvenim osobljem.

Slično kao za mjeru učestalosti i ugodnosti međugrupnog kontakta, za ovu mjeru nisu provedene psihometrijske analize niti formirani ukupni rezultati jer se svako pitanje odnosi na zasebni kontekst u kojemu su izbjeglice mogli doživjeti diskriminaciju, te se stoga ne pretpostavlja konzistentnost u odgovaranju na čestice niti jedinstveni faktor u podlozi kovariranja čestica.

Potpore pravima izbjeglica

Kako bi se ispitala potpora pravima izbjeglica, korištena je Skala potpore pravima izbjeglica (Ajduković i sur., 2019) od 12 čestica koje opisuju zakonom zajamčena prava koja izbjeglice ostvaruju kada im je odobren status azilanta u Hrvatskoj. Pokazala je dobru pouzdanost na uzorku reprezentativnom za gradove u kojima su prikupljeni podaci ($\alpha = ,95$; Ajduković i sur., 2019). Čestice su konstruirane kao izjave o tome što bi se izbjeglicama trebalo omogućiti, a temelje se na zakonu donesenom u Hrvatskoj na temelju regulativa Europske unije. Sudionici iskazuju svoje slaganje na skali Likertovog tipa s pet uporišnih točaka (1 = Izrazito se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Izrazito se slažem) za svaku tvrdnju.

Skala potpore primatelja pravima izbjeglica je pokazala visoku pouzdanost i u ovom istraživanju ($k = 11$, $\omega = ,918$, CI 95% [$,908$, $,928$]; $\alpha = ,918$, CI 95% [$,908$, $,927$]) (Prilog 38).

Skala potpore primatelja pravima izbjeglica sastoji se od velikog broja čestica što pri strukturalnom modeliranju može dovesti do nepovoljnog omjera broja parametara i broja sudionika, posebno ako je model već sadrži veći broj latentnih varijabli i njihovih indikatora.

Zbog toga su za ovu skalu formirane *parcele* prije testiranja strukturalnih modela (Little i sur., 2013). Na temelju rezultata eksploratorne faktorske analize formirane su tri parcele tako da prosječna faktorska zasićenja i aritmetičke sredine onih varijabli koje čine svaku od parcela budu podjednake. Parcele su stoga međusobno podjednako heterogene po svom sadržaju. Zbog niske zasićenosti općim faktorom, jedna čestica je izostavljena iz ukupnih rezultata („Izbjeglice bi trebale imati pravo odgajati djecu u skladu sa svojom kulturom i uvjerenjima.“). Prilog 39 prikazuje faktorska zasićenja svih varijabli, parcelu kojoj pripadaju, prosječna faktorska zasićenja, aritmetičke sredine i standardne devijacije parcela.

Ukupni rezultat na ovoj skali formiran je kao jednostavna linearna kombinacija rezultata na 11 čestica.

Spremnost na pomoć izbjeglicama

Spremnost članova zajednice primatelja da pomognu izbjeglicama mjerena je Skalom spremnosti na pomoć izbjeglicama (Ajduković i sur., 2019) koja je prethodno korištena u hrvatskom kontekstu i pokazala dobre metrijske karakteristike i jednodimenzionalnu faktorsku strukturu ($\alpha = ,83$; Ajduković i sur., 2019). Sadrži četiri čestice koje ispituju spremnost na pomaganje izbjeglicama na četiri načina: (1) pružanje privremene skrbi izbjeglom djetetu bez pratnje, (2) dopuštanje izbjeglicama da privremeno koriste vlasništvo sudionika koje mu ne treba, (3) nabava hrane i/ili drugih potrepština za izbjeglice, (4) pomaganje pri uključivanju izbjeglica u život zajednice primatelja.

Sudionici su označili svoje slaganje s izjavama na skali Likertovog tipa od pet uporišnih točaka koje su verbalno opisane (1 = Sigurno ne; 2 = Vjerojatno ne, 3 = Nisam siguran, 4 = Vjerojatno da, 5 = Sigurno da).

Strukturalnim modeliranjem potvrđeno je da je skala jednodimenzionalna ($\chi^2(2, N = 600) = 12,146, p = ,002$; CFI = ,991; TLI = ,973; RMSEA = ,092, CI 90% [,047, ,145]; SRMR = ,016). Skala je pokazala visoku pouzdanost ($k = 4, \omega = ,870$, CI 95% [,853, ,887]; $\alpha = ,859$, CI 95% [,840, ,876]) (Prilog 38), a ukupni rezultat je formiran kao jednostavna linearna kombinacija pojedinačnih rezultata na sve četiri čestice.

Percepcija pripadnosti izbjeglica zajednici u Hrvatskoj

Koristeći jednu česticu, članovi zajednice primatelja su procijenili u kojoj su mjeri izbjeglice dio hrvatske zajednice davanjem odgovora na skali s pet verbalno opisanih uporišnih točaka (1 = Uopće ne; 2 = Malo, 3 = Umjereno, 4 = Dosta, 5 = Mnogo).

4.4. Analize

Podaci su analizirani korištenjem tri računalna programa za statističku obradu podataka: SPSS (IBM SPSS Statistics v26)¹³, JASP (v0.16.1.0.)¹⁴ i RStudio (v1.4.1717)¹⁵ uz korištenje računalnog jezika R (v4.1.1)¹⁶.

Priprema podataka i preliminarne analize

Prije provedbe preliminarne analiza provedena je uobičajena priprema baze podataka koja je uključivala čišćenje baze, (re)kodiranje i računanje novih varijabli.

Preliminarne analize podataka uključivale su izračun deskriptivne statistike sirovih podataka (frekvencije, aritmetičke sredine, varijance i standardne devijacije, brožani raspon rezultata, pregled histograma i normaliteta distribucija), pregled broja podataka koji nedostaju te izračun korelacija između skalnih čestica.

Analiza deskriptivne statistike

Za sve socio-demografske karakteristike sudionika, socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelje socio-ekonomske integracije te za sve pokazatelje socio-psihološke integracije izračunata je osnovna deskriptivna statistika (aritmetičke sredine, standardne devijacije i varijance, brožani raspon rezultata, normalitet distribucija).

Analiza psihometrijskih karakteristika mjernih skala

Anketni upitnik korišten u ovom istraživanju činio je skup samostalnih pitanja i pitanja koja su dio mjernih skala, što je uobičajena praksa u upitničkim istraživanjima. Skale se formiraju kako bismo pomoću većeg broja pitanja ispitali razvijenost konstrukta (fenomena) koji nas zanima. Pri korištenju skala potrebno je provjeriti njihove metrijske karakteristike korištenjem psihometrijskih analiza poput faktorske analize i analize pouzdanosti. Ove i druge analize metrijskih karakteristika daju uvid u „kvalitetu“ podataka prikupljenih korištenim skalama te su preduvjet za druge statističke analize.

Za mjerne skale analizirane su faktorske strukture i razine pouzdanosti. Korištene su eksploratorna faktorska analiza (EFA) kojom se utvrđuje faktorska struktura skale *bez prethodnih pretpostavki* o broju faktora i njihovim povezanostima s opaženim varijablama. Niz

¹³ <https://www.ibm.com/analytics/spss-statistics-software>

¹⁴ <https://jasp-stats.org/>

¹⁵ <https://www.rstudio.com/>

¹⁶ <https://cran.r-project.org/>

konfirmatornih faktorskih analiza (CFA) proveden je kako bi se utvrdilo odgovara li faktorska struktura mjernih skala strukturi *očekivanoj* na temelju teorije i prethodnih istraživanja.

Za sve mjerne skale za koje je bilo opravdano ispitati metrijske karakteristike, a koje su primijenjene na oba uzorka multigrupnom CFA provedeni su testovi *invarijantnosti* – psihometrijske ekvivalentnosti mjere za oba uzorka (Putnick i Bornstein, 2016). Testiranjem invarijantnosti ne tražimo postojanje statističke razlike u rezultatima („imaju li primatelji statistički značajno više rezultate od izbjeglica?“), već ispitujemo postojanje *psihometrijske* razlike u skali kada ju se primjeni na dva uzorka („ponaša li se skala jednako za primatelje i izbjeglice?“). Testiranje invarijantnosti važno je u istraživanjima na uzorcima koji se razlikuju u jednom ili više svojstava kako bi se utvrdilo je li mjerni instrument na razini svojih metrijskih karakteristika istovjetan u oba uzorka. Konfiguralna invarijantnost podrazumijeva da je konfiguracija (obrazac povezanosti) faktora i opaženih varijabli jednaka u oba uzorka. Mjerna invarijantnost uz to podrazumijeva da su faktorska zasićenja jednaka u obje grupe. Skalarna invarijantnost uz ova dva uvjeta zahtjeva i da su odsječci na ordinati za obje skupine jednaki, te ju je najteže zadovoljiti.

Pri testiranju modela CFA i SEM metodologijom, parametri su procijenjeni *Maximum likelihood* (ML) metodom estimacije uz robusnu procjenu pogrešaka, a *Full information maximum likelihood* (FIML) metoda korištena je za procjenu podataka koji nedostaju.

Odabrani pokazatelji pouzdanosti su Cronbachova Alfa (α) te McDonaldova Omega (ω) koja je korisna u slučajevima kada statistički i psihometrijski uvjeti za primjenu Alfe nisu zadovoljeni (Zinberg i sur., 2005, prema Dunn i sur., 2013) te njihovi intervali pouzdanosti (CI)¹⁷.

Analize provedene u svrhu odgovaranja na istraživačke probleme

Prvi istraživački problem odnosi se na ispitivanje razlika između članova zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj na nizu pokazatelja socio-psihološke integracije. Kako bi se odgovorilo na ovaj problem korišten je niz t-testova – postupaka kojima se testira statistička značajnost razlike između aritmetičkih sredina rezultata dobivenih na dva uzorka te hi-kvadrat

¹⁷ S obzirom da je svaki pokazatelj (indeks) izračunat s određenom količinom pogreške procjene, interval pouzdanosti je opći termin koji se koristi uz sve vrste statističkih i psihometrijskih pokazatelja. Odnosi se na brojčane intervale unutar kojih je neki pokazatelj smješten, a što je taj interval uži, možemo biti sigurniji da je pokazatelj točno procijenjen.

– test kojim se utvrđuje odstupaju li dobivene opažene frekvencije odgovora od onih frekvencija koje bismo očekivali pod određenom hipotezom (Petz i sur., 2012).

Drugi istraživački problem usmjeren je na testiranje modela za predviđanje doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje kod izbjeglica na temelju socio-demografskih karakteristika sudionika, pokazatelja njihove socio-ekonomske integriranosti i uz procjenu dodatnog doprinosa pokazatelja socio-psihološke integriranosti. Definirane su dvije hijerarhijske regresijske analize, po jedna za svaki tip doživljaja međugrupne prijatnje. Pri testiranju hijerarhijskih regresijskih modela na uzorku izbjeglica provedena je višestruka imputacija podataka korištenjem imputacijskih modela koji su posebno za svaki tip prijatnje sadržavali sve prediktore i kriterij uključene u hijerarhijsku regresijsku analizu. Na tako dobivenim višestrukim setovima podataka provedene su analize. Praćenjem Rubinovih pravila za sažimanje rezultata dobivenih na višestruko imputiranim podacima dobiveni su konačni ishodi provedenih analiza (Bartlett i sur., 2014).

Treći istraživački problem ispituje pristajanje modela podacima u svrhu objašnjenja varijabiliteta u doživljaju realistične i simboličke prijatnje kod članova zajednice primatelja na temelju socio-demografskih i socio-ekonomskih karakteristika sudionika te pokazatelja socio-psihološke integracije korištenjem strukturalnog modeliranja (SEM metodologija).

Četvrti istraživački problem usmjeren je na testiranje značajnosti izravnog, neizravnog i ukupnog efekta međugrupnih stavova primatelja prema izbjeglicama na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje. Pristajanje modela opaženim podacima i značajnost pojedinih efekata testirani su SEM metodologijom.

4.5. Etički aspekti istraživanja

Tijekom pripreme istraživanja posebna pažnja posvećena je rješavanju etičkih izazova prisutnih u istraživanjima koja uključuju izbjeglice. Izbjeglice smatramo osjetljivom grupom sudionika zbog (potencijalno) traumatične prirode njihovih iskustava u zemlji iz koje su migrirali, zbog okolnosti te migracije (rat, progon) te zbog iskustava tijekom putovanja do nove zemlje. Pri dolasku u novu zemlju smješteni su u zajednički smještaj za migrante gdje neko vrijeme čekaju dobivanje odluke o statusu osobe pod međunarodnom zaštitom, što samo po sebi može biti stresno iskustvo zbog neizvjesnosti i okolnosti zajedničkog smještaja i ograničenih prava. To, naravno, ne znači da su sve izbjeglice imale traumatska iskustva prije i tijekom imigracije, ali zahtjeva od istraživača posebnu brigu te osiguravanje sigurnog i ugodnog okruženja prilikom

anketiranja¹⁸. Istraživanje s izbjeglicama iz Sirije posebno je izazovno zbog jezično-kulturne barijere, potencirano time što istraživači ne govore arapski jezik. Nakon što su materijali za prikupljanje podataka prevedeni, izvorni govornik arapskog i kulturni medijator posebno ih je pregledao kako bi se utvrdila prikladnost korištenih izraza i upitničkih pitanja. Osim manjih jezičnih promjena uvedenih kako bi se osigurala jasnoća izraza, nije bilo potrebe za izbacivanjem upitničkih pitanja niti za njihovim mijenjanjem.

Dodatni izazov istraživanja s izbjeglicama iz Sirije predstavljao je njihov ukupni broj u Hrvatskoj, odnosno veličina njihove populacije. S obzirom da je izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj u trenutku u kojem je provedeno istraživanje bilo malo (oko 600 jedinki; MUP, 2022), bilo kakvi osobni podaci bili su posebno osjetljive prirode, jer su mogli lakše otkriti identitet sudionika nego u slučaju veće i heterogene populacije. Uz to, nužno je bilo koristiti tumača arapskog jezika prilikom prikupljanja podataka od izbjeglica, a zbog toga što su upravo tumači arapskog pomogli u regrutaciji sudionika iz vlastitih društvenih krugova, posebno je važno bilo osigurati potpunu povjerljivost svih prikupljenih podataka. Svi suradnici – anketari koji su prikupljali podatke i tumači arapskog jezika, prošli su detaljan trening prije početka regrutacije sudionika te su potpisali izjavu o zaštiti privatnosti.

Za svakog sudionika, člana zajednice primatelja i izbjeglicu, korištena je jedinstvena četveroznamenkasta šifra navedena na pismu s informacijama koje je nakon prikupljanja podataka ostalo sudioniku te na upitniku koji je vraćen anketaru. Koristeći tu šifru sudionici su mogli povući svoje podatke iz obrade nakon prikupljanja podataka, bez da istraživaču otkriju svoj identitet. Kako bi se spriječilo povezivanje sudionika s njegovim odgovorima, šifre nikada nisu zapisane na obrascima za davanje informiranog pristanka koje su sudionici vlastoručno potpisivali.

Sve izbjeglice koje su sudjelovale u istraživanju su kao zahvalu za trud i vrijeme dobile poklonbon simbolične vrijednosti od 100 kuna za kupnju u trgovini.

U oba uzroka, podaci su prikupljeni u skladu s praksama zaštite podataka i poštivanja načela istraživanja s ljudima (Kodeks etike psihološke djelatnosti; Hrvatska psihološka komora, 2004). Istraživanje je prijavljeno Etičkom povjerenstvu Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu zajedno sa svim materijalima za prikupljanje podataka te je odobreno 10. listopada, 2019. godine.

¹⁸ Osiguravanje sigurnog i ugodnog konteksta u kojem se prikupljaju podaci važno je pri anketiranju bilo kojih sudionika, no posebno je relevantno u provedbi istraživanja s osjetljivim skupinama.

5. REZULTATI

5.1. Osobine primatelja i izbjeglica iz Sirije

Socio-demografske karakteristike sudionika

Socio-demografske karakteristike uključene u analizu su grad u kojem sudionici žive, njihov spol, dob, razina obrazovanja, duljina života u Hrvatskoj (za izbjeglice), bračni status, religija i njena važnost u životu sudionika te politička orijentacija sudionika. Detaljni rezultati su tablično prikazani u prilogima (Prilog 5 do Prilog 12).

Oko dvije trećine sudionika u oba uzorka je u trenutku prikupljanja podataka živjelo u Zagrebu (66,67% primatelja i 72,48% izbjeglica iz Sirije), uz manje sudionika u Sisku (16,67% primatelja i 7,38% izbjeglica iz Sirije) i Karlovcu (16,67% primatelja i 20,13% izbjeglica iz Sirije).

U uzorku primatelja postotak žena (valjani $n = 600$, $n_{\text{žena}} = 331$, 55,17%) nadmašio je postotak muškaraca, dok je na uzorku izbjeglica iz Sirije taj odnos bio obrnut te je postotak sudionica u ukupnom uzorku (valjani $n = 147$, $n_{\text{žena}} = 61$, 40,94%) bio manji od postotka sudionika.

Prosječna dob članova zajednice primatelja bila je 44,14 godine života ($N = 600$, $SD = 13,482$; raspon 20 – 66). Kod izbjeglica iz Sirije je taj prosjek bio nešto niži, 33,83 godine života ($N = 149$, $SD = 11,101$, raspon 18 – 64).

Većina sudionika u oba uzorka imala je srednju razinu obrazovanja (74,66% primatelja i 59,06% izbjeglica iz Sirije). Istovremeno, veći postotak izbjeglica iz Sirije imao je nižu razinu obrazovanja u odnosu na primatelje (3,02% primatelja i 30,56% izbjeglica iz Sirije), a trend je bio obrnut za visoku razinu obrazovanja koja je bila zastupljenija kod primatelja (22,17% primatelja i 8,05% izbjeglica iz Sirije).

Izbjeglice iz Sirije su u prosjeku u Hrvatskoj u trenutku prikupljanja podataka bile 28,79 mjeseci ($n = 142$, $SD = 16,225$, raspon 3 – 66 mjeseci).

Što se bračnog statusa tiče, preko polovine sudionika u oba uzorka bili su u braku, zaručeni ili u trajnoj vezi (58,5% primatelja i 55,03% izbjeglica iz Sirije). Samaca je činilo između trećine i četvrtine svih sudionika (30,5% primatelja i 37,58% izbjeglica iz Sirije).

Gotovo jednak postotak sudionika u oba uzorka je iskazao svoju religijsku opredijeljenost, uz 83,67% deklariranih kršćana u ukupnom uzorku primatelja i 83,22% deklariranih muslimana u ukupnom uzorku izbjeglica iz Sirije. Veći postotak primatelja izjavio je da nema religijsko

opredjeljenje u odnosu na izbjeglice (11,83% primatelja i 0,67% izbjeglica iz Sirije). Usprkos podjednakom udjelu religioznih sudionika, manji postotak primatelja je izjavio da im je religija „dosta“ ili „veoma važna“ u životu u odnosu na izbjeglice iz Sirije – („Dosta važna“ – 11,83% primatelja i 24,83% izbjeglica iz Sirije; „Veoma važna“ – 0,83% primatelja i 24,16% izbjeglica iz Sirije). Čak 83,67% sudionika iz zajednice primatelja izjavilo je da im religija „Uopće nije“ važna u životu, a taj je udio bio veoma malen kod sudionika-izbjeglica iz Sirije (2,01%).

Što se političke orijentacije tiče, oko trećine primatelja (35,50%) i značajna većina izbjeglica iz Sirije (88,59%) su izjavili da nemaju definiranu političku orijentaciju. Kod primatelja koji su iskazali svoje političko opredjeljenje, najviše je bio zastupljen „Centar“ (22,83%), uz ravnomjernu raspodjelu prema lijevom i desnom polu (ukupno „Lijevi centar“ i „Lijevo“ – 21,3%; ukupno „Desni centar“ i „Desno“ – 20,34%). Kod izbjeglica iz Sirije, bio nešto je veći udio „Lijevo“ i „Lijevi centar“ orijentiranih sudionika (5,36%) u odnosu na Centar (2,69%), te zajedno „Desno“ i „Desni centar“ (0,67%).

Socio-ekonomske karakteristike primatelja i pokazatelji socio-ekonomske integracije izbjeglica

Socio-ekonomske karakteristike primatelja i pokazatelji socio-ekonomske integracije izbjeglica mjereni su kroz status zaposlenja, razinu vještina potrebnih za obavljanje posla (kod zaposlenih sudionika), sukladnost obrazovanja i razine vještina potrebnih za obavljanje posla (kod zaposlenih sudionika), neto primanja sudionika (kod zaposlenih sudionika) i ukupna mjesečna primanja kućanstva. Uz to, izbjeglice su dale procjenu vlastite vještine govora, pisanja i čitanja hrvatskog jezika. Detaljni rezultati su tablično prikazani u prilogima (Prilog 13 do Prilog 17).

Status zaposlenosti U trenutku prikupljanja podataka zaposleno je bilo dvije trećine članova zajednice primatelja (66,33%) i dvije petine izbjeglica iz Sirije (40,27%). Na temelju opisa radne pozicije, zaposlenim sudionicima je pridana mjera razine vještine potrebne za obavljanje njihovog posla (niža, niža umjerena, viša umjerena ili visoka). U oba uzorka dominantna razina bila je „niža umjerena“ (valjani $n_{\text{primatelj}} = 594$, valjani $n_{\text{izbjeglice}} = 143$; valjani postoci¹⁹ – 46,15% primatelja i 79,31% izbjeglica), uz veći broj primatelja koji su radili poslove visoke razine kompleksnosti (valjani postotak – 37,22%) u odnosu na izbjeglice iz Sirije (valjani postotak – 8,62%).

¹⁹ „Valjani postotak“ je postotak nekog rezultata u ukupnom broju danih odgovora. Stoga nije vezan uz ukupni broj sudionika, već uz broj sudionika koji su odgovorili na pitanje ili imaju rezultat na nekoj drugoj, vezanoj varijabli. U prikazu deskriptivne statistike mjera koje su povezane sa zaposlenjem iskazan je valjani postotak odgovora u odnosu na pod-uzorak sudionika koji su zaposleni.

Sukladnost razine obrazovanja i zaposlenja

Na temelju razine obrazovanja i razine vještine potrebne za obavljanje posla izračunata je mjera njihove sukladnosti. Najveći udio primatelja i izbjeglica radio je poslove koji su u skladu s njihovom razinom obrazovanja (valjani $n_{\text{primatelj}} = 402$, valjani $n_{\text{izbjeglice}} = 55$; valjani postoci – 63,68% primatelja i 50,91% izbjeglica iz Sirije). Kod obje skupine je udio sudionika koji su bili zaposleni na radnoj poziciji *iznad* njihove razine obrazovanja podjednak (valjani postoci – 23,38% primatelja i 20,00% izbjeglica), ali je manje primatelja bilo zaposleno na poslovima koji su *ispod* njihove razine obrazovanja u odnosu na izbjeglice iz Sirije (valjani postoci – 12,94% primatelja i 29,09% izbjeglica iz Sirije). Drugim riječima, veći je udio izbjeglica u odnosu na primatelje radio poslove za koje su prekvalificirani.

Prihodi

U skladu s obilježjima njihovog posla, zaposleni članovi zajednice primatelja imali su veću neto plaću izraženu u kunama ($n = 320$, $M = 5.903,99$, $SD = 2.217,09$) nego zaposleni izbjeglice iz Sirije ($n = 120$, $M = 3.927,59$, $SD = 973,08$). Ovaj trend se očitovao i u ukupnim primanjima kućanstava sudionika, a prosječna ukupna primanja primatelja bila su skoro 2,5 puta veća u odnosu na izbjeglice (primatelji – $n = 533$, $M = 9.734,65$, $SD = 4.229,32$; izbjeglice iz Sirije – $n = 109$, $M = 3.988,86$, $SD = 2.881,62$).

Poznavanje jezika

Konačno, izbjeglice iz Sirije procijenile su svoju vještinu govora, pisanja i čitanja hrvatskog jezika. Sudionici su u prosjeku svoje vještine procijenili „prosječnima“ za sva tri aspekta (vještina govora: $n = 146$, $M = 2,58$, $SD = 1,042$; vještina pisanja: $n = 143$, $M = 2,70$, $SD = 1,126$; vještina čitanja: $n = 143$, $M = 2,75$, $SD = 1,123$).

Percepcija primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju

Članovi zajednice primatelja procijenili su opću/prosječnu razinu obrazovanja izbjeglica koje žive u Hrvatskoj, njihov opći/prosječni status zaposlenja, udio izbjeglica koji primaju novčanu socijalnu pomoć te opće/prosječne stambene uvjete izbjeglica u Hrvatskoj. Uz to, dali su procjenu utjecaja migracija na različite aspekte socio-ekonomske situacije u Hrvatskoj – na tržište rada, opći utjecaj na ekonomiju, na raspodjelu resursa i odnos troškova naspram dobitaka od primanja izbjeglica. Detaljni prikazi rezultat nalaze se u prilogima (Prilog 18 do Prilog 22).

Procjena obrazovanja izbjeglica

Više od polovine sudionika iz zajednice primatelja procijenilo je da je opći/prosječan stupanj obrazovanja izbjeglica trogodišnje ili četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje (52,67%). Ova procjena u skladu je s podacima prikupljenima od izbjeglica iz Sirije. Oko trećine primatelja smatrala je da je dominantna razina obrazovanja izbjeglica osnovnoškolsko obrazovanje (27,83%), a manji broj sudionika je procijenilo da

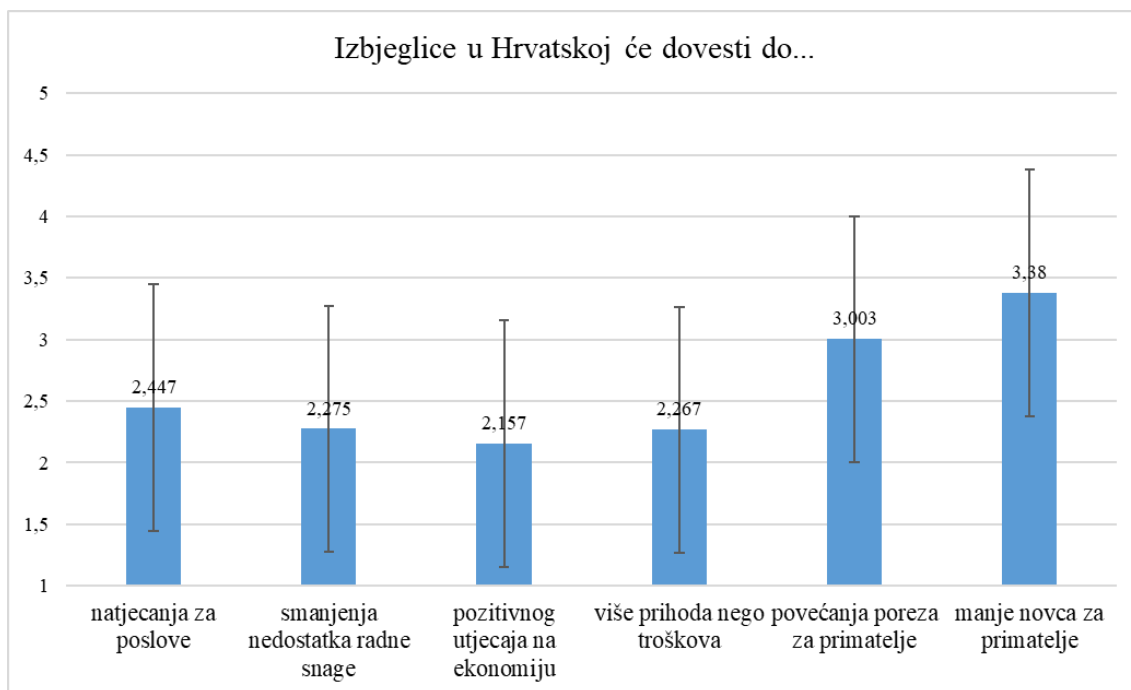
izbjeglice većinom nemaju formalno obrazovanje (3,33%), da većinom imaju samo četiri razreda osnovne škole (3,50%) ili da imaju višu školu i fakultetsko obrazovanje (ukupno 6,00%). Dio sudionika nije dao procjenu prosječnog stupnja obrazovanja izbjeglica u Hrvatskoj (6,67%).

Procjena statusa zaposlenja izbjeglica Najveći udio primatelja procijenio je da su izbjeglice većinom nezaposlene (52,77%), što je također u skladu s podacima prikupljenima na izbjeglicama. Gotovo trećina primatelja smatrala je da izbjeglice većinom rade na crno (28,17%), a tek manji udio primatelja smatrao je da su izbjeglice većinom zaposlene na neodređeno (4,33%) ili određeno vrijeme (8,17%). Dio sudionika nije dao svoju procjenu prosječnog statusa zaposlenja izbjeglica u Hrvatskoj (6,17%).

Procjena udjela izbjeglica na novčanoj pomoći Pri procjeni udjela izbjeglica koje primaju novčanu socijalnu pomoć, najveći udio uzorka članova zajednice primatelja smatrao je da „gotovo sve“ izbjeglice primaju novčanu pomoć (30,00%). Četvrtina primatelja smatrala je da „nekoliko/vrlo malo“ izbjeglica dobiva novčana sredstva (25,83%), a ostali su sudionici u podjednakim omjerima smatrali da „gotovo nitko“ (11,83%), „oko polovine“ (13,17%) i više od polovine svih izbjeglica dobiva novčanu pomoć (14,17%). Manji dio sudionika nije dao ovu procjenu (5,00%).

Procjena uvjeta života izbjeglica Konačno, oko trećine sudionika-primatelja smatrao je da izbjeglice žive u prenapučenim kućanstvima (35,00%), a trećina da u kućanstvima izbjeglica ima dovoljno mjesta i nisu prenapučena (33,5%). Manji broj primatelja smatrao je da izbjeglice u prosjeku žive u izrazito prenapučenim kućanstvima (7,00%) ili u kućanstvima u kojima za sve osobe ima više nego dovoljno mjesta (15,83%). Dio sudionika nije odgovorio na ovo pitanje (8,67%).

Procjena utjecaja migracija na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj Slika 5-1 prikazuje prosječne rezultate primatelja na pitanjima o njihovoj percepciji utjecaja migracija na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj. Primatelji su se u prosjeku najviše složili s tvrdnjom „Zbog toga što vlada troši na izbjeglice, bit će manje novca za hrvatsko stanovništvo“ ($n = 600$, $M = 3,38$, $SD = 1,321$), a najmanje s tvrdnjom „Općenito gledano, izbjeglice će imati pozitivan utjecaj na gospodarski rast u Hrvatskoj“ ($n = 600$, $M = 2,16$, $SD = 1,127$). Prosječni rezultati na ovih šest varijabli raspoređeni su oko sredine skale za odgovore (3 = Niti se slažem, niti se ne slažem) što znači da su primatelji neutralno procijenili utjecaj života izbjeglica u Hrvatskoj na različite aspekte socio-ekonomske situacije u zemlji.

Slika 5-1. Prikaz aritmetičkih sredina i standardnih devijacija za pitanja o percepciji primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj. Napomena: ponuđeni odgovori se kreću od 1 = Uopće se ne slažem do 5 = U potpunosti se slažem.

Pokazatelji socio-psihološke integracije primatelja i izbjeglica

Niz pokazatelja socio-psihološke integracije mjereno je na članovima zajednice primatelja i izbjeglicama korištenjem istih ili komparabilnih skala i mjera. Mjereni su međugrupni stavovi, doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijateljnosti, učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta, širina socijalne mreže i udio članova druge grupe u različitim krugovima socijalne mreže, socijalna bliskost, potpora primatelja pravima izbjeglica, spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama i percepcija primatelja o stupnju u kojem izbjeglice pripadaju zajednici u Hrvatskoj, te učestalost iskustava diskriminacije kod izbjeglica. Detaljna deskriptivna statistika ovih mjera tablično je prikazana je u prilogima (Prilog 23 do Prilog 31). Prilog 40 prikazuje koeficijente korelacije za sve pokazatelje socio-psihološke integracije na primateljima, a Prilog 41 za izbjeglice iz Sirije.

Međugrupni stavovi S obzirom na položaj aritmetičkih sredina ukupnih rezultata u rasponu ukupnih rezultata, međugrupni stavovi primatelja prema izbjeglicama mogu se opisati pretežno pozitivnima ($n = 600$, $M = 19,25$, $SD = 5,239$, mogući raspon 6 – 30), a stavovi izbjeglica prema primateljima vrlo pozitivnima ($n = 140$, $M = 26,89$, $SD = 2,609$, mogući raspon 6 – 30).

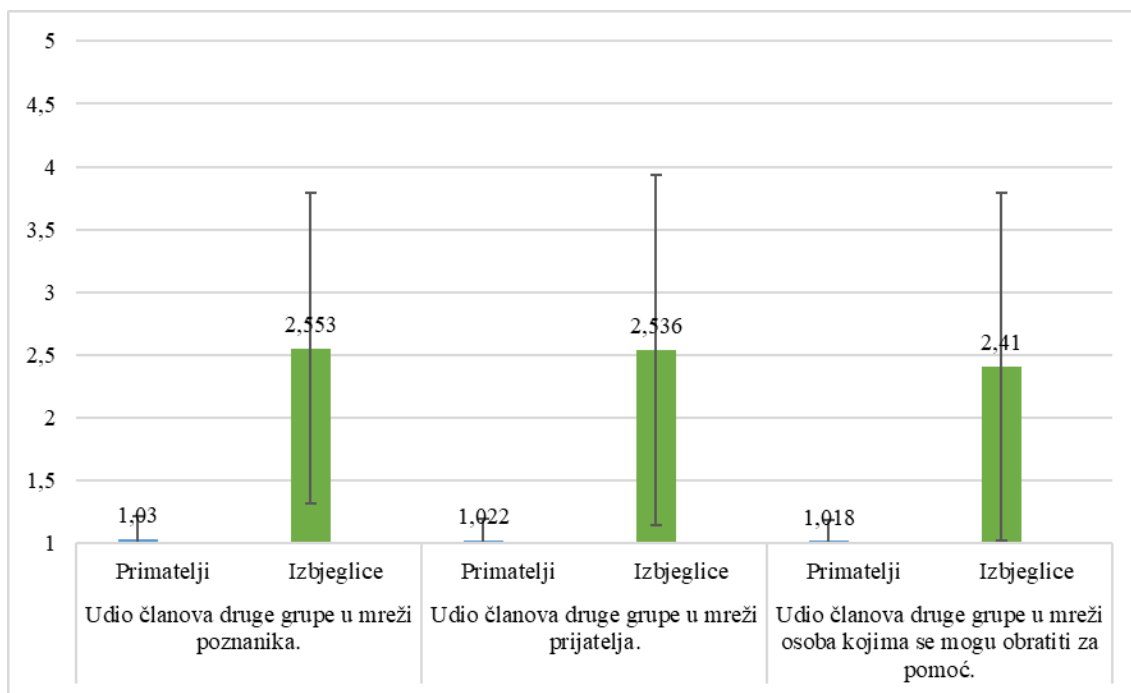
Doživljaj međugrupne prijateljnosti Članovi zajednice primatelja u prosjeku su izrazili umjereno visoku razinu doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijateljnosti (realistična: n

= 600, $M = 9,49$, $SD = 2,784$, mogući raspon 3 – 15; simbolička: $n = 600$, $M = 10,27$, $SD = 2,881$, mogući raspon 3 – 15), dok su kod izbjeglica u prosjeku ovi doživljaji bili umjereni (realistična: $n = 136$, $M = 8,31$, $SD = 3,073$, mogući raspon 3 – 15; simbolička: $n = 138$, $M = 7,38$, $SD = 2,654$, mogući raspon 3 – 15).

Međugrupni kontakt Prosjeci učestalosti međugrupnog kontakta primatelja s izbjeglicama u različitim životnim kontekstima kreću se između „nikad“ i „rijetko“, uz značajno osipanje sudionika na ovim česticama (do 21,67% u procjeni učestalosti kontakta u školi). Prosjeci ugodnosti međugrupnog kontakta primatelja s izbjeglicama su dominantno „niti pozitivni, niti negativni“, uz značajno osipanje sudionika (do 92,33% u procjeni ugodnosti kontakta u školi) (Prilog 25). Čini se kako primatelji vrlo rijetko dolaze u kontakt s izbjeglicama, te zbog toga nisu u mogućnosti procijeniti ugodnost tog kontakta. Ovakvi rezultati su u skladu s prijašnjem istraživanjem stavova prema azilantima u Hrvatskoj (Ajduković i sur., 2019) koje je pokazalo da primatelji procjenjuju svoj kontakt s azilantima vrlo rijetkim.

Prosjeci učestalosti međugrupnog kontakta izbjeglica s primateljima kreću se između „često“ i „vrlo često“ u različitim kontekstima, no i u ovom uzorku je prisutan značajan broj podataka koji nedostaju za pojedine čestice (do 67,79% u procjeni učestalosti kontakta u školi). Izbjeglice ostvareni kontakt s članovima zajednice primatelja u prosjeku opisuju između „niti pozitivno, niti negativno“ i „pozitivno“, također uz značajno osipanje sudionika (do 67,11% u procjeni ugodnosti kontakta u školi).

Socijalne mreže Članovi zajednice primatelja i izbjeglice iz Sirije dali su slobodne procjene broja svojih poznanika, prijatelja i osoba kojima se mogu obratiti za pomoć, te udio članova druge grupe u tim brojevima. Procjene primatelja o broju poznanika ($n = 596$, $M = 34,43$, $SD = 40,871$) i prijatelja ($n = 597$, $M = 14,58$, $SD = 12,793$) veće su od prosječnih procjena izbjeglica o broju poznanika ($n = 119$, $M = 17,09$, $SD = 21,817$) i prijatelja ($n = 116$, $M = 7,91$, $SD = 7,598$) koje imaju. Prosječni broj osoba kojima se mogu obratiti za pomoć sličan je u dva uzorka (primatelji: $n = 115$, $M = 5,99$, $SD = 10,361$; izbjeglice: $n = 595$, $M = 6,26$, $SD = 5,599$). Članovi zajednice primatelja općenito su procijenili da u svojim mrežama imaju „malo“ ili „niti jednu“ izbjeglicu, dok su izbjeglice u prosjeku procijenile da su „otprilike polovica“ njihovih poznanika/prijatelja/osoba kojima se mogu obratiti za pomoć članovi zajednice primatelja u Hrvatskoj. Slika 5-2 prikazuje odnos aritmetičkih sredina i standardnih devijacija ovih procjena za oba uzorka.

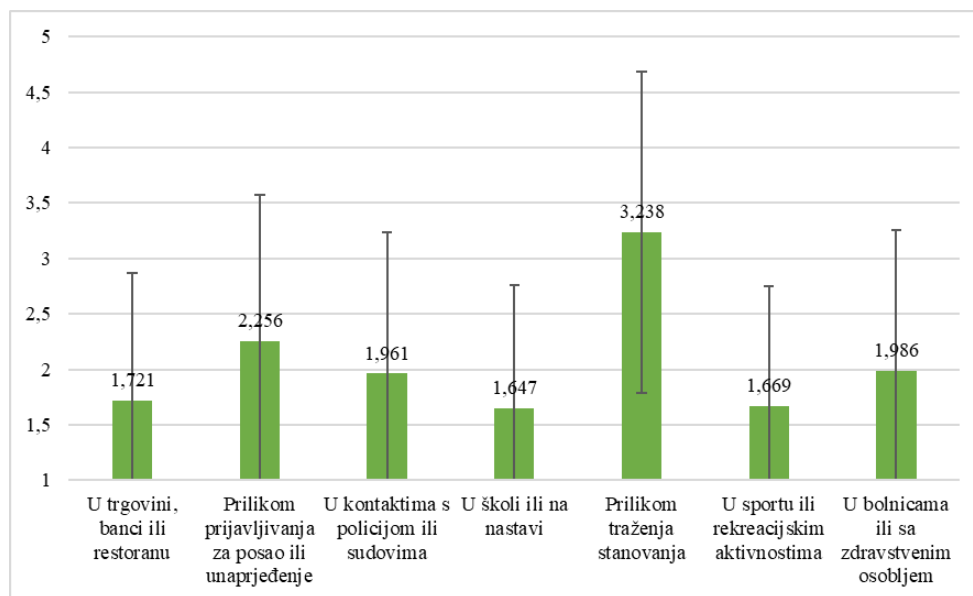

Slika 5-2. Prosječni udio članova druge grupe u socijalnoj mreži članova zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije. Napomena: ponuđeni odgovori se kreću od 1 = Niti jedan od njih do 5 = Svi oni.

Socijalna bliskost Za razliku od drugih mjernih skala čiji su ukupni rezultati formirani kao jednostavne linearne kombinacije rezultata na skalnim česticama, konačni rezultati ove skale predstavljaju najvišu razinu bliskosti s članovima druge grupe na koju je sudionik bio spreman (odgovorio „Da“). Tako su razine socijalne bliskosti označene različitim brojčanim oznakama: „ljubavna veza/romantični odnos“ = 5, „član obitelji“ = 4, „prijatelj“ = 3, „susjed“ = 2, te „suradnik“ = 1. Ukoliko sudionik nije bio spreman niti na jednu razinu bliskosti s članovima druge grupe pridano mu je broj 0. Stoga viši rezultat ukazuje na spremnost na veću bliskost s članovima druge grupe. Prosjek konačnih rezultata primatelja ukazuje da su u prosjeku bili spremni prihvatiti izbjeglice za prijatelje ($n = 600$, $M = 3,06$, $SD = 1,577$, mogući raspon 0 – 5). Izbjeglice su u prosjeku bile spremne na obiteljske i romantične odnose s primateljima ($n = 139$, $M = 4,68$, $SD = 0,671$, mogući raspon 0 – 5).

Učestalost iskustava diskriminiranosti Slika 5-3 prikazuje aritmetičke sredine i standardne devijacije odgovora izbjeglica iz Sirije o učestalosti njihovih iskustava diskriminiranosti u različitim kontekstima. Izbjeglice su najčešće doživjele nejednako postupanje pri traženju mjesta za stanovanje ($n = 122$, $M = 3,24$, $SD = 1,449$, mogući raspon 1 – 5) i prijavi za posao ili unapređenje ($n = 121$, $M = 2,26$, $SD = 1,314$, mogući raspon 1 – 5). Važno je istaknuti da je varijanca ovih čestica veća od drugih čestica u istoj skalnoj mjeri, što ukazuje na značajnu različitost u procjenama sudionika o učestalosti iskustava diskriminacije u

ovim kontekstima – neki su se sudionici rijetko osjetili diskriminiranima, a kod nekih su ta iskustva bila vrlo česta. Prosječni rezultati na drugim česticama kreću se između „nikad“ i „rijetko“. Čini se da izbjeglice u većoj mjeri doživljavaju nejednako postupanje u odnosu na primatelje u kontekstima uključivanja na tržište rada i pronalaska adekvatnog smještaja, no ove kontekstualne razlike su potencijalno pod utjecajem učestalosti s kojom se izbjeglice nalaze u pojedinom kontekstu. Moguće je da izbjeglice češće traže posao i mjesto za stanovanje u odnosu na učestalost s kojom kontaktiraju s policijom, zdravstvenim osobljem ili se bave rekreacijskim aktivnostima. Unatoč tome, rezultati impliciraju da su takvi neželjeni događaji ne samo prisutni, već i vrlo česti, posebno u kontekstu relevantnim za osiguravanje socio-ekonomske dobrobiti izbjeglica.

Slika 5-3. Aritmetičke sredine i standardne devijacije procjene izbjeglica o učestalosti iskustva diskriminiranosti u različitim kontekstima. Napomena: rezultati se kreću od 1 = Nikad do 5 = Vrlo često

Potporna primatelja pravima izbjeglica i spremnost na pomaganje izbjeglicama Primatelji su u prosjeku pokazali umjereno visoku razinu potpore pravima izbjeglica ($n = 600$, $M = 37,18$, $SD = 9,727$, mogući raspon 11 – 55) te umjerenu razinu spremnosti na pomaganje izbjeglicama ($n = 600$, $M = 11,94$, $SD = 4,178$, mogući raspon 4 – 20).

Procjena primatelja stupnja u kojem su izbjeglice dio zajednice Članovi zajednice primatelja su u prosjeku procijenili da su izbjeglice u maloj mjeri dio zajednice u Hrvatskoj u kojoj žive ($n = 600$, $M = 2,05$, $SD = 0,893$, mogući raspon 1 – 5).

5.2. Usporedba pokazatelja socio-psihološke integracije kod primatelja i izbjeglica

Prvi istraživački problem bio je provjeriti postojanje teorijski očekivanih razlika u razinama istovrsnih pokazatelja socio-psihološke integracije između članova zajednice primatelja u Hrvatskoj i izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.

Značajnost razlika u ukupnim rezultatima članova zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije na nizu socio-psiholoških pokazatelja integracije ispitana je t-testovima za nezavisne uzorke i hi-kvadrat testom za razlike u frekvencijama pojedinih odgovora. Testovi invarijantnosti su pokazali da su skale mjerno ili parcijalno mjerno invarijantne te ni jedna skala nije pokazala skalarnu (striktnu) invarijantnost koja je psihometrijski preduvjet za testiranje razlika u aritmetičkim sredinama na razini opaženih varijabli i na razini latentnih varijabli (faktora) (Putnick i Bornstein, 2016). No, Putnick i Bornstein naglašavaju kako „neuspjeh u demonstriranju invarijance ne bi nužno trebao spriječiti daljnju analizu grupnih ili razvojnih razlika. Ne-invarijantnost može biti informativna i dovesti istraživače do važnih zaključaka o tome kako različite grupe interpretiraju isti konstrukt.“ (2016, str. 17). Autori potiču istraživače na izvještavanje o odstupanjima od invarijantnosti i sukladnu interpretaciju rezultata provedenih analiza. Uobičajena praksa u međukulturnim istraživanjima ne uključuje usporedbu psihometrijskog funkcioniranja skala, provjere invarijantnosti su vrlo rijetke, a rezultati se često uspoređuju bez njih (Boer i sur., 2018).

Za mjerne skale koje su primijenjene na oba uzorka, kao i za pojedine čestice iz mjera međugrupnog kontakta, provedene su statističke usporedbe aritmetičkih sredina t-testovima uz testiranje jednakosti varijanci Levenovim testom i izračun veličine učinka korištenjem Cohenovog d pokazatelja (Cohen, 1969). Za statističku usporedbu udjela članova druge grupe u socijalnim mrežama sudionika korišten je hi-kvadrat test.

Stavovi prema članovima druge grupe

Tablica 5-1 sažima deskriptivnu statistiku, rezultate t-testova, testa jednakosti varijanci te veličine učinaka razlike između aritmetičkih sredina rezultata na Skali stavova prema članovima druge grupe za članove zajednice primatelja i izbjeglice iz Sirije.

Levenov test jednakosti varijanci pokazao je da se varijance rezultata dvaju grupa značajno razlikuju, odnosno, da su varijance heterogene ($F(1)= 51,066, p < ,001$). Članovi zajednice primatelja pokazali su znatno veći varijabilitet rezultata u odnosu na izbjeglice iz Sirije. T-test je pokazao da su izbjeglice imale statistički značajno pozitivnije stavove prema primateljima

nego obratno ($t_w(434,350) = -24,846, p < ,001, d_w = -1,844$)²⁰. Na temelju veličine učinka ovu razliku možemo smatrati vrlo velikom.

Tablica 5-1. Deskriptivna statistika i t-test za ukupne rezultate na Skali stavova prema članovima druge grupe za primatelje i izbjeglice iz Sirije.

Stavovi prema članovima druge grupe										
Članovi zajednice primatelja				Izbjeglice iz Sirije				Levenov test jednakosti varijanci		
<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
600	19,25	5,239	0,214	140	26,89	2,609	0,221	51,066	1	< ,001
	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	<i>Cohenov d</i>	<i>Cohenov d: donja granica 95% CI</i>	<i>Cohenov d: gornja granica 95% CI</i>				
Studentov test	-16,754	738	< ,001	-1,573	-1,773	-1,371				
Welchov test	-24,846	434,350	< ,001	-1,844	-2,065	-1,622				

Legenda: *t* – rezultat t-testa; *df* – broj stupnjeva slobode, *p* – razina statističke značajnosti, *F* – rezultat testa jednakosti varijanci, *N* – valjani broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *SE* – standardna pogreška, *CI* – interval pouzdanosti
 Napomena: Studentov t-test podrazumijeva jednakost varijanci; Welchov t-test ne podrazumijeva jednakost varijanci; Cohenov *d* za rezultate Welchovog testa prilagođen je za nejednakost varijanci.

Doživljaj međugrupne prijatnje

Tablica 5-2 prikazuje deskriptivnu statistiku ukupnih rezultata za članove zajednice primatelja i izbjeglice iz Sirije, rezultate Levenovog testa jednakosti varijanci, rezultate t-testova i veličine učinaka odmjerene Cohenovim *d* pokazateljem za doživljaj realistične i doživljaj simboličke međugrupne prijatnje.

Levenovi testovi pokazali su da su za obje vrste prijatnje varijance rezultata primatelja i izbjeglice iz Sirije bile statistički jednake (realistična – $F(1) = 3,041, p = ,082$; simbolička – $F(1) = 3,590, p = ,059$). T-testovima su pronađene značajne razlike u prosjecima rezultata između dvije grupe, tako da su primatelji pokazali značajno više razine oba doživljaja prijatnje u odnosu na izbjeglice iz Sirije (realistična – $t_s(734) = 4,387, p < ,001, d_s = 0,417$; simbolička – $t_s(736) = 10,751, p < ,001, d_s = 1,015$). Veličina učinka procijenjena Cohenovim *d* pokazateljem može se opisati kao niska do umjerena za doživljaj realistične međugrupne prijatnje i visoka za doživljaj simboličke međugrupne prijatnje.

²⁰ Oznaka „w“ bit će korištena pri interpretaciji Welchovog t-testa koji ne podrazumijeva jednakost varijanci, a oznaka „s“ za interpretaciju Studentovog t-testa koji podrazumijeva jednakost varijanci. U tekstualnim interpretacijama analiza u kojima je Levenov test jednakosti varijanci pokazao heterogenost varijanci, interpretiran je isključivo rezultat Welchovog t-testa.

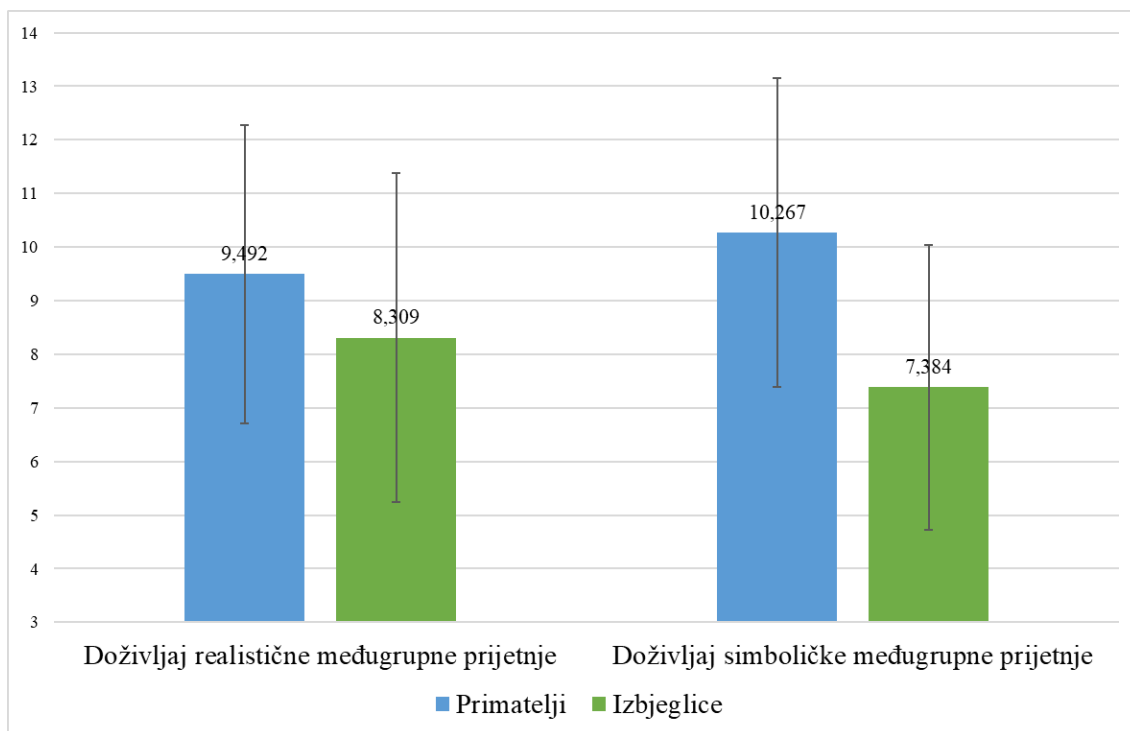
Slika 5-4 vizualizira aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata primatelja i izbjeglica iz Sirije za oba tipa doživljaja međugrupne prijetnje.

Tablica 5-2. Deskriptivna statistika i t-testovi za ukupne rezultate na sub-skalama realistične i simboličke međugrupne prijetnje za primatelje i izbjeglice iz Sirije.

Doživljaj realistične međugrupne prijetnje										
Članovi zajednice primatelja				Izbjeglice iz Sirije				Levenov test jednakosti varijanci		
<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
600	9,49	2,784	0,114	136	8,31	3,073	0,264	3,041	1	0,082
	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	<i>Cohenov d</i>	<i>Cohenov d: donja granica 95% CI</i>	<i>Cohenov d: gornja granica 95% CI</i>				
Studentov test	4,387	734	< ,001	0,417	0,229	0,604				
Welchov test	4,122	118,416	< ,001	0,403	0,212	0,593				
Doživljaj simboličke međugrupne prijetnje										
Članovi zajednice primatelja				Izbjeglice iz Sirije				Levenov test jednakosti varijanci		
<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
600	10,27	2,881	0,118	138	7,38	2,654	0,226	3,590	1	0,059
	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	<i>Cohenov d</i>	<i>Cohenov d: donja granica 95% CI</i>	<i>Cohenov d: gornja granica 95% CI</i>				
Studentov test	10,751	736	< ,001	1,015	0,823	1,207				
Welchov test	11,319	217,690	< ,001	1,041	0,831	1,249				

Legenda: *t* – rezultat t-testa; *df* – broj stupnjeva slobode, *p* – razina statističke značajnosti, *F* – rezultat testa jednakosti varijanci, *N* – valjani broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *SE* – standardna pogreška, CI – interval pouzdanosti

Napomena: Studentov t-test podrazumijeva jednakost varijanci; Welchov t-test ne podrazumijeva jednakost varijanci; Cohenov *d* za rezultate Welchovog testa prilagođen je za nejednakost varijanci.

Slika 5-4. Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata primatelja i izbjeglica iz Sirije na skalnim mjerama doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje.

Međugrupni kontakt

Tablica 5-3 i Tablica 5-4 prikazuju deskriptivnu statistiku, rezultate testova jednakosti varijanci i t-testova te veličine učinaka razlika u učestalosti i ugodnosti međugrupnog kontakta između primatelja i izbjeglica iz Sirije za različite kontekste u kojima dolaze u interakciju.

Svi Levenovi testovi jednakosti varijance pokazali su da su varijance rezultata između dvije grupe bile heterogene. Za gotovo sve varijable je varijanca bila veća kod izbjeglica, što znači da su izbjeglice iskazale veću raznolikost svojih iskustava. T-testovi su pokazali da su izbjeglice značajno češće bile u kontaktu članove zajednice primatelja u svim kontekstima, uz vrlo visoke razine veličina učinaka. Uz to, izbjeglice su međugrupni kontakt s primateljima procijenile znatno ugodnijim nego što su to učinili primatelji, uz visoke razine veličina učinaka.

Pri interpretaciji ovih rezultata važno je uzeti u obzir veličine uzoraka na kojima su testirane razlike. Zbog malog broja sudionika koji su odgovorili na neke čestice (primjerice, ugodnost međugrupnog kontakta u školskom okruženju), rezultati t-testova potencijalno su nestabilni. Općenito možemo reći da su izbjeglice češće ostvarivale kontakt s članovima zajednice primatelja i da su ga procijenile ugodnijim.

Tablica 5-3. Deskriptivna statistika i t-test za rezultate na mjeri učestalosti međugrupnog kontakta za primatelje i izbjeglice iz Sirije.

Učestalost međugrupnog kontakta																
	Primatelji				Izbjeglice iz Sirije				Levenov test jednakosti varijanci			T-test				Veličina učinka
	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	Tip	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	Cohenov <i>d</i> (95% CI)
Javni prijevoz	572	2,10	0,996	0,042	148	4,49	0,821	0,067	9,729	1	0,002	Student	-26,836	718	< ,001	-2,475 (-2,696 do -2,253)
												Welch	-30,063	270,439	< ,001	-2,611 (-2,895 do -2,326)
Susjedstvo	597	1,63	0,869	0,036	146	4,23	1,044	0,086	7,935	1	0,005	Student	-31,184	741	< ,001	-2,879 (-3,111 do -2,646)
												Welch	-27,911	196,896	< ,001	-2,715 (-3,037 do -2,391)
Posao	548	1,34	0,766	0,033	90	4,23	1,237	0,130	36,019	1	< ,001	Student	-30,047	636	< ,001	-3,417 (-3,708 do -3,125)
												Welch	-21,547	100,490	< ,001	-2,816 (-3,262 do -2,366)
Škola	470	1,14	0,460	0,021	48	3,63	1,453	0,210	215,523	1	< ,001	Student	-26,400	516	< ,001	-4,000 (-4,384 do -3,615)
												Welch	-11,775	47,968	< ,001	-2,303 (-2,846 do -1,752)
Javni događaji	573	1,82	0,977	0,041	118	3,97	1,254	0,115	17,790	1	< ,001	Student	-20,906	689	< ,001	-2,083 (-2,309 do -1,856)
												Welch	-17,516	147,619	< ,001	-1,908 (-2,201 do -1,612)

Legenda: *t* – rezultat t-testa; *df* – broj stupnjeva slobode, *p* – razina statističke značajnosti, *F* – rezultat testa jednakosti varijanci, *N* – valjani broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *SE* – standardna pogreška, CI – interval pouzdanosti

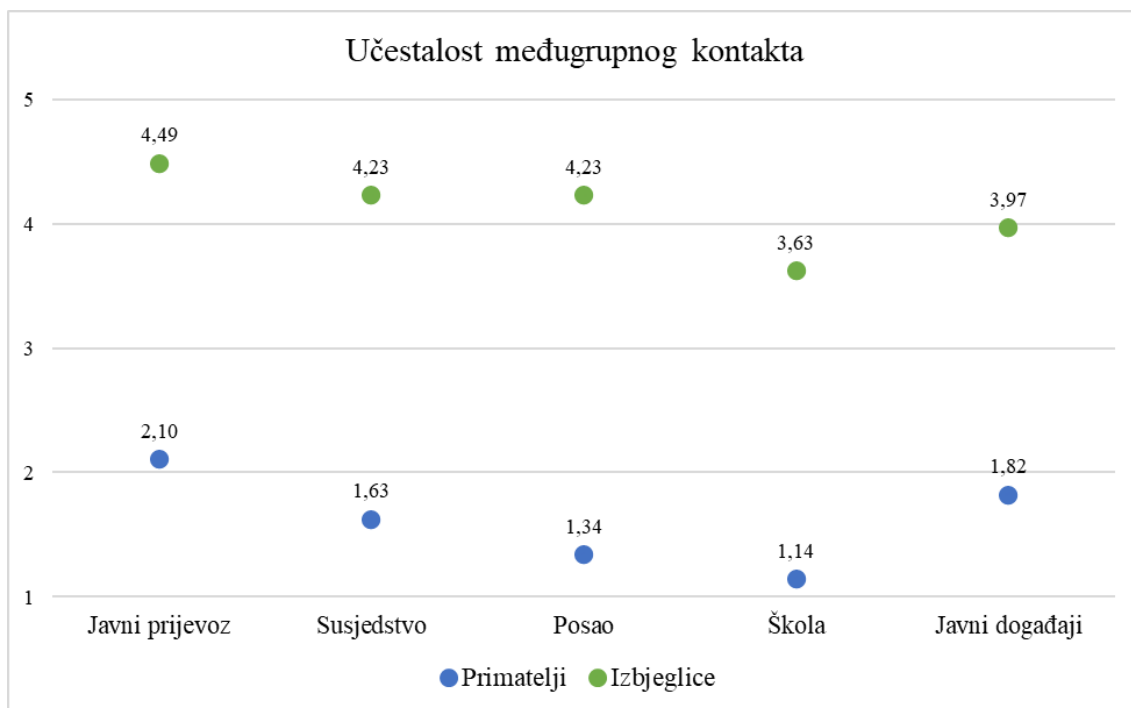
Napomena: Studentov t-test podrazumijeva jednakost varijanci; Welchov t-test ne podrazumijeva jednakost varijanci; Cohenov *d* za rezultate Welchovog testa prilagođen je za nejednakost varijanci.

Tablica 5-4. Deskriptivna statistika i t-test za rezultate na mjeri ugodnosti međugrupnog kontakta za primatelje i izbjeglice iz Sirije.

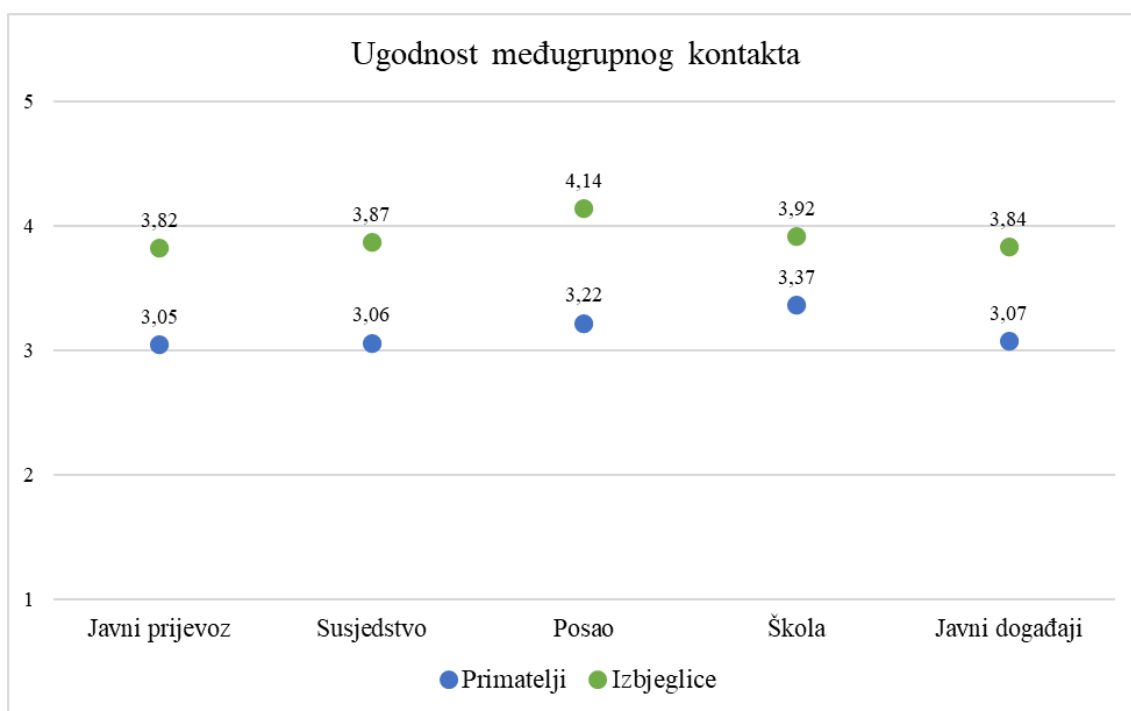
Ugodnost međugrupnog kontakta																
	Primatelji				Izbjeglice iz Sirije				Levenov test jednakosti varijanci			T-test				Veličina učinka
	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	Tip	<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	Cohenov <i>d</i> (95% CI)
Javni prijevoz	365	3,05	0,602	0,032	142	3,82	1,100	0,092	120,150	1	< ,001	Student	-10,082	505	< ,001	-0,997 (-1,200 do -0,793)
												Welch	-7,914	174,881	< ,001	-0,870 (-1,084 do -0,655)
Susjedstvo	241	3,06	0,633	0,041	141	3,87	1,061	0,089	56,755	1	< ,001	Student	-9,350	380	< ,001	-0,991 (-1,210 do -0,771)
												Welch	-8,247	199,239	< ,001	-0,927 (-1,153 do -0,699)
Posao	104	3,22	0,723	0,071	87	4,14	1,069	0,115	10,239	1	0,002	Student	-7,030	189	< ,001	-1,021 (-1,323 do -0,717)
												Welch	-6,800	146,531	< ,001	-1,004 (-1,310 do -0,696)
Škola	46	3,37	0,610	0,090	49	3,92	1,256	0,179	10,547	1	0,002	Student	-2,682	93	0,009	-0,551 (-0,959 do -0,139)
												Welch	-2,735	70,391	0,008	-0,556 (-0,967 do -0,142)
Javni događaji	269	3,07	0,636	0,039	110	3,84	1,185	0,113	60,770	1	< ,001	Student	-8,083	377	< ,001	-0,915 (-1,145 do -0,683)
												Welch	-6,379	135,455	< ,001	-0,801 (-1,041 do -0,559)

Legenda: *t* – rezultat t-testa; *df* – broj stupnjeva slobode, *p* – razina statističke značajnosti, *F* – rezultat testa jednakosti varijanci, *N* – valjani broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *SE* – standardna pogreška, CI – interval pouzdanosti

Napomena: Studentov t-test podrazumijeva jednakost varijanci; Welchov t-test ne podrazumijeva jednakost varijanci; Cohenov *d* za rezultate Welchovog testa prilagođen je za nejednakost varijanci.

Slika 5-5. Aritmetičke sredine rezultata izbjeglica i primatelja na mjeri učestalosti međugrupnog kontakta u različitim kontekstima. Napomena: 1 = Nikada, 5 = Vrlo često.

Slika 5-6. Aritmetičke sredine rezultata izbjeglica i primatelja na mjeri ugodnosti međugrupnog kontakta u različitim kontekstima. Napomena: 1 = Vrlo negativno, 5 = Vrlo pozitivno.

Socijalne mreže

Tablica 5-5 prikazuje frekvencije pojedinih odgovora na pitanja o udjelu članova druge grupe u socijalnim mrežama poznanika, prijatelja i osoba kojima se sudionici mogu obratiti za pomoć, i rezultate hi-kvadrat testova za ove tri čestice. Na sve tri razine socijalnih mreža izbjeglice iz Sirije imale su veći udio članova zajednice primatelja nego obratno, te su svi hi-kvadrat testovi statistički značajni (poznanci – $\chi^2(4, N = 741) = 467,510, p < ,001$; prijatelji – $\chi^2(4, N = 740) = 437,055, p < ,001$, osobe kojima se mogu obratiti za pomoć – $\chi^2(4, N = 744) = 413,838, p < ,001$).

Tablica 5-5. Frekvencije i hi-kvadrat testovi značajnosti razlika u frekvencijama odgovora na mjerama udjela članova druge grupe u socijalnim mrežama sudionika.

Udio članova druge grupe u mreži poznanika						
	Primatelji	Izbjeglice iz Sirije	Ukupno	Hi-kvadrat test		
	Frekvencija	Frekvencija	Frekvencija	χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
Svi oni	0	12	12	467,510	4	< ,001
Većina njih	0	23	23			
Oko polovice njih	2	27	29			
Nekoliko njih	14	48	62			
Nitko od njih	584	31	615			
Ukupno	600	141	741			
Udio članova druge grupe u mreži prijatelja						
	Primatelji	Izbjeglice iz Sirije	Ukupno	Hi-kvadrat test		
	Frekvencija	Frekvencija	Frekvencija	χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
Svi oni	0	21	21	437,055	4	< ,001
Većina njih	1	15	16			
Oko polovice njih	0	22	22			
Nekoliko njih	10	42	52			
Nitko od njih	589	40	629			
Ukupno	600	140	740			
Udio članova druge grupe u mreži osoba kojima se mogu obratiti za pomoć						
	Primatelji	Izbjeglice iz Sirije	Ukupno	Hi-kvadrat test		
	Frekvencija	Frekvencija	Frekvencija	χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
Svi oni	0	21	21	413,838	4	< ,001
Većina njih	0	9	9			
Oko polovice njih	3	26	29			
Nekoliko njih	5	40	45			
Nitko od njih	592	48	640			
Ukupno	600	144	744			

Legenda: χ^2 – rezultat hi-kvadrat testa, *df* – broj stupnjeva slobode, *p* – razina statističke značajnosti.

Socijalna bliskost

Tablica 5-6 prikazuje deskriptivnu statistiku i analizu jednakosti varijanci konačnih rezultata primatelja i izbjeglica iz Sirije na Skali socijalne bliskosti, uz rezultate provedenih t-testova i pripadajuće veličine učinaka.

Varijanca konačnih rezultata primatelja značajno je veća od varijance rezultata izbjeglica iz Sirije ($F(1) = 65,249, p < ,001$). T-test je pokazao da su izbjeglice iz Sirije bile spremne na odnose većeg stupnja bliskosti s primateljima nego obratno, uz visoku razinu veličine učinka ($t_w(520,862) = -18,979, p < ,001, d_w = -1,341$).

Tablica 5-6. Deskriptivna statistika i t-testovi za konačne rezultate na Skali socijalne bliskosti za primatelje i izbjeglice iz Sirije.

Socijalna bliskost										
Članovi zajednice primatelja				Izbjeglice iz Sirije				Levenov test jednakosti varijanci		
<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>SE</i>	<i>F</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
600	3,06	1,577	0,064	139	4,68	0,671	0,057	65,249	1	< ,001
		<i>t</i>	<i>df</i>	<i>p</i>	Cohenov <i>d</i>	Cohenov <i>d</i> : donja granica 95% CI	Cohenov <i>d</i> : gornja granica 95% CI			
Studentov test		-11,901	737	< ,001	-1,120	-1,313	-0,927			
Welchov test		-18,919	520,862	< ,001	-1,341	-1,543	-1,139			

Legenda: *t* – rezultat t-testa; *df* – broj stupnjeva slobode, *p* – razina statističke značajnosti, *F* – rezultat testa jednakosti varijanci, *N* – valjani broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *SE* – standardna pogreška, CI – interval pouzdanosti
Napomena: Studentov t-test podrazumijeva jednakost varijanci; Welchov t-test ne podrazumijeva jednakost varijanci; Cohenov *d* za rezultate Welchovog testa prilagođen je za nejednakost varijanci.

Sažetak usporedbe pokazatelja socio-psihološke integracije između primatelja i izbjeglica iz Sirije

Pronađene su statistički značajne razlike u svim pokazateljima socio-psihološke integracije koji su istim ili komparabilnim pitanjima odmjereni na članovima zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj. Unatoč nedostatku visoke razine invarijantnosti, možemo zaključiti o trendu u razlikama između rezultata izbjeglica iz Sirije i članova zajednice primatelja u Hrvatskoj. Izbjeglice su općenito sklonije primateljima nego obratno što se očitivalo u njihovim pozitivnijim stavovima prema primateljima i nešto nižim razinama doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijete. Puno su češće dolazile u kontakt s primateljima, istovremeno ga procjenjujući ugodnijim u odnosu na primatelje. U svojim socijalnim krugovima izbjeglice iz Sirije imale su znatno veći broj članova zajednice primatelja nego

obratno, a u odnosu na primatelje su bile spremnije na međuljudske odnose koje karakterizira viša razina bliskosti.

5.3. Prediktori doživljaja međugrupne prijetnje kod izbjeglica

Drugi istraživački problem odnosio se na ispitivanje prediktivne snage socio-demografskih obilježja, socio-ekonomskih i socio-psiholoških pokazatelja integracije u predviđanju doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje kod izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj te ispitivanje dodatnog doprinosa socio-psiholoških pokazatelja integracije u objašnjavanju doživljaja oba tipa međugrupne prijetnje povrh socio-demografskih obilježja i socio-ekonomskih pokazatelja integracije.

Kako bi se ispitala značajnost odabranih prediktora doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje kod izbjeglica provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize. Prije provedbe analiza nužno je bilo formirati ukupne rezultate za svakog sudionika na (1) mjeri učestalosti međugrupnog kontakta s primateljima, (2) mjeri ugodnosti međugrupnog kontakta s primateljima i (3) mjeri učestalosti iskustava diskriminiranosti. S obzirom da ove mjere nisu kompozitne mjerne skale u kojima su čestice međusobno zamjenjive već se svaka čestica odnosi na procjenu konstrukta u posebnom kontekstu, umjesto zbrajanja rezultata sudionika na svim česticama konačni rezultati su formirani kao aritmetička sredina odgovora sudionika. Drugim riječima, za svakog sudionika je za svaku od ove tri mjere izračunat prosjek dostupnih odgovora, bez obzira na broj tih odgovora (za preporuku ove metode izračuna konačnih rezultata u prisustvu podataka koji nedostaju vidi Newman, 2014 i Schafer i Graham, 2002).

Prije provedbe analiza utvrđeno je značajno osipanje sudionika na nekim prediktorima (više od 5% ukupnog broja sudionika po varijabli), prvenstveno ukupnim prihodima kućanstva sudionika, stoga je provedena višestruka imputacija podataka korištenjem *mice* paketa za programski jezik R. Višestruka imputacija podataka iterativni je proces kojim se na temelju prikladne distribucije m puta „dopunjavaju“ podaci koji nedostaju, što dovodi do m setova potpunih podataka. Potom se statističke analize provode na svih m setova potpunih podataka, a njihovi rezultati se sažimaju na temelju Rubinovih pravila (Bartlett i sur., 2014). Imputacija podataka je u ovom slučaju bila nužna jer provedba hijerarhijske regresijske analize zahtjeva da sudionici imaju podatke u svim prediktorima i kriteriju. Ukoliko sudionik nema podatak čak ni u jednoj od varijabli u modelu, ne može biti uključen u analizu, što znatno utječe na veličinu uzorka na kojoj se testira model. Newman (2014) je predložio praktične smjernice za upravljanje podacima koji nedostaju, a zagovara korištenje svih dostupnih podataka, čak i

podataka onih sudionika koji nisu odgovorili na neke čestice te daje argumente protiv korištenja jednostruke imputacije. Imputacijske tehnike korištene u ovoj doktorskoj disertaciji (*multiple imputation* i *full-information maximum likelihood*) provjerene su i suvremene tehnike koje pravilnom implementacijom mogu dovesti do vrlo dobre procjene podataka koji nedostaju što je posebno važno u analizama kojima se testiraju strukturni modeli (CFA, SEM) i u predikcijskim analizama na razini opaženih varijabli (hijerarhijska regresijska analiza).

Doživljaj realistične međugrupne prijatnje

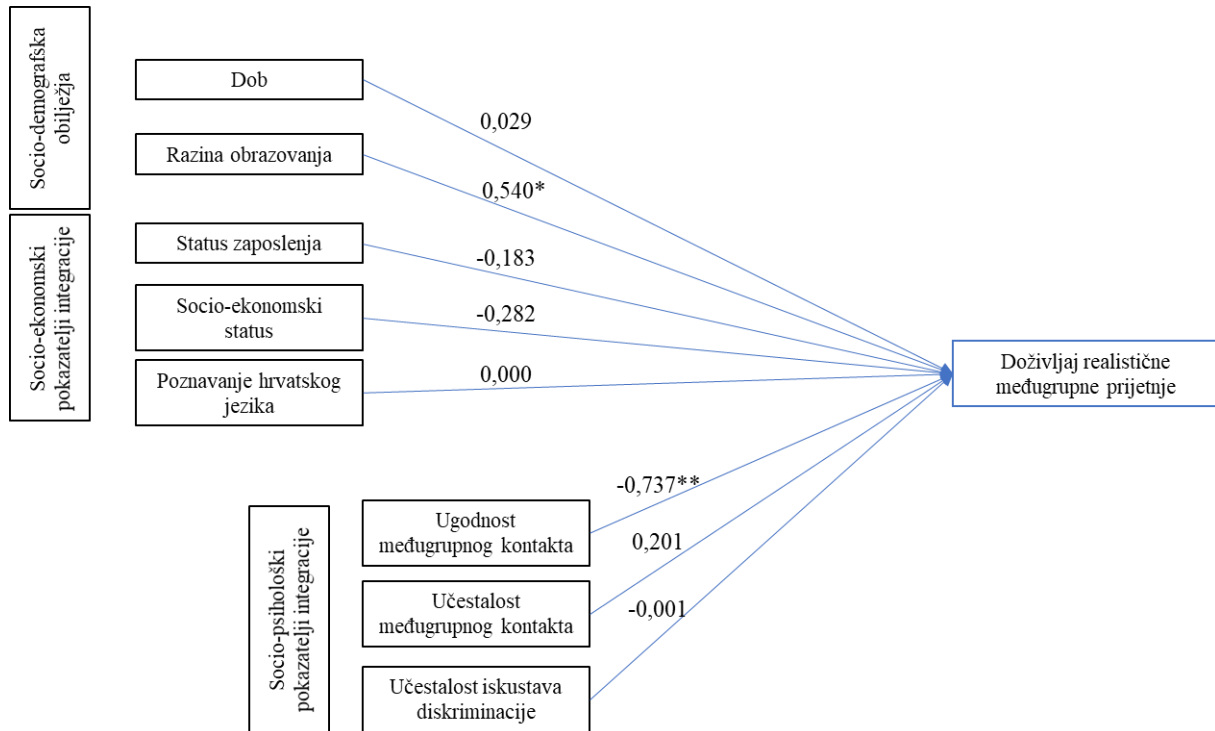
Imputacijski model sadržavao je sve definirane prediktore i kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijatnje“ kod izbjeglica te su podaci imputirani $m = 100$ puta. Na ovih 100 potpunih setova podataka provedena je hijerarhijska regresijska analiza u dva koraka. U prvom koraku (model 1) uključeni su dob, razina obrazovanja, status zaposlenja, ukupni mjesečni prihodi kućanstva i poznavanje hrvatskog jezika. Ukupno je objašnjeno oko četiri posto varijance doživljaja realistične međugrupne prijatnje ($R^2 = ,071$, CI 95% [,012, ,172], fmi = ,07; Adj $R^2 = ,038$, 95% CI [,001, ,126], fmi = ,127)²¹. Jedino se razina obrazovanja pokazala značajnim prediktorom ($b = 0,566$, $SE = 0,210$, $t = 2,682$, $p = ,008$) tako da su izbjeglice s višom razinom obrazovanja pokazale višu razinu doživljaja realistične međugrupne prijatnje, što je suprotno postavljenoj hipotezi.

U drugom koraku (model 2) uz ove socio-demografske karakteristike i socio-ekonomske pokazatelje integracije uključeni su pokazatelji socio-psihološke integracije – učestalost međugrupnog kontakta s primateljima, ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima i učestalost iskustava diskriminacije. Ovim modelom ukupno je objašnjeno nešto više od sedam posto varijance doživljaja realistične međugrupne prijatnje kod izbjeglica ($R^2 = ,127$, 95% CI [,041, ,243], fmi = ,068; Adj $R^2 = ,076$, CI 95% [,012, ,182], fmi = ,111). Razina obrazovanja ostala je značajan prediktor ($b = 0,540$, $SE = 0,209$, $t = 2,582$, $p = ,011$), a značajnim se pokazala i ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima ($b = -0,737$, $SE = 0,278$, $t = -2,654$, $p = ,009$). Izbjeglice iz Sirije koje su imale višu razinu obrazovanja i oni koji su kontakt s primateljima procijenili neugodnijim pokazale su više razine doživljaja realistične međugrupne prijatnje.

Multivarijatni Waldov test usporedbe testiranih modela pokazao je da između ova dva testirana modela ne postoji značajna razlika u pristajanju podacima ($dl = 2,37$, $df1 = 3$, $df2 = 136$, $dfcom$

²¹ S obzirom da su ovi rezultati sažeti na temelju 100 zasebnih potpunih setova podataka, uz prikaz koeficijenta determinacije R^2 i prilagođenog koeficijenta determinacije Adj. R^2 prikazani su i intervali pouzdanosti njihovih procjena te fmi (eng. *Fraction of missing information*), udio informacija koje nedostaju pri procjeni nekog parametra kada se analiza radi na podacima koji nedostaju.

= 140, $p = ,073$, $riv = 0,178$). Drugim riječima, dodavanje pokazatelja socio-psihološke integracije u predikcijski model nije značajno doprinijelo objašnjenju varijance u doživljaju realistične međugrupne prijetnje kod izbjeglica, unatoč tome što se ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima pokazala značajnim prediktorom. Detaljni prikaz svih rezultata nalazi se u prilogima (Prilog 42), a Slika 5-7 vizualizira dobivene rezultate.

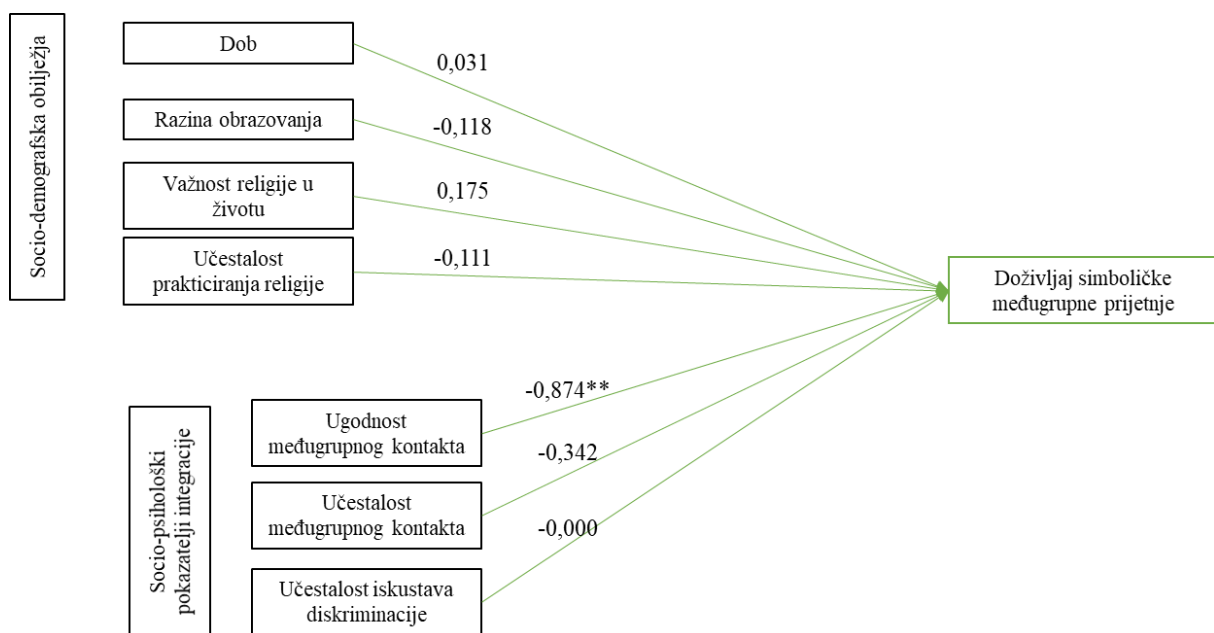
Slika 5-7. Konceptualni prikaz provedene hijerarhijske regresijske analize za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijetnje“ kod izbjeglica uz veličine nestandardiziranih regresijskih koeficijenata za sve prediktore. Napomena * = značajnost na razini 5%; ** = značajnost na razini 1%.

Doživljaj simboličke međugrupne prijetnje

Imputacijski model sadržavao je sve definirane prediktore i kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijetnje“, a podaci su višestruko imputirani $m = 100$ puta. Na ovako imputiranim podacima provedena je hijerarhijska regresijska analiza uz sažimanje rezultata i provjeru statističke značajnosti razlike između regresijskih modela. U prvom koraku (model 1) prediktori su bili dob, razina obrazovanja, učestalost prakticiranja vjerskih običaja i važnost vjere u životu sudionika. Ukupno je objašnjeno oko tri posto varijance doživljaja simboličke međugrupne prijetnje ($R^2 = ,029$, CI 95% [$,000$, $,109$], $fmi = ,109$)²². Ni jedan prediktor nije se pokazao značajnim.

²² Za ovaj model nije bilo moguće izračunati prilagođeni koeficijent determinacije, najvjerojatnije zato što se niti jedan prediktor nije pokazao značajnim, a „obični“ R^2 je iznosom veoma mali.

U drugom koraku (model 2) uz ove prediktore dodani su i pokazatelji socio-psihološke integracije – učestalost međugrupnog kontakta s primateljima, ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima i učestalost iskustava diskriminacije. Ovim modelom objašnjeno je oko deset posto varijance u doživljaju simboličke međugrupne prijete kod izbjeglica ($R^2 = ,147$, 95% CI $[,054, ,268]$, $fmi = ,073$; $Adj R^2 = ,105$, CI 95% $[,027, ,219]$, $fmi = ,101$). Ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima pokazao se jedinim značajnim prediktorom ($b = -0,874$, $SE = 0,235$, $t = -3,718$, $p < ,001$): izbjeglice iz Sirije koji su kontakte s primateljima procijenile ugodnijima iskazali su niže razine doživljaja simboličke međugrupne prijete. Multivarijantni Waldov test značajnosti razlike između dva modela pokazao je da je drugi model značajno bolje pristajao podacima, odnosno da je dodavanje pokazatelja socio-psihološke integracije u predikcijski model značajno povećano pristajanje modela podacima ($dI = 5,64$, $df1 = 3$, $df2 = 138$, $dfcom = 141$, $p < ,001$, $riv = 0,131$). Detaljni prikaz svih rezultata nalazi se u prilogima (Prilog 43), a Slika 5-8 vizualno prikazuje dobivene značajnosti prediktora.

Slika 5-8. Konceptualni prikaz provedene hijerarhijske regresijske analize za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijete“ kod izbjeglica uz veličine nestandardiziranih regresijskih koeficijenata za sve prediktore. Napomena * = značajnost na razini 5%; ** = značajnost na razini 1%.

5.4. Prediktori doživljaja međugrupne prijetnje kod članova zajednice primatelja

Treći istraživački problem odnosio se na provjeru predikcijskih modela za doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijetnje kod primatelja uz socio-demografska i socio-ekonomska obilježja te socio-psihološke pokazatelje integracije i percepciju utjecaja migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj kao prediktore. Predikcijski modeli testirani su SEM metodologijom koja je odabrana povrh regresijske analize korištene na uzorku izbjeglica zato što je uzorak primatelja bio znatno veći. Povoljan omjer sudionika i broja parametara u modelu omogućio je definiranje strukturalnih modela koji su znatno kompleksniji u odnosu na modele testirane regresijskim analizama, te je posljedično u njih bilo moguće uključiti i varijable na latentnoj razini.

U svrhu odgovaranja na treći istraživački problem definirana su dva početna SEM modela. U prvom modelu kriterij je bio doživljaj realistične međugrupne prijetnje kod primatelja, a u drugom doživljaj simboličke međugrupne prijetnje kod primatelja. Procjena jednog modela u kojem bi bile uključena oba tipa međugrupne prijetnje i sve drugi prediktori definirani pojedinačnim modelima bila bi nestabilna zbog nepovoljnog omjera broja sudionika i broja procjena parametara. Stoga su modeli testirani odvojeno. U oba slučaja procjena parametara izvršena je metodom *Maximum likelihood* (ML) uz robusnu procjenu pogrešaka, a tretman podataka koji nedostaju proveden je metodom *Full information maximum likelihood* (FIML).

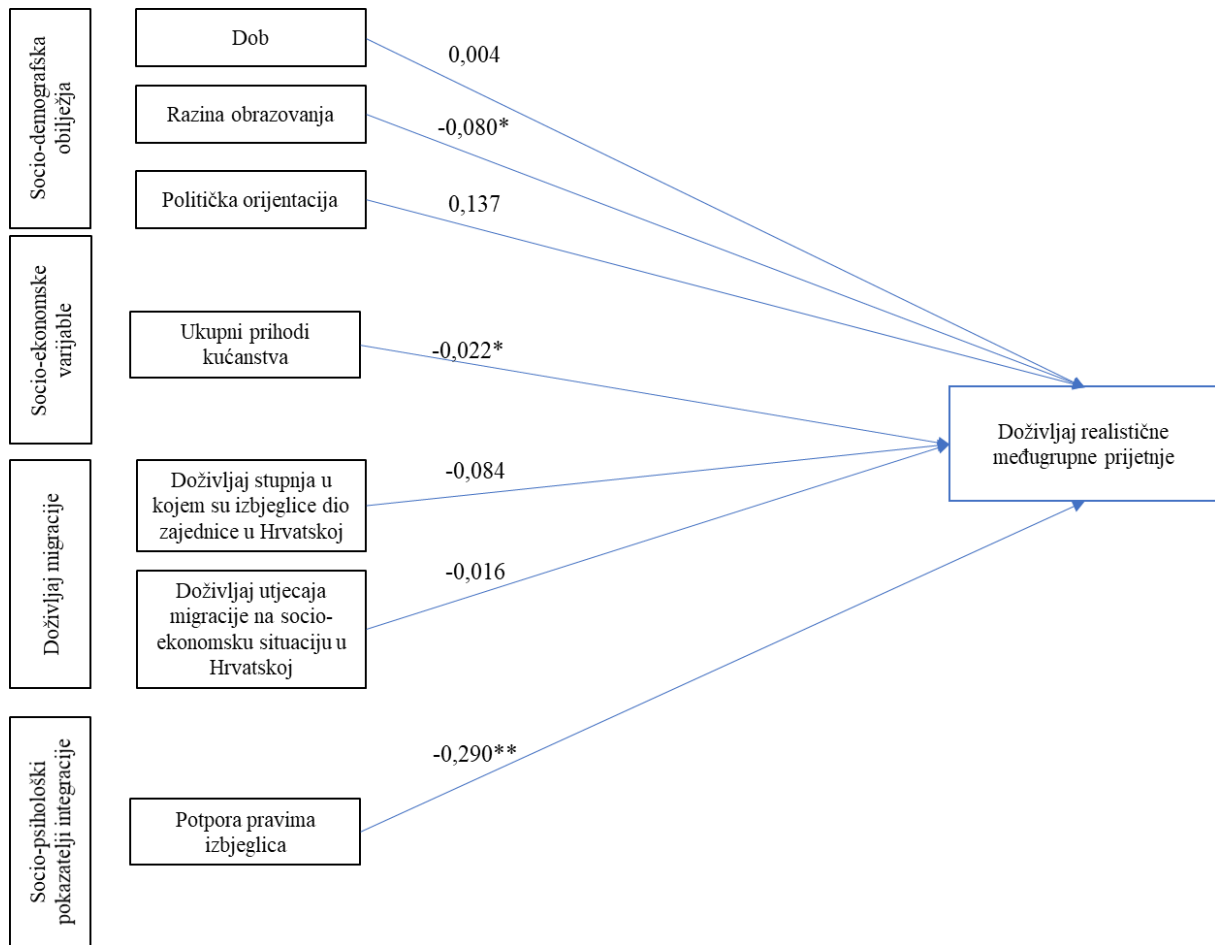
Doživljaj realistične međugrupne prijetnje

Specifikacija početnog SEM modela za doživljaj realistične međugrupne prijetnje temeljila se na rezultatima provedenih CFA za mjerne skale, teorijskim pretpostavkama i prethodnim empirijskim nalazima. Model je sadržavao dva latentna prediktora (percepcija utjecaja migracija na socio-ekonomsku situaciju u zemlji i pripadajuća četiri indikatora; potpora pravima izbjeglica i pripadajuće tri parcele) i pet opaženih prediktora (dob, razina obrazovanja, ukupni prihodi kućanstva, politička orijentacija i procjena stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj). Kriterij, doživljaj realistične međugrupne prijetnje, definiran je putem tri pripadajuća indikatora. Dopuštene su slobodne procjene kovarijanci između opaženih indikatora kako bi se utvrdila njihova međusobna povezanost, te, na temelju provedenih CFA, kovarijanca između dvije čestice skale percepcije utjecaja migracija na socio-ekonomsku situaciju u zemlji. Dopuštena je kovarijanca između dva latentna prediktora. Ovako postavljeni model pokazao je nezadovoljavajuće pristajanje podacima ($\chi^2(7, N = 600) = 501,746, p < ,001$; CFI = ,859; TLI = ,827; RMSEA = ,096, CI 90% [,088, ,104]; SRMR = ,096). Pregledom

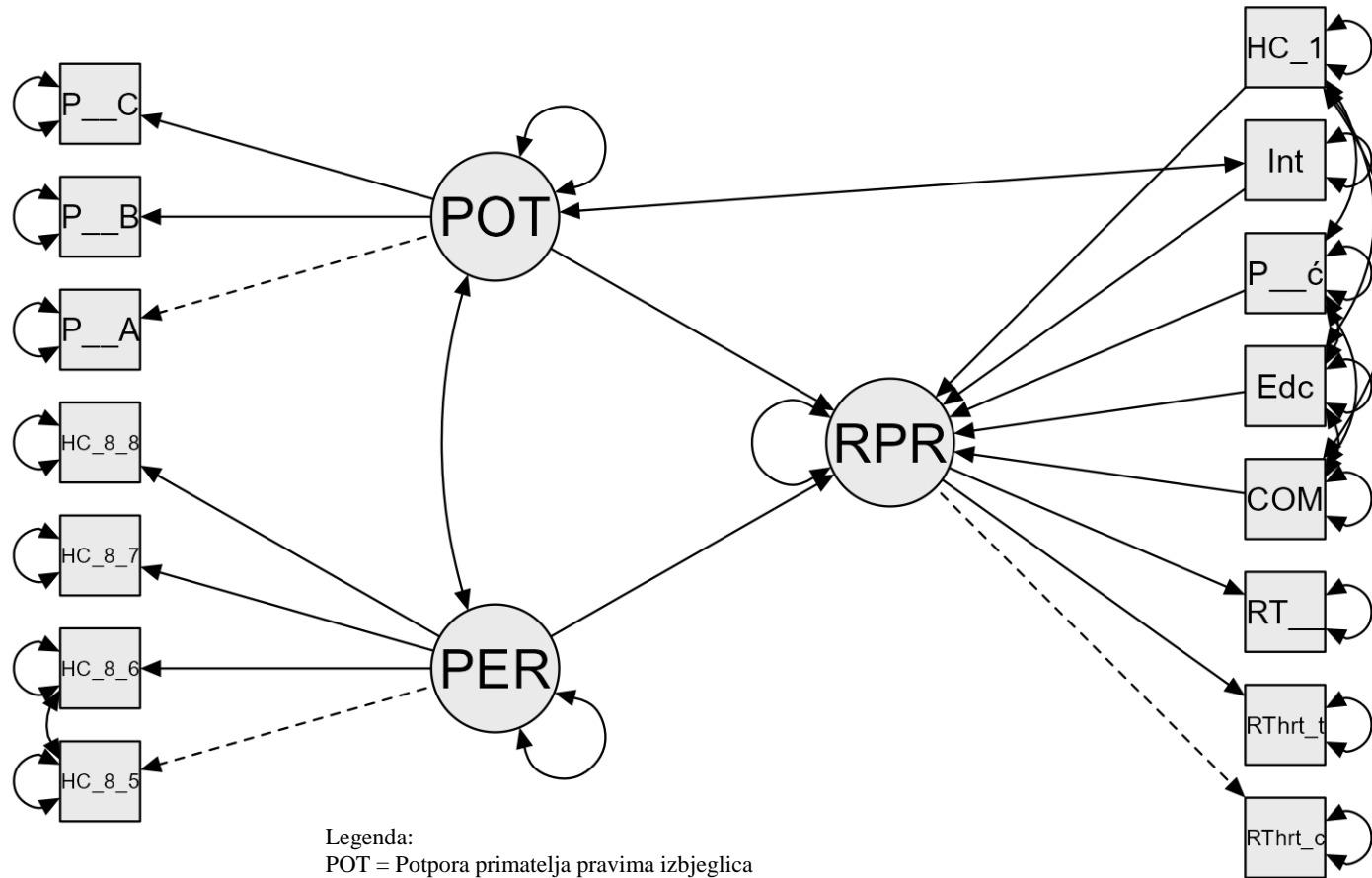
rezidualnih kovarijanci i modifikacijskih indeksa utvrđeno je da bi model bolje pristajao uključivanjem kovarijance između latentne varijable „potpora primatelja pravima izbjeglica“ i opažene varijable „procjena stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj“. Uključivanje ove kovarijance u model je teorijski opravdano jer možemo pretpostaviti da su potpora pravima neke društvene grupe i percepcija pripadanja te grupe zajednici općenito pozitivno povezane.

U drugom modelu je ova kovarijanca dopuštena te je model pokazao zadovoljavajuće pristajanje podacima ($\chi^2(79, N = 600) = 329,637, p < ,001$; CFI = ,917; TLI = ,896; RMSEA = ,073, CI 90% [,065, ,081]; SRMR = ,071). Ovim modelom ukupno je objašnjeno 21% varijance latentne varijable doživljaja realistične međugrupne prijateljstva ($R^2 = ,21$). Značajnim prediktorima pokazali su se razina obrazovanja ($\beta = -,110, b = -0,080, SE = 0,031, z = -2,578, p = ,010, CI 95\% [-,140, -,019]$), ukupni mjesečni prihodi sudionika ($\beta = -,114, b = -0,022, SE = 0,009, z = -2,315, p = ,021, CI 95\% [-,040, -,003]$), politička orijentacija ($\beta = ,217, b = 0,137, SE = 0,032, z = 4,257, p < ,001, CI 95\% [,074, ,200]$) i potpora pravima izbjeglica ($\beta = -,307, b = -0,290, SE = 0,052, z = -5,524, p < ,001, CI 95\% [-,392, -,187]$). Primatelji koji su imali višu razinu obrazovanja, više ukupne mjesečne prihode, koji su lijevo politički orijentirani i oni koji su iskazali više razine potpore pravima izbjeglica, pokazali su niže razine doživljaja realistične međugrupne prijateljstva.

Detaljni prikaz faktorskih zasićenja, regresijskih koeficijenata, rezidualnih varijanci i kovarijanci dostupan je u prilogima (Prilog 44, Prilog 45).

Slika 5-9. Nestandardizirani regresijski koeficijenti dobiveni u SEM modelu za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijetnje“ kod primatelja. Napomena: * = značajnost na razini od 5%; ** = značajnost na razini od 1%.

Legenda:
 POT = Potpora primatelja pravima izbjeglica
 PER = Percepcija utjecaja migracija na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj
 RPR = Doživljaj realistične međugrupne prijateljstva
 HC_1 = Politička orijentacija
 Int = Procjena stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj
 P_ć = Ukupni prihodi kućanstva (u tisućama kuna)
 Edc = Razina obrazovanja
 COM = Dob sudionika

Slika 5-10. Dijagram traga za konačni SEM model (model 2) testiran u okviru odgovora na treći istraživački problem. Kriterij: „doživljaj realistične međugrupne prijateljstva“.

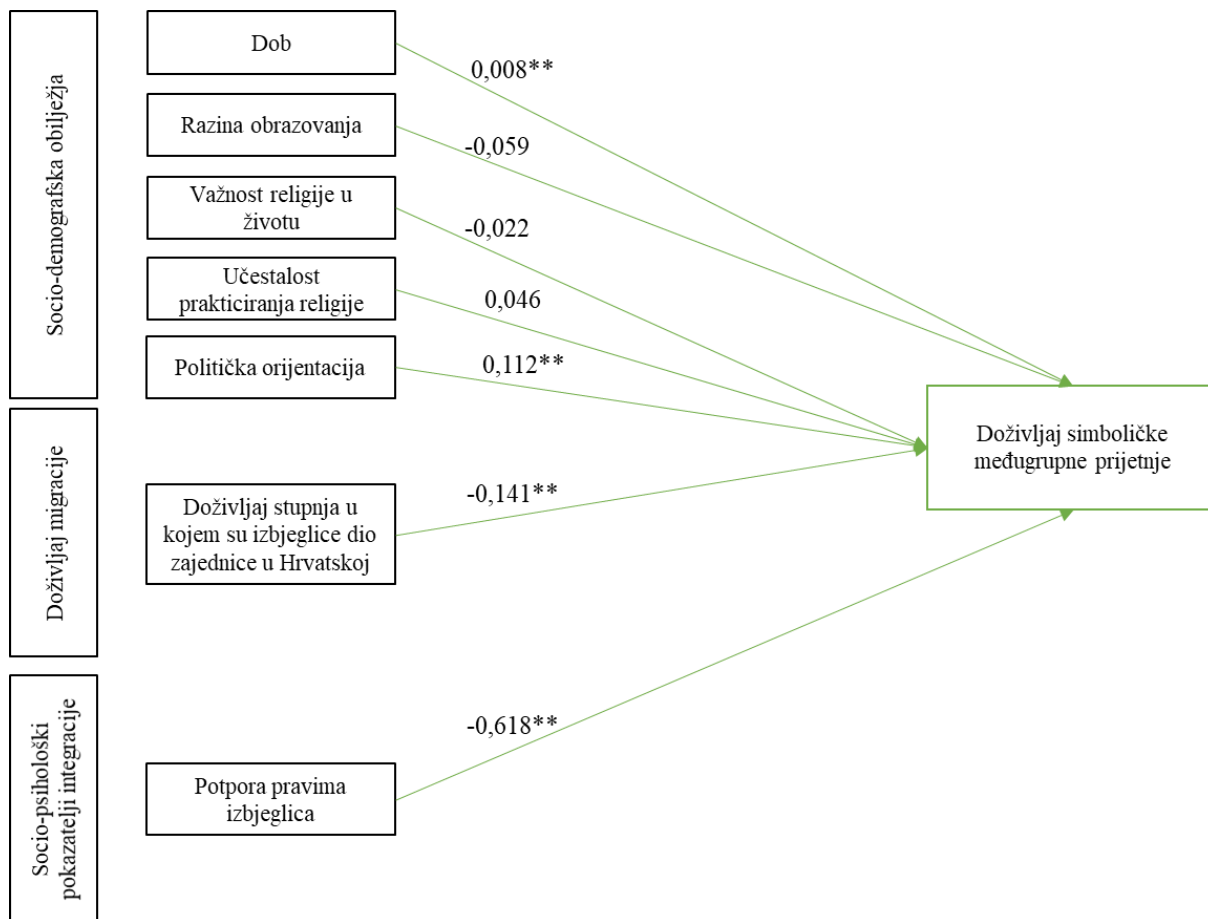
Doživljaj simboličke međugrupne prijatnje

Početni SEM model za doživljaj simboličke međugrupne prijatnje kod primatelja temeljio se na rezultatima provedenih CFA za mjerne skale, teorijskim pretpostavkama i empirijskim nalazima prethodnih istraživanja o potencijalnim prediktorima. Model je sadržavao jedan latentni prediktor – potporu pravima izbjeglica i pripadajuće tri parcele. Uz to je sadržavao šest opaženih prediktora: dob, razinu obrazovanja, političku orijentaciju, važnost vjere u životu sudionika, učestalost prakticiranja vjerskih običaja i procjenu stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj. Kriterij, doživljaj simboličke međugrupne prijatnje, definiran je kroz tri pripadajuća indikatora. Dopusnene su kovarijance između opaženih prediktora. Ovaj model pokazao je nezadovoljavajuće pristajanje podacima ($\chi^2(38, N = 600) = 254,925, p < ,001$; CFI = ,908; TLI = ,876; RMSEA = ,098, CI 90% [,086, ,109]; SRMR = ,092). Modifikacijski indeksi su za ovaj model ukazali na kovarijancu između latentnog prediktora „potpora pravima izbjeglica“ i opaženog prediktora „doživljaj stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj“. Model je stoga iznova specificiran, uz uključivanje ove kovarijance.

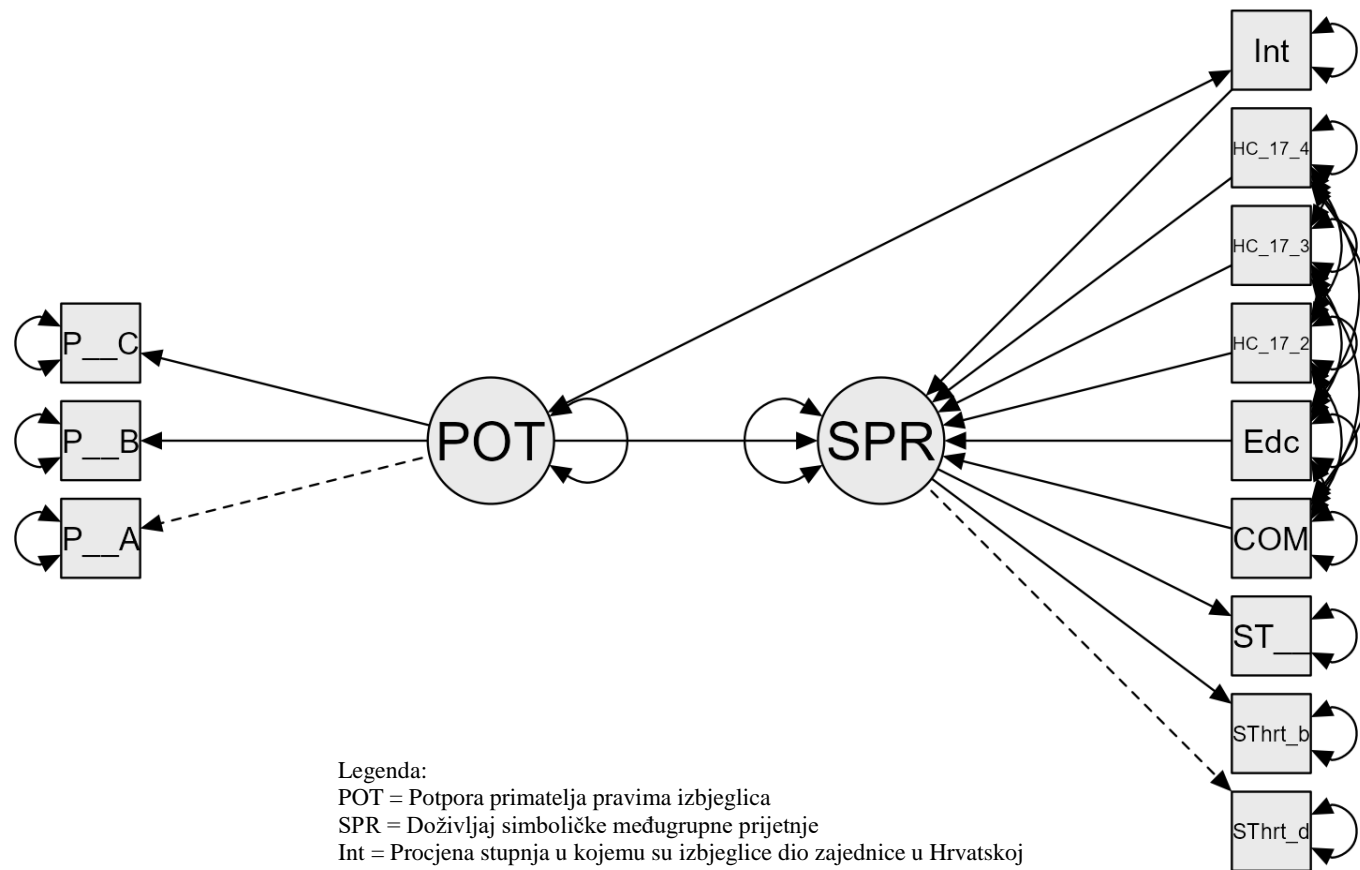
Model 2 pokazao je dobro pristajanje podacima ($\chi^2(42, N = 600) = 148,849, p < ,001$; CFI = ,955; TLI = ,939; RMSEA = ,065, CI 90% [,054, ,077]; SRMR = ,046). Ovako definiranim modelom objašnjeno je gotovo 38% varijance doživljaja simboličke međugrupne prijatnje kod primatelja ($R^2 = ,378$).

Značajnim prediktorima pokazali su se dob ($\beta = ,105, b = 0,008, SE = 0,003, z = -2,700, p = ,007, CI\ 95\% [,002, ,014]$), politička orijentacija ($\beta = ,152, b = 0,122, SE = 0,039, z = 3,111, p = ,002, CI\ 95\% [,045, ,200]$), doživljaj stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice ($\beta = -,122, b = -0,141, SE = 0,056, z = -2,519, p = ,012, CI\ 95\% [-,205, -,031]$) i potpora pravima izbjeglica ($\beta = -,518, b = -0,618, SE = 0,058, z = -10,564, p < ,001, CI\ 95\% [-,732, -,503]$). Mlađi sudionici, oni koji su politički lijevo orijentirani, koji doživljavaju izbjeglice dijelom zajednice u većoj mjeri i oni koji su iskazali više razine potpore pravima izbjeglica pokazali su niže razine simboličke međugrupne prijatnje.

Detaljni prikaz faktorskih zasićenja, rezidualnih varijanci i kovarijanci dostupan je u prilogima (Prilog 46, Prilog 47).

Slika 5-11. Nestandardizirani regresijski koeficijenti dobiveni u SEM modelu za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijetnje“ kod primatelja. Napomena: * = značajnost na razini od 5%; ** = značajnost na razini od 1%.

Slika 5-12. Dijagram traga za konačni SEM model (model 2) testiran u okviru odgovora na treći istraživački problem. Kriterij: „doživljaj simboličke međugrupne prijateljstva“.

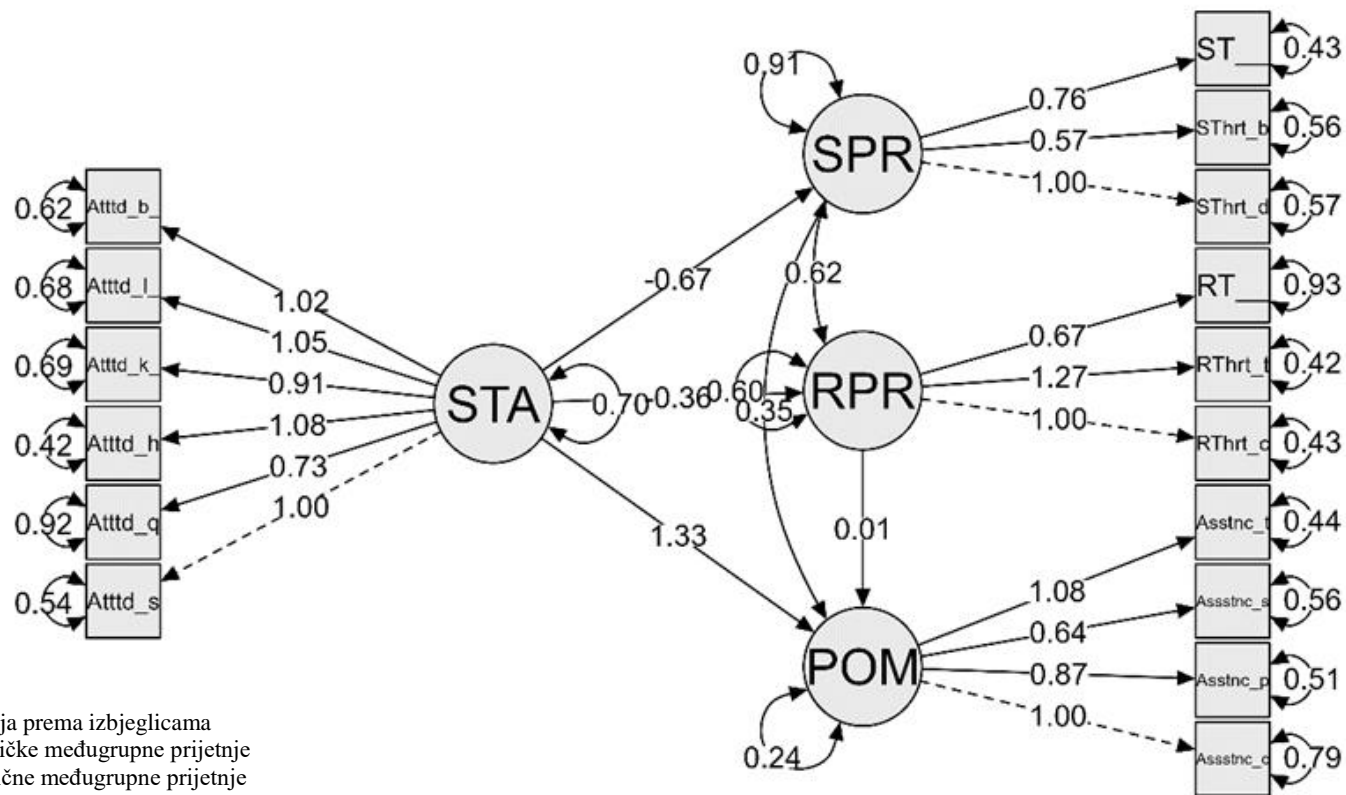
5.5. Medijacijski efekti doživljaja međugrupne prijetnje

Četvrti istraživački problem bio je ispitati snagu izravnog efekta međugrupnih stavova primatelja prema izbjeglicama i neizravnog efekta putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama.

Ispitana je značajnost izravnih i neizravnih efekata međugrupnih stavova primatelja prema izbjeglicama na njihovu spremnost da pomognu izbjeglicama. Neizravni efekti su vezani uz medijatorski utjecaj doživljaja međugrupne prijetnje. Definiran je strukturalni model koji je uključivao četiri latentne varijable (stavovi, doživljaj realistične međugrupne prijetnje, doživljaj simboličke međugrupne prijetnje, spremnost na pomaganje), jedan izravni efekt (stavova na spremnost na pomaganje) i dva neizravna efekta (stavova na spremnost na pomaganje putem (1) doživljaja realistične međugrupne prijetnje i (2) doživljaja simboličke međugrupne prijetnje). Dopusštena je kovarijanca između dva tipa doživljaja međugrupne prijetnje.

Model je pokazao loše pristajanje podacima ($\chi^2(98, N = 600) = 854,867, p < ,001$; CFI = ,859; TLI = ,827; RMSEA = ,114, CI 90% [,107, ,121]; SRMR = ,084). Modifikacijski indeksi ukazali su na poboljšanje pristajanja modela u slučaju da se definiraju dodatna faktorska zasićenja nekih opaženih varijabli latentnim varijablama koje predstavljaju druge konstrukte, primjerice, da latentna varijabla spremnosti na pomaganje zasićuje jednu od čestica skale stavova. Modifikacijski indeksi isključivo su vođeni podacima, a ne teorijom, pa ih je opravdano koristiti samo u slučajevima kada su promjene u modelu teorijski opravdane. U slučaju ovog modela, njihovo korištenje nije opravdano, te stoga model nije modificiran.

S obzirom da model ne pristaje prikupljenim podacima, nije opravdano interpretirati značajnost dobivenih parametara (Kline, 2011), unatoč tome što su za testirani model dobiveni značajni izravni efekt stavova na spremnost na pomaganje i neizravni efekt putem doživljaja simboličke prijetnje.

Legenda:
 STA = Stavovi primatelja prema izbjeglicama
 SPR = Doživljaj simboličke međugrupne prijtnje
 RPR = Doživljaj realistične međugrupne prijtnje
 POM = Spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama

Slika 5-13. Dijagram traga za medijacijski model s izravnim i neizravnim efektima stavova primatelja na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijtnje. Model je pokazao **loše** pristajanje podacima. ž

6. RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je usporediti pokazatelje socio-psihološke integracije između izbjeglica iz Sirije i članova zajednice primatelja u Hrvatskoj te ispitati ulogu doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijete kod izbjeglica i primatelja u procesu integracije. Postavljena su četiri istraživačka problema koja su obuhvatila testiranje razlika u pokazateljima socio-psihološke integracije između dvije grupe, testove predikcijskih modela za doživljaje realistične i simboličke međugrupne prijete za obje grupe i test izravnih i neizravnih efekata međugrupnih stavova primatelja prema izbjeglicama na njihovu spremnost na pomaganje izbjeglicama uz posredujuću ulogu doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijete.

Integracija je dvosmjerni i višedimenzionalni dinamični proces koji nužno uključuje članove zajednice primatelja i izbjeglice. Primatelji i izbjeglice dijele integracijske izazove vezane uz socio-psihološku integraciju, prvenstveno težnju razvoju pozitivnih stavova i otvorenosti jednih prema drugima, uzajamnog uvažavanja, razvoja poticajnih i ugodnih međuljudskih odnosa i ugodan suživot. Pred izbjeglicama su dodatni integracijski izazovi vezani uz ostvarivanje socio-ekonomske dobrobiti – dovršavanje obrazovanja ili doškolovanje, školovanje djece, pronalazak i zadržavanje posla, pronalazak adekvatnog stambenog prostora, ostvarivanje prava na primarnu zdravstvenu zaštitu, itd. U kontekstu integracije, primatelji se ne suočavaju s ovim izazovima, no s izbjeglicama dijele integracijske ciljeve vezane uz međuljudske odnose i moraju omogućiti izbjeglicama da ostvare socio-ekonomsku dobrobit. S obzirom na ulogu u integraciji, zajednicu primatelja možemo gledati kao višeslojni sustav kojeg čine (1) vladajuće strukture koje donose zakone, propise i programe integracije sa ciljem reguliranja integracijskog procesa i zakonskog osiguravanja poštivanja ljudskih prava izbjeglica u zemlji primateljici; (2) službe, uredi i administrativna tijela koja provode donesene zakone i programe, a s kojima izbjeglice redovito komuniciraju kako bi ostvarili svoja prava na obrazovanje, zaposlenje, zdravstvenu i pravnu zaštitu, itd.; (3) nevladine organizacije koje potpomažu izbjeglice kroz različite edukativne programe, programe sa svrhom pronalaska zaposlenja i druge tipove podrške, i (4) opća javnost s kojom se izbjeglice svakodnevno susreću u različitim kontekstima (javni prijevoz, trgovina, škola, radno mjesto, javna događanja, susjedstvo). Odnos primatelja prema izbjeglicama na svakoj od ovih razina može imati značajan utjecaj na integraciju.

Ovo istraživanje je uključilo pokazatelje socio-ekonomske integracije izbjeglica i pokazatelje socio-psihološke integracije izbjeglica i primatelja polazeći od definicije integracije kao višedimenzionalnog procesa u kojemu su dimenzije međusobno zavisne. Stoga su u testirane

modele uključena socio-demografska obilježja sudionika, njihove socio-ekonomske karakteristike ili pokazatelji njihove socio-ekonomske integracije te pokazatelji socio-psihološke integracije. Neki od ovih pokazatelja su usporedivi između grupa, a neki se odnose samo na jednu grupu i predstavljaju grupno-jedinstvene integracijske izazove.

Usporedba pokazatelja socio-psihološke integracije između članova zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije

U dosadašnjoj literaturi nije pronađeno istraživanje koje se bavilo usporedbom socio-psiholoških pokazatelja integracije između primatelja i izbjeglica (Kiralj i Ajduković, 2019), pa tako niti jedno istraživanje nije uključilo testiranje invarijantnosti i statističke testove razlika između ove dvije grupe. Uz pažljivu interpretaciju i svijest o potencijalnim razlikama u shvaćanju mjerenih konstrukta, rezultati statističkih testova mogu biti vrlo vrijedni nalazi i početna točka za buduća istraživanja. Imajući u vidu metodološka ograničenja, provedeni su testovi razlika u razinama međugrupnih stavova, doživljaja međugrupne prijateljnosti, učestalosti i ugodnosti međugrupnog kontakta, sastava socijalnih mreža i socijalne bliskosti. Značajne razlike pronađene su za sve mjere pokazatelja socio-psihološke integracije izbjeglica i primatelja. Izbjeglice iz Sirije pokazale su pozitivnije opće gledište na primatelje nego obratno. Imale su pozitivnije međugrupne stavove, niže razine doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijateljnosti, učestaliji međugrupni kontakt kojeg su procijenile ugodnijim, veći udio primatelja u svojim socijalnim mrežama i bile su spremne na socijalne veze s većom razinom bliskosti nego što su to bili spremni primatelji.

Međugrupni stavovi i socijalna bliskost Prva hipoteza za ovaj istraživački problem je potvrđena – izbjeglice su pokazale pozitivniji stav prema primateljima i spremnost na višu razinu socijalne bliskosti s primateljima nego što su članovi zajednice primatelja u Hrvatskoj pokazali prema izbjeglicama. Potencijalni izvor ove razlike leži u dinamici moći i samoj prirodi izbjeglištva. Izbjeglice biraju doći u drugu zemlju kako bi živjele sigurnije i bolje nego (u slučaju izbjeglica iz Sirije) u području pogođenom oružanim sukobom. Dolaskom u drugu zemlju pripadaju manjinskoj grupi i nastoje ostvariti svoje integracijske ciljeve koje lakše ostvaruju ako imaju ugodne odnose i viđenje zajednice primatelja. Ove rezultate treba uzeti s oprezom jer je Skala stavova prema članovima druge grupe pokazala relativno nisku razinu pouzdanosti na uzorku izbjeglica.

Izbjeglice iz Sirije također su pokazale spremnost na međuljudske odnose s primateljima na intimnijoj razini nego obratno. Članovi zajednice primatelja su u prosjeku izvijestili da bi

pristali na prijateljski odnos s izbjeglicama, što na temelju logike Skale socijalne bliskosti podrazumijeva da bi prihvatili izbjeglice i kao suradnike na poslu i susjede. Izbjeglice su u prosjeku izrazile da bi pristale na obiteljske i romantične odnose s članovima zajednice primatelja u Hrvatskoj. U prijašnjem istraživanju o izazovima integracije u Hrvatskoj, Ajduković i suradnici (2019) su pokazali da su članovi zajednice primatelja u Hrvatskoj u prosjeku spremni azilante prihvatiti kao svoje suradnike i susjede uz relativno velik varijabilitet pojedinačnih odgovora. Zanimljivo je da je u ovom istraživanju varijabilitet odgovora kod primatelja bio znatno veći nego kod izbjeglica što pokazuje da je uzorak primatelja vrlo heterogena grupa u svojoj otvorenosti prema izbjeglicama i primanju izbjeglica u različite socijalne krugove. S druge strane, rezultati ukazuju da su izbjeglice po pitanju socijalne bliskosti relativno homogena grupa koja je spremna na sve tipove međuljudskih odnosa s primateljima.

Doživljaj međugrupne prijetnje Hipoteza da će izbjeglice iz Sirije imati nižu razinu doživljaja simboličke međugrupne prijetnje od primatelja, ali višu razinu doživljaja realistične međugrupne prijetnje od primatelja nije potvrđena. Izbjeglice iz Sirije pokazale su niže razine oba tipa prijetnje od članova zajednice primatelja. Iako bi po Integriranoj teoriji međugrupne prijetnje (ITT) percepcija borbe za resurse trebala biti izraženija kod izbjeglica jer oni ovise o pravima i procesima koje određuju primatelji, članovi zajednice primatelja u ovom istraživanju su pokazali više razine oba tipa prijetnje. Unatoč tome što je ukupni broj izbjeglica, pa tako i broj izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj vrlo mali, čini se da članovi zajednice primatelja doživljavaju dolazak i život izbjeglica u Hrvatskoj ugrozom vlastite socio-ekonomske dobrobiti i sigurnosti te normama, načinu života i kulturi općenito. Ajduković i suradnici (2019) su pokazali da primatelji u Hrvatskoj doživljavaju nešto više razine simboličke međugrupne prijetnje nego realistične te da su distribucije ovih mjera negativno asimetrične – u njihovom istraživanju je više sudionika izrazilo visoke nego niske razine oba tipa prijetnje.

Razlike od očekivanih trendova u doživljajima realistične i simboličke međugrupne prijetnje mogu se objasniti nalazima kvalitativnog istraživanja provedenog u okviru projekta FOCUS u kojemu su članovi zajednice primatelja i izbjeglice iz Sirije u Hrvatskoj izrazili svoje mišljenje o procesu integracije u Hrvatskoj u ukupno pet fokusnih grupa (Kiralj i Ajduković, u objavi). Neki članovi zajednice primatelja izrazili su zabrinutost za tržište rada naglašavajući kako vide negativni utjecaj natjecanja za poslove na međugrupne odnose između primatelja i izbjeglica i vjerujući da izbjeglicama treba pomagati tek toliko da se snađu uz objašnjenje da ima puno domaćih ljudi kojima treba pomoć. S druge strane, neki su primatelji izrazili stav da izbjeglice

smiju praktimirati svoje religijske i kulturološke običaje isključivo u privatnosti svog doma ili da bi zbog svoje kulture trebali plaćati viši porez. Ove i slične izjave mogu se tumačiti kroz prizmu doživljaja međugrupne prijateljnosti, ali i u kontekstu rasizma i diskriminacije. Neki primatelji koji su sudjelovali u fokusnim grupama posebno su naglašavali da je Hrvatska siromašna zemlja i time opravdavaju svoj doživljaj da se izbjeglice i primatelji natječu za rijetko dostupne poslove. Možda je upravo zbog vjerovanja o nepovoljnoj makro-ekonomskoj situaciji u Hrvatskoj kod primatelja znatno izražen doživljaj realistične međugrupne prijateljnosti.

Izbjeglice iz Sirije koje su sudjelovale u ovom istraživanju većinom su bile nezaposlene, a oni koji su radili u većoj su mjeri u odnosu na primatelje obavljali poslove koji su ispod njihove razine obrazovanja. Izbjeglice iz Sirije također su radile za gotovo dva puta manju prosječnu plaću u odnosu na članove zajednice primatelja. Uz to, znatno veći udio izbjeglica u odnosu na primatelje je izvijestio o velikoj važnosti religije u svom životu što može biti povezano s težnjom očuvanja vlastitih kulturoloških običaja i načina života. Unatoč ovim karakteristikama i iako se u terminima prosječnih vrijednosti na pojedinačnim česticama izbjeglice i primatelji kreću oko sredine skale i neutralne pozicije u procjeni svog doživljaja međugrupne prijateljnosti, primatelji su ipak iskazali više razine oba tipa prijateljnosti u odnosu na izbjeglice.

Međugrupni kontakt i socijalne mreže Hipoteza da će izbjeglice iz Sirije imati češći međugrupni kontakt s primateljima i veći udio primatelja u svojim društvenim mrežama nego obratno, a da neće biti razlike u ugodnosti međugrupnog kontakta između izbjeglica i primatelja, nije potvrđena. Izbjeglice iz Sirije zaista jesu izvijestile o češćem međugrupnom kontaktu s primateljima i o većem udjelu primatelja u svojim krugovima poznanika, prijatelja i osoba kojima se mogu obratiti za pomoć, no kvaliteta kontakta se, suprotno očekivanjima, razlikovala između grupa. Izbjeglice su međugrupni kontakt s primateljima procijenile pozitivnijim nego što su ga procijenili primatelji.

Zbog omjera veličine populacije izbjeglica u Hrvatskoj i broja članova zajednice primatelja nije iznenađujuće da izbjeglice češće dolaze u kontakt s primateljima i da u svojim društvenim krugovima imaju više primatelja nego obratno. Pokazano je da je međugrupni kontakt primatelja s izbjeglicama bio vrlo rijedak što je utjecalo na kvalitetu podataka – varijabilitet odgovora znatno je smanjen, a broj podataka koji nedostaju je za neke čestice bio vrlo velik. U prijašnjem istraživanju provedenom u Hrvatskoj također je pokazano da je međugrupni kontakt primatelja s izbjeglicama dosta rijedak (Ajduković i sur., 2019) što su podržali nalazi kvalitativnog istraživanja integracije (Kiralj i Ajduković, u objavi). Razlog najvjerojatnije leži u broju izbjeglica u Hrvatskoj koji je vrlo malen u odnosu na broj članova zajednice primatelja,

pa je i mala vjerojatnost da će probabilistički uzorkovani primatelji imati redoviti kontakt s izbjeglicama. Ostaje pitanje o mjeri u kojoj su primatelji mogli ocijeniti ugodnost međugrupnog kontakta s izbjeglicama ako je taj kontakt vrlo rijedak ili nepostojeći. Uz to, nejasno je mogu li primatelji prepoznati članove zajednice izbjeglica, a posebno izbjeglice iz Sirije kako bi dali procjene učestalosti i ugodnosti kontakta s njima.

Istovremeno, mjere učestalosti i ugodnosti izravnog kontakta su mjere stvarnih iskustava. Za razliku od međugrupnih stavova i doživljaja međugrupne prijatnje koje sudionici mogu procijeniti bez da su imali izravno iskustvo s objektom stava/doživljaja međugrupne prijatnje, sudionici moraju s nekom učestalošću doći u kontakt s članovima druge grupe kako bi njihove procjene imale varijabilitet nužan za statističke analize. Zbog prirode mjera učestalosti i ugodnosti međugrupnog kontakta kao mjera iskustva nije bilo moguće tretirati podatke koji nedostaju uobičajenim metodama, primjerice višestrukim imputacijom. Takvim tretmanom podataka bi se generirali odgovori sudionika koji ne odražavaju stvarnost, jer u stvarnosti kontakta nije bilo (odnosno, rijedak je pa je samo nekolicina sudionika o njemu izvijestila).

Povezanost međugrupnog kontakta s drugim pokazateljima socio-psihološke integracije dobro je dokumentirana u dosadašnjim istraživanjima (Bageci i sur., 2020; Barlow i sur., 2012; Geschke i sur., 2010; Graf i Sczesny, 2019; Healy i sur., 2017; Schultz i Taylor, 2018; Turoy i sur., 2013). Zato što je rijedak u općoj populaciji primatelja, možemo pretpostaviti da izravni međugrupni kontakt s izbjeglicama nema značajan utjecaj na ostale pokazatelje socio-psihološke integracije u Hrvatskoj što tvori jedinstveni kontekst istraživanja integracije u kojemu se stavovi primatelja, njihova spremnost na pomaganje izbjeglicama, doživljaj utjecaja migracije na socio-ekonomsku situaciju u zemlji, percepcija stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj, itd. relativno neovisni o stvarnim iskustvima primatelja s izbjeglicama. Istraživanja pokazuju da *zamišljeni* kontakt ima utjecaj na smanjenje predrasuda te da potiče poželjna međugrupna ponašanja (za meta-analizu vidi Miles i Crisp, 2013), a zabilježen je i pozitivan efekt *spontanog zamišljanja* ugodnog kontakta na stavove i socijalnu distancu prema članovima drugih grupa (Stathi i sur., 2019). Ova istraživanja ukazuju na snagu zamišljenih interakcija s članovima druge grupe i dodatno podupiru kvalitetu kontakta kao važnu odrednicu međugrupnih stavova i ponašajnih namjera. Buduća istraživanja u Hrvatskoj i drugim zemljama primateljicama u kojima su broj izbjeglica i vjerojatnost međugrupnog kontakta mali bi trebala dodatno istražiti utjecaj zamišljenog kontakta na druge pokazatelje socio-psihološke integracije. Jedan istraživački projekt u Hrvatskoj već se intenzivno bavi temom izravnog i

zamišljenog međugrupnog kontakta u kontekstu integracije, a kvaliteta njihove metodologije obećava vrijedne rezultate (Projekt IRCiS)²³.

Prediktori doživljaja međugrupne prijetnje kod izbjeglica

Doživljaj međugrupne prijetnje kod izbjeglica do sada nije znanstveno istraživani (Kiralj i Ajduković, 2019). Ovo istraživanje prvi je nama poznat pokušaj ispitivanja izraženosti doživljaja međugrupne prijetnje kod izbjeglica i potencijalnih prediktora tog doživljaja. Skala doživljaja međugrupne prijetnje koja je razvijena za primjenu na primateljima (Ajduković i sur., 2019) prilagođena je primjeni na izbjeglicama sa ciljem da čestice konceptualno budu jednake za obje grupe. Sub-skala doživljaja realistične međugrupne prijetnje na izbjeglicama je pokazala zadovoljavajuću razinu pouzdanosti, no sub-skala doživljaja simboličke međugrupne prijetnje pokazala je razinu pouzdanosti na granici sa zadovoljavajućom. Stoga rezultate hijerarhijskih regresijskih analiza treba interpretirati s oprezom, jer smanjena razina pouzdanosti ukazuje na značajan udio pogreške mjerenja u odgovorima sudionika. Moguće je da je prilagodba čestica koje se inače koriste u kontekstu većinske grupe utjecala na dobivene razine pouzdanosti sub-skala. Buduća istraživanja doživljaja međugrupne prijetnje kod izbjeglica trebala bi odgovoriti na nedostatke ovog istraživanja razvijanjem instrumenata i ispitivanjem prijetnje drugim mjerama i metodologijama.

Na podacima prikupljenima u ovom istraživanju provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize kako bi se utvrdili značajni prediktori doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje. Razina obrazovanja izbjeglica i ugodnost kontakta s primateljima pokazali su se značajnim prediktorima doživljaja realistične međugrupne prijetnje. Izbjeglice koje su imale više razine obrazovanja i koje su procijenile ugodnost kontakta s primateljima nižom, iskazale su više razine doživljaja realistične međugrupne prijetnje. Pokazano je da izbjeglice koji su zaposleni uglavnom rade na poslovima koji su u skladu s njihovom razinom obrazovanja, no znatno veći udio izbjeglica radi na poslovima koji su ispod njihove razine obrazovanja nego što je slučaj kod primatelja. Istovremeno, status zaposlenja (zaposlen/nezaposlen) nije se pokazao značajnim prediktorom doživljaja realistične prijetnje, što ukazuje na mogućnost da izbjeglice s višom razinom obrazovanja *očekuju* da će biti zakinuti na tržištu rada.

Uz razinu obrazovanja, ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima se pokazala značajnim prediktorom doživljaja realistične međugrupne prijetnje kod izbjeglica. Ovaj nalaz u skladu je s istraživanjima koja su pokazala da je ugodnost međugrupnog kontakta značajni negativni

²³ <http://psihologija.ffzg.unizg.hr/projekti/ircis/o-projektu>

prediktor doživljaja međugrupne prijatnje kod primatelja (Hercowitz-Amir i sur., 2017; Turoy i sur., 2013.).

Testirani predikcijski model za doživljaj realistične međugrupne prijatnje kod izbjeglica objasnio je mali postotak varijance. Rezultati pokazuju da dodavanje pokazatelja socio-psihološke integracije u model nije značajno utjecalo na njegovo pristajanje podacima, a istovremeno je postotak objašnjene varijance ostao nizak – sedam posto. Drugim riječima, iako su prediktori odabrani na temelju teorije i prethodnih empirijskih istraživanja sa primateljima (jer nije bilo dostupnih istraživanja s izbjeglicama), čini se kako nisu u jednakoj mjeri korisni u predviđanju doživljaja realistične međugrupne prijatnje kod izbjeglica.

Ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima bila je jedini značajni prediktor doživljaja simboličke međugrupne prijatnje kod izbjeglica iz Sirije. Niti jedan socio-demografski prediktor nije se pokazao značajnim, stoga ne čudi da je dodavanje pokazatelja socio-psihološke integracije (učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta, učestalost doživljaja diskriminacije) u drugom koraku znatno doprinijelo pristajanju modela podacima. Unatoč tome, konačni postotak varijance doživljaja simboličke međugrupne prijatnje objašnjene predikcijskim modelom ostao je nizak – deset posto. Sve varijable koje su u ovdje testirane modele uključene kao prediktori su u prijašnjim istraživanjima pokazali povezanost s doživljajem međugrupne prijatnje kod primatelja, a one socio-demografske karakteristike koje se prethodno nisu pokazale značajnima nisu bile uključene. Buduća istraživanja bi mogla uključiti i karakteristike poput spola u modele i provjeriti ima li spol izbjeglica veze s njihovim doživljajem realistične i simboličke međugrupne prijatnje.

Sažeto rečeno, ni jedna od postavljenih hipoteza za ovaj istraživački problem nije potvrđena. Dob, status zaposlenja, socio-ekonomski status i poznavanje hrvatskog jezika nisu se pokazali značajnim prediktorima realistične međugrupne prijatnje kod izbjeglica, a dodavanje učestalosti i ugodnosti međugrupnog kontakta i učestalosti doživljaja diskriminacije nisu značajno poboljšali predikcijski model. Dob, razina obrazovanja, važnost religije te učestalost prakticiranja religijskih običaja u životu nisu se pokazali značajnim prediktorima doživljaja simboličke međugrupne prijatnje, a iako se dodavanjem pokazatelja socio-psihološke integracije pristajanje modela podacima poboljšalo, učestalost međugrupnog kontakta i učestalost iskustava diskriminacije nisu se pokazali značajnim prediktorima.

Unatoč značajnosti ugodnosti međugrupnog kontakta za oba tipa doživljaja prijatnje, postavlja se pitanje zašto ni jedan drugi socio-psihološki prediktor nije dao doprinos predikciji. U nizu

istraživanja se pokazalo da *učestalost* međugrupnog kontakta nije bila značajni prediktor stavova primatelja prema izbjeglicama te da je ugodnost kontakta ona karakteristika kontakta koja ima značajan i konzistentan efekt na druge pokazatelje socio-psihološke integracije (Barlow i sur., 2012; Healy i sur., 2017; Hill i Murray, 2020; Turoy i sur., 2013). No, ovi nalazi dobiveni su na uzorcima primatelja, te je stoga bilo važno ispitati ulogu učestalosti kontakta na doživljaj međugrupne prijete kod izbjeglica. Na temelju provedenih hijerarhijskih regresijskih analiza možemo zaključiti da je i kod izbjeglica ugodnost kontakta prednjači pred njegovom učestalošću. Prema Hipotezi kontakta (Allport, 1954), interakcija ugodnosti i učestalosti međugrupnog kontakta trebala bi imati najsnažniji utjecaj na stavove tako da česti ugodni kontakt dovodi do najpozitivnijih stavova prema članovima druge grupe. Buduća istraživanja trebala bi dodatno ispitati interakciju ove dvije karakteristike kontakta na stavove izbjeglica prema članovima zajednice primatelja.

Učestalost iskustava diskriminiranosti nije se pokazala značajnim prediktorom ni u jednoj od provedenih analiza. Neka su prethodna istraživanja ukazala na utjecaj doživljaja diskriminiranosti na želje izbjeglica da ostvare međuljudske odnose s primateljima (Wilson i sur., 2017) i njihovu psihološku dobrobit (Bagci i Canpolat, 2019; Cheah i sur., 2013; Haase i sur., 2019). Izbjeglice iz Sirije su u ovom istraživanju općenito procijenile da rijetko doživljavaju diskriminaciju u različitim aspektima života (osim pri traženju stanovanja gdje su u prosijeku ocijenili da „povremeno“ doživljavaju nejednako postupanje u odnosu na Hrvate). Sudionici fokusnih grupa u kvalitativnom istraživanju integracije izbjeglica i primatelja u Hrvatskoj izvještavali su o diskriminaciji prvenstveno u interakciji s medicinskim osobljem, potom pri traženju radnog mjesta i traženju prikladnog životnog prostora (Kiralj i Ajduković, u objavi). No, i tada su iskazivali zadovoljstvo u odnosima s članovima zajednice primatelja i u nekoliko navrata naglasili kako „Hrvati općenito razumiju izbjeglice“. U jednom istraživanju je pokazano da su izbjeglice i tražitelji azila skloni umanjivati svoja iskustva diskriminiranosti i pretrpljenog rasističkog ponašanja primatelja te da izbjegavaju kritizirati zajednicu primatelja (Parker, 2018). Stoga je moguće da je stupanj u kojemu izbjeglice zaista doživljavaju nejednako postupanje viši nego što su iskazale u ovom istraživanju.

Modeli za previđanje doživljaja realistične i simboličke prijete definirani u ovom istraživanju nedostavno objašnjavaju varijabilitet u oba tipa prijete kod izbjeglica jer velik dio varijance kriterija ostavljaju neobjašnjenim, posebno u odnosu na ranija empirijske nalaze i na rezultate testiranja predikcijskim modela za iste kriterije na primateljima. Neki od potencijalnih razloga za nisku razinu objašnjenog varijabiliteta doživljaja realistične i simboličke prijete kod

izbjeglica su sljedeći: (1) odabrani prediktori nisu korisni u predikciji doživljaja međugrupne prijatnje za ovaj uzorak, potencijalno zbog kulturoloških razlika ili razlika u društvenoj poziciji grupe, (2) niže razine pouzdanosti zbog razlika u upitničkim tvrdnjama primjenjenima na izbjeglicama i primateljima, i (3) prilagodba instrumenata koji su izvorno razvijeni na hrvatskom jeziku na arapski jezik je dovela do smanjenja pouzdanosti skala. Buduća istraživanja trebala bi pokušati replicirati rezultate ovog istraživanja i dodati na nalaze o prediktorima doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje kod izbjeglica.

Prediktori doživljaja međugrupne prijatnje kod članova zajednice primatelja

Dosadašnja istraživanja su pokazala povezanost doživljaja međugrupne prijatnje primatelja s njihovom dobi (Ajduković i sur., 2019; Hartley i Pedersen, 2015), kvalitetom međugrupnog kontakta (Hercowitz-Amir i sur., 2017; Turoy i sur., 2013), političkom orijentacijom (Canetti i sur., 2016; Koc i Anderson, 2018) i razinom obrazovanja (Hartley i Pedersen, 2015; Sunhan i sur., 2012). U ovom istraživanju su na temelju pretpostavki Integrirane teorije međugrupne prijatnje (ITT) i prethodnih empirijskih istraživanja definirana dva predikcijska modela, po jedan za svaki tip doživljaja međugrupne prijatnje.

Izvorno je predikcijski model za doživljaj realistične međugrupne prijatnje uključivao dob primatelja, njihovu razinu obrazovanja, političku orijentaciju, ukupne mjesečne prihode kućanstva kao pokazatelj socio-ekonomskog statusa, doživljaj stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj, doživljaj utjecaja migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj, učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta i potporu primatelja pravima izbjeglica. Predikcijski model za doživljaj simboličke međugrupne prijatnje izvorno se sastojao od dobi, razine obrazovanja, važnosti religije u životu sudionika, učestalosti prakticiranja religijskih običaja, političke orijentacije, doživljaja stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj, ugodnosti i učestalosti međugrupnog kontakta i potpore pravima izbjeglica. Pokazano je da je međugrupni kontakt kojeg primatelji imaju s izbjeglicama vrlo rijedak unatoč tome što su podaci prikupljeni u gradovima s najvećom koncentracijom izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj. Iako su ugodnost i učestalost međugrupnog kontakta primatelja s izbjeglicama izrazito važni pokazatelji socio-psihološke integracije koji su korišteni u nizu dosadašnjih istraživanja, zbog velikog osipanja sudionika i vrlo niskog varijabiliteta rezultata nisu mogli biti uključeni u testirane modele. Kao što je prethodno naglašeno, nedostatak izravnog kontakta primatelja s izbjeglicama otvara mogućnost za izučavanje drugih indikatora socio-psihološke integracije u situaciji u kojoj primatelji formiraju stavove, doživljavaju prijatnju i razmišljaju o izbjeglicama bez utjecaja stvarnih iskustava. Ovakav kontekst integracije vrlo je vrijedan u

usporedbi s kontekstima u kojima je broj izbjeglica velik, a međugrupni kontakt čest. Razumijevanje doživljaja međugrupne prijete kod primatelja neovisno o izravnom međugrupnom kontaktu upotpunjuje postojeće nalaze o povezanostima između doživljaja međugrupne prijete, predrasuda i međugrupnog kontakta u zemljama u kojima je populacija izbjeglica znatno veća, primjerice u Njemačkoj, Danskoj ili Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske i služi kao početna točka za daljnje proučavanje pokazatelja socio-psihološke integracije u zemljama u kojima je udio izbjeglica u ukupnom stanovništvu vrlo mali.

U konačnici su se strukturalni modeli za predviđanje doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijete sastojali od prediktora iz domene socio-demografskih obilježja sudionika, socio-ekonomskog statusa, doživljaja migracije, a kao socio-psihološki pokazatelj integracije zadržana je mjera potpore pravima izbjeglica.

Model za predviđanje doživljaja realistične međugrupne prijete pokazao je dobro pristajanje podacima, a značajnim prediktorima su se pokazali razina obrazovanja primatelja, ukupni mjesečni prihodi, politička orijentacija i razina potpore pravima izbjeglica. U skladu s hipotezom, primatelji koji su imali niže razine obrazovanja, niže ukupne prihode kućanstva, koji su bili desno politički orijentirani i koji su pokazali manju potporu pravima izbjeglica pokazali su više razine doživljaja realistične međugrupne prijete. Suprotno postavljenoj hipotezi, dob i doživljaj utjecaja migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj nisu se pokazali značajnim prediktorima. Ovim modelom objašnjeno je ukupno 21% varijance doživljaja realistične međugrupne prijete kod primatelja, odnosno petina ukupnog varijabiliteta.

Model za predviđanje doživljaja simboličke međugrupne prijete također je pokazao dobro pristajanje podacima, a značajnim prediktorima su se pokazali dob, politička orijentacija, doživljaj stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj i potpora pravima izbjeglica. Stariji sudionici, oni koji su se deklarirali desno politički orijentiranima, koji su izbjeglice doživjeli dijelom zajednice u Hrvatskoj u manjoj mjeri i oni koji su iskazali niže razine potpore pravima izbjeglica pokazali su više razine doživljaja simboličke međugrupne prijete. Suprotno postavljenoj hipotezi, razina obrazovanja, važnost vjere u životu sudionika i učestalost prakticiranja vjerskih običaja nisu se pokazali značajnim prediktorima. Ovim modelom je objašnjeno oko 38% varijance doživljaja simboličke međugrupne prijete.

Ovi predikcijski modeli definirani su na temelju ITT i nalaza prijašnjih istraživanja, prvenstveno dobivenih u Hrvatskoj. Ajduković i suradnici (2019) su u svojem istraživanju pokazali značajnu korelaciju između dobi primatelja i doživljaja realistične i simboličke prijetnje, uz višu korelaciju za doživljaj simboličke međugrupne prijetnje. Istodobno su pokazali da je doživljaj simboličke međugrupne prijetnje bio značajno povezan s učestalošću prakticiranja religijskih običaja i s važnošću religije u životu te da su oba tipa doživljaja međugrupne prijetnje bila negativno povezana s razinom obrazovanja. Za razliku od ovakvih korelacija izračunatih na opaženim varijablama, u SEM modelima se testira značajnost pojedinih prediktora za definiranu latentnu varijablu, odnosno varijablu koja je oslobođena pogreške mjerenja. Snaga SEM modela još je veća ako su i sami prediktori latentne varijable, a SEM omogućuje kombiniranje opaženih i latentnih prediktora. Upravo su takvi kombinirani SEM modeli testirani u okviru ovog istraživanja i pokazali dobro pristajanje podacima, što je preduvjet za interpretaciju dobivenih regresijskih parametara.

Testirani modeli su u velikoj mjeri podržali očekivanja o karakteristikama primatelja na temelju kojih se može predvidjeti njihova razina doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje. Model doživljaja međugrupne prijetnje (Stephan i Stephan, 2017) definira uzroke i posljedice te recipročnost utjecaja različitih faktora na doživljaj međugrupne prijetnje i utjecaja doživljaja međugrupne prijetnje na emocije, razmišljanja i ponašanja osobe. Sukladno tom modelu, razina obrazovanja, politička orijentacija i ukupni mjesečni prihodi primatelja pokazali su se *osobnim karakteristikama* koje mogu predvidjeti doživljaj realistične međugrupne prijetnje koje izbjeglice predstavljaju primateljima. Percepcija da su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj i potpora njihovim pravima pripadaju kategoriji *stavova i vjerovanja* za koje se pokazalo da predviđaju doživljaj realistične međugrupne prijetnje. Kao *osobne karakteristike* koje predviđaju doživljaj simboličke međugrupne prijetnje iskazale su se dob i politička orijentacija. Percepcija da su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj te potpora njihovim pravima predstavljaju *stavove i vjerovanja* koja objašnjavaju stupanj izraženosti doživljaja simboličke međugrupne prijetnje koju izbjeglice predstavljaju primateljima.

Medijacijski efekti doživljaja međugrupne prijetnje kod primatelja

Na temelju pretpostavki ITT i empirijskih istraživanja koja su pokazala da je doživljaj međugrupne prijetnje značajni prediktor spremnosti na prosocijalno ponašanje prema izbjeglicama (Ajduković i sur., 2019; Mancini, 2017) postavljen je model kojim je definiran izravni efekt međugrupnih stavova primatelja na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama te neizravan efekt međugrupnih stavova na spremnost na ponašanje putem

doživljaja realistične i doživljaja simboličke međugrupne prijetnje. Ovako postavljeni model pokazao je loše pristajanje podacima. Modifikacijski indeksi brojčani su pokazatelji mjere u kojoj bi se pristajanje modela podacima poboljšalo ako se u model doda određeni parametar (veza između varijabli). Vrlo su korisni u identificiranju izvora nepristajanja modela podacima i računaju se isključivo za primjenu definiranog modela na korištenom setu podataka. Ukoliko ukazuju na promjene u modelu koje imaju teorijskog smisla i za koje bismo očekivali da će u budućim istraživanjima biti replicirane, promjene na temelju modifikacijskih indeksa mogu biti poželjne. U ovom su istraživanju iskorišteni pri testiranju SEM modela za predviđanje doživljaja simboličke i realistične međugrupne prijetnje kod primatelja te su tamo ukazali na teorijski opravdanu promjenu u modelu (dodavanje jednog parametra) koja je značajno doprinijela pristajanju modela podacima.

Modifikacijski indeksi su za ovaj model predložili višestruka zasićenja opaženih varijabli faktorima koji konceptualno predstavljaju druge konstrukte. Ovakva višestruka zasićenja vjerojatno proizlaze iz kompleksnosti mjerenih konstrukata i njihovoj međusobnoj ovisnosti koja je dovela do multikolinearnosti – povezanosti varijabli za koje bismo očekivali da su u modelu nezavisne. Koeficijenti korelacije su većinom značajni i visoki što zamućuje individualne doprinose svakog pojedinog konstrukta u objašnjavanju drugih konstrukta.

U socio-psihološkim istraživanjima konceptualno nastojimo odvojiti stavove, doživljaj međugrupne prijetnje i spremnost na pomaganje kao mjeru spremnosti na prosocijalno ponašanje, no u stvarnosti su ovi fenomeni usko psihološki povezani i ponekad teško razlučivi. Stoga je posebno zahtjevno operacionalizirati ih tako da su psihometrijski neovisni od drugih konstrukata. Primjerice, čestica koja mjeri međugrupne stavove „Uživao bih u učenju o njihovoj kulturi kroz kontakte s izbjeglicama.“ podrazumijeva međugrupni kontakt, jednako kao što čine čestice Skale spremnosti primatelja na pomaganje izbjeglicama koje ispituju spremnost primatelja da pomognu izbjeglicama u različitim situacijama (u kojima primatelji i izbjeglice dolaze u kontakt). Dodatno, modifikacijski indeksi su predložili da istu česticu stavova također zasićuje latentna varijabla doživljaja simboličke međugrupne prijetnje što nije začuđujuće s obzirom da se čestica odnosi na užitek učenja o *kulturi* izbjeglica.

U slučaju testiranog modela s izravnim i neizravnim efektima stavova primatelja na spremnost na pomaganje izbjeglicama uvođenje promjena na temelju modifikacijskih indeksa nije bilo opravdano. Mjerni modeli za svaku latentnu varijablu su unaprijed provjereni korištenjem CFA metodologije i pokazali očekivano psihometrijsko funkcioniranje pojedinačnih skala. U testiranom SEM modelu su te skale dovedene u međuodnos kojeg prikupljeni podaci ne

podržavaju, a modifikacijski indeksi ukazuju na višestruka zasićenja pojedinih opaženih varijabli latentnim varijablama.

Ovakav rezultat je neočekivan i neželjen, no vrlo vrijedan jer pokazuje da je razlučivanje konstrukata u socio-psihološkim istraživanjima izazovno te da strukturalno modeliranje može ukazati na sličnosti između instrumenata kojima se nastoji odmjeriti različite konstrukte zbog jezičnog sadržaja čestica ili konteksta kojeg podrazumijevaju (i u kojem su primijenjeni). Validacija i rad na povećanju valjanosti instrumenata iterativni je proces kojem podjednako doprinose očekivani i neočekivani rezultati provjera strukturalnih modela. Buduća istraživanja pokazatelja socio-psihološke integracije trebala bi drugačije operacionalizirati mjere konstrukta i pokušati replicirati ovaj model. Prvi korak mogao bi biti detaljna jezična analiza onih čestica koje su pokazale višestruka zasićenja različitim konstruktima. Te bi se čestice potom moglo promijeniti tako da jasnije jezično prezentiraju konstrukte koje želimo mjeriti. Primjerice, umjesto „Uživao bih u učenju o njihovoj kulturi kroz kontakte s izbjeglicama.“ bismo mogli definirati tvrdnju kao „Uživao bih u učenju o kulturi izbjeglica.“, čime bi se izbjeglo spominjanje međugrupnog kontakta u čestici koja mjeri međugrupne stavove. Ova i slične promjene u sadržaju korištenih tvrdnji početna su točka u razvoju još kvalitetnijih i konstruktivno čistijih mjera pokazatelja socio-psihološke integracije.

Metodološka ograničenja i snage

Kao i u svakom istraživanju, i ovo istraživanje ima svoja metodološka ograničenja i snage koje utječu na interpretaciju rezultata, mogućnost njihove generalizacije i replikacije. Uz dosad opisana ograničenja, nekoliko je dodatnih koja su vezana uz uzorkovanje i postupak prikupljanja podataka.

Ovo je istraživanje s provedbom počelo krajem 2019. godine, a prikupljanje podataka se odvijalo i tijekom epidemije COVID-19. COVID-19 je snažno utjecao na Hrvatsku početkom ožujka 2020. godine tijekom koje je zemlja prošla dva vala opće izolacije stanovništva. Iako su podaci od članova zajednice primatelja prikupljeni u potpunosti prije epidemije COVID-19, prikupljanje podataka od izbjeglica iz Sirije trajalo je i tijekom epidemije u ono vrijeme kada na snazi nisu bile mjere opće izolacije i uz poštivanje svih epidemioloških preporuka i mjera. Prikupljanje podataka završilo je sredinom studenog 2020. godine. Nakon prve opće izolacije stanovništva, potencijalni sudionici su u većoj mjeri odbijali sudjelovanje u istraživanju, a neki više nisu bili dostupni zbog učestalije selidbe izbjeglica iz Sirije iz Hrvatske u zemlje Zapadne Europe. Postoji mogućnost da se potencijalni sudionici koji su se odselili i oni koji su ostali u

Hrvatskoj razlikuju u nekim karakteristikama koje su relevantne za proces integracije, primjerice razini obrazovanja.

Uzorak izbjeglica iz Sirije prigodan je uzorak formiran tehnikom snježne grude kroz socijalne mreže istraživača, tumača arapskog jezika i nevladinih organizacija koje rade s izbjeglicama, a prikupljen je u Zagrebu, Sisku i Karlovcu. S obzirom da istraživačima nije bio dostupan registar izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj, pa tako ni statistički podaci o socio-demografskim karakteristikama ove populacije, nije bilo moguće utvrditi reprezentativnost uzorka za populaciju izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj. Ciljani uzorak od oko dvije stotine izbjeglica iz Sirije predstavljao je trećinu ukupne populacije izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj u trenutku provedbe istraživanja. Unatoč tome što takav omjer uzorka i populacije pomaže u generalizaciji zaključaka, nužna je svijest o potencijalno iskrivljenim zaključcima zbog prirode prigodnog uzorka i samo-selekcije sudionika.

Uzorak članova zajednice primatelja formiran je na temelju dostupnih registara stanovništva, a podaci su prikupljeni tehnikom slučajnog hodanja od vrata do vrata čime je osiguran probabilistički uzorak sudionika u tri odabrana grada – Zagrebu, Karlovcu i Sisku. Ovi su gradovi odabrani na temelju koncentracije izbjeglica iz Sirije u trenutku planiranja i provedbe istraživanja. Usporedba socio-demografskih karakteristika sudionika-primatelja s nacionalnim statistikama za grad Zagreb pokazala je da je uzorak reprezentativan za Zagreb.

Podaci su ukupno prikupljeni od 149 izbjeglica iz Sirije i 600 članova zajednice primatelja. Veličine ova dva uzorka su neproporcionalne s gotovo četiri puta više primatelja nego izbjeglica uključenih u istraživanje. Izražene razlike u veličinama uzoraka mogu destabilizirati rezultate testova invarijantnosti i testova statističke usporedbe rezultata (t-test, hi-kvadrat). Kod testova invarijantnosti, Brown (2015) naglašava da je dopušteno provoditi CFA na više grupa nejednakih veličina, ali da je obično poželjno imati grupe podjednake veličine jer pokazatelji pristajanja modela podacima ovise o veličini uzorka. Pri interpretaciji rezultata statističkih usporedbi dvaju grupa, osim razlika u aritmetičkim sredinama između primatelja i izbjeglica, posebna pažnja je pridana razlikama u varijancama rezultata i veličinama efekata kako bi se dobila čim jasnija slika o populacijskim razlikama među grupama i potencijalnim izvorima tih razlika.

Znanstveni i praktični doprinos istraživanja

Konceptualizacija integracije kao akulturacijske strategije napredovala je od klasične definicije Berryja i suradnika (1984) nastale u kontekstu američkog *melting pot*-a u kojemu se

individualne i međukulturne razlike „otapaju u istom loncu“. U proteklih petnaest, a posebno u zadnjih deset godina u europskom pravnom i znanstveno-istraživačkom kontekstu vlada definicija integracije kao višedimenzionalnog i dinamičnog procesa koji se odvija u interakciji novopridošlica i domaćina i u kojem su izazovi isti za obje grupe ili grupno-specifični (Ndofor-Tah i sur., 2019). Europska unija je primala izbjeglice iz zemalja Bliskog istoka i Turske i prije vala 2015. i 2016. godine, no upravo je dolazak izrazito velikog broja izbjeglica iz Sirije potaknuo ovo i slična istraživanja procesa integracije u Europi i rasprave o humanitarnim, pravnim, političkim i praktičnim odgovorima koje od zemalja primateljica zahtjeva intenzivan priljev izbjeglica.

Ovo istraživanje integraciji pristupa sa socio-psihološke strane uzimajući u obzir i naglašavajući važnost socio-ekonomske dimenzije integracije u formiranju i održavanju međugrupnih odnosa izbjeglica i primatelja. Ispitujući modele koji istovremeno uključuju pokazatelje socio-ekonomske i socio-psihološke integracije izbjeglica te modele koji uključuju socio-ekonomske karakteristike primatelja i pokazatelje njihove socio-psihološke integracije s izbjeglicama, ovim su istraživanjem ispitane teorijske pretpostavke o višedimenzionalnosti procesa integracije. Za razliku od dosadašnjih istraživanja, socio-demografske i socio-ekonomske varijable nisu dodavane u modele u ulozi kontrolnih varijabli, već uz teorijski postavljene hipoteze o njihovoj povezanosti s kriterijima. Neke socio-demografske karakteristike su se pokazale značajnima u predikciji doživljaja međugrupne prijatnje kod obje grupe, poput obrazovanja (pozitivno kod izbjeglica, negativno kod članova zajednice primatelja). Istodobno, ukupni mjesečni prihodi kućanstva kao socio-ekonomska karakteristika su se pokazali značajnim prediktorom doživljaja realistične međugrupne prijatnje kod primatelja, uz dob i političku orijentaciju kao pozitivne prediktore doživljaj simboličke prijatnje kod iste grupe. Ovi nalaze govore u prilog važnosti socio-demografskih i socio-ekonomskih karakteristika u razumijevanju socio-psiholoških konstrukata. Uloga ovih ne-psiholoških varijabli kao kontrolnih ili prediktorskih u modelima ovisi o ciljevima istraživača: ukoliko je istraživačima važno promatrati doživljaj međugrupne prijatnje „očišćen“ od utjecaja socio-demografskih i socio-ekonomskih osobina sudionika, definirat će ih kao kontrolne varijable bez hipoteze o njihovom doprinosu predikciji. S druge strane, i kako je napravljeno u ovom istraživanju, socio-demografske i socio-ekonomske karakteristike sudionika mogu biti korištene kao prediktori za koje se definiraju hipoteze, čime se izravno istražuje njihov doprinos u objašnjenju doživljaja međugrupne prijatnje.

Dosadašnja istraživanja integracije usmjerila su se na perspektive primatelja ili izbjeglica, a tek su rijetka istraživanja uključila obje skupine sudionika. Kod izbjeglica su istraživanja najčešće bila usmjerena na njihovu socio-ekonomsku dobrobit, mentalno zdravlje, socijalnu podršku i slično, zanemarujući važnost stavova izbjeglica prema primateljima u kontekstu integracije. Do sada se nismo susreli s istraživanjem koje je uključilo obje skupine i koje je ispitivalo iste ili komparabilne konstrukte korištenjem istovrsnih mjernih instrumenata. S obzirom da je integracija dvosmjerni proces koji podrazumijeva međuodnos izbjeglica i primatelja, smatramo da je usporedno istraživanje pokazatelja integracije kod obje grupe nužno i neizbježno u građenju cjelovite slike o procesu integracije. Posebna pažnja posvećena je psihometrijskoj i statističkoj usporedbi korištenih instrumenata kako bi se utvrdila njihova prikladnost za ispitivanje socio-psiholoških konstrukata kod izbjeglica i primatelja, što se preporuča zbog psihometrijskih razloga, ali se u praksi gotovo nikada ne radi. Zbog toga ovo istraživanje predstavlja početnu točku za daljnji razvoj metodologije i instrumenata kojima se ispituju socio-psihološki fenomeni u međukulturnom kontekstu integracije izbjeglica.

Doživljaj međugrupne prijete do sada je opetovano istraživan kod članova zajednice primatelja te su vrlo dobro dokumentirani međuodnosi doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijete s predrasudama primatelja prema izbjeglicama, međugrupnim kontaktom, pro-socijalnim ponašanjem primatelja, osobnim karakteristikama poput političke orijentacije, itd. No, doživljaj međugrupne prijete nije istraživan kod izbjeglica unatoč pretpostavkama Integrirane teorije međugrupne prijete o ekvivalentnosti doživljaja prijete kod manjinske grupe uz potencijalno različite izvore tog doživljaja. Utvrđivanje fenomena koji predviđaju doživljaj međugrupne prijete kod izbjeglica važan je znanstveni doprinos koji dopunjuje postojeće nalaze o prediktorima doživljaja međugrupne prijete kod primatelja, a posebno je relevantno u kontekstu svakodnevice. Ovo je istraživanje pokazalo da modeli kojima se predviđaju doživljaji realistične i simboličke međugrupne prijete kod primatelja nisu univerzalno primjenjivi i na izbjeglice i da je potrebno dodatno istražiti potencijalne izvore doživljaja međugrupne prijete na ovoj grupi. Primjerice, možda je percepcija broja drugih izbjeglica u istoj zemlji primateljici prediktor doživljaja međugrupne prijete uz pretpostavku da će izbjeglice doživljavati manje prijete prema primateljima ako doživljavaju svoju grupu većom, što je u skladu s Integriranom teorijom međugrupne prijete (Stephan i Stephan, 2017). Drugi potencijalni faktor bi mogao biti vezan uz okolnosti doseljenja u Hrvatsku – je li izbjeglica samostalno odlučila ostati u Hrvatskoj (čime pokazuje naklonost životu ovdje) ili je došla putem Europskog programa preseljenja, odnosno, nije se planirala ovdje skrasiti već je

primorana. Uz to, doživljaj međugrupne prijatnje možda ovisi o generaciji izbjeglica u kojoj se ispituje. Mješovita metodologija koja bi istovremeno uključila kvalitativno ispitivanje iskustava i razmišljanja izbjeglica o njihovom odnosu s primateljima i kvantitativne analize strukturalnih modela povezanosti između različitih socio-ekonomskih i socio-psiholoških konstrukata ima visoki potencijal dodatno rasvijetliti fenomene koji predviđaju doživljaj međugrupne prijatnje kod izbjeglica te njihov utjecaj na ostale pokazatelje socio-psihološke integracije.

Osim doprinosa u razumijevanju doživljaja međugrupne prijatnje kod izbjeglica, ovo je istraživanje potvrdilo prethodne empirijske nalaze o povezanosti doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje s drugim pokazateljima socio-psihološke integracije, ali i s nekim socio-demografskim i socio-ekonomskim karakteristikama primatelja. Ovi su nalazi još vrijedniji uzevši u obzir da je uzorak primatelja bio probabilistički i prikupljen upravo u područjima u kojima je broj izbjeglica i njihov utjecaj najveći. Iako se pokazalo da je učestalost međugrupnog kontakta kojeg primatelji s izbjeglicama imaju vrlo mala, pa su i procjene ugodnosti tog kontakta rijetke, ovim su istraživanjem pokazane interakcije između ostalih pokazatelja socio-psihološke integracije u vrlo specifičnom kontekstu u kojemu je udio izbjeglica u općoj populaciji mali. Istraživanja integracije trebala bi se provoditi u svim kontekstima u kojima su prisutne izbjeglice, bez obzira na njihov broj, a usporedbe nalaza dobivenih u različitim kontekstima znatno bi doprinijele personaliziranom formiranju integracijskih politika i projekata u praksi.

Teme pokrivene ovim istraživanjem i druge teme u području socio-psihološkog istraživanja integracije postaju sve relevantnije s povećanjem broja osoba u prisilnoj migraciji. Vjerujemo kako će nalazi dobiveni u ovom istraživanju poslužiti kao početna točka za daljnja ispitivanja sličnosti i razlika u socio-psihološkoj integraciji izbjeglica i primatelja i uloge doživljaja međugrupne prijatnje u dinamičnoj integraciji.

7. ZAKLJUČAK

Integracija izbjeglica i zajednice primatelja je višedimenzionalan, dvosmjernan i dinamičan proces koji uključuje članove obje grupe i koji se nužno odvija u njihovoj interakciji. Socio-psihološka dimenzija integracije odnosi se na međugrupne odnose između izbjeglica i primatelja te na faktore koji utječu na te odnose, primjerice, međugrupni stavovi, međugrupni kontakt, doživljaj međugrupne prijatnje, spremnost na pomaganje članovima druge grupe, potpora pravima članovima druge grupe, doživljaj diskriminiranosti, i slično. Ovo je istraživanje dopunilo postojeće znanje o socio-psihološkoj integraciji stavljajući naglasak na usporednom istraživanju pokazatelja integracije na obje grupe, uspoređujući ih i ispitujući faktore koji mogu predvidjeti doživljaj međugrupne prijatnje kod izbjeglica i primatelja što do sada nije istraživano u području. Doživljaj međugrupne prijatnje neugodan je doživljaj ugroze koju članovi druge grupe predstavljaju osobi i njenoj grupi. Za razliku od dosadašnjih istraživanja koja su doživljaj međugrupne prijatnje ispitivala samo kod primatelja, ovo je istraživanje ispitalo prediktore tog doživljaja i kod izbjeglica iz Sirije ispitujući postavke Integrirane teorije međugrupne prijatnje u kontekstu procesa integracije.

Promatrajući razlike između izbjeglica i primatelja u njihovim međuodnosima, doživljajima i stavovima, pronađen je trend pozitivnijeg gledišta izbjeglica na primatelje nego obratno. Izbjeglice iz Sirije pokazale su pozitivnije stavove, niže razine doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijatnje i bile su spremnije na međuljudske odnose više razine bliskosti s primateljima nego obratno. Istovremeno su izvijestile o češćim i ugodnijim međugrupnim kontaktima s primateljima te su pokazale veći udio primatelja u svojim socijalnim mrežama nego obratno.

Ovo istraživanje je prvo za koje znamo da je ispitalo doživljaj međugrupne prijatnje kod izbjeglica. Od posebnog interesa bili su prediktori doživljaja prijatnje kod izbjeglica. Značajnim prediktorima doživljaja realistične međugrupne prijatnje pokazali su se razina obrazovanja (pozitivno) i ugodnost kontakta s primateljima (negativno). Ugodnost kontakta s primateljima se pokazala jedinim značajnim prediktorom doživljaja simboličke prijatnje (negativno). No, predikcijski modeli su objasnili vrlo mali postotak varijance kriterija što ukazuje na potrebu za redefiniranjem potencijalnih prediktora doživljaja međugrupne prijatnje kod izbjeglica.

Rezultati ovog istraživanja većinom podržavaju prethodno dobivene nalaze o doživljaju međugrupne prijatnje kod primatelja, a dodatno uključuju i socio-demografske i socio-ekonomske karakteristike primatelja kao prediktore. Značajnim prediktorima realistične međugrupne prijatnje pokazali su se razina obrazovanja sudionika (negativno), ukupni mjesečni

prihodi njihova kućanstva (negativno) i potpora pravima izbjeglica (negativno), a značajnim prediktorima simboličke međugrupne prijetnje kod primatelja pokazali su se dob (negativno), politička orijentacija (desna orijentacija je povezana s višim razinama doživljaja međugrupne prijetnje), doživljaj stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj (negativno) i potpora pravima izbjeglica (negativno).

Konačno, model koji je uključivao izravne i neizravne efekte stavova primatelja na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama uz neizravne efekte putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje pokazao je loše pristajanje podacima zbog snažnih međusobnih povezanosti prediktora. Ova multikolinearnost je ukazala na potrebu za doradom operacionalizacije konstrukata i daljnjim razvojem instrumenata za mjerenje pokazatelja socio-psihološke integracije.

S početkom rata u Ukrajini 2022. godine i izbjeglištvom velikog broja Ukrajinaca u druge zemlje Europe pitanje integracije izbjeglica i zajednice primatelja iznova postaje aktualna znanstveno-istraživačka tema i fokus prakse. Smatramo da je u budućim istraživanjima integracije neizbježna usporedba odnosa primatelja prema izbjeglicama iz Ukrajine i izbjeglicama iz Sirije i drugih zemalja Bliskog istoka. Predviđamo, također, da će u nadolazećim socio-psihološkim istraživanjima integracije veći naglasak biti stavljen na iskustva izbjeglica u zemlji primateljici te da će istraživače zanimati kako izbjeglice oblikuju svoja očekivanja od zajednice primatelja, kakve stavove prema primateljima formiraju i što utječe na pozitivnost tih stavova. Istraživače također može zanimati kako doživljaj međugrupne prijetnje kod izbjeglica ovisi o njihovom kulturnom podrijetlu i koje razine doživljaja međugrupne prijetnje iskazuju primatelji u odnosu na različite kulturološke pozadine izbjeglica. Dodatno, utjecaj okolnosti ratova koji dovode do izbjeglištva na percepciju primatelja o izbjeglicama možda će postati predmet istraživanja. Vjerujemo, također, da će buduća istraživanja pokušati objasniti doživljaj međugrupne prijetnje kod manjinskih grupa koje dočekuju izbjeglice, primjerice kod nacionalnih manjina ili zajednica izbjeglica koje su u zemlju primateljicu došle u prošlosti.

Nadovezujući se na postojeća istraživanja stavova, doživljaja međugrupne prijetnje, međugrupnog kontakta i pro-socijalnog ponašanja primatelja te rijetkih istraživanja socio-psiholoških fenomena na izbjeglicama, ovo istraživanje otvara vrata budućim istraživanjima integracije koja uključuju članove obje grupe i ispituju međudodnos socio-ekonomske i socio-psihološke dimenzije integracije.

8. LITERATURA

- Abeywickrama, R. S., Laham, S. M., i Crone, D. L. (2018). Immigration and receiving communities: The utility of threats and emotions in predicting action tendencies toward refugees, asylum-seekers and economic migrants. *Journal of Social Issues*, 74(4), 756 – 773. <https://doi.org/10.1111/josi.12297>
- Ager, A. i Strang, A. (2004b). The experience of integration: A qualitative study of refugee integration in the local communities of Pollokshaws and Islington. Home Office Online Report 55/04. London: Home Office. Dostupno na: <https://lemosandcrane.co.uk/resources/Home%20Office%20-%20The%20Experience%20of%20Integration.pdf> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Ager, A. i Strang, A. (2008). Understanding Integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21 (2), 166 – 191. <https://doi.org/10.1093/jrs/fen016>
- Ajduković, D., Čorkalo Biruški, D., Gregurović, M., Matić Bojić, J., i Župarić-Iljić, D. (2019). Izazovi integracije izbjeglica u Hrvatsko društvo: stavovi građana i pripremljenost lokalnih zajednica. Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Izazovi%20integracije%20izbjeglica%20u%20hrvatsko%20dru%20C5%A1tvo.pdf> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Ajzen, I. (1988). *Attitudes, Personality and Behaviour*. Dorsey.
- Ajzen, I. i Fishbein, M. (2000). Attitudes and the Attitude-Behavior Relation: Reasoned and Automatic Processes. *European Review of Social Psychology*, (11), 1 – 33. <https://doi.org/10.1080/14792779943000116>
- Allport, G. W. (1954b). *The nature of prejudice*. Adison-Wesley.
- Anabtawi, M. F. i Al Amad, T. H. (2019). Influence of social capital on the experiences of married Syrian refugee women in Al-Mafraq Governorate. *International Social Work*, 62(2), 640 – 652.
- Anderson, J. R. (2016). Implicit and explicit attitudes toward asylum seekers: Demographic and ideological correlates. *Australian Psychologist*, 1 – 11. <https://doi.org/10.1111/ap.12229>
- Anderson, J. R. (2018). The prejudice against asylum seekers scale: presenting the psychometric properties of a new measure of classical and conditional attitudes. *Journal of Social Psychology*, 158(6), 694 – 710. <https://doi.org/10.1080/00224545.2017.1404958>
- Badea, C., Tavani, J. L., Rubin, M., i Meyer, T. (2017). Self-affirmation, political value congruence, and support for refugees. *Journal of Applied Social Psychology*, 47(7), 355 – 365. <https://doi.org/10.1111/jasp.12441>
- Bagci, S. C. i Canpolat, E. (2019). Group efficacy as a moderator on the associations between perceived discrimination, acculturation orientations, and psychological well-being. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 30(1), 45 – 58. <https://doi.org/10.1002/casp.2421>
- Bagci, S. C., Turnuklu, A., i Tercan, M. (2020). Positive intergroup contact decreases the likelihood that prejudicial attitudes become avoidant behavioral tendencies. *European Journal of Social Psychology*, 50(3), 597 – 613. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2646>
- Barlow, F. K., Paolini, S., Pedersen, A., Hornsey, M. J., Radke, H. R. M., Harwood, J., i Sibley, C. G. (2012). The contact caveat: Negative contact predicts increased prejudice more than positive

- contact predicts reduced prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(12), 1629 – 1643. <https://doi.org/10.1177/0146167212457953>
- Bartlett, J. W., Seaman, S. R., White, I. R., i Carpenter, J. R. (2014). Mutiple imputation of covariances by fully conditional specification: Accommodating the substantive model. *Statistical Methods in Medical Research*, 24(4), 1 – 26. <https://doi.org/10.1177/0962280214521348>
- Beißert, H., Gönültaş, S., i Mulvey, K. L. (2019). Social inclusion of refugee and native peers among adolescents: It is the language that matters! *Journal of Research on Adolescence*, 30(1), 219 – 233. <https://doi.org/10.1111/jora.12518>
- Berndsen, M., Thomas, E. F., i Pedersen, A. (2018). Resisting perspective-taking: Glorification of the national group elicits non-compliance with perspective-taking instructions. *Journal of Experimental Social Psychology*, 79, 126 – 137. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2018.07.007>
- Berry, J. W., Kim, U., Minde, T., i Mok, D. (1987). Comparative studies of acculturative stress. *International Migration Review*, 21, 491 – 511. <https://doi.org/10.1177/019791838702100303>
- Berry, J. W., Trimble, J. E., i Olmedo, El., L. (1986). Assessment of acculturation. U: W. J. Lonner i J. W. Berry (Ur.), *Field methods in cross-cultural research* (290 – 327). Sage.
- Boer, D., Hanke, K., i He, J. (2018). On detecting systematic measurement error in cross-cultural research: A review and critical reflection on equivalence and invariance tests. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 49(5), 713 – 734. <https://doi.org/10.1177/0022022117749042>
- Bogardus, E. S. (1933). A social distance scale. *Social Research*, 17, 265 – 271.
- Böhm, R., Theelen, M. M. P., Rusch, H., i Van Lange, P. A. M. (2018). Costs, needs, and integration efforts shape helping behavior toward refugees. *PNAS Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 115(28), 7284 – 7289. <https://doi.org/10.1073/pnas.1805601115>
- Bracic, A. (2018). The bond of displacement? Altruism of formerly displaced Serbian residents towards Syrian refugees. University of Oklahoma. Rad prezentiran na International Studies Association annual convention. San Francisco, Kalifornija. Dostupno na: https://www.anabracic.com/uploads/1/1/3/8/11385527/bracic_refugees_09_2018.pdf
- Brown, T. A. (2015). *Confirmatory factor analysis for applied research, 2nd edition*. The Guilford Press.
- Bruneau, E., Kteily, N., i Laustsen, L. (2018). The unique effects of blatant dehumanization on attitudes and behavior towards Muslim refugees during the European ‘refugee crisis’ across four countries. *European Journal of Social Psychology*, 48(5), 645 – 662. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2357>
- Cameron, L., Rutland, A., i Brown, R. (2007). Promoting children’s positive intergroup attitudes towards stigmatized groups: Extended contact and multiple classification skills training. *International Journal of Behavioral Development*, 31(5), 454 – 466. <https://doi.org/10.1177/0165025407081474>
- Canetti, D., Snider, K. L., Pedersen, A., i Hall, B. J. (2016). Threatened or Threatening? How Ideology Shapes Asylum Seekers' Immigration Policy Attitudes in Israel and Australia. *Journal of refugee studies*, 29(4), 583 – 606. <https://doi.org/10.1093/jrs/few012>
- Castles, S. (2007). Twenty-first-century migration as a challenge to sociology. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33 (3), 351 – 371. <https://doi.org/10.1080/13691830701234491>

- Cheah, W. H., Karamelic-Muratovic, A., i Matsuo, H. (2013). Ethnic-group strength among bosnian refugees in St. Louis, Missouri, and host receptivity and conformity pressure. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 11(4), 401 – 415. <https://doi.org/10.1080/15562948.2013.847684>
- Chen, F. F. (2007). Sensitivity of goodness of fit indexes to lack of measurement invariance. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 14(3), 464 – 504. <http://dx.doi.org/10.1080/10705510701301834>
- Cohen, J. (1969). *Statistic power analysis in the behavioral sciences*. Academic Press.
- Cowling, M. M., Anderson, J. R., i Ferguson, R. (2019). Prejudice-relevant Correlates of Attitudes towards Refugees: A Meta-analysis. *Journal of Refugee Studies*, 32(3), 502 – 524. <https://doi.org/10.1093/jrs/fey062>
- Croucamp, C. J., O'Connor, M., Pedersen, A., i Breen, L. J. (2017). Predicting community attitudes towards asylum seekers: A multi-component model. *Australian Journal of Psychology*, 69(4), 237 – 246. <https://doi.org/10.1111/ajpy.12149>
- Crowell, T. A. (2000, kolovoz). Attitudes toward refugees surviving human rights abuses before and after exposure to refugee-related information. *Dissertation Abstracts International: Section B: The Sciences and Engineering*, 61(2B), 1132 – 1247.
- De Anstiss, H., Savelsberg, H., i Ziaian, T. (2019). Relationships in a new country: A qualitative study of the social connections of refugee youth resettled in South Australia. *Journal of Youth Studies*, 22(3), 346 – 362. <https://doi.org/10.1080/13676261.2018.1508824>
- De Tezanos-Pinto, P., Mazziotta, A., i Feuchte, F. (2017). Intergroup contact and reconciliation among Liberian refugees: A multilevel analysis in a multiple groups setting. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23(3), 228 – 238. <https://doi.org/10.1037/pac0000251>
- Demir, S. B. i Volkan, O. (2019). Syrian refugees minors in Turkey. Why and how are they discriminated against and ostracized? *Child Indicators Research*, 12(6), 1989 – 2011. <https://doi.org/10.1007/s12187-019-9622-3>
- Di Saint Pierre, F., Martinovic, B., i De Vroome, T. (2015). Return wishes of refugees in the Netherlands: The role of integration, host national identification and perceived discrimination. *Journal of Ethnic & Migration Studies*, 41(11), 1836 – 1857. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2015.1023184>
- Dunn, T.J., Baguley T., i Brunsdon, V. (2013). From alpha to omega: A practical solution to the pervasive problem of internal consistency estimation. *British Journal of Psychology*, 105(3), 1 – 14. <https://doi.org/10.1111/bjop.12046>
- Eurostat (2021). Asylum applicants by type of applicant, citizenship, age and sex – annual aggregated dana (rounded), online data code: MIGR_ASYAPPCTZA. Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/MIGR_ASYAPPCTZA_custom_1266759/default/table?lang=en (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Eurostat (2021). Final decisions on asylum applications – annual data, online data code: TPS00193. Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00193/default/table?lang=en> (dohvaćeno 01.01.2022.)

- Georgiou, M., Zaborowski, R. 2017. Media Coverage of the Refugee Crisis: A Cross-European Perspective. Council of Europe Report, April 2017. Dostupno na: <https://rm.coe.int/1680706b00>
- Geschke, D. (2007). Prejudice against and discrimination of asylum seekers: Their antecedents and consequences in a longitudinal field study. (PhD dissertation, Friedrich-Schiller-Universität Jena, 2007). Dostupno na: http://psydok.psycharchives.de/jspui/bitstream/20.500.11780/445/1/Geschke_dissertation.pdf
- Geschke, D., Mummendey, A., Kessler, T., i Funke, F. (2010). Majority members' acculturation goals as predictors and effects of attitudes and behaviours towards migrants. *British Journal of Social Psychology*, 49(3), 489–506. <https://doi.org/10.1348/014466609X470544>
- Glasman, L. R. i Albarracín, D. (2006). Forming attitudes that predict future behavior: A meta-analysis of the attitude-behavior relation. *Psychological Bulletin*, 132(5), 778 – 822. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.132.5.778>
- Grad Zagreb (2021, lipanj). Nacrt akcijskog plana grada Zagreba za integraciju osoba kojima je odobrena međunarodna zaštita za razdoblje od 2021. do 2022. Dostupno na: <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/ljudska%20prava/nacrt%20akcijskog%20plana%20grada%20zagreba%20za%20integraciju%20osoba%20kojima%20je%20odobrena%20me%C4%91unarodna%20za%C5%A1tita%20za%20razdoblje%20od%202021-2022/AP%20GZ%20za%20integraciju%20osoba%20kojima%20je%20odobrena%20me%C4%91unarodna%20za%C5%A1tita%202021-2022.pdf> (dohvaćeno 01.01.2021.)
- Graf, S. i Sczesny, S. (2019). Intergroup contact with migrants is linked to support for migrants through attitudes, especially in people who are politically right wing. *International Journal of Intercultural Relations*, 73, 102 – 106. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2019.09.001>
- Gregurović, M., Kaufmann, P. R., Župarić-Iljić, D., i Dujmović, M. (2019). Are attitudes determined by location? Differences in perceptions of asylum seekers between residents of two Zagreb neighbourhoods. *Geoforum*, 104, 244 – 258. <https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2019.05.004>
- Gregurović, M., Kuti, S., i Župarić-Iljić, D. (2016). Attitudes towards immigrant workers and asylum seekers in Eastern Croatia: Dimensions, determinants and differences. *Migracijske i etnicke teme*, 32(1), str. 91–122. <https://doi.org/10.11567/met.32.1.4>
- Haase, A., Rohmann, A., i Hallmann, K. (2019). An ecological approach to psychological adjustment: A field survey among refugees in Germany. *International Journal of Intercultural Relations*, 68, 44 – 54. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2018.10.003>
- Hartley, L. K., i Pedersen, A. (2015). Asylum seekers and resettled refugees in Australia: Predicting social policy attitude from prejudice versus emotion. *Journal of Social and Political Psychology*, 3, 179 – 197. <https://doi.org/10.5964/jspp.v3i1.476>
- Hartley, L. i Pedersen, A. (2007). Asylum seekers: How attributions and emotion affect Australians' views on mandatory detention of "the other." *Australian Journal of Psychology*, 59(3), 119 – 131. <https://doi.org/10.1080/00049530701449455>
- Healy, E., Thomas, E., i Pedersen, A. (2017). Prejudice, polyculturalism, and the influence of contact and moral exclusion: A comparison of responses toward LGBTI, TI, and refugee groups. *Journal of Applied Social Psychology*, 47(7), 389 – 399. <https://doi.org/10.1111/jasp.12446>

- Henjak, A. (2018). Migrantska kriza 2015. i determinante stavova birača. *Političke analize*, 9 (36), 3 – 9. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/216874>
- Hercowitz-Amir, A. i Raijman, R. (2020). Restrictive borders and rights: Attitudes of the Danish public to asylum seekers. *Ethnic and Racial Studies*, 43(4), 787 – 806. <https://doi.org/10.1080/01419870.2019.1606435>
- Hercowitz-Amir, A., Raijman, R., i Davidov, E. (2017). Host or hostile? Attitudes towards asylum seekers in Israel and in Denmark. *International Journal of Comparative Sociology*, 58(5), 416 – 439. <https://doi.org/10.1177/0020715217722039>
- Hill, N. i Murray, K. (2020). Psychological sense of community and values: Understanding attitudes towards people seeking asylum and Australia's first nations people. *Australian Psychologist*, 55(4), 349 – 362. <https://doi.org/10.1111/ap.12459>
- Hogg, M. A. i Vaughan, G. M. (2005). *Social Psychology*. Prentice Hall.
- Kalebić Maglica, B., Švegar, D. i Jovković, M. (2018). Odnos osobina ličnosti, efekta okvira i stavova prema migrantima, *Društvena istraživanja*, 27 (3): 495–517. <https://doi.org/10.5559/di.27.3.06>
- Kinder, D. R. i Sears, D. O. (1981). Prejudice and politics: Symbolic racism versus racial threats to the good life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 414 – 431. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.40.3.414>
- Kiralj, J. i Ajduković, D. (2020, kolovoz). Literature review on socio-psychological integration of refugees and host communities. Neobjavljeni pregled literature. U: Irastorza, N., Ajdukovic, D., Kiralj, J., Tucker, J., MacDonagh, P, Creta, S, Murphy, S, Mackin, M., Bird, M, Boschma, A. (Ur.), Projekt Forced displacement and refugee-host community solidarity (FOCUS). Dostupno na: <https://www.focus-refugees.eu/wp-content/uploads/FOCUS-Deliverable-WP-2-FINAL-28JUN2019.pdf> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Kiralj, J. i Ajduković, D. (2021, listopad). Croatian Qualitative Field Study. U: Abdel-Fatah, D., Schödwell, S., Kiralj, J., Assadorian, A., Tucker, J, Ajduković, D. i Kluge, U. (Ur.), FOCUS Deliverable 4.2: Qualitative Field Study (22 – 58). Projekt Forced displacement and refugee-host community solidarity (FOCUS). Dostupno na: https://www.focus-refugees.eu/wp-content/uploads/FOCUS_D4.2_Qualitative-Field-Study.pdf (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Kiralj, J. i Ajduković, D. (u objavi). Integration of refugees in Croatia – A qualitative study of the integration process and intergroup relations of refugees from Syria. *Društvena istraživanja*.
- Kiralj, J., Ajduković, D., Miškić, D., Abdel-Fatah, D., Hertner, L., Kluge, U., Irastorza, N., Korol, L., Alkhatib, W., Eyadat, Z. i Jariri, Y. (2021, listopad). FOCUS Deliverable 4.1: Survey of Arriving and Receiving communities. Projekt Forced Displacement and refugee-host community solidarity (FOCUS). Dostupno na: https://www.focus-refugees.eu/wp-content/uploads/D4.1_Survey-or-Arriving-and-Receiving-Communities.pdf (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). The Guilford Press.
- Koc, Y., i Anderson, J. R. (2018). Social distance toward Syrian refugees: The role of intergroup anxiety in facilitating positive relations. *Journal of Social Issues*, 74(4), 790 – 811. <https://doi.org/10.1111/josi.12299>

- Little, T. D. (2013). *Longitudinal Structural Equation Modeling*. The Guilford press.
- Little, T. D., Rhemtulla, M., Gibson, K., i Schoemann, A. M. (2013). Why the items versus parcels controversy needn't be one. *Psychological Methods*, 18(3), 285 – 300. <https://doi.org/10.1037/a0033266>
- Lutterbach, S. i Beelmann, A. (2021). How refugees' stereotypes toward host society members predict acculturation orientations: The role of perceived discrimination. *Frontiers in Psychology*, 12:612427, 1 – 18. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.612427>
- Mancini, T., Bottura, B., i Caricati, L. (2018). The role of perception of threats, conservative beliefs and prejudice on prosocial behavioral intention in favor of asylum seekers in a sample of Italian adults. *Current Psychology*, 39, 2252 – 2261. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9909-4>
- Matsunaga, M. (2008). Item parceling in structural equation modeling: A primer. *Communication Methods and Measures*, 2(4), 260 – 293. <https://doi.org/10.1080/19312450802458935>
- Mesić, M. (2002). *Međunarodne migracije: tokovi i teorije*. Societas: biblioteka Zavoda za sociologiju.
- Miles, E. i Crisp, R. J. (2013). A meta-analytic test of the imagined contact hypothesis. *Group Processes & Intergroup Relations*, 17(1), 3 – 26. <https://doi.org/10.1177/1368430213510573>
- Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske (2022). Statistika: Tražitelji međunarodne zaštite. Dostupno na: <https://mup.gov.hr/pristup-informacijama-16/statistika-228/statistika-trazitelji-medjunarodne-zastite/283234>
- Nacionalna kontaktna točka za Europsku migracijsku mrežu u Republici Hrvatskoj EMN NCP HR (2021). Godišnje izvješće za 2020. godinu o migracijama i azilu u Republici Hrvatskoj: Nacionalno izvješće (2.dio). Dostupno na: <https://emn.gov.hr/UserDocsImages/ARM%202020/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20migracijama%20i%20azilu%20za%20RH%20za%202020.%20godinu.pdf> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Ndofor-Tah, C., Strang, A., Phillimore, J., Morrice, L., Michael, L., Wood, P., i Simmons, J. (2019). Home Office Indicators of Integration framework. Home Office Research Report 109. Dostupno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/835573/home-office-indicators-of-integration-framework-2019-horr109.pdf (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Newman, D. A. (2014). Missing Data. *Organizational Research Methods*, 17(4), pp. 372–411. <https://doi.org/10.1177/1094428114548590>
- Parker, S. (2018). “It's ok if it's hidden”: The discursive construction of everyday racism for refugees and asylum seekers in Wales. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, pp. 1 – 12. <https://doi.org/10.1002/casp.2344>
- Pawlicka, P., Kazmierczak, M., i Jagiello, R. A. (2019). Empathy and social closeness toward refugees from Syria: The mediating role of cultural intelligence. *Journal of Community Psychology*, 47(5), 1014 – 1031. <https://doi.org/10.1002/jcop.22169>
- Pedersen, A., Attwell, J., i Heveli, D. (2005). Prediction of negative attitudes towards Australian asylum seekers: False beliefs, nationalism, and self-esteem. *Australian Journal of Psychology*, 57, 148 – 160. <https://doi.org/10.1080/00049530500125157>

- Pedersen, A., i Thomas, E. F. (2013). "There but for the grace of God go we": Prejudice toward asylum seekers. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 19(3), 253 – 265. <https://doi.org/10.1037/a0033738>
- Pettigrew, T. F. i Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751 – 783. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>
- Pettigrew, T. F., Tropp, L. R., Wagner, U. i Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35 (3): 271–280. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2011.03.001>
- Petz., B., Kolesarić, V., i Ivanec, D. (2012). *Petzova statistika: osnove statističke metode za nematematičare*. Naklada Slap.
- Phillimore, J. (2019). Refugee-integration-opportunity structures: Shifting the focus from refugees to context. *Journal of Refugee Studies*, 34(2), 1946 – 1966. <https://doi.org/10.1093/jrs/feaa012>
- Putnick, D. L. i Bornstein, M. H. (2016). Measurement invariance conventions and reporting: The state of the art future directions for psychological research. *Developmental review*, vol. 41, 73 – 90. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2016.06.004>
- Riek, B.M., Mania, E.W., i Gaertner, S. L. (2006). Intergroup threat and outgroup attitudes: a meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(4), 336 – 353. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1004_4
- Rujević, N. (2016, 18. veljače). Balkanska ruta i njezine alternative. DW. Dostupno na: <https://www.dw.com/hr/balkanska-ruta-i-njezine-alternative/a-19054138>
- Saab, R., Harb, C., i Moughalian, C. (2017). Intergroup contact as a predictor of violent and nonviolent collective action: Evidence from Syrian refugees and Lebanese nationals. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 23(3), 297 – 306. <https://doi.org/10.1037/pac0000234>
- Schafer, J. L. i Graham, J. W. (2002). Missing data: Our view of the state of the art. *Psychological Methods*, 7(2), 147–177. <https://doi.org/10.1037/1082-989X.7.2.147>
- Schreiber, J. B., Nora, A., Stage, F. K., Barlow, E. A., i King, J. (2006). Reporting structural equation modelling and confirmatory factor analysis results: A review. *The Journal of Educational Research*, 99(6), 323 – 338. <https://doi.org/10.3200/JOER.99.6.323-338>
- Schulz, M. i Taylor, L. K. (2018). The processes underlying the quality of contact with the primary out-group and in-group importance on support for the Syrian resettlement in a post-accord context. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 24(3), 306 – 314. <https://doi.org/10.1037/pac0000321>
- Schweitzer, R., Perkoulidis, S., Krome, S., Ludlow, C., i Ryan, M. (2005). Attitudes towards refugees: The dark side of prejudice in Australia. *Australian Journal of Psychology*, 57(3), 170 – 179. <https://doi.org/10.1080/00049530500125199>
- Sherif, M. i Sherif, C. W. (1969). Ingroup and intergroup relations: Experimental analysis. U: Sherif, M. i Sherif, C.W. (Ur.), *Social psychology* (221 – 266). Harper & Row.

- Stathi, S., Guerra, R., Di Bernardo, G. A., i Vezzali, L. (2019). Spontaneous imagined contact and intergroup relations: Quality matters. *European Journal of Social Psychology*, 50(1), 124 – 142. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2600>
- Stephan, W. G. i Stephan, C. W. (2017). Intergroup threat theory. U: Kim, Y. Y. i McKay-Semmler, K. L. (Ur.) *The International Encyclopedia of Intercultural Communication*. <https://doi.org/10.1002/9781118783665.ieicc0162>
- Stephan, W. G. i Stephan, C. W. (2000). An integrated threat theory of prejudice. U: Oskamp, S. (Ur.), *The Claremont Symposium on Applied Social Psychology Reducing prejudice and discrimination*, 23 – 45.
- Stephan, W. G., Renfro, C. L., Esses, V. M., Stephan, C. W., i Martin, T. (2005). The effects of feeling threatened on attitudes toward immigrants. *International Journal of Intercultural Relations*, 29(1), 1 – 19. <https://doi.org/10.1016/j.ijintrel.2005.04.011>
- Stephan, W.G., Ybarra, O., i Morrison, K.R. (2009). Intergroup Threat Theory. U: Nelson, T. (Ur.), *Handbook of prejudice, stereotyping, and discrimination* (43 – 59). Lawrence Erlbaum Associates.
- Suhnan, A., Pedersen, A., i Hartley, L. (2012). Re-examining prejudice against asylum seekers in Australia: The role of people smugglers, the perception of threat, and acceptance of false beliefs. *The Australian Community Psychologist*, 24(2), 79 – 97. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/263699025_Re-examining_prejudice_against_asylum_seekers_in_Australia_The_role_of_people_smugglers_the_perception_of_threat_and_acceptance_of_false_beliefs_The_Australian_Community_Psychologist_24_79-97
- Trounson, J. S., Critchley, C., i Pfeifer, J. E. (2015). Australian attitudes toward asylum seekers: Roles of dehumanization and social dominance theory. *Social Behavior and Personality: An International Journal*, 43(10), 1641 – 1655. <https://doi.org/10.2224/sbp.2015.43.10.1641>
- Turoy, S. K. M., Kane, R., i Pedersen, A. (2013). The willingness of a society to act on behalf of Indigenous Australians and refugees: The role of contact, intergroup anxiety, prejudice, and support for legislative change. *Journal of Applied Social Psychology*, 43(Suppl 2), 179 – 195. <https://doi.org/10.1111/jasp.12017>
- UNCHR (2020). Global Trends: Forced Displacement in 2019. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5ee200e37/unhcr-global-trends-2019.html> (dohvaćeno: 01.01.2022.)
- UNHCR (2015). Global Trends: Forced Displacement in 2014. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/statistics/country/556725e69/unhcr-global-trends-2014.html> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- UNHCR (2016). Global Trends: Forced Displacement in 2015. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/576408cd7/unhcr-global-trends-2015.html> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- UNHCR (2017). Global Trends: Forced Displacement in 2016. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5943e8a34/global-trends-forced-displacement-2016.html> (dohvaćeno 01.01.2022.)

- UNHCR (2018). Global Trends: Forced Displacement in 2017. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5b27be547/unhcr-global-trends-2017.html> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- UNHCR (2019). Global Trends: Forced Displacement in 2018. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/5d08d7ee7/unhcr-global-trends-2018.html> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- UNHCR (2021). Global Trends in Forced Displacement – 2020. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/statistics/unhcrstats/60b638e37/global-trends-forced-displacement-2020.html> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- UNHCR (2021, 15. ožujka). Syria emergency. Dostupno na: <https://www.unhcr.org/syria-emergency.html>
- Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina (2017, svibanj). Akcijski plan za integraciju osoba pod međunarodnom zaštitom za razdoblje od 2017. do 2019. godine. Dostupno na: <https://pravamanjina.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//AKCIJSKI%20PLAN%20ZA%20INTEGRACIJU%202017-2019.pdf> (dohvaćeno 01.01.2022.)
- Van der Linden, M., Hooghe, M., de Vroome, T., i Van Laar, C. (2017). Extending trust to immigrants: Generalized trust, cross-group friendship and anti-immigrant sentiments in 21 European societies. *PloS one*, 12(5), 1 – 13. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0177369>
- Verkuyten, M. (2004). Emotional reactions to and support for immigrant policies: Attributed responsibilities to categories of asylum seekers. *Social Justice Research*, 17(3), 293 – 314. <https://doi.org/10.1023/B:SORE.0000041295.83611.dc>
- Verkuyten, M., Mepham, K., i Kros, M. (2018). Public attitudes towards support for migrants: the importance of perceived voluntary and involuntary migration. *Ethnic & Racial Studies*, 41(5), 901 – 918. <https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1367021>
- Wilson, J., Ward, C., Fetvadjev, V. H., i Bethel, A. (2017). Measuring cultural competencies: The development and validation of a revised measure of sociocultural adaptation. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 48(10), 1475 – 1506. <https://doi.org/10.1177/0022022117732721>
- Yitmen, Ş., i Verkuyten, M. (2018). Feelings toward refugees and non-Muslims in Turkey: The roles of national and religious identifications, and multiculturalism. *Journal of Applied Social Psychology*, 48(2), 90 – 100. <https://doi.org/10.1111/jasp.12493>

9. PRILOZI

Prilog 1. Broj osoba u prisilnoj migraciji, broj novih prisilnih migranata, izbjeglica i tražitelja azila na svjetskoj razini u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: UNHCR, 2015; 2016; 2017; 2018; 2019; 2020 i 2021.

SVIJET

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Broj osoba u prisilnoj migraciji	59.500.000	65.300.000	65.600.000	68.500.000	70.800.000	79.500.000	82.400.000
Procjena broja novih prisilnih migranata	13.900.000	12.400.000	10.300.000	16.200.000	13.600.000	11.000.000	11.200.000
Broj osoba u statusu izbjeglice	19.500.000	21.300.000	22.500.000	25.400.000	25.900.000	26.000.000	26.400.000
Broj tražitelja azila	1.800.000	3.200.000	2.800.000	3.100.000	3.500.000	4.200.000	4.100.000
Broj izbjeglica iz Sirije	3.880.000	4.900.000	5.500.000	6.300.000	6.700.000	6.600.000	6.700.000

Prilog 2. Broj zahtjeva za priznavanjem azila, posebno tražitelja iz Sirije i Iraka te ukupni broj odobrenih zahtjeva u državama članicama Europske unije (27 članica, bez Ujedinjenog kraljevstva) u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: Eurostat, 2021.

EUROPSKA UNIJA (27 ČLANICA)

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukupni broj zahtjeva za priznavanjem azila	531.000	1.217.185	1.167.075	620.465	564.335	631.570	417.305
Broj zahtjeva tražitelja iz Sirije	116.650	359.925	333.245	101.590	80.515	74.915	63.600
Broj zahtjeva tražitelja iz Iraka	13.935	118.935	123.360	44.295	36.700	26.850	16.275
Ukupni broj odobrenih zahtjeva	22.200	21.720	35.495	88.410	109.030	89.550	69.240

Prilog 3. Broj zahtjeva za priznavanjem azila, posebno tražitelja iz Sirije i Iraka te ukupni broj odobrenih zahtjeva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova RH, 2021.

REPUBLIKA HRVATSKA

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ukupni broj zahtjeva za priznavanjem azila	453	152	2.234	1.887	1.068	1.986	1.932
Broj zahtjeva tražitelja iz Sirije	53	18	343	215	223	288	96
Broj zahtjeva tražitelja iz Iraka	2	6	144	56	91	577	435
Ukupni broj odobrenih zahtjeva	24	43	100	210	264	158	42

Prilog 4. Kriteriji za uključivanje sudionika u istraživanje.

	Kriterij uključivanja u istraživanje	Objašnjenje
Članovi zajednice primatelja	Dob između 18 i 65 godina starosti	Kako bi se mogle provoditi usporedbe skupine primatelja i izbjeglica, važno je formirati uzorke koji imaju slične karakteristike. Zato što je većina izbjeglica u mlađoj životnoj dobi, važno je ograničiti i dob primatelja na isti način.
	Živi u Hrvatskoj barem od 2013. godine	Kako bi mogli dati procjene integracijskih procesa, vlastite stavove i odnos prema izbjeglicama, važno da su članovi zajednice primatelja i sami integrirani u Hrvatskoj. Stoga je određeno da svi sudionici-primatelji moraju živjeti u Hrvatskoj najmanje dvije godine do 2015. godine kada je izbjeglički val iz Sirije stigao do Europe.
	Ima hrvatsko državljanstvo ili prebivalište	Nužno je da je član zajednice primatelja građanin Hrvatske koji ovdje ostvaruje prava i ima obveze stečene državljanstvom ili prebivalištem.
	Kriterij uključivanja u istraživanje	Objašnjenje
Izbjeglice iz Sirije	Dob između 18 i 65 godina starosti	Prema službenim podacima MUP-a, najveći broj tražitelja azila i izbjeglica kojima je odobrena međunarodna zaštita su u životnoj dobi između 18 i 65 godina starosti. S obzirom da se uz socio-psihološke pokazatelje integracije ispituju i socio-ekonomski pokazatelji, nužno je da su osobe u dobi kada mogu ostvariti socio-ekonomsku dobrobit radom. Stoga je dobni raspon sudionika ograničen na punoljetne osobe u radnoj dobi.
	Iz Sirije, dobio/la odluku o statusu izbjeglice/azilanta	Izbjeglički val 2015. prvenstveno su činile osobe koje su zbog građanskog rata u Siriji i opasnosti po vlastiti život i dobrobit pobjegle od sukoba i zatražile međunarodnu zaštitu. Izbjeglice iz Sirije su prema Europi krenule 2011. godine kada je dio ostao u Jordanu, susjednoj zemlji, a ostali su krenuli migracijskim rutama preko Turske i Grčke u ostatak Europe. Ovaj izbjeglički val je posebno utjecao na europske zemlje, bilo da su dio Europske unije ili ne te je Europska komisija donijela odluku o broju izbjeglica koji je svaka zemlja članica dužna primiti (broj je ovisan o veličini i socio-ekonomskoj stabilnosti zemlje). Prije dobivanja statusa izbjeglice, a zatim i azilanta, osoba ima ograničena prava. Tek nakon što joj je odobren azil, izbjeglica stječe niz prava poput prava na školovanje, zdravstvenu socijalnu zaštitu, vremenski ograničenu subvenciju smještaja, na rad, pravnu pomoć i sl., pri čemu su u ostvarivanju ključnih prava izjednačeni s hrvatskim državljanima. Stoga integracija izbjeglica počinje tek kada im je odobren status azilanta u novoj zemlji.
	Dobio/la status izbjeglice/azilanta 2015. ili nakon nje	Istraživanje je usmjereno na integraciju nedavno migriranih izbjeglica iz Sirije koji su u Hrvatsku došli 2015. nadalje (većinom 2015. i 2016. godine).
	Ne živi u zajedničkom smještaju za izbjeglice	Ovaj kriterij povezan je s pravom na vlastiti životni prostor i državnu subvenciju troškova stanarine. Prilikom dobivanja statusa azilanta u Hrvatskoj, izbjeglice se iz zajedničkog smještaja sele u stambeni smještaj koji im osigurava država u trajanju od dvije godine. Samostalni život izbjegličkih obitelji podloga je za integraciju sa zajednicom primatelja, jer žive kao dio lokalne zajednice, umjesto u zajedničkom mnogoljudnom smještaju za izbjeglice koji čekaju odluku o azilu.

Prilog 5. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – grad u kojem žive.

	Grad	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Zagreb	400	66,67	66,67	66,67
	Sisak	100	16,67	16,67	83,33
	Karlovac	100	16,67	16,67	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	0	0,00		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjeglice iz Sirije	Zagreb	108	72,48	72,48	72,48
	Sisak	11	7,38	7,38	79,87
	Karlovac	30	20,13	20,13	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	0	0,00		
	Ukupno	149	100,00		

Prilog 6. Demografske karakteristike sudionika: spol.

	Spol	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Ženski	331	55,17	55,17	55,17
	Muški	269	44,83	44,83	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	0	0,00		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjeglice iz Sirije	Ženski	61	40,94	41,50	41,50
	Muški	86	57,72	58,50	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	2	1,34		
	Ukupno	149	100,00		

Prilog 7. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – dob i duljina života u Hrvatskoj (u mjesecima; odnosi se samo na izbjeglice iz Sirije).

	Dob		Duljina života u Hrvatskoj (u mjesecima)	
	Članovi zajednice primatelja	Izbjeglice iz Sirije	Članovi zajednice primatelja	Izbjeglice iz Sirije
Valjani <i>N</i>	600	149	/	142
Broj podataka koji nedostaju	0	0	/	7
<i>M</i>	44,14	33,83	/	28,79
<i>SD</i>	13,482	11,101	/	16,225
Min	20	18	/	3
Max	66	64	/	66

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat

Prilog 8. Deskriptivna statistika: socio-demografske karakteristike sudionika – razina obrazovanja.

	Razina obrazovanja	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Bez formalnog obrazovanja	0	0,00	0,00	0,00
	Četiri razreda osnovne škole	2	0,33	0,34	0,34
	Osam razreda osnovne škole	16	2,67	2,69	3,02
	Trogodišnje i četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje	378	63,00	63,42	66,44
	Viša škola – dva razreda nakon škole	67	11,17	11,24	77,69
	Preddiplomski studij ili visoka škola	59	9,83	9,90	87,58
	Diplomski studij/Poslijediplomski studij/Doktorat	74	12,33	12,42	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	4	0,67		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjeglice iz Sirije	Bez formalnog obrazovanja	8	5,37	5,56	5,56
	Osnovno obrazovanje	36	24,16	25,00	30,56
	Niže srednjoškolsko obrazovanje	38	25,50	26,39	56,94
	Više srednjoškolsko obrazovanje/obrazovanje nakon srednje škole, ali ne na visokoškolskoj razini	36	24,16	25,00	81,94
	Kratkoročno tercijarno obrazovanje	14	9,40	9,72	91,67
	Preddiplomski studij ili ekvivalent	11	7,38	7,64	99,31
	Diplomski studij/Doktorat ili ekvivalent	1	0,67	0,69	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	5	3,36		
	Ukupno	149	100,00		

Prilog 9. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – bračni status.

	Bračni status	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Nije u vezi	183	30,50	30,65	30,65
	U braku/zaručen/u vezi	351	58,50	58,79	89,45
	Rastavljen	50	8,33	8,38	97,82
	Udovac	13	2,17	2,18	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	3	0,50		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjeglice iz Sirije	Nije u vezi	56	37,58	38,36	38,36
	U braku/zaručen/u vezi	82	55,03	56,16	94,52
	Rastavljen	3	2,01	2,06	96,58
	Udovac	5	3,36	3,43	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	3	2,01		
	Ukupno	149	100,00		

Prilog 10. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – religija.

	Religija	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Kršćanstvo	502	83,67	84,37	84,37
	Islam	11	1,83	1,85	86,22
	Drugo	11	1,83	1,85	88,07
	Niti jedna	71	11,83	11,93	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	5	0,83		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjeglice iz Sirije	Kršćanstvo	18	12,08	12,33	12,33
	Islam	124	83,22	84,93	97,26
	Drugo	3	2,01	2,06	99,32
	Niti jedna	1	0,67	0,69	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	3	2,01		
	Ukupno	149	100,00		

Prilog 11. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – važnost religije u životu.

	Važnost religije u životu	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak	Deskriptivna statistika
Članovi zajednice primatelja	Uopće ne	502	83,67	83,67	83,67	<i>M</i> = 1,44 <i>SD</i> = 1,047 Min = 1 Max = 5
	Malo	11	1,83	1,83	85,50	
	Umjereno	11	1,83	1,83	87,33	
	Dosta	71	11,83	11,83	99,17	
	Veoma	5	0,83	0,83	100,00	
	Broj podataka koji nedostaju	0	0,00			
	Ukupno	600	100,00			
Izbjegllice iz Sirije	Uopće ne	3	2,01	2,14	2,14	<i>M</i> = 3,69 <i>SD</i> = 0,982 Min = 1 Max = 5
	Malo	7	4,70	5,00	7,14	
	Umjereno	57	38,26	40,71	47,86	
	Dosta	37	24,83	26,43	74,29	
	Veoma	36	24,16	25,71	100,00	
	Broj podataka koji nedostaju	9	6,04			
	Ukupno	149	100,00			

Legenda: *M* – aritmetička sredina; *SD* – standardna devijacija, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat

Prilog 12. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – politička orijentacija.

	Politička orijentacija	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Nema političku orijentaciju	213	35,50	35,50	35,50
	Lijevo	69	11,50	11,50	47,00
	Lijevi centar	59	9,83	9,83	56,83
	Centar	137	22,83	22,83	79,67
	Desni centar	64	10,67	10,67	90,33
	Desno	58	9,67	9,67	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	0	0,00		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjegllice iz Sirije	Nema političku orijentaciju	132	88,59	91,03	91,03
	Lijevo	8	5,37	5,52	96,55
	Lijevi centar	0	0,00	0,00	96,55
	Centar	4	2,69	2,76	99,31
	Desni centar	0	0,00	0,00	99,31
	Desno	1	0,67	0,69	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	4	2,69		
	Ukupno	149	100,00		

Prilog 13. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – status zaposlenja.

	Status zaposlenja	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Zaposlen	398	66,33	67,00	67,00
	Nezaposlen	196	32,67	33,00	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	6	1,00		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjeglice iz Sirije	Zaposlen	60	40,27	41,96	41,96
	Nezaposlen	83	55,71	58,04	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	6	4,03		
	Ukupno	149	100,00		

Prilog 14. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – razina vještina potrebnih za obavljanje posla.

	Razina vještina potrebnih za obavljanje posla	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Niža	12	2,00	2,98	2,98
	Niža umjerena	186	31,00	46,15	49,13
	Viša umjerena	55	9,17	13,65	62,78
	Visoka	150	25,00	37,22	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	197	32,83		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjeglice iz Sirije	Niža	6	4,03	10,35	10,35
	Niža umjerena	46	30,87	79,31	89,66
	Viša umjerena	1	0,67	1,72	91,38
	Visoka	5	3,36	8,62	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	91	61,07		
	Ukupno	149	100,00		

Napomena: razina vještine potrebne za obavljanje posla izračunata je samo za sudionike koji su naveli svoje trenutno zaposlenje.

Prilog 15. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – sukladnost razine obrazovanja i razine vještina potrebnih za obavljanje posla.

	Sukladnost razine obrazovanja i razine zaposlenja	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
Članovi zajednice primatelja	Razina zaposlenja > Razina obrazovanja	94	15,67	23,38	23,38
	Razina zaposlenja = Razina obrazovanja	256	42,67	63,68	87,07
	Razina zaposlenja < Razina obrazovanja	52	8,67	12,94	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	198	33,00		
	Ukupno	600	100,00		
Izbjeglice iz Sirije	Razina zaposlenja > Razina obrazovanja	11	7,38	20,00	20,00
	Razina zaposlenja = Razina obrazovanja	28	18,79	50,91	70,91
	Razina zaposlenja < Razina obrazovanja	16	10,74	29,09	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	94	63,09		
	Ukupno	149	100,00		

Napomena: razina vještine potrebne za obavljanje posla izračunata je samo za sudionike koji su naveli svoje trenutno zaposlenje.

Prilog 16. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – neto primanja i ukupna primanja kućanstva.

	Neto primanja sudionika		Ukupna primanja kućanstva sudionika	
	Članovi zajednice primatelja	Izbjeglice iz Sirije	Članovi zajednice primatelja	Izbjeglice iz Sirije
Valjani <i>N</i>	320	29	533	109
Broj podataka koji nedostaju	280	120	67	40
<i>M</i>	5.903,99	3.927,59	9.734,65	3.988,86
<i>SD</i>	2.217,09	973,08	4.229,32	2.881,62
Min	4.000,00	2.000,00	11.000,00	250,00
Max	25.000,00	5.500,00	25.000,00	17.000,00

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat
 Napomena: neto primanja procjenjivali su samo sudionici koji su naveli svoje trenutno zaposlenje.

Prilog 17. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – vještina govora, pisanja i čitanja hrvatskoj jezika kod izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.

Izbjeglice iz Sirije	Hrvatski jezik		
	Vještina govora	Vještina pisanja	Vještina čitanja
Valjani <i>N</i>	146	143	143
Broj podataka koji nedostaju	3	6	6
<i>M</i>	2,58	2,70	2,75
<i>SD</i>	1,042	1,126	1,123
Min	1	1	1
Max	5	5	5

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat.

Prilog 18. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o općoj/prosječnoj razini obrazovanja izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.

Članovi zajednice primatelja	Percepcija opće/prosječne razine obrazovanja izbjeglica	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
	Bez formalnog obrazovanja	20	3,33	3,57	3,57
	Četiri razreda osnovne škole	21	3,50	3,75	7,32
	Osam razreda osnovne škole	167	27,83	29,82	37,14
	Trogođišnje i četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje	316	52,67	56,43	93,57
	Viša škola – dva razreda nakon škole	27	4,50	4,82	98,39
	Preddiplomski studij ili visoka škola	6	1,00	1,07	99,46
	Diplomski studij/Poslijediplomski studij/Doktorat	3	0,50	0,54	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	40	6,67		
	Ukupno	600	100,00		

Prilog 19. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o općem/prosječnom statusu zaposlenja izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.

Članovi zajednice primatelja	Percepcija općeg/prosječnog statusa zaposlenja izbjeglica	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
	Nezaposleni	314	52,33	55,77	55,77
	Nezaposleni, ali rade na crno	169	28,17	30,02	85,79
	Samozaposleni	5	0,83	0,89	86,68
	Zaposleni na neodređeno vrijeme	26	4,33	4,62	91,30
	Zaposleni na određeno vrijeme	49	8,17	8,70	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	37	6,17		
	Ukupno	600	100,00		

Prilog 20. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o udjelu izbjeglica koji primaju novčanu socijalnu pomoć.

Članovi zajednice primatelja	Percepcija udjela izbjeglica koji primaju novčanu socijalnu pomoć	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
	Gotovo nitko	71	11,83	12,46	12,46
	Nekoliko/vrlo malo	155	25,83	27,19	39,65
	Oko polovine	79	13,17	13,86	53,51
	Više od polovine	85	14,17	14,91	68,42
	Gotovo svi	180	30,00	31,58	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	30	5,00		
	Ukupno	600	100,00		

Prilog 21. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o općim/prosječnim stambenim uvjetima izbjeglica u Hrvatskoj.

Članovi zajednice primatelja	Percepcija općih/prosječnih stambenih uvjeta izbjeglica u Hrvatskoj	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak
	Izrazito prenapučena kućanstva	42	7,00	7,66	7,66
	Prenapučen kućanstva	210	35,00	38,32	45,99
	Dovoljno mjesta/ne prenapučena	201	33,50	36,68	82,66
	Za sve osobe ima više nego dovoljno mjesta	95	15,83	17,34	100,00
	Broj podataka koji nedostaju	52	8,67		
	Ukupno	600	100,00		

Prilog 22. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o utjecaju dolaska izbjeglica na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj.

Članovi zajednice primatelja	<i>Dolazak izbjeglica će dovesti do:</i>					
	<i>natjecanja za poslove</i>	<i>smanjenja nedostatka radne snage</i>	<i>pozitivnog utjecaja na ekonomiju</i>	<i>više prihoda nego troškova</i>	<i>povećanja poreza</i>	<i>manje novca za primatelje</i>
Valjani <i>N</i>	600	600	600	600	600	600
Broj podataka koji nedostaju	0	0	0	0	0	0
<i>M</i>	2,45	2,28	2,16	2,27	3,00	3,38
<i>SD</i>	1,122	1,111	1,127	1,229	1,337	1,321
Min	1	1	1	1	1	1
Max	5	5	5	5	5	5

Legenda: *N* – broj sudionika; *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat

Ponudeni odgovori: 1 = Uopće se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Potpuno se slažem

Prilog 23. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – međugrupni stavovi članova zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije

		Valjani <i>N</i>	Broj podataka koji nedostaju	<i>M</i>	<i>SD</i>	Shapiro- Wilk test	<i>p</i> - vrijednost Shapiro- Wilk testa	Min	Max
Suosjećam s izbjeglicama/Hrvatima zbog problema koje možda doživljavaju u Hrvatskoj	Primatelji	600	0	3,23	1,112	0,883	< ,001	1	5
	Izbjeglice	148	1	4,32	0,835	0,754	< ,001	1	5
Ako Hrvat/izbjeglica i izbjeglica/Hrvat obavljaju isti posao, pošteno je da prime jednaku plaću.	Primatelji	600	0	3,89	1,138	0,810	< ,001	1	5
	Izbjeglice	143	6	4,64	0,656	0,600	< ,001	2	5
Kad bih bio u prilici, pomogao bih izbjeglici/Hrvatu (da se lakše snađe u Hrvatskoj).	Primatelji	600	0	3,18	1,111	0,901	< ,001	1	5
	Izbjeglice	149	0	4,83	0,415	0,456	< ,001	3	5
Kao članovi naše zajednice/zajednice izbjeglica, premalo znamo o problemima s kojima se susreću izbjeglice/Hrvati u Hrvatskoj.	Primatelji	600	0	3,49	1,128	0,877	< ,001	1	5
	Izbjeglice	147	2	4,05	1,023	0,817	< ,001	1	5
Uživao bih u učenju o njihovoj kulturi kroz kontakte s izbjeglicama/Hrvatima	Primatelji	600	0	2,57	1,207	0,894	< ,001	1	5
	Izbjeglice	149	0	4,67	0,551	0,609	< ,001	3	5
Naša zemlja/Hrvatska može imati koristi od kulturne raznolikosti stanovništva	Primatelji	600	0	2,89	1,159	0,898	< ,001	1	5
	Izbjeglice	146	3	4,41	0,836	0,714	< ,001	1	5

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Shapiro-Wilk test – test normaliteta distribucije rezultata; Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat.

Ponudeni odgovori: 1 = Izrazito se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Izrazito se slažem

Napomena: ukupni rezultat formiran je kao zbroj svih rezultata.

Prilog 24. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijetnje kod primatelja i izbjeglica iz Sirije.

		Valjani <i>N</i>	Broj podataka koji nedostaj u	<i>M</i>	<i>SD</i>	Shapiro- Wilk test	<i>p</i> - vrijednos t Shapiro- Wilk testa	Min	Max
Bojim se da bi se zbog izbjeglica mogle povećati stope kriminala. / Bojim se da bi Hrvati mogli optužiti izbjeglice iz Sirije za povećane stope kriminala.	Primatelji	600	0	3,57	1,063	0,894	< ,001	1	5
	Izbjeglice	146	3	3,36	1,451	0,862	< ,001	1	5
Bojim se terorističkih napada izbjeglica koje ovdje žive. / Bojim se da bi nas Hrvati mogli napasti.	Primatelji	600	0	3,22	1,242	0,906	< ,001	1	5
	Izbjeglice	146	3	2,39	1,341	0,852	< ,001	1	5
Izbjeglice Hrvatima zauzimaju mjesta na fakultetima ili poslove. / Hrvati bi izbjeglicama iz Sirije mogli ograničiti mogućnosti upisa na fakultet ili pronalaženja posla.	Primatelji	600	0	2,70	1,117	0,907	< ,001	1	5
	Izbjeglice	140	9	2,42	1,253	0,870	< ,001	1	5
Izbjeglice bi se trebale prilagoditi običajima našeg društva ako žele ovdje živjeti. / Moramo se prilagoditi običajima hrvatskog društva ako želimo ovdje živjeti.	Primatelji	600	0	4,20	0,828	0,797	< ,001	1	5
	Izbjeglice	146	3	3,64	1,399	0,820	< ,001	1	5
Izbjeglice bi mogle ugroziti naše vrijednosti i naš način života. / Hrvati bi mogli ugroziti naše vrijednosti i naš način života.	Primatelji	600	0	3,07	1,344	0,900	< ,001	1	5
	Izbjeglice	144	5	1,83	1,084	0,756	< ,001	1	5
Vjerska i moralna uvjerenja izbjeglica suprotstavljena su onima Hrvata. / Vjerska i moralna uvjerenja Hrvata suprotstavljena su onima izbjeglica iz Sirije.	Primatelji	600	0	3,70	0,978	0,883	< ,001	1	5
	Izbjeglice	143	6	2,72	1,247	0,881	< ,001	1	5
Uvjerenja izbjeglica o tome kako bi društvo trebalo funkcionirati suprotstavljena su našima. / Uvjerenja Hrvata o tome kako bi društvo trebalo funkcionirati suprotstavljena su našima	Primatelji	600	0	3,50	1,075	0,898	< ,001	1	5
	Izbjeglice	145	4	2,83	1,120	0,886	< ,001	1	5

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Shapiro-Wilk test – test normaliteta distribucije rezultata; Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat.

Ponuđeni odgovori: 1 = Izrazito se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Izrazito se slažem

Napomena: ukupni rezultat formiran je kao zbroj svih rezultata.

Prilog 25. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta između primatelja i izbjeglica.

			Valjani <i>N</i>	Broj podataka koji nedostaju	% podataka koji nedostaju	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max	
Učestalost međugrupnog kontakta	U javnom prijevozu, na ulici, u dućanu	Primatelji	572	28	4,67	2,10	0,996	1	5	
		Izbjeglice	148	1	0,67	4,49	0,821	1	5	
	U susjedstvu	Primatelji	597	3	0,50	1,63	0,869	1	5	
		Izbjeglice	146	3	2,01	4,23	1,044	1	5	
	Na poslu	Primatelji	548	52	8,67	1,34	0,766	1	5	
		Izbjeglice	90	59	39,60	4,23	1,237	1	5	
	U školi	Primatelji	470	130	21,67	1,14	0,460	1	5	
		Izbjeglice	48	101	67,79	3,63	1,453	1	5	
	Na javnim događajima	Primatelji	573	27	4,50	1,82	0,977	1	5	
		Izbjeglice	118	31	20,81	3,97	1,254	1	5	
	Ugodnost međugrupnog kontakta	U javnom prijevozu, na ulici, u dućanu	Primatelji	365	235	39,17	3,05	0,602	1	5
			Izbjeglice	142	7	4,70	3,82	1,100	1	5
U susjedstvu		Primatelji	241	359	59,83	3,06	0,633	1	5	
		Izbjeglice	141	8	5,37	3,87	1,061	1	5	
Na poslu		Primatelji	104	496	82,67	3,22	0,723	1	5	
		Izbjeglice	87	62	41,61	4,14	1,069	1	5	
U školi		Primatelji	46	554	92,33	3,37	0,610	3	5	
		Izbjeglice	49	100	67,11	3,92	1,256	1	5	
Na javnim događajima		Primatelji	269	331	55,17	3,07	0,636	1	5	
		Izbjeglice	110	39	26,17	3,84	1,185	1	5	

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, % – postotak, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat
 Ponuđeni odgovori za učestalost kontakta: 1 = Nikad, 2 = Rijetko, 4 = Povremeno, 4 = Često, 5 = Vrlo često; Ponuđeni odgovori za ugodnost kontakta: 1 = Vrlo negativno, 2 = Negativno, 3 = Niti pozitivno, niti negativno, 4 = Pozitivno, 5 = Vrlo pozitivno

Prilog 26. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – socijalne mreže primatelja i izbjeglica, i udio članova druge grupe u njima.

		Valjani <i>N</i>	Broj podataka koji nedostaju	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max
Slobodna procjena broja poznanika.	Primatelji	596	4	32,43	40,871	2	500
	Izbjeglice	119	30	17,09	21,817	1	100
Slobodna procjena broja prijatelja.	Primatelji	597	3	14,58	12,793	1	110
	Izbjeglice	116	33	7,91	7,598	1	50
Slobodna procjena broja osoba kojima se mogu obratiti za pomoć.	Primatelji	595	5	6,26	5,599	1	50
	Izbjeglice	115	34	5,99	10,361	1	100
Udio članova druge grupe u mreži poznanika.	Primatelji	600	0	1,03	0,189	3	5
	Izbjeglice	141	8	2,55	1,239	1	5
Udio članova druge grupe u mreži prijatelja.	Primatelji	600	0	1,02	0,177	2	5
	Izbjeglice	140	9	2,54	1,396	1	5
Udio članova druge grupe u mreži osoba kojima se mogu obratiti za pomoć.	Primatelji	600	0	1,02	0,167	3	5
	Izbjeglice	144	5	2,41	1,386	1	5

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat
 Ponuđeni odgovori za udio članova druge grupe u različitim socijalnim mrežama sudionika: 1 = Niti jedan od njih, 2 = Malo njih, 3 = Otprilike polovica njih, 4 = Većina njih, 5 = Svi oni.

Prilog 27. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – socijalna bliskost primatelja i izbjeglica jednih prema drugima.

		Valjani <i>N</i>	Broj podatak a koji nedostaj u	<i>f</i> (Da)	<i>f</i> (Ne)	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max
Upustio bih se u ljubavnu vezu/brak s izbjeglicom/Hrvatom.	Primatelji	600	0	116	484	0,19	0,395	0	1
	Izbjeglice	140	9	110	30	0,79	0,412	0	1
Prihvatio bih izbjeglicu/Hrvata za člana obitelji.	Primatelji	600	0	234	366	0,39	0,488	0	1
	Izbjeglice	144	5	130	14	0,90	0,297	0	1
Prihvatio bih izbjeglicu/Hrvata za prijatelja.	Primatelji	600	0	430	170	0,72	0,451	0	1
	Izbjeglice	149	0	147	2	0,99	0,115	0	1
Prihvatio bih izbjeglicu/Hrvata za susjeda.	Primatelji	600	0	490	110	0,82	0,387	0	1
	Izbjeglice	146	3	127	19	0,87	0,338	0	1
Prihvatio bih izbjeglicu/Hrvata kao suradnika.	Primatelji	600	0	441	159	0,74	0,442	0	1
	Izbjeglice	146	3	134	12	0,92	0,276	0	1

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, *f* – frekvencija odgovora; Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat

Napomena: konačni rezultat predstavlja najvišu razinu bliskosti s članovima druge grupe na koju je sudionik spreman tako da su suradnik = 1, susjed = 2, prijatelj = 3, član obitelji = 4 i romantični odnos = 5 .

Prilog 28. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – učestalost iskustva diskriminacije (nejednakog postupanja u usporedbi s Hrvatima) kod izbjeglica.

Izbjeglice iz Sirije	Valjani <i>N</i>	Broj podataka koji nedostaju	<i>M</i>	<i>SD</i>	Min	Max
U trgovini, banci ili restoranu	147	2	1,72	1,151	1	5
Prilikom prijavljivanja za posao ili unaprjeđenje	121	28	2,26	1,314	1	5
U kontaktima s policijom ili sudovima	128	21	1,96	1,270	1	5
U školi ili na nastavi	119	30	1,65	1,117	1	5
Prilikom traženja stanovanja	122	27	3,24	1,449	1	5
U sportu ili rekreacijskim aktivnostima	124	25	1,67	1,080	1	5
U bolnicama ili sa zdravstvenim osobljem	146	3	1,99	1,270	1	5

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat
 Ponuđeni odgovori: 1 = Nikad, 2 = Rijetko, 3 = Povremeno, 4 = Često, 5 = Vrlo često

Prilog 29. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – potpora primatelja pravima izbjeglica u Hrvatskoj.

Članovi zajednice primatelja	Valjani <i>N</i>	Broj podataka koji nedostaju	<i>M</i>	<i>SD</i>	Shapiro- Wilk test	<i>p</i> - vrijednost Shapiro- Wilk testa	Min	Max
Izbjeglance ni u kojem slučaju ne bi trebalo vratiti u njihovu zemlju ako bi to ugrozilo njihove živote ili slobodu.	600	0	3,62	1,119	0,887	< ,001	1	5
Izbjeglance koje su ušle u Hrvatsku ilegalno ne bi trebalo kazneno goniti ako su bili izloženi progonu u vlastitoj zemlji.	600	0	3,20	1,337	0,886	< ,001	1	5
Obiteljima izbjeglica trebalo bi biti dopušteno pridružiti im se u Hrvatskoj.	600	0	3,41	1,039	0,888	< ,001	1	5
Država bi trebala pružiti besplatan smještaj izbjeglicama koje si ga same ne mogu priuštiti.	600	0	2,78	1,235	0,901	< ,001	1	5
Izbjeglance u Hrvatskoj bi trebale imati pravo zaposliti se.	600	0	3,64	1,124	0,831	< ,001	1	5
Izbjeglance bi trebale imati pristup poticajima za zapošljavanje (npr. osposobljavanje, prekvalifikacija) baš kao i hrvatski građani.	600	0	3,15	1,209	0,882	< ,001	1	5
Izbjeglance bi trebale imati pristup zdravstvenoj zaštiti jednako kao i hrvatski građani.	600	0	3,61	1,177	0,849	< ,001	1	5
Izbjeglance i njihove obitelji bi trebale imati pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje jednako kao i hrvatski građani.	600	0	3,58	1,109	0,844	< ,001	1	5
Ako izbjeglance nemaju dokumente koji potvrđuju njihove obrazovne kvalifikacije, one bi im trebale biti priznate ako zadovolje uvjete nadležnih tijela.	600	0	3,22	1,269	0,884	< ,001	1	5
Izbjeglance bi trebale imati pravo odgajati djecu u skladu sa svojom kulturom i uvjerenjima.	600	0	3,77	0,823	0,849	< ,001	1	5
Ako izbjeglance ne mogu platiti pravnu pomoć, ona bi im trebala biti besplatno pružena.	600	0	3,10	1,308	0,864	< ,001	1	5
Izbjeglicama bi trebalo pomoći pri integraciji u naše društvo (npr. učenjem hrvatskog jezika, učenjem o našoj kulturi, psihološkom i socijalnom podrškom).	600	0	3,89	1,161	0,810	< ,001	1	5

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Shapiro-Wilk test – test normaliteta distribucije rezultata; Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat.

Ponuđeni odgovori: 1 = Izrazito se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Izrazito se slažem

Napomena: ukupni rezultat formiran je kao zbroj svih rezultata.

Prilog 30. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama.

Članovi zajednice primatelja	Valjani N	Broj podataka koji nedostaju	M	SD	Shapiro-Wilk test	p-vrijednost Shapiro-Wilk testa	Min	Max
Bio bih spreman pružiti privremenu skrb izbjeglom djetetu bez pratnje.	600	0	2,83	1,404	0,878	< ,001	1	5
Dopustio bih izbjeglicama da privremeno koriste moje vlasništvo koje mi ne treba.	600	0	2,32	1,183	0,857	< ,001	1	5
Izbjeglicama bih donio hranu i/ili druge potrepštine.	600	0	3,85	1,018	0,848	< ,001	1	5
Bio bih spreman posvetiti nešto vremena kako bih pomogao izbjeglicama pri uključivanju u život naše zajednice.	600	0	2,94	1,344	0,892	< ,001	1	5

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Shapiro-Wilk test – test normaliteta distribucije rezultata; Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat.

Ponuđeni odgovori: 1 = Izrazito se ne slažem, 2 = Uglavnom se ne slažem, 3 = Niti se slažem, niti se ne slažem, 4 = Uglavnom se slažem, 5 = Izrazito se slažem

Napomena: ukupni rezultat formiran je kao zbroj svih rezultata.

Prilog 31. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – procjena primatelja o stupnju u kojem su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj.

Članovi zajednice primatelja	Valjani <i>N</i>	Broj podataka koji nedostaju	<i>M</i>	<i>SD</i>	Shapiro-Wilk test	<i>p</i> -vrijednost Shapiro-Wilk testa	Min	Max
Što mislite, u kojem stupnju su izbjeglice dio hrvatske zajednice?	600	0	2,05	0,893	0,855	< ,001	1	5
	Frekvencija	Postotak	Valjani postotak	Kumulativni postotak				
Uopće ne	180	30,00	30,00	30,00				
Malo	250	41,67	41,67	71,67				
Umjereno	132	22,00	22,00	93,67				
Dosta	35	5,83	5,83	99,50				
Mnogo	3	0,50	0,50	100,00				
Broj podataka koji nedostaju	0	0,00						
Ukupno	600	100,00						

Legenda: *N* – broj sudionika, *M* – aritmetička sredina, *SD* – standardna devijacija, Shapiro-Wilk test – test normaliteta distribucije rezultata, Min – minimalni rezultat, Max – maksimalni rezultat

Ponuđeni odgovori: 1 = Uopće ne, 2 = Malo, 3 = Umjereno, 4 = Dosta, 5 = Mnogo.

Prilog 32. Okvirni kriteriji prihvatanja modela testiranih CFA i SEM metodologijom na temelju različitih pokazatelja pristajanja modela podacima. Preuzeto i prilagođeno na temelju Schreiber i sur. (2006).

Pokazatelj pristajanja modela podacima	Kratika/oznaka	Opće pravilo za prihvatljivo pristajanje (intervalni podaci)
Apsolutni pokazatelji		
Hi-kvadrat	χ^2	Odnos χ^2 naspram $df \leq 2$ ili 3, koristan za usporedbu ugniježđenih modela
Akaike information criterion	AIC	Čim manji, tim bolji; koristan za usporedbu nezavisnih (ne-ugniježđenih) modela; nije informativan za samostalni model
Bayes information criterion	BIC	Čim manji, tim bolji; koristan za usporedbu nezavisnih (ne-ugniježđenih) modela; nije informativan za samostalni model
Komparativni pokazatelji (u odnosu na bazični ili alternativni model)		
Tucker-Lewis index	TLI	$\geq 0,95$ za prihvaćanje modela
Comparative fit index	CFI	$\geq 0,95$ za prihvaćanje modela
Ostali pokazatelji		
Root mean square error of approximation	RMSEA	$< 0,06$ do $0,08$ uz interval pouzdanosti
Standardized root mean square residual	SRMR	$\leq 0,08$

Prilog 33. Analiza psihometrijskih karakteristika mjernih skala: Skala percepcije primatelja o utjecaju migracija na socio-ekonomsku situaciju u zemlji – EFA

Hi-kvadrat test			
	χ^2	<i>df</i>	<i>p</i>
Model	30,164	4	<,001

Faktorska zasićenja (metoda rotacije = Promax)			
	Faktor 1	Faktor 2	Unikvitet
Percepcija_1	0,468	0,112	0,745
Percepcija_2	0,725	0,038	0,460
Percepcija_3	0,883	-0,081	0,246
Percepcija_4	0,649	-0,110	0,598
Percepcija_5	0,167	0,627	0,532
Percepcija_6	-0,228	1,024	0,005

Karakteristike faktora						
	Ne-rotirano rješenje			Rotirano rješenje		
	Suma faktorskih zasićenja	Proporcija objašnjene varijance	Kumulativna proporcija objašnjenje varijance	Suma faktorskih zasićenja	Proporcija objašnjene varijance	Kumulativna proporcija objašnjenje varijance
Faktor 1	2,049	0,341	0,341	1,982	0,330	0,330
Faktor 2	1,363	0,227	0,569	1,431	0,238	0,569

Prilog 34. Analiza psihometrijskih karakteristika mjernih skala: Skala percepcije primatelja o utjecaju migracija na socio-ekonomsku situaciju u zemlji – CFA

SKALA PERCEPCIJE PRIMATELJA O UTJECAJU MIGRACIJE NA SOCIO-EKONOMSKU SITUACIJU U ZEMLJI				
	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4
Članovi zajednice primatelja	Broj faktora = 2 Broj čestica = 6	Broj faktora = 1 Broj čestica = 6	Broj faktora = 1 Broj čestica = 4	Broj faktora = 1 Broj čestica = 4 Kovarijanca između prve i druge čestice
χ^2 test	$\chi^2 = 67,450$ $df = 9$ $p < ,001$	$\chi^2 = 182,506$ $df = 9$ $p < ,001$	$\chi^2 = 28,648$ $df = 1$ $p < ,001$	$\chi^2 = 0,048$ $df = 1$ $p = ,826$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,880 TLI = ,799 RMSEA = ,147 (CI 90% [,115, ,181]) SRMR = ,076	CFI = ,643 TLI = ,404 RMSEA = ,253 (CI 90% [,222, ,286]) SRMR = ,123	CFI = ,916 TLI = ,747 RMSEA = ,211 (CI 90% [,147, ,282]) SRMR = ,054	CFI = 1,000 TLI = 1,018 RMSEA = ,000 (CI 90% [,000, ,092]) SRMR = ,002
Veličina uzorka	600	600	600	600
Pokazatelji pouzdanosti opaženih varijabli				$\omega = ,766$ (CI 95% [,736, ,796]) $\alpha = ,753$ (CI 95% [,719, ,784])

Legenda: χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – *Comparative Fit Index*, TLI – *Tucker-Lewis Index*, RMSEA – *Root mean square error of approximation*, CI – *Confidence Interval*, SRMR – *Standardized root mean square residual*, ω = McDonaldova Omega pokazatelj pouzdanosti, α = Cronbachova Alfa pokazatelj pouzdanosti.

Napomena: metoda procjene – *Maximum likelihood* (ML), metoda tretmana podataka koji nedostaju – *Full information maximum likelihood* (FIML).

Prilog 35. Analiza psihometrijskih karakteristika: CFA i test invarijantnosti – Skala stavova prema članovima druge grupe.

SKALA STAVOVA PREMA ČLANOVIMA DRUGE GRUPE			
	Model 1 Izbjeglice iz Sirije	Model 2 Članovi zajednice primatelja	Model 3 Članovi zajednice primatelja
	Broj faktora = 1 Broj čestica = 6	Broj faktora = 1 Broj čestica = 6	Broj faktora = 1 Broj čestica = 6 Kovarianca između čestica koje se odnose na međukulturne odnose.
χ^2 test	$\chi^2 = 13,188$ $df = 9$ $p = ,154$	$\chi^2 = 118,298$ $df = 9$ $p < ,001$	$\chi^2 = 86,872$ $df = 8$ $p < ,001$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,963 TLI = ,938 RMSEA = ,056 (CI 90% [,000, ,116]) SRMR = ,039	CFI = ,928 TLI = ,880 RMSEA = ,142 (CI 90% [,120, ,166]) SRMR = ,047	CFI = ,948 TLI = ,902 RMSEA = ,128 (CI 90% [,105, ,153]) SRMR = ,040
Veličina uzorka	149	600	600
Pokazatelji pouzdanosti opaženih varijabli	$\omega = ,632$ (CI 95% [,541, ,723]) $\alpha = ,612$ (CI 95% [,505, ,701])	/	$\omega = ,860$ (CI 95% [,842, ,877]) $\alpha = ,857$ CI 95% [,839, ,874])

Legenda: χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – *Comparative Fit Index*, TLI – *Tucker-Lewis Index*, RMSEA – *Root mean square error of approximation*, CI – *Confidence Interval*, SRMR – *Standardized root mean square residual*, ω = McDonaldova Omega pokazatelj pouzdanosti, α = Cronbachova Alfa pokazatelj pouzdanosti.

Napomena: metoda procjene – *Maximum likelihood* (ML), metoda tretmana podataka koji nedostaju – *Full information maximum likelihood* (FIML)

SKALA STAVOVA PREMA ČLANOVIMA DRUGE GRUPE

Broj faktora: 1

Broj čestica: 6

Sve čestice su zasićene faktorom „Stav“; kovarijanca između dvije čestice koje se odnose na kulturu.

	Invarijantnost		
	Konfiguralna	Mjerna (parcijalna)	Skalarna
AIC	11518,762	11520,467	12085,490
BIC	11694,274	11682,123	12219,433
χ^2 test	$\chi^2 = 96,755$ $df = 16$ $p < ,001$	$\chi^2 = 104,459$ $df = 19$ $p < ,001$	$\chi^2 = 681,483$ $df = 25$ $p < ,001$
$\Delta\chi^2$ test	/	$\Delta\chi^2 = 7,705$ $\Delta df = 3$ $p = ,053$	$\Delta\chi^2 = 577,023$ $\Delta df = 6$ $p < ,001$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,950 TLI = ,907 RMSEA = ,116 (CI 90% [,094, ,139]) SRMR = ,046	CFI = ,947 TLI = ,917 RMSEA = ,110 (CI 90% [,090, ,131]) SRMR = ,046	CFI = ,597 TLI = ,516 RMSEA = ,265 (CI 90% [,248, ,282]) SRMR = 1,055
Veličina uzorka	749	749	749

Legenda: χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – Comparative Fit Index, TLI – Tucker-Lewis Index, RMSEA – Root mean square error of approximation, CI – Confidence Interval, SRMR – Standardized root mean square residual, ω = McDonaldova Omega pokazatelj pouzdanosti, α = Cronbachova Alfa pokazatelj pouzdanosti.
Napomena: metoda procjene – *Maximum likelihood* (ML), metoda tretmana podataka koji nedostaju – *Full information maximum likelihood* (FIML)

Prilog 36. Analiza psihometrijskih karakteristika: CFA i test invarijantnosti – Skala doživljaja realistične i simboličke prijetnje.

SKALA DOŽIVLJAJA REALISTIČNE I SIMBOLIČKE MEĐUGRUPNE PRIJETNJE			
	Model 1 Članovi zajednice primatelja	Model 2 Izbjeglice iz Sirije	Model 3 Izbjeglice iz Sirije
	Broj faktora = 2 Broj čestica = 7 Kovarianca između faktora.	Broj faktora = 2 Broj čestica = 7 Kovarianca između faktora.	Broj faktora = 1 Broj čestica = 7 Kovarianca između faktora. Kovarianca između čestica koje se odnose na terorizam i zločin. Kovarianca između čestica koje se odnose na običaje i vjerska i moralna uvjerenja.
χ^2 test	$\chi^2 = 100,764$ $df = 13$ $p < ,001$	$\chi^2 = 49,852$ $df = 13$ $p < ,001$	$\chi^2 = 17,946$ $df = 11$ $p = ,083$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,944 TLI = ,910 RMSEA = ,106 (CI 90% [,087, ,126]) SRMR = ,041	CFI = ,803 TLI = ,682 RMSEA = ,138 (CI 90% [,099, ,180]) SRMR = ,092	CFI = ,963 TLI = ,929 RMSEA = ,065 (CI 90% [,000, ,118]) SRMR = ,056
Veličina uzorka	600	149	149
Pokazatelji pouzdanosti opaženih varijabli	Realistična: $\omega = ,779$; CI 95% [,749, ,810] $\alpha = ,741$; CI 95% [,703, ,775] Simbolička: $\omega = ,769$; CI 95% [,740, ,799] $\alpha = ,716$; CI 95% [,680, ,749]	/	Realistična: $\omega = ,709$; CI 95% [,626, ,791] $\alpha = ,640$; CI 95% [,527, ,729] Simbolička: $\omega = ,502$; CI 95% [,375, ,628] $\alpha = ,482$; CI 95% [,324, ,609]

Legenda: χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – *Comparative Fit Index*, TLI – *Tucker-Lewis Index*, RMSEA – *Root mean square error of approximation*, CI – *Confidence Interval*, SRMR – *Standardized root mean square residual*, ω = McDonaldova Omega pokazatelj pouzdanosti, α = Cronbachova Alfa pokazatelj pouzdanosti.

Napomena: metoda procjene – *Maximum likelihood* (ML), metoda tretmana podataka koji nedostaju – *Full information maximum likelihood* (FIML)

SKALA DOŽIVLJAJA REALISTIČNE I SIMBOLIČKE PRIJETNJE

Broj faktora: 2

Broj čestica: 7 (k = 3 za doživljaj realistične međugrupne prijetnje; k = 4 za doživljaj simboličke međugrupne prijetnje)

Čestice koje mjere doživljaj realistične prijetnje zasićene su faktorom „RPrijetnja“. Čestice koje mjere doživljaj simboličke međugrupne prijetnje zasićene su faktorom „SPrijetnja“.

Kovarianca između faktora.

Kovarianca između čestica koje se odnose na terorizam i zločin i kovarianca između čestica koje se odnose na običaje i vjerska i moralna uvjerenja.

	Invarijantnost		
	Konfiguralna	Mjerna	Skalarna
AIC	14287,7812	14288,339	14441,919
BIC	14509,411	14486,944	14608,193
χ^2 test	$\chi^2 = 95,512$ $df = 22$ $p < ,001$	$\chi^2 = 106,139$ $df = 27$ $p < ,001$	$\chi^2 = 273,719$ $df = 34$ $p < ,001$
$\Delta\chi^2$ test	/	$\Delta\chi^2 = 10,627$ $\Delta df = 5$ $p = ,059$	$\Delta\chi^2 = 167,580$ $\Delta df = 7$ $p < ,001$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,958 TLI = ,920 RMSEA = ,094 (CI 90% [,075, ,114]) SRMR = ,043	CFI = ,955 TLI = ,930 RMSEA = ,088 (CI 90% [,071, ,106]) SRMR = ,048	CFI = ,864 TLI = ,832 RMSEA = ,137 (CI 90% [,122, ,153]) SRMR = ,124
Veličina uzorka	749	749	749

Legenda: AIC – Akaike's Information Criteria ; BIC – Bayesian Information Criteria; χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – Comparative Fit Index, TLI – Tucker-Lewis Index, RMSEA – Root mean square error of approximation, CI – Confidence Interval, SRMR – Standardized root mean square residual,.

Napomena: metoda procjene – metoda procjene – Maximum likelihood (ML), metoda upravljanja podacima koji nedostaju – Full information maximum likelihood (FIML).

Prilog 37. Analiza psihometrijskih karakteristika: CFA i test invarijantnosti – Skala socijalne bliskosti.

SKALA SOCIJALNE BLISKOSTI		
	Model 1	Model 2
	Članovi zajednice primatelja	Izbjeglice iz Sirije
	Broj faktora = 2 Broj čestica = 6 Kovarijanca između faktora.	Broj faktora = 2 Broj čestica = 6 Kovarijanca između faktora.
χ^2 test	$\chi^2 = 32,657$ $df = 4$ $p < ,001$	$\chi^2 = 3,592$ $df = 4$ $p = ,464$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,972 TLI = ,929 RMSEA = ,109 (CI 90% [,076, ,145]) SRMR = ,026	CFI = 1,000 TLI = 1,007 RMSEA = ,000 (CI 90% [,000, ,118]) SRMR = ,037
Veličina uzorka	600	149
Pokazatelji pouzdanosti opaženih varijabli	Faktor 1 (ljubav/romantična veza, obitelj), $k = 2$ Spearman Brown $p_{xx} = ,682$ Faktor 2 (prijatelji, susjedi, suradnici), $k = 3$ $\omega = ,842$; CI 95% [,819, ,864] $\alpha = ,841$; CI 95% [,818, ,862]	Faktor 1 (ljubav/romantična veza, obitelj), $k = 2$ Spearman Brown $p_{xx} = ,540$ Faktor 2 (prijatelji, susjedi, suradnici), $k = 3$ $\omega = ,737$; CI 95% [,515, ,870] $\alpha = ,535$; CI 95% [,444, ,615]

Legenda: χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – *Comparative Fit Index*, TLI – *Tucker-Lewis Index*, RMSEA – *Root mean square error of approximation*, CI – *Confidence Interval*, SRMR – *Standardized root mean square residual*, ω = McDonaldova Omega pokazatelj pouzdanosti, α = Cronbachova Alfa pokazatelj pouzdanosti.

Napomena: metoda procjene – *Maximum likelihood* (ML), metoda tretmana podataka koji nedostaju – *Full information maximum likelihood* (FIML)

SKALA SOCIJALNE BLISKOSTI

Broj faktora: 2

Broj čestica: 5

Čestice koje mjere spremnost na romantični odnos i primanje u obitelj zasićene su faktorom „SBliskost_1“. Čestice koje mjere spremnost na prijateljstvo, suživot u susjedstvu i radnu kolegijalnost s članovima druge grupe zasićene su faktorom „SBliskost_2“.

	Invarijantnost		
	Konfiguralna	Mjerna (parcijalna)	Skalarna
AIC	2501,137	2503,016	2828,634
BIC	2648,937	2641,578	2944,103
χ^2 test	$\chi^2 = 36,249$ $df = 8$ $p < ,001$	$\chi^2 = 42,128$ $df = 10$ $p < ,001$	$\chi^2 = 377,746$ $df = 15$ $p < ,001$
$\Delta\chi^2$ test	/	$\Delta\chi^2 = 5,879$ $\Delta df = 2$ $p = ,053$	$\Delta\chi^2 = 335,618$ $\Delta df = 5$ $p < ,001$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,976 TLI = ,939 RMSEA = ,097 (CI 90% [,066, ,130]) SRMR = ,028	CFI = ,972 TLI = ,944 RMSEA = ,093 (CI 90% [,065, ,122]) SRMR = ,034	CFI = ,686 TLI = ,582 RMSEA = ,254 (CI 90% [,232, ,277]) SRMR = ,313
Veličina uzorka	749	749	749

Legenda: AIC – Akaike's Information Criteria ; BIC – Bayesian Information Criteria; χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – Comparative Fit Index, TLI – Tucker-Lewis Index, RMSEA – Root mean square error of approximation, CI – Confidence Interval, SRMR – Standardized root mean square residual,.

Napomena: metoda procjene – metoda procjene – Maximum likelihood (ML), metoda upravljanja podacima koji nedostaju – Full information maximum likelihood (FIML).

Prilog 38. Analiza psihometrijskih karakteristika: CFA – Skala potpore primatelja pravima izbjeglica i Skala spremnosti primatelja na pomaganje izbjeglicama.

	SKALA POTPORE PRIMATELJA PRAVIMA IZBJEGLICA		SKALA SPREMNOSTI PRIMATELJA NA POMAGANJE IZBJEGLICAMA
Članovi zajednice primatelja	Broj faktora = 1 Broj čestica = 12 Sve čestice zasićene su faktorom „Podrška“.	Broj faktora = 1 Broj čestica = 11 Sve čestice zasićene su faktorom „Podrška“.	Broj faktora = 1 Broj čestica = 4 Sve čestice zasićene su faktorom „Pomaganje“.
χ^2 test	$\chi^2 = 604,441$ $df = 54$ $p < ,001$	$\chi^2 = 502,788$ $df = 44$ $p < ,001$	$\chi^2 = 12,146$ $df = 2$ $p = 0,002$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,861 TLI = ,830 RMSEA = ,130 (CI 90% [,121, ,140]) SRMR = ,062	CFI = ,863 TLI = ,828 RMSEA = ,132 (CI 90% [,122, ,142]) SRMR = ,060	CFI = ,991 TLI = ,973 RMSEA = ,092 (CI 90% [,047, ,145]) SRMR = ,016

Legenda: χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – *Comparative Fit Index*, TLI – *Tucker-Lewis Index*, RMSEA – *Root mean square error of approximation*, CI – *Confidence Interval*, SRMR – *Standardized root mean square residual*,
Napomena: metoda procjene – *Maximum likelihood* (ML).

Prilog 39. Prikaz faktorskih zasićenja dobivenih korištenjem EFA metodologije i deskriptivne statistike čestica Skale potpore primatelja pravima izbjeglica uz metodu formiranja parcela.

Karakteristike čestica						
Redoslijed čestice u skali	Čestica	λ	M	SD	Parcela	
7	Izbjeglice bi trebale imati pristup zdravstvenoj zaštiti jednako kao i hrvatski građani.	0,837	3,607	1,177	A	
5	Izbjeglice u Hrvatskoj bi trebale imati pravo zaposliti se.	0,807	3,640	1,124	B	
6	Izbjeglice bi trebale imati pristup poticajima za zapošljavanje (npr. osposobljavanje, prekvalifikacija) baš kao i hrvatski građani.	0,804	3,148	1,209	C	
8	Izbjeglice i njihove obitelji bi trebale imati pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje jednako kao i hrvatski građani.	0,797	3,575	1,109	A	
12	Izbjeglicama bi trebalo pomoći pri integraciji u naše društvo (npr. učenjem hrvatskog jezika, učenjem o našoj kulturi, psihološkom i socijalnom podrškom).	0,739	3,893	1,161	B	
11	Ako izbjeglice ne mogu platiti pravnu pomoć, ona bi im trebala biti besplatno pružena.	0,708	3,095	1,308	C	
1	Izbjeglice ni u kojem slučaju ne bi trebalo vratiti u njihovu zemlju ako bi to ugrozilo njihove živote ili slobodu.	0,666	3,617	1,119	A	
9	Ako izbjeglice nemaju dokumente koji potvrđuju njihove obrazovne kvalifikacije, one bi im trebale biti priznate ako zadovolje uvjete nadležnih tijela	0,624	3,218	1,269	B	
2	Izbjeglice koje su ušle u Hrvatsku ilegalno ne bi trebalo kazneno goniti ako su bili izloženi progonu u vlastitoj zemlji.	0,621	3,203	1,337	C	
4	Država bi trebala pružiti besplatan smještaj izbjeglicama koje si ga same ne mogu priuštiti.	0,611	2,780	1,235	A	
3	Obiteljima izbjeglica trebalo bi biti dopušteno pridružiti im se u Hrvatskoj.	0,601	3,405	1,039	B	
10	Izbjeglice bi trebale imati pravo odgajati djecu u skladu sa svojom kulturom i uvjerenjima.	0,263	3,767	0,823	/	
Karakteristike parcela						
		Prosječna λ	M	SD		
Parcela A		0,728	3,395	0,919		
Parcela B		0,693	3,539	0,895		
Parcela C		0,711	3,149	1,075		

Legenda: λ – faktorsko zasićenje, M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija
 Napomena: čestice su poredane po faktorskom zasićenju. Ukupni broj sudionika = 600.

Prilog 40. Koeficijenti korelacije za pokazatelje socio-psihološke integracije i percepciju primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u zemlji za uzorak primatelja.

Varijable		1	2	3	4	5	6	7	8
1	Pearsonov <i>s r</i>	—							
	Spearmanov rho	—							
2	Pearsonov <i>s r</i>	0,468***	—						
	Spearmanov rho	0,479***	—						
3	Pearsonov <i>s r</i>	-0,123**	-0,339***	—					
	Spearmanov rho	-0,138***	-0,284***	—					
4	Pearsonov <i>s r</i>	-0,168***	-0,458***	0,688***	—				
	Spearmanov rho	-0,188***	-0,366***	0,688***	—				
5	Pearsonov <i>s r</i>	0,322***	0,814***	-0,368***	-0,525***	—			
	Spearmanov rho	0,274***	0,726***	-0,332***	-0,452***	—			
6	Pearsonov <i>s r</i>	0,463***	0,693***	-0,063	-0,129**	0,526***	—		
	Spearmanov rho	0,498***	0,692***	-0,045	-0,102*	0,463***	—		
7	Pearsonov <i>s r</i>	0,024	0,034	0,017	0,019	0,048	0,087*	—	
	Spearmanov rho	0,028	0,054	0,025	0,009	0,077	0,091*	—	
8	Pearsonov <i>s r</i>	0,055	0,311***	-0,210***	-0,297***	0,406***	0,206***	-0,014	—
	Spearmanov rho	0,114**	0,293***	-0,251***	-0,325***	0,414***	0,220***	-8,899×10 ⁻⁴	—

* $p < ,05$, ** $p < ,01$, *** $p < ,001$

1 = Percepcija primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u zemlji, $k = 4$; 2 = Stavovi primatelja prema izbjeglicama, $k = 6$; 3 = Doživljaj realistične međugrupne prijateljstva, $k = 3$; 4 = Doživljaj simboličke međugrupne prijateljstva, $k = 3$; 5 = Potpora primatelja pravima izbjeglica, $k = 11$; 6 = Spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama, $k = 4$; 7 = Stupanj socijalne bliskosti, $k = 1$; 8 = Doživljaj stupnja u kojemu su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj, $k = 1$.

Prilog 41. Koeficijenti korelacije za pokazatelje socio-psihološke integracije za uzorak izbjeglica iz Sirije.

Varijable		1	2	3	4	5	6	7
1	Pearsonov $s r$	—						
	Spearmanov rho	—						
2	Pearsonov $s r$	-0,019	—					
	Spearmanov rho	-0,016	—					
3	Pearsonov $s r$	-0,085	0,441***	—				
	Spearmanov rho	-0,083	0,429***	—				
4	Pearsonov $s r$	0,075	0,241**	-0,009	—			
	Spearmanov rho	0,139	0,234**	-0,020	—			
5	Pearsonov $s r$	0,205*	0,014	-0,178*	0,188*	—		
	Spearmanov rho	0,185*	0,006	-0,179*	0,202*	—		
6	Pearsonov $s r$	0,050	-0,195*	-0,316***	0,069	0,153	—	
	Spearmanov rho	0,042	-0,196*	-0,368***	0,030	0,169*	—	
7	Pearsonov $s r$	0,262**	-0,095	-0,014	0,157	0,107	-0,100	—
	Spearmanov rho	0,166	0,182*	0,024	0,182*	0,108	-0,100	—

* $p < ,05$, ** $p < ,01$, *** $p < ,001$

1 = Stavovi izbjeglica prema primateljima, $k = 6$; 2 = Doživljaj realistične međugrupne prijete, $k = 3$; 3 = Doživljaj simboličke međugrupne prijete, $k = 3$; 4 = Stupanj socijalne bliskosti, $k = 1$; 5 = Prosječna učestalost međugrupnog kontakta s primateljima, $k = 1$; 6 = Prosječna ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima, $k = 1$; 7 = Prosječna učestalost doživljaja diskriminiranosti, $k = 1$.

Prilog 42. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijatnje“ kod izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.

	Varijabla	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Prvi korak (model 1)	Dob	0,020	0,024	0,839	131,6	,403
	Razina obrazovanja	0,566	0,210	2,682	125,5	,008
	Status zaposlenja	-0,375	0,593	-0,632	119,3	,529
	Ukupni prihodi kućanstva	-0,032	0,107	-0,302	101,0	,763
	Poznavanje hrvatskog jezika	0,000	0,001	0,210	72,2	,834
	Pristajanje modela podacima		Procjena parametra	95% CI donja granica	95% CI gornja granica	FMI
	<i>R</i> ²	,071	,012	,172	,070	
	Adj. <i>R</i> ²	,038	,001	,126	,127	
	Varijabla	<i>b</i>	<i>SE</i>	<i>t-test</i>	<i>df</i>	<i>p</i>
Drugi korak (model 2)	Dob	0,029	0,023	1,216	128,7	,226
	Razina obrazovanja	0,540	0,209	2,582	126,5	,011
	Status zaposlenja	-0,183	0,589	-0,6311	117,6	,756
	Ukupni prihodi kućanstva	-0,028	0,105	-0,266	101,0	,791
	Poznavanje hrvatskog jezika	0,000	0,001	0,168	73,4	,867
	Učestalost međugrupnog kontakta s primateljima	0,201	0,317	0,634	125,9	,528
	Ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima	-0,737	0,278	-2,654	127,0	,009
	Učestalost iskustava diskriminacije	-0,001	0,001	-0,979	95,4	,330
	Pristajanje modela podacima		Procjena parametra	95% CI donja granica	95% CI gornja granica	FMI
	<i>R</i> ²	,127	,041	,243	,068	
	Adj. <i>R</i> ²	,076	,012	,182	,111	
Test razlika između modela	Multivarijatni Wald test	<i>df1</i>	<i>df2</i>	<i>dfcom</i>	<i>p</i>	<i>riv</i>
	2,37	3	136	140	,073	0,178

Legenda: *b* = nestandardizirani regresijski koeficijent, *SE* = standardna pogreška, *df* = broj stupnjeva slobode, *p* = statistička značajnost, *R*² = koeficijent determinacije, Adj. *R*² = prilagođeni koeficijent determinacije, FMI = udio informacija koje nedostaju pri procjeni nekog parametra kada dio podataka nedostaje, *riv* = relativno povećanje varijance zbog neodgovaranja
 Napomena: Podaci su imputirani korištenjem mice paketa za programski jezik R; broj imputacija = 100, set.seed = 123; prikazani rezultati sažeti su na temelju 100 imputiranih baza podataka.

Prilog 43. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijetnje“ kod izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.

	Varijabla	<i>b</i>	<i>SE</i>	t-test	<i>df</i>	<i>p</i>
Prvi korak (model 1)	Dob	0,022	0,020	1,065	136	,289
	Razina obrazovanja	-0,131	0,176	-0,746	129	,457
	Učestalost prakticiranja vjerskih običaja	0,228	0,169	1,352	123	,179
	Važnost vjere u životu	-0,019	0,247	-0,076	119	,940
	Pristajanje modela podacima	Procjena parametra	95% CI donja granica	95% CI gornja granica	FMI	
	R^2	,029	,000	,109	,109	
	Adj. R^2	/	/	/	/	
	Varijabla	<i>b</i>	<i>SE</i>	t-test	<i>df</i>	<i>p</i>
Drugi korak (model 2)	Dob	0,031	0,02	1,592	133	,114
	Razina obrazovanja	-0,118	0,167	-0,706	130	,481
	Učestalost prakticiranja vjerskih običaja	0,175	0,170	1,032	115	,304
	Važnost vjere u životu	-0,111	0,248	-0,447	116	,656
	Učestalost međugrupnog kontakta s primateljima	-0,342	0,273	-1,254	129	,212
	Ugodnost međugrupnog kontakta s primateljima	-0,874	0,235	-3,718	127	,000
	Učestalost iskustava diskriminacije	-0,000	0,000	-0,607	109	,545
		Pristajanje modela podacima	Procjena parametra	95% CI donja granica	95% CI gornja granica	FMI
	R^2	,147	,054	,268	,073	
	Adj. R^2	,105	,027	,219	,101	
Test razlika između modela	Multivarijatni Wald test	<i>df1</i>	<i>df2</i>	<i>dfcom</i>	<i>p</i>	riv
	5,64	3	138	141	,001	0,131

Legenda: *b* = nestandardizirani regresijski koeficijent, *SE* = standardna pogreška, *df* = broj stupnjeva slobode, *p* = statistička značajnost, R^2 = koeficijent determinacije, Adj. R^2 = prilagođeni koeficijent determinacije, FMI = udio informacija koje nedostaju pri procjeni nekog parametra kada dio podataka nedostaje, riv = relativno povećanje varijance zbog neodgovaranja
 Napomena: Podaci su imputirani korištenjem mice paketa za programski jezik R; broj imputacija = 100, set.seed = 123; prikazani rezultati sažeti su na temelju 100 imputiranih baza podataka

Prilog 44. Pokazatelji pristajanja SEM modela za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijete“ kod primatelja.

SEM MODEL – DOŽIVLJAJ REALISTIČNE MEĐUGRUPNE PRIJETNJE		
	Model 1	Model 2
AIC	27940,601	
BIC	28195,622	
χ^2 test	$\chi^2 = 501,746$ $df = 77$ $p < ,001$	$\chi^2 = 329,637$ $df = 79$ $p < ,001$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,859 TLI = ,827 RMSEA = ,096 (CI 90% [,088, ,104]) SRMR = ,096	CFI = ,917 TLI = ,896 RMSEA = ,073 (CI 90% [,065, ,081]) SRMR = ,071
R^2 za kriterij	,189	,210
Veličina uzorka	600	600

Legenda: AIC – Akaike's Information Criteria ; BIC – Bayesian Information Criteria; χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – Comparative Fit Index, TLI – Tucker-Lewis Index, RMSEA – Root mean square error of approximation, CI – Confidence Interval, SRMR – Standardized root mean square residual.

Napomena: metoda procjene – metoda procjene – Maximum likelihood (ML), metoda upravljanja podacima koji nedostaju – Full information maximum likelihood (FIML).

Prilog 45. Rezultati testa pristajanja SEM modela podacima za konačni model (model 2) za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijete“ kod primatelja. Napomena: imena varijabli preuzeta su iz baze podataka.

Faktorska zasićenja						95% interval pouzdanosti	
Latentna varijabla	Indikator latentne varijable	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
PERCEPCIJA_MIGRACIJE	HC_8_5_Opinion_competition_labor_market	1,000	0,000			1,000	1,000
	HC_8_6_Opinion_shortages_labor_market	1,772	0,211	8,384	< ,001	1,358	2,187
	HC_8_7_Opinion_positive_impact	2,728	0,364	7,488	< ,001	2,014	3,443
	HC_8_8_Opinion_revenues_costs	1,964	0,268	7,323	< ,001	1,438	2,489
POTPORA_PRAVIMA	Potpora_pravima_parcelaA	1,000	0,000			1,000	1,000
	Potpora_pravima_parcelaB	0,887	0,028	32,168	< ,001	0,833	0,941
	Potpora_pravima_parcelaC	1,094	0,029	38,064	< ,001	1,038	1,151
RPRIJETNJA	RThreat_crime	1,000	0,000			1,000	1,000
	RThreat_terrorism	1,329	0,093	14,319	< ,001	1,147	1,511
	RThreat_taking_places	0,683	0,062	10,998	< ,001	0,561	0,805

Regresijski koeficijenti							95% interval pouzdanosti	
Prediktor	Kriterij	Nestandardizirani (b)	Standardizirani (β)	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
COMP_Age_based_on_year_of_birth	RPRIJETNJA	0,004	,060	0,002	1,449	,147	-0,001	0,008
Education	RPRIJETNJA	-0,080	-,110	0,031	-2,578	,010	-0,140	-0,019
Prihodi_u_tisućicama	RPRIJETNJA	-0,022	-,114	0,009	-2,315	,021	-0,040	-0,003
Integration	RPRIJETNJA	-0,084	-,093	0,047	-1,775	,076	-0,176	0,009
PERCEPCIJA_MIGRACIJE	RPRIJETNJA	-0,016	-,008	0,098	-0,166	,868	-0,209	0,176
POTPORA_PRAVIMA	RPRIJETNJA	-0,290	-,307	0,052	-5,524	< ,001	-0,392	-0,187

HC_17_4_Political_orientation	RPRIJETNJA	0,137	,217	0,032	4,257	< ,001	0,074	0,200
-------------------------------	------------	-------	------	-------	-------	--------	-------	-------

Varijance latentnih varijabli					95% interval pouzdanosti	
Varijabla	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
RPRIJETNJA	0,514	0,055	9,270	< ,001	0,405	0,622
PERCEPCIJA_MIGRACIJE	0,153	0,038	4,059	< ,001	0,079	0,227
POTPORA_PRAVIMA	0,732	0,053	13,8925	< ,001	0,629	0,836

Kovarijance latentnih varijabli					95% interval pouzdanosti	
Varijable	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
PERCEPCIJA_MIGRACIJE - POTPORA_PRAVIMA	0,095	0,017	5,572	< ,001	0,062	0,129

Rezidualne varijance opaženih varijabli					95% interval pouzdanosti	
Varijabla	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
RThreat_crime	0,463	0,056	8.308	< ,001	0,354	0,573
RThreat_terrorism	0,364	0,072	5.091	< ,001	0,224	0,505
RThreat_taking_places	0,936	0,058	16.223	< ,001	0,823	1,049
HC_8_5_Opinion_competition_labor_market	1,063	0,061	17.413	< ,001	0,944	1,183
HC_8_6_Opinion_shortages_labor_market	0,713	0,056	12.782	< ,001	0,604	0,822
HC_8_7_Opinion_positive_impact	0,137	0,068	2.023	,043	0,004	0,270
HC_8_8_Opinion_revenues_costs	0,922	0,082	11.304	< ,001	0,762	1.082
Potpora_pravima_parcelaA	0,102	0,019	5.316	< ,001	0,065	0,140
Potpora_pravima_parcelaB	0,217	0,02	10.977	< ,001	0,178	0,255

Potpora_pravima_parcelaC	0,267	0,027	9.906	< ,001	0,214	0,32
Integration	0,796	0,043	18.333	< ,001	0,711	0,881
COMP_Age_based_on_year_of_birth	181,463	7.047	25.749	< ,001	167,651	195,276
Education	1,246	0,072	17,387	< ,001	1,105	1,386
Prihodi_u_tisućicama	17,922	1.044	17,158	< ,001	15,874	19,969
HC_17_4_Political_orientation	1,628	0,087	18,794	< ,001	1,458	1,798

Rezidualne kovarijance opaženih varijabli					95% interval pouzdanosti	
Varijabla	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
HC_8_5_Opinion_competition_labor_market - HC_8_6_Opinion_shortages_labor_market	0,292	0,045	6.545	< ,001	0,204	0,379
COMP_Age_based_on_year_of_birth - Education	-0,322	0,604	-0,532	,594	-1,507	0,863
COMP_Age_based_on_year_of_birth - Prihodi_u_tisućicama	-12,282	2.524	-4,865	< ,001	-17,229	-7,334
COMP_Age_based_on_year_of_birth - HC_17_4_Political_orientation	-1,237	0,833	-1,485	,138	-2,870	0,396
Education - Prihodi_u_tisućicama	1,200	0,219	5,473	< ,001	0,77	1,630
Education - HC_17_4_Political_orientation	-0,111	0,067	-1,666	,096	-0,242	0,020
Prihodi_u_tisućicama - HC_17_4_Political_orientation	0,630	0,282	2,238	0,025	0,078	1,182

Prilog 46. Pokazatelji pristajanja SEM modela za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijete“ kod primatelja.

SEM MODEL – DOŽIVLJAJ SIMBOLIČKE MEĐUGRUPNE PRIJETNJE		
	Model 1	Model 2
AIC	20582,916	20468,840
BIC	20811,556	20679,892
χ^2 test	$\chi^2 = 254,925$ $df = 38$ $p < ,001$	$\chi^2 = 148,849$ $df = 42$ $p < ,001$
Pokazatelji pristajanja	CFI = ,908 TLI = ,876 RMSEA = ,098 (CI 90% [,086, ,109]) SRMR = ,092	CFI = ,955 TLI = ,939 RMSEA = ,065 (CI 90% [,054, ,077]) SRMR = ,046
R ² za kriterij	,337	,378
Veličina uzorka	600	600

Legenda: AIC – Akaike's Information Criteria ; BIC – Bayesian Information Criteria; χ^2 – hi-kvadrat test, df – broj stupnjeva slobode, p – statistička značajnost, CFI – Comparative Fit Index, TLI – Tucker-Lewis Index, RMSEA – Root mean square error of approximation, CI – Confidence Interval, SRMR – Standardized root mean square residual,.

Napomena: metoda procjene – metoda procjene – Maximum likelihood (ML), metoda upravljanja podacima koji nedostaju – Full information maximum likelihood (FIML).

Prilog 47. Rezultati testa pristajanja SEM modela podacima za konačni model (model 2) za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijete“ kod primatelja. Napomena: imena varijabli preuzeta su iz baze podataka

Faktorska zasićenja		95% interval pouzdanosti					
Latentna varijabla	Indikator latentne varijable	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
POTPORA_PRAVIMA	Potpora_pravima_parcelaA	1,000	0,000			1,000	1,000
	Potpora_pravima_parcelaB	0,892	0,027	33,114	< ,001	0,839	0,945
	Potpora_pravima_parcelaC	1,096	0,028	39,723	< ,001	1,042	1,150
SPRIJETNJA	SThreat_danger	1,000	0,000			1,000	1,000
	SThreat_beliefs	0,638	0,044	14,523	< ,001	0,552	0,725
	SThreat_society_function	0,865	0,046	18,927	< ,001	0,775	0,954

Regresijski koeficijenti		95% interval pouzdanosti						
Prediktor	Kriterij	Nestandardizirani (b)	Standardizirani (β)	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
COMP_Age_based_on_year_of_birth	SPRIJETNJA	0,008	,105	0,003	2,700	,007	0,002	0,014
Education	SPRIJETNJA	-0,059	-,064	0,034	-1,728	,084	-0,126	0,008
HC_17_2_Religious_meetings	SPRIJETNJA	0,046	,043	0,058	0,804	,421	-0,067	0,160
HC_17_3_Religion_importance	SPRIJETNJA	-0,022	-,024	0,052	-0,426	,670	-0,125	0,080
HC_17_4_Political_orientation	SPRIJETNJA	0,122	,152	0,039	3,111	,002	0,045	0,200
Integration	SPRIJETNJA	-0,141	-,122	0,056	-2,519	,012	-0,205	-0,031
POTPORA_PRAVIMA	SPRIJETNJA	-0,618	-,518	0,058	-10,564	< ,001	-0,732	-0,503

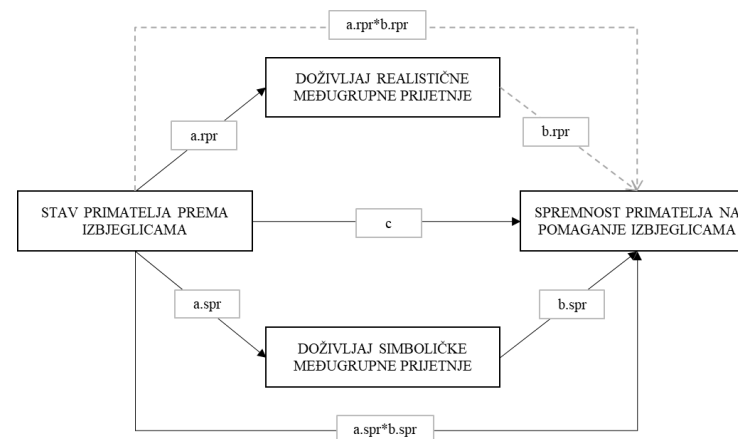
Varijance latentnih varijabli					95% interval pouzdanosti	
Varijabla	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
SPRIJETNJA	0.654	0,060	10,840	< ,001	0,536	0,773
POTPORA_PRAVIMA	0.739	0,054	13,669	< ,001	0,633	0,845

Rezidualne varijance opaženih varijabli					95% interval pouzdanosti	
Varijabla	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
SThreat_danger	0,728	0,075	9,697	< ,001	0,581	0,875
SThreat_beliefs	0,516	0,046	11,217	< ,001	0,426	0,606
SThreat_society_function	0,350	0,042	8,413	< ,001	0,269	0,432
Potpora_pravima_parcelaA	0,106	0,019	5,503	< ,001	0,068	0,143
Potpora_pravima_parcelaB	0,213	0,020	10,757	< ,001	0,174	0,251
Potpora_pravima_parcelaC	0,268	0,027	10,036	< ,001	0,216	0,320
Integration	0,796	0,043	18,333	< ,001	0,711	0,881
COMP_Age_based_on_year_of_birth	181,463	7,047	25,749	< ,001	167,651	195,276
Education	1,244	0,072	17,403	< ,001	1,104	1,385
HC_17_2_Religious_meetings	0,913	0,059	15,428	< ,001	0,797	1,029
HC_17_3_Religion_importance	1,236	0,062	20,049	< ,001	1,115	1,356
HC_17_4_Political_orientation	1,621	0,087	18,705	< ,001	1,451	1,791

Rezidualne kovarijance opaženih varijabli					95% interval pouzdanosti	
Variable	Procjena parametra	SE	z-vrijednost	p	Donja granica	Gornja granica
COMP_Age_based_on_year_of_birth - Education	-0,333	0,605	-0,55	,582	-1,518	0,852
COMP_Age_based_on_year_of_birth - HC_17_2_Religious_meetings	0,437	0,59	0,74	,459	-0,72	1,593
COMP_Age_based_on_year_of_birth - HC_17_3_Religion_importance	1,757	0,663	2,648	,008	0,456	3,057
COMP_Age_based_on_year_of_birth - HC_17_4_Political_orientation	-0,571	0,818	-0,698	,485	-2,175	1,033
Education - HC_17_2_Religious_meetings	0,131	0,05	2,625	,009	0,033	0,229
Education - HC_17_3_Religion_importance	0,003	0,056	0,05	,960	-0,107	0,113
Education - HC_17_4_Political_orientation	-0,109	0,066	-1,665	,096	-0,238	0,019
HC_17_2_Religious_meetings - HC_17_3_Religion_importance	0,697	0,056	12,475	< ,001	0,588	0,807
HC_17_2_Religious_meetings - HC_17_4_Political_orientation	0,373	0,06	6,224	< ,001	0,255	0,49
HC_17_3_Religion_importance - HC_17_4_Political_orientation	0,544	0,078	7,002	< ,001	0,392	0,696

Prilog 48. Pokazatelji pristajanja modela podacima za medijacijski model s izravnim i neizravnim efektima stavova primatelja na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijete.

Imena latentnih varijabli	Prediktor	STAV	Povezanost između medijatora	rprijetnja ~ sprijetnja	0,622**
	Medijator 1	RPRIJETNJA	Efekte prediktora na medijatore (a)	a.rpr (stav ~ rprijetnja)	-0,363**
	Medijator 2	SPRIJETNJA		a.spr (stav ~ sprijetnja)	-0,675**
	Kriterij	POMOC	Efekte medijatora na kriterij (b)	b.rpr (rprijetnja ~ pomoc)	0,014
Broj indikatora po latentnoj varijabli	Prediktor	6		b.spr (sprijetnja ~ pomoc)	0,350**
	Medijator 1	3	Neizravni efekti (a*b)	a.rpr*b.rpr	-0,005
	Medijator 2	3		a.spr*b.spr	-0,236**
	Kriterij	4	Izravni efekt (c)	c (stav ~ pomoc)	1,325**
Pokazatelji pristajanja modela podacima	χ^2	856,867	Totalni efekt (c + ab)	c + a.rpr*b.rpr + a.spr*b.spr	1,084**
	<i>df</i>	98			
	<i>p</i>	0,000			
	CFI	0,859			
	TLI	0,827			
	AIC	25525,719			
	BIC	25763,153			
	RMSEA	0,114			
	90% RMSEA DONJA	0,107			
	90% RMSEA GORNJA	0,121			
	SRMR	0,084			

Legenda: χ^2 – hi-kvadrat test, *df* – broj stupnjeva slobode, *p* – statistička značajnost, CFI – *Comparative Fit Index*, TLI – *Tucker-Lewis Index*, RMSEA – *Root mean square error of approximation*, CI – *Confidence Interval*, SRMR – *Standardized root mean square residual*; ~ - kovarijanca, ~ - regresija, ** - značajno na razini od $p < 0,001$.

Napomena: metoda procjene – *Maximum likelihood (ML)*

Informacija o istraživanju stavova prema izbjeglicama iz Sirije u Hrvatskoj

Jedinstveni četveroznamenkasti brojevi kod: _____

Zahvaljujemo Vam na interesu za sudjelovanje u istraživanju o stavovima koje ljudi mogu imati prema izbjeglicama iz Sirije u Hrvatskoj. Ovo istraživanje dio je međunarodnog projekta pod nazivom FOCUS (punim nazivom „Forced displacement and refugee-host community solidarity“), koji je financiran iz programa Europske unije Obzor 2020. (*Horizon 2020*). Više informacija o projektu dostupno je na internetskoj stranici projekta FOCUS <https://www.focus-refugees.eu/>. Ovo istraživanje je odobrilo Etičko povjerenstvo Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Svrha ovog pisma je da Vam pruži informacije o istraživanju i Vašim pravima koja imate kao sudionik, tako da možete donijeti informiranu odluku o svojem sudjelovanju.

1. Koja je svrha istraživanja?

U posljednjih nekoliko godina mnogo je ljudi napustilo svoje zemlje, bježeći od progona i rata, kako bi pronašli sigurnost i bolji život u europskim zemljama. Njih nazivamo izbjeglicama. Neki od njih dobili su odobrenje naše Vlade koje im omogućuje da ostanu živjeti u Hrvatskoj, dok dio njih takvu zaštitu nastoji dobiti u drugim zemljama. Pod pojmom *nedavne izbjeglice iz Sirije* mislimo na ljude koji su u posljednjih nekoliko godina pobjegli iz Sirije, a u Hrvatskoj im je odobrena međunarodna zaštita od 2015. godine nadalje. Pod tim pojmom podrazumijevamo i muškarce i žene koji su pobjegli iz Sirije.

Cilj je ovog međunarodnog istraživanja povećati razumijevanje mišljenja koje ljudi mogu imati o nedavnim izbjeglicama iz Sirije u Hrvatskoj.

2. Zašto ste se obratili baš meni za sudjelovanje u istraživanju?

Za sudjelovanje u istraživanju obratili smo Vam se slučajnim odabirom, a **ne** na temelju nekih Vaših individualnih karakteristika, osim što ste državljanin hrvatske zajednice.

3. Moram li sudjelovati u ovom istraživanju?

Ne. Vaše je sudjelovanje u istraživanju potpuno dobrovoljno i možete odustati od njega u bilo kojem trenutku bez ikakvog objašnjenja i bez ikakvih negativnih posljedica. Možete zatražiti da se odgovori koje ste naveli u upitniku izbrišu i ne koriste u daljnjim analizama.

4. Što se od mene očekuje?

Od Vas će se tražiti da popunite upitnik s nizom pitanja i tvrdnji. Neka od pitanja tiču se vašeg podrijetla, dok su druga o Vašim iskustvima života i iskustava u Hrvatskoj. Neka pitanja od Vas traže da odaberete jedan od ponuđenih odgovora. Trebate odabrati onaj odgovor koji najbolje opisuje Vaše mišljenje ili iskustvo. Pri tome nema točnih ni netočnih odgovora, zanima nas samo Vaše mišljenje.

Cijenimo Vaš trud da odgovorite na sva pitanja i tvrdnje u upitniku. Za ispunjavanje cijelog upitnika potrebno je otprilike 35 minuta.

5. Koja je dobit od sudjelovanja u istraživanju za mene?

Dobit od sudjelovanja u ovom istraživanju može biti u tome što ćete promisliti o pitanjima o kojima ranije možda niste razmišljali. Također, sudjelujući u istraživanju pridonosite boljem razumijevanju pitanja vezanih uz izbjeglice iz Sirije u našoj zemlji.

6. Hoće li sudjelovanje u istraživanju imati neugodne posljedice za mene?

Ne očekujemo da će sudjelovanje u ovom istraživanju za Vas imati ikakve neugodne posljedice. Razina stresa i neugode u ovom istraživanju nije veća od one koju doživljavate u svakodnevnim situacijama s ljudima koje poznajete, te ne očekujemo da će Vam sudjelovanje biti neugodno. Međutim, ako se iz bilo kojeg razloga osjećate uznemireno tijekom ili nakon ispunjavanja upitnika, javite nam kako bismo o tome mogli razgovarati

(kontakti se nalaze na dnu ovog pisma). Pripremili smo kratki letak o tome što sve ljudi mogu učiniti ako se osjećaju uznemireno te Vam ga možemo uručiti ako to želite.

7. Koji osobni podaci će biti prikupljeni u ovom istraživanju?

Upitnik počinje s pitanjima o Vama, primjerice o jezicima koje govorite, Vašem zanimanju i sl., a zatim se nastavljaju pitanja o Vašem mišljenju o izbjeglicama iz Sirije koje žive u Hrvatskoj. Nekoliko pitanja tiče se Vašeg zdravlja, vjere ili političke opredijeljenosti.

Sudjelovanje u ovom istraživanju je potpuno anonimno i na upitniku nikada nećemo bilježiti Vaše ime ili one osobne podatke koji bi mogli otkriti Vaš identitet ili Vas povezati s Vašim odgovorima. Osim toga, Vaši odgovori su potpuno povjerljivi i mogu ih vidjeti samo istraživači. Vaši će se odgovori analizirati zajedno s odgovorima nekoliko stotina drugih sudionika te će se analizirati samo na grupnoj razini, kako bi mogli bolje razumjeti što ljudi misle o izbjeglicama iz Sirije.

Informirani pristanak, ako ga potpišete, bit će pohranjen odvojeno od Vaših odgovora na upitnik. Bit će čuvani u zaključanom ormaru u uredu voditelja istraživanja. Čuvat će se 5 godina, što je propisana procedura Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta. Možete pristupiti detaljima obrade Vaših osobnih podataka na sljedećoj poveznici: <https://www.focus-refugees.eu/obavijest-o-privatnosti/> Ovo pismo na vrhu prve stranice sadrži jedinstveni četveroznamenasti broj. Ovaj broj je vaša šifra i jedina poveznica između Vas i Vaših odgovora na upitnik. Trebat će Vam ovaj kod ako želite povući svoje podatke iz istraživanja.

8. Kako će se koristiti rezultati istraživanja?

Rezultati istraživanja bit će predstavljeni na općoj razini u obliku izvješća i preporuka Europskoj komisiji te će biti objavljeni u znanstvenim radovima. Opće informacije o rezultatima projekta bit će dostupne na internetskoj stranici projekta.

9. Kako mogu sudjelovati u istraživanju?

Od Vas ćemo tražiti da potpišete pristanak na istraživanje kao potvrdu da ste pročitali i razumjeli gore navedene informacije te da ste pristali sudjelovati u istraživanju. Ako imate bilo kakvih pitanja o sudjelovanju, možete pitati anketara ili kontaktirati voditelja istraživanja (kontakt ispod).

10. Kome se mogu obratiti za bilo kakva pitanja ili nedoumice?

Ako imate kakvo pitanje o ovom istraživanju, molimo kontaktirajte voditelja istraživanja u Hrvatskoj, dr. sc. Deana Ajdukovića na dajdukov@ffzg.hr

Ako imate bilo kakve pritužbe na provedeni postupak, molimo kontaktirajte Etičko povjerenstvo Odsjeka za psihologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na etikapsi@ffzg.hr

Ako imate bilo kakvo pitanje vezano uz zaštitu Vaših podataka, molimo kontaktirajte službenika za zaštitu osobnih podataka na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, dr. sc. Dinku Čorkalo Biruški na dcorkalo@ffzg.hr

Za više informacija o ljudskim pravima i integraciji stranaca u hrvatsko društvo, možete posjetiti web stranice Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Vlade Republike Hrvatske na linku <https://ljudskaprava.gov.hr/>

Za više informacija o radu s izbjeglicama u Hrvatskoj, možete posjetiti stranice Hrvatskog Crvenog križa na linku <https://www.hck.hr/>

Ovaj projekt je financira Europske unija u sklopu Obzor 2020 programa za istraživanje i inovacije, pod sporazumom o dodjeli bespovratnih sredstava broj 822401.

Informirani pristanak

na sudjelovanje u projektu FOCUS koje se bavi stavovima koje ljudi imaju o izbjeglicama

Potpisivanjem ovog informiranog pristanak izjavljujem da:

- Sam pročitao/la i razumio/la Informaciju o istraživanju
- Sam imao/la priliku pitati o istraživanju i dobiti odgovore na ta pitanja
- Razumijem da se mogu povući i tražiti da se moji odgovori izostave iz istraživanja u bilo kojem trenutku, iz bilo kojeg razloga i bez ikakvih negativnih posljedica
- Razumijem da, ako odlučim prekinuti svoje sudjelovanje u anketi, svi odgovori koje sam do tad dao/la će biti izbrisani i da moji odgovori mogu biti izbrisani nakon završetka ankete ako to želim (koristeći jedinstven kod na vrhu Informacije o istraživanju)
- Pristajem sudjelovati u anketi; i
- Pristajem da se moji osobni podaci obrađuju za potrebe ovog istraživanja

Potpis sudionika

Datum

Ime i potpis istraživača

Datum

Ovaj projekt je financira Europske unija u sklopu Obzor 2020 programa za istraživanje i inovacije, pod sporazumom o dodjeli bespovratnih sredstava broj 822401.

UPITNIK O SOCIO-EKONOMSKOJ I SOCIO-PSIHOLOŠKOJ INTEGRACIJI

Ciljna skupina: Pripadnici zajednice domaćina/domicilne zajednice

Jedinstveni četveroznamenkasti brojevi kod: _____

1.1. Koje godine ste rođeni?

Godina _____

(ispod 18 i iznad 65 godina starosti → ne ispunjava uvjete za sudjelovanje u istraživanju, 1954.-2000.)

1.2. Koliko dugo živite u Hrvatskoj?

Broj godina _____

(Ako je kraće od 7 godina, sudionik ne ispunjava uvjet za sudjelovanje u istraživanju)

1.3. Imate li hrvatsko državljanstvo ili prebivalište?

Da

Ne → **(Ne ispunjava uvjet za sudjelovanje)**

Nema odgovora

2.1. Spol

₁ Ženski

₂ Muški

₃ Ostalo

2.2. Gradska četvrt i grad

Grad _____

3.1. Koji je Vaš bračni status?

₁ Samac → **Nastaviti na pitanje 3.3**

₅ Nema odgovora

₂ Vjenčan/a/ zaručen/a/ u registriranoj vezi/ u vezi

₃ Razveden/a/ Razdvojeni, ali još uvijek zakonski vjenčani

₄ Udovac/ica

3.2. Gdje je rođen/a Vaš partner/ica?

Država: _____

₂ Nema odgovora

3.3. Koliko osoba živi u Vašem kućanstvu? Molimo, ubrojite sebe i sve druge osobe.

₁ Jedna osoba → **Nastaviti na pitanje**

₂ Više osoba: _____(broj)

₃ Nema odgovora

3.5

3.4. Molimo, navedite naziv i dob osoba koje žive u Vašem kućanstvu. **Ne morate navesti ime osobe.**

Primjer:

Osoba	Dob
1. Ja	35
2. Supružnik	35
3. Sin	10

Sada je na Vama red.

Osoba

Dob

1. Ja	_____
2. _____	_____
3. _____	_____
4. _____	_____
5. _____	_____
6. _____	_____
7. _____	_____
8. _____	_____

3.5. Imate li hrvatsko državljanstvo?

₁ Da

₂ Ne, imam sljedeće državljanstvo: _____ → **Nastaviti na pitanje 4.1**

3.6. Jeste li imali hrvatsko državljanstvo od rođenja ili ste ga stekli kasnije u životu?

₁ Od rođenja

₂ Stečeno kasnije u životu → **Nastaviti na pitanje 4.1**

3.7. Jesu li oba Vaša roditelja rođena u Hrvatskoj?

₁ Da

₂ Ne

₃ Nema odgovora

4.1. Koji najviši stupanj obrazovanja ste postigli, a da za to imate potvrdu, svjedodžbu ili diplomu? Molim Vas uključite i svako strukovno obrazovanje koje imate.

₁ Bez formalnog obrazovanja

₅ Viša škola – dva razreda nakon srednje škole

₂ Četiri razreda osnovne škole

₆ Preddiplomski studij ili visoka škola

₃ Osam razreda osnovne škole

₇ Diplomski studij/ Postdiplomski studij / Doktorat

₄ Trogodišnje i četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje

₈ Nema odgovora

5.1. Koji je Vaš trenutni radni status?

₁ Zaposlen/a na puno radno vrijeme (35 sati tjedno ili više)

₂ Zaposlen/a na nepuno radno vrijeme (manje od 35 sati tjedno)

₃ povremeno zaposlen/a

₄ Ugovor od nula radnih sati

₅ Nezaposlen/a → **Nastaviti na pitanje 6.1**

₆ Učenik, student, usavršavanje, neplaćeni rad → **Nastaviti na pitanje 6.1**

₇ Pripravnik/ica

₈ Domaćica → **Nastaviti na pitanje 6.1**

₉ Na roditeljskom ili roditeljskom dopustu

₁₀ U mirovini, prijevremenoj mirovini ili svojevrijedno napustio posao → **Nastaviti na pitanje 6.1**

₁₁ Godina pauze

₁₂ Drugo _____

₁₃ Nema odgovora

5.2 Koje je Vaše trenutno zanimanje?

Molimo, dajte točno ime zanimanja za koje ste se obrazovali, primjerice „logistički menadžer“ umjesto „menadžer“ i sl.

Zanimanje _____

₂ Nema odgovora

5.3 Koliko je iznosila Vaša neto plaća/mirovina prošli mjesec, nakon odbijanja poreza i osiguranja?

Iznos: _____ Kuna

Ako ne želite navesti Vašu točnu plaću, možete označiti koja se od dolje navedenih kategorija odnosi na Vas.

₁ Do 1000 kuna

₈ 10 001 do 12 500 kuna

₂ 1001 do 2500 kuna

₉ 12 501 do 14 000 kuna

₃ 2501 do 4000 kuna

₁₀ 14 001 do 15 500 kuna

₄ 4001 do 5500 kuna

₁₁ 15 501 do 17 000 kuna

₅ 5501 do 7000 kuna

₁₂ Više od 17 000 kuna mjesečno

₆ 7001 do 8500 kuna

₁₃ Nema odgovora

₇ 8501 do 10 000 kuna

Molimo, označite stupanj slaganja s tvrdnjama koje opisuju kvalitetu vašeg susjedstva koristeći skalu od 1 do 5 gdje 1 znači “Uopće se ne slažem”, a 5 “Potpuno se slažem”.

6.1. U blizini moje kuće postoje različite mogućnosti školovanja ili su lako dostupne javnim prijevozom.

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

6.2. Od moje kuće do stanice autobusa, vlaka ili tramvaja mogu doći pješke.

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

6.3. U blizini moje kuće postoje različite zdravstvene ustanove ili su lako dostupne javnim prijevozom.

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

6.4. U neposrednoj blizini moje kuće postoji barem jedna zelena površina (park/pješačka staza).

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora
6.5. Područje u kojem živim je sigurno od kriminala.					

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

7.1. Primete li trenutno Vi ili neki član Vašeg kućanstva neku od dolje navedenih socijalnih naknada?

Naknade (poput naknada za nezaposlene, naknada za starije osobe i naknada za bolest)	☐ ₁ Da	☐ ₂ Ne	☐ ₃ Nema odgovora
Dodatak (poput stambenih i obrazovnih dodataka)	☐ ₁ Da	☐ ₂ Ne	☐ ₃ Nema odgovora

7.2. Koliki je mjesečni prihod kućanstva ako u obzir uzmete ukupan prihod svih članova Vašeg kućanstva? *Molimo navedite neto mjesečni prihod, koji se odnosi na prihod nakon odbijanja poreza i prireza. Molimo uključite redovne prihode poput mirovina, stambenih dodataka, dječjih doplata, stipendija za visoko obrazovanje, pomoći za uzdržavanje, itd.*

Prihodi: _____ kuna

Ako ne želite navesti točan prihod, možete označiti koja se od dolje navedenih kategorija odnosi na Vas.

☐ ₁ Do 1000 kuna	☐ ₈ 10 001 do 12 500 kuna
☐ ₂ 1001 do 2500 kuna	☐ ₉ 12 501 do 14 000 kuna
☐ ₃ 2501 do 4000 kuna	☐ ₁₀ 14 001 do 15 500 kuna
☐ ₄ 4001 do 5500 kuna	☐ ₁₁ 15 501 do 17 000 kuna
☐ ₅ 5501 do 7000 kuna	☐ ₁₂ Više od 17 000 kuna mjesečno
☐ ₆ 7001 do 8500 kuna	☐ ₁₃ Nema odgovora
☐ ₇ 8501 do 10 000 kuna	

8.1. Procijenite prosječni stupanj obrazovanja izbjeglica u Hrvatskoj.

☐ ₁ Bez formalnog obrazovanja	☐ ₅ Viša škola – dva razreda nakon srednje škole
☐ ₂ Četiri razreda osnovne škole	☐ ₆ Preddiplomski studij ili visoka škola
☐ ₃ Osam razreda osnovne škole	☐ ₇ Diplomski studij/ Postdiplomski studij / Doktorat
☐ ₄ Trogodišnje i četverogodišnje srednjoškolsko obrazovanje	☐ ₈ Nema odgovora

8.2. Procijenite prosječni radni status izbjeglica u Hrvatskoj.

☐ ₁ Nezaposleni	☐ ₄ Zaposleni na neodređeno vrijeme
☐ ₂ Nezaposleni, ali rade na crno	☐ ₅ Zaposleni na određeno vrijeme
☐ ₃ Samozaposleni	☐ ₆ Nema odgovora

8.3. Procijenite koliko izbjeglica u Hrvatskoj prima novčanu socijalnu pomoć.

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

Gotovo nitko	Nekoliko/vrlo malo	Oko polovine	Više od polovne	Gotovo svi	Nema odgovora
8.4. Procijenite opće/prosječne stambene uvjete izbjeglica u Hrvatskoj.					
1	2	3	4	6	
Izrazito prenapučena kućanstva	Prenapučenja kućanstva	Dovoljno mjesta/ ne prenapučena	Za sve osobe ima mjesta više nego dovoljno	Nema odgovora	

8.5. Općenito gledano, izbjeglice će povećati konkurenciju na tržištu rada u Hrvatskoj.					
1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem	Nema odgovora

8.6. Općenito gledano, izbjeglice će smanjiti problem nedostatka radne snage u Hrvatskoj.					
1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem	Nema odgovora

8.7. Općenito gledano, izbjeglice će imati pozitivan utjecaj na gospodarski rast u Hrvatskoj.					
1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem	Nema odgovora

8.8. Izbjeglice u Hrvatskoj donijet će vladi više koristi nego što će se na njih potrošiti.					
1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem	Nema odgovora

8.9. Zbog toga što vlada troši na izbjeglice, moj porez će se povećati.					
1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem	Nema odgovora

8.10. Zbog toga što vlada troši na izbjeglice, bit će manje novca hrvatsko stanovništvo.					
1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Potpuno se slažem	Nema odgovora

Molim Vas, označite koliko se sa sljedećim izjavama slažete ili ne slažete na ljestvici od 1 (izrazito se ne slažem) do 5 (izrazito se slažem).

		Niti se				
		Izrazito se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	slučajno se slažem	Uglavnom se slažem	Izrazito se slažem
9.1	Suosjećam s izbjeglicama zbog problema koje možda doživljavaju u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5
9.2	Ako Hrvat i izbjeglica obavljaju isti posao, pošteno je da prime jednaku plaću.	1	2	3	4	5
9.3	Kad bih bio u prilici, pomogao bih izbjeglici da se lakše snađe u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5
9.4	Kao članovi naše zajednice, premalo znamo o problemima s kojima se susreću izbjeglice u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5
9.5	Uživao bih u učenju o njihovoj kulturi kroz kontakte s izbjeglicama.	1	2	3	4	5
9.6	Naša zemlja može imati koristi od kulturne raznolikosti stanovništva.	1	2	3	4	5
9.7	Bojim se da bi se zbog izbjeglica mogle povećati stope kriminala.	1	2	3	4	5
9.8	Bojim se terorističkih napada izbjeglica koje ovdje žive.	1	2	3	4	5
9.9	Izbjeglice Hrvatima zauzimaju mjesta na fakultetima ili poslove.	1	2	3	4	5
9.10	Izbjeglice bi se trebale prilagoditi običajima našeg društva ako žele ovdje živjeti.	1	2	3	4	5
9.11	Izbjeglice bi mogle ugroziti naše vrijednosti i naš način života.	1	2	3	4	5
9.12	Vjerska i moralna uvjerenja izbjeglica suprotstavljena su onima Hrvata.	1	2	3	4	5
9.13	Uvjerenja izbjeglica o tome kako bi društvo trebalo funkcionirati suprotstavljena su našima.	1	2	3	4	5
9.14	Izbjeglice ni u kojem slučaju ne bi trebalo vratiti u njihovu zemlju ako bi to ugrozilo njihove živote ili slobodu.	1	2	3	4	5
9.15	Izbjeglice koje su ušle u Hrvatsku ilegalno ne bi trebalo kazneno goniti ako su bili izloženi progonu u vlastitoj zemlji.	1	2	3	4	5
9.16	Obiteljima izbjeglica trebalo bi biti dopušteno pridružiti im se u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5
9.17	Država bi trebala pružiti besplatan smještaj izbjeglicama koje si ga same ne mogu priuštiti.	1	2	3	4	5

		Izrazito se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Izrazito se slažem
9.18	Izbjeglice u Hrvatskoj bi trebale imati pravo zaposliti se.	1	2	3	4	5
9.19	Izbjeglice bi trebale imati pristup poticajima za zapošljavanje (npr. osposobljavanje, prekvalifikacija) baš kao i hrvatski građani.	1	2	3	4	5
9.20	Izbjeglice bi trebale imati pristup zdravstvenoj zaštiti jednako kao i hrvatski građani.	1	2	3	4	5
9.21	Izbjeglice i njihove obitelji bi trebale imati pravo na osnovno, srednje i visoko obrazovanje jednako kao i hrvatski građani.	1	2	3	4	5
9.22	Ako izbjeglice nemaju dokumente koji potvrđuju njihove obrazovne kvalifikacije, one bi im trebale biti priznate ako zadovolje uvjete nadležnih tijela.	1	2	3	4	5
9.23	Izbjeglice bi trebale imati pravo odgajati djecu u skladu sa svojom kulturom i uvjerenjima.	1	2	3	4	5
9.24	Ako izbjeglice ne mogu platiti pravnu pomoć, ona bi im trebala biti besplatno pružena.	1	2	3	4	5
9.25	Izbjeticama bi trebalo pomoći pri integraciji u naše društvo (npr. učenjem hrvatskog jezika, učenjem o našoj kulturi, psihološkom i socijalnom podrškom).	1	2	3	4	5

Molimo Vas, označite jeste li spremni učiniti bilo što od sljedećega, tako što ćete odgovoriti na ljestvici od 1 (sigurno ne) do 5 (sigurno da).

		Sigurno ne	Vjerojatno	Nisam siguran	Vjerojatno da	Sigurno da
10.1	Bio bih spreman pružiti privremenu skrb izbjeglom djetetu bez pratnje.	1	2	3	4	5
10.2	Dopustio bih izbjeglicama da privremeno koriste moje vlasništvo koje mi ne treba.	1	2	3	4	5
10.3	Izbjeglicama bih donio hranu i/ili druge potrepštine.	1	2	3	4	5
10.4	Bio bih spreman posvetiti nešto vremena kako bih pomogao izbjeglicama pri uključivanju u život naše zajednice.	1	2	3	4	5

Molimo Vas, označite:

Koliko često susrećete izbjeglice na sljedećim mjestima?

		Nikad	Rijetko	Povremeno	Često	Vrlo često	
11.1	U javnom prijevozu, na ulici, u dućanu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
11.2	U susjedstvu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
11.3	Na poslu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
11.4	U školi	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
11.5	Na javnim događajima	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti

Kakvi su ovi susreti? Molimo Vas, odaberite odgovor koji najbolje opisuje Vaše osobno iskustvo.

		Vrlo pozitivno	Pozitivno	Niti pozitivno, niti negativno	Negativno	Vrlo negativno	
11.6	U javnom prijevozu, na ulici, u dućanu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
11.7	U susjedstvu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti

11.8	Na poslu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
11.9	U školi	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
11.10	Na javnim događajima	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti

Molimo Vas da u idućem dijelu upišete broj sljedećih osoba:

12.1	U gradu u kojem živite, koliko osoba smatrate svojim poznanicima s kojima biste vodili neobavezan razgovor ili popili kavu u kafiću?	_____				
------	--	-------	--	--	--	--

Među njima, koliko je izbjeglica?

- a) Svi oni b) Većina njih c) Otprilike polovica njih d) Malo njih e) Niti jedan od njih

12.2	U gradu u kojem živite, koliko ljudi smatrate svojim bliskim prijateljima koje biste pozvali u kućni posjet ili s kojima biste večerali u restoranu?	_____				
------	--	-------	--	--	--	--

Među njima, koliko je izbjeglica?

- a) Svi oni b) Većina njih c) Otprilike polovica njih d) Malo njih e) Niti jedan od njih

12.3	Kad prolazite kroz tešku situaciju u kojoj trebate pomoć druge osobe, na koliko se ljudi možete pouzdati da će Vam pomoći?	_____				
------	--	-------	--	--	--	--

Među njima, koliko je izbjeglica?

- a) Svi oni b) Većina njih c) Otprilike polovica njih d) Malo njih e) Niti jedan od njih

Molimo Vas, odaberite Da ili Ne kao odgovor biste li prihvatili sljedeće odnose s izbjeglicama.

13.1	Prihvatio bih izbjeglicu za člana obitelji.	Da	Ne
13.2	Upustio bih se u ljubavnu vezu s izbjeglicom.	Da	Ne
13.3	Prihvatio bih izbjeglicu za prijatelja.	Da	Ne
13.4	Prihvatio bih izbjeglicu za susjeda.	Da	Ne
13.5	Prihvatio bih izbjeglicu kao suradnika.	Da	Ne
13.6	Prihvatio bih izbjeglicu kao građanina Hrvatske.	Da	Ne
13.7	Prihvatio bih izbjeglicu kao osobu koja je samo u prolazu kroz Hrvatsku.	Da	Ne

Molimo Vas, odaberite samo jednu izjavu s kojom se najviše slažete.

- Izbjeglice bi trebale održavati svoju izvornu kulturu i ne prihvatiti hrvatsku kulturu.
14. Izbjeglice bi trebale održavati svoju izvornu kulturu i također prihvatiti hrvatsku kulturu.
- Izbjeglice bi trebale napustiti svoju izvornu kulturu i prihvatiti hrvatsku kulturu.

Molimo Vas, označite u kojoj mjeri vjerujete da izbjeglice doživljavaju nejednako postupanje u usporedbi s Hrvatima na ljestvici od 1 (nikad) do 5 (vrlo često).

		Nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Vrlo često
15.1	U trgovini, banci ili restoranu	1	2	3	4	5
15.2	Prilikom prijavljivanja za posao ili unaprjeđenje	1	2	3	4	5
15.3	U kontaktima s policijom ili sudovima	1	2	3	4	5
15.4	U školi ili na nastavi	1	2	3	4	5
15.5	Prilikom traženja stanovanja	1	2	3	4	5
15.6	U sportu ili rekreacijskim aktivnostima	1	2	3	4	5
15.7	U bolnicama ili sa zdravstvenim osobljem	1	2	3	4	5

16. Što mislite, u kojem stupnju su izbjeglice dio hrvatske zajednice?

Uopće ne	Malo	Umjereno	Dosta	Mnogo
1	2	3	4	5

17.1 Koje ste vjeroispovijesti?

- ₁ Kršćanske
- ₂ Muslimanske
- ₃ Druge
- ₄ Nijedne → **Nastaviti na pitanje 17.4**
- ₅ Nema odgovora

17.2 Koliko često odlazite na religijska okupljanja/događaje?

1	2	3	4	5	6
Nikada	Jednom u nekoliko mjeseci	Jednom mjesečno	Jednom tjedno	Nekoliko puta tjedno	Nema odgovora

17.3. Koliko Vam je vjera važna u životu?

1	2	3	4	5	6
Uopće ne	Malo	Osrednje	Dosta	Izrazito	Nema odgovora

17.4 Koje je Vaše političko opredjeljenje?

1	2	3	4	5	6
Lijevo		Centar		Desno	Nisam politički opredjeljen/a

Koliko često ste tijekom posljednja dva tjedna osjetili neki od navedenih problema?		Uopće ne	Nekoliko dana	Više od polovice dana	Skoro svaki dan
18.1	Malo interesa ili malo zadovoljstva u obavljanju različitih stvari.	1	2	3	4
18.2	Osjećaj slabosti, depresivnosti ili beznađa.	1	2	3	4
18.3	Problemi sa spavanjem (previše ili premalo sna)	1	2	3	4
18.4	Osjećaj umora, premalo energije.	1	2	3	4
18.5	Slab apetit ili prejedanje.	1	2	3	4
18.6	Osjećali ste se loše – ili da ste neuspješni ili da ste razočarali sebe ili svoju obitelj.	1	2	3	4
18.7	Problemi s koncentracijom, primjerice tijekom čitanja novina ili gledanja televizije.	1	2	3	4
18.8	Kretali ste se ili govorili toliko sporo da su i drugi ljudi mogli primijetiti? Ili obrnuto – bili ste tako nemirni da ste se kretali više nego inače.	1	2	3	4
18.9	Razmišljali ste da bi Vam bilo bolje da ste umrli ili da se na neki način povrijedite.	1	2	3	4
18.10	Ako ste označili neki od gore navedenih problema, navedite koliko su Vam ti problemi otežali da radite svoj posao, vodite brigu o stvarima kod kuće ili u odnosima s drugim ljudima?				
		1	2	3	4
		Nisu uopće otežali	Ponešto su otežali	Otežali su	Iznimno su otežali

19.1. Kakvim procjenjujete Vaše zdravlje u cjelini? Je li:

1	2	3	4	5	6
Izrazito dobro	Dobro	Srednje	Loše	Izrazito loše	Nema odgovora

19.2. Imate li neke dugotrajne bolesti/ kronične bolesti ili zdravstvene probleme? Pod dugotrajnim/kroničnim bolestima podrazumijevamo bolesti ili zdravstvene probleme koji su trajali ili se očekuje da će trajati 6 mjeseci ili dulje. (*Primjeri kroničnih bolesti: astma, dijabetes, kronična anksioznost, bolesti srca, kronična depresija, itd.*)

₁ Ne → **Kraj upitnika**

₂ Da (*navedite koje*)

1. _____
2. _____
3. _____

₃ Nema odgovora

19.3. U proteklih 6 mjeseci, koliko ste, zbog svog zdravstvenog stanja, bili ograničeni u aktivnostima kojima se ljudi obično bave? Biste li rekli da ste:

₁ Izrazito me ograničava ₂ Ograničava, ali ne izrazito ₃ Ne ograničava me uopće ₄ Nema odgovora

19.4. Je li Vaše zdravstveno stanje dijagnosticirao doktor?

Zdravstveno stanje 1

₁ Da

₂ Ne

₃ Nema odgovora

Informacija o istraživanju mišljenja izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj

Jedinstveni četveroznamenasti bročani kod: _____

Zahvaljujemo Vam na interesu za sudjelovanje u istraživanju o stavovima izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj. Ovo istraživanje dio je međunarodnog projekta pod nazivom FOCUS (punim nazivom „Forced displacement and refugee-host community solidarity“), koji je financiran iz programa Europske unije Obzor 2020. (*Horizon 2020*). Više informacija o projektu dostupno je na internetskoj stranici projekta FOCUS <https://www.focus-refugees.eu/>. Ovo istraživanje je odobrilo Etičko povjerenstvo Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Svrha ovog pisma je da Vam pruži informacije o istraživanju i Vašim pravima koja imate kao sudionik, tako da možete donijeti informiranu odluku o svojem sudjelovanju.

1. Koja je svrha istraživanja?

Cilj je ovog međunarodnog istraživanja ispitati stavove izbjeglica iz Sirije o pripadnicima domicilne zajednice u Hrvatskoj.

Pod pojmom pripadnici domicilne zajednice mislimo na osobe koje žive u Hrvatskoj i u istoj zajednici barem sedam godina (od 2013). Pod tim pojmom podrazumijevamo i muškarce i žene.

2. Zašto ste se obratili baš meni za sudjelovanje u istraživanju?

Za sudjelovanje u istraživanju obratili smo Vam se slučajnim odabirom, **ne** na temelju nekih Vaših individualnih karakteristika, osim što ste izbjegli iz Sirije.

3. Moram li sudjelovati u ovom istraživanju?

Ne. Vaše je sudjelovanje u istraživanju potpuno dobrovoljno i možete odustati od njega u bilo kojem trenutku bez ikakvog objašnjenja i bez ikakvih negativnih posljedica. Možete zatražiti da se odgovori koje ste naveli u upitniku izbrišu i ne koriste u daljnjim analizama.

4. Što se od mene očekuje?

Od Vas će se tražiti da popunite upitnik s nizom pitanja i tvrdnji. Neka od pitanja tiču se vašeg podrijetla, dok su druga o Vašim iskustvima života i iskustava u Hrvatskoj. Neka pitanja od Vas traže da odaberete jedan od ponuđenih odgovora. Trebate odabrati onaj odgovor koji najbolje opisuje Vaše mišljenje ili iskustvo. Pri tome nema točnih ni netočnih odgovora, zanima nas samo Vaše mišljenje.

Cijenimo Vaš trud da odgovorite na sva pitanja i tvrdnje u upitniku. Za ispunjavanje cijelog upitnika potrebno je otprilike 40 minuta.

5. Koja je dobit od sudjelovanja u istraživanju za mene?

Dobit od sudjelovanja u ovom istraživanju može biti u tome što ćete promisliti o pitanjima o kojima ranije možda niste razmišljali. Također, sudjelujući u istraživanju pridonosite boljem razumijevanju pitanja vezanih uz izbjeglice iz Sirije u Hrvatskoj. Po završetku ispunjavanja upitnika, dobit ćete simboličnu zahvalu za sudjelovanje u obliku poklon bona za trgovinu.

6. Hoće li sudjelovanje u istraživanju imati neugodne posljedice za mene?

Ne očekujemo da će sudjelovanje u ovom istraživanju za Vas imati ikakve neugodne posljedice. Razina stresa i neugode u ovom istraživanju nije veća od one koju doživljavate u svakodnevnim situacijama s ljudima koje poznajete, te mi ne očekujemo da ćete se osjećati nelagodno zbog sudjelovanja. Međutim, ako se iz bilo kojeg razloga osjećate uznemireno tijekom ili nakon ispunjavanja upitnika, javite nam se kako bismo o tome

mogli razgovarati (kontakti se nalaze na dnu ovog pisma). Pripremili smo kratki letak o tome što sve ljudi mogu učiniti ako se osjećaju uznemireno te Vam ga možemo uručiti ako to želite.

7. Koji osobni podaci će biti prikupljeni u ovom istraživanju?

Upitnik počinje s pitanjima o Vama, primjerice o jezicima koje govorite, Vašem zanimanju i sl., a zatim se nastavljaju pitanja o Vašem mišljenju o izbjeglicama iz Sirije koje žive u Hrvatskoj. Nekoliko pitanja tiče se Vašeg zdravlja, vjere ili političke opredijeljenosti.

Sudjelovanje u ovom istraživanju je potpuno anonimno i na upitniku nikada nećemo bilježiti Vaše ime ili one osobne podatke koji bi mogli otkriti Vaš identitet ili Vas povezati s Vašim odgovorima. Osim toga, Vaši odgovori su potpuno povjerljivi i mogu ih vidjeti samo istraživači. Vaši će se odgovori analizirati zajedno s odgovorima nekoliko stotina drugih sudionika te će se analizirati samo na grupnoj razini, kako bi mogli bolje razumjeti što izbjeglice iz Sirije misle o životu u Hrvatskoj.

Informirani pristanak, ako ga potpišete, bit će pohranjen odvojeno od Vaših odgovora na upitnik. Bit će čuvani u zaključanom ormaru u uredu voditelja istraživanja. Čuvat će se 5 godina, što je propisana procedura Etičkog povjerenstva Odsjeka za psihologiju Filozofskog fakulteta. Možete pristupiti detaljima obrade Vaših osobnih podataka na sljedećoj poveznici: <https://www.focus-refugees.eu/privacy/obavijest-o-privatnosti/> Ovo pismo na vrhu prve stranice sadrži jedinstveni četveroznamenkasti broj. Ovaj broj je vaša šifra i jedina poveznica između Vas i Vaših odgovora na upitnik. Trebat će Vam ovaj kod ako želite povući svoje podatke iz istraživanja.

8. Kako će se koristiti rezultati istraživanja?

Rezultati istraživanja bit će predstavljeni na općoj razini u obliku izvješća i preporuka Europskoj komisiji te će biti objavljeni u znanstvenim radovima. Opće informacije o rezultatima projekta bit će dostupne na internetskoj stranici projekta.

9. Kako mogu sudjelovati u istraživanju?

Od Vas ćemo tražiti da potpišete pristanak na istraživanje kao potvrdu da ste pročitali i razumjeli gore navedene informacije te da ste pristali sudjelovati u istraživanju. Ako imate bilo kakvih pitanja o sudjelovanju, možete pitati anketara ili kontaktirati voditelja istraživanja (kontakt ispod).

10. Kome se mogu obratiti za bilo kakva pitanja ili nedoumice?

Ako imate kakvo pitanje o ovom istraživanju, molimo kontaktirajte voditelja istraživanja u Hrvatskoj, dr. sc. Deana Ajdukovića na dajdukov@ffzg.hr.

Ako imate bilo kakve pritužbe na provedeni postupak, molimo kontaktirajte Etičko povjerenstvo Odsjeka za psihologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na etikapsi@ffzg.hr

Ako imate bilo kakvo pitanje vezano uz zaštitu Vaših podataka, molimo kontaktirajte Agenciju za zaštitu osobnih podataka (Službenika za zaštitu osobnih podataka), dr. sc. Dinku Čorkalo Biruški na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu na dcorkalo@ffzg.hr

Ovaj projekt je financira Europske unija u sklopu Obzor 2020 programa za istraživanje i inovacije, pod sporazumom o dodjeli bespovratnih sredstava broj 822401

Informirani pristanak

na sudjelovanje u projektu FOCUS koje se bavi stavovima koje ljudi imaju o pripadnicima domicilne zajednice

Potpisivanjem ovog informiranog pristanak izjavljujem da:

- Sam pročitao/la i razumio/la Informaciju o istraživanju
- Sam imao/la priliku pitati o istraživanju i dobiti odgovore na ta pitanja
- Razumijem da se mogu povući i tražiti da se moji odgovori izostave iz istraživanja u bilo kojem trenutku, iz bilo kojeg razloga i bez ikakvih negativnih posljedica
- Razumijem da, ako odlučim prekinuti svoje sudjelovanje u anketi, svi odgovori koje sam do tad dao/la će biti izbrisani i da moji odgovori mogu biti izbrisani nakon završetka ankete ako to želim (koristeći jedinstven kod na vrhu Informacije o istraživanju)
- Pristajem sudjelovati u anketi; i
- Pristajem da se moji osobni podaci obrađuju za potrebe ovog istraživanja

Potpis sudionika

Datum

Ime i potpis istraživača

Datum

Ovaj projekt je financira Europske unija u sklopu Obzor 2020 programa za istraživanje i inovacije, pod sporazumom o dodjeli bespovratnih sredstava broj 822401

UPITNIK O SOCIO-EKONOMSKOJ I SOCIO-PSIHOLOŠKOJ INTEGRACIJI

Ciljna skupina: Izbjeglice iz Sirije

Jedinstveni četveroznamenasti brojevi kod: _____

1.1. Koje godine ste rođeni?

Godina _____

(ispod 18 i iznad 65 godina starosti → ne ispunjava uvjete za sudjelovanje u istraživanju, 1954.-2000.)

1.2. Je li Služba za strance i azil (Služba za prihvata i smještaj tražitelja međunarodne zaštite) Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske donijela službenu odluku o Vašem zahtjevu za azil?

- ₁ Ne, još uvijek nisam dobio/la odluku → **ne ispunjava uvjete za sudjelovanje u istraživanju**
- ₂ Da, moj zahtjev je odbijen te mi je odobrena privremena suspenzija deportacije/zatraženo je da napustim Hrvatsku

→ ne ispunjava uvjete za sudjelovanje u istraživanju

- ₃ Da, dobio/la sam status izbjeglice
- ₄ Da, priznata mi je supsidijarna zaštita
- ₅ Da, priznato mi je pravo na azil
- ₆ Nema odgovora

1.3. Kada Vam je odobren status izbjeglice?

Godina _____ (Prije 2015. i nakon 2018. → **ne ispunjava uvjete za sudjelovanje u istraživanju**) ₂ Nema odgovora

1.4. Živate li trenutno u (izbjegličkom) kampu/zajedničkom smještaju za izbjeglice?

- ₁ Da → **ne ispunjava uvjete za sudjelovanje u istraživanju** ₂ Ne ₃ Nema odgovora

2.1. Spol

- ₁ Ženski ₂ Muški ₃ Ostalo

2.2. Gradska četvrt i grad

Grad _____

2.3 Kada ste došli u Hrvatsku?

MM/ GGGG ₂ Nema odgovora

2.4 Jeste li u Hrvatsku došli sami ili s članovima obitelji ili s prijateljima/poznancima?

- ₁ Sam/a

2 S drugim članovima obitelji/prijateljima i poznanicima

3 Nema odgovora

3.1. Koji je Vaš bračni status?

1 Samac → **Nastaviti na pitanje 3.3**

5 Nema odgovora

2 Vjenčan/a/ zaručen/a /u registriranoj vezi/ u vezi

3 Razveden/a/ Razdvojeni, ali još uvijek zakonski vjenčani

4 Udovac/ica

3.2. Gdje je rođen/a Vaš partner/ica?

Država: _____

2 Nema odgovora

3.3. Koliko osoba živi u Vašem kućanstvu? Molimo, ubrojite sebe i sve druge osobe.

1 Jedna osoba → **Nastaviti na pitanje**

2 Više osoba: _____(broj)

3 Nema
odgovora

3.5

3.4. Molimo, navedite naziv i dob osoba koje žive u Vašem kućanstvu. **Ne morate navesti ime osobe.**

Primjer:

Osoba	Dob
1. Ja	35
2. Supružnik	35
3. Sin	10

Sada je na Vama red.

Osoba	Dob
1. Ja	_____
2. _____	_____
3. _____	_____
4. _____	_____
5. _____	_____
6. _____	_____
7. _____	_____
8. _____	_____

3.5 Planirate li dovesti svoju obitelj u Hrvatsku?

1 Ne

2 Da

3 Nema odgovora

4.1. Jeste li pohađali tečaj hrvatskoga jezika i kulture?

1 Pohađao/la sam

2 Trenutno pohađam

3 Ne → **Nastaviti na pitanje 4.5**

4 Nema odgovora

4.2. Tko je nudio tečaj?

- 1 Država 2 Nevladine organizacije 3 Privatne škole 4 Nema odgovora

4.3. Jeste li polagali ispit o poznavanju jezika kako biste mogli završiti tečaj hrvatskog jezika i kulture?

- 1 Da 2 Ne → **Nastaviti na pitanje 4.5** 3 Nema odgovora

4.4. Koja je razina poznavanja jezika navedena na Vašoj potvrdi o poznavanju hrvatskog jezika?

- 1 Razina A1 6 Nisam dobio/la nikakvu potvrdu
2 Razina A2
3 Razina B1
4 Razina B2
5 Razina C1

4.5. Jeste li pohađali neki drugi tečaj u sklopu službenog uvodnog integracijskog programa?

- 1 Da 2 Ne → **Nastaviti na pitanje 4.7** 3 Nema odgovora

4.6. Koje su teme bile uključene u taj tečaj (moguće je navesti više odgovora)?

- 1 Tečaj socijalne orijentacije
2 Teme vezane uz posao
3 Teme vezane uz zdravlje
4 Drugo
5 Nema odgovora

4.7. Jeste li sudjelovali u bilo kakvim projektima ili skupinama osim službenog uvodnog programa?

- 1 Da 2 Ne → **Nastaviti na pitanje 5.1** 3 Nema odgovora

4.8 Koja su područja bila obuhvaćena tom aktivnošću?

- 1 Upoznavanje ljudi iz domicilne zajednice
2 Jezik
3 Sport
4 Upoznavanje drugih izbjeglica
5 Mentorstvo za zapošljavanje
6 Grupe podrške za obitelj (roditelje)
7 Nema odgovora

5.1. Kakvim procjenjujete Vaše poznavanje engleskog jezika?

	Vrlo dobro	Dobro	Prosječno	Loše	Vrlo loše
Govor	1	2	3	4	5
Pisanje	1	2	3	4	5

Čitanje	1	2	3	4	5
5.2. Kakvim procjenjujete Vaše poznavanje hrvatskog jezika?					
	Vrlo dobro	Dobro	Prosječno	Loše	Vrlo loše
Govor	1	2	3	4	5
Pisanje	1	2	3	4	5
Čitanje	1	2	3	4	5

6.1. Jeste li nakon dolaska u Hrvatsku htjeli steći neku obrazovnu kvalifikaciju?

- ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

6.2. Koji je najviši stupanj obrazovanja koji ste postigli?

- ₁ Bez formalnog obrazovanja ₅ Kratkoročno tercijarno obrazovanje
₂ Osnovno obrazovanje ₆ Preddiplomski studij ili ekvivalent
₃ Niže srednjoškolsko obrazovanje ₇ Diplomski studij/ doktorat ili ekvivalent
₄ Više srednjoškolsko obrazovanje / obrazovanje nakon srednje škole, ali ne na visokoškolskoj razini ₈ Nema odgovora

7.1. Jeste li se prijavili za priznavanje Vaših kvalifikacija u Hrvatskoj?

- ₁ Da ₂ Ne → **Nastaviti na pitanje 8.1** ₃ Nema odgovora

7.2. Za koju profesiju/obrazovanje želite dobiti priznanje Vaših stručnih/obrazovnih kvalifikacija?

- ₁ Obrazovanje _____
₂ Profesija (struka) _____
₃ Nema odgovora

7.3. Jeste li već primili obavijest o priznavanju ili odbijanju Vaših kvalifikacija?

- ₁ Da, kvalifikacije su priznate kao ekvivalentne
₂ Da, kvalifikacije su priznate kao djelomično ekvivalentne
₃ Da, ali kvalifikacije nisu priznate
₄ Ne, nisam primio/la nikakvu obavijest
₅ Nema odgovora

7.4. Koliko ste čekali na obavijest o priznavanju ili odbijanju Vaše kvalifikacije?

- _____ mjeseci ₂ Nema odgovora

8.1. Koje je bilo Vaše posljednje zanimanje prije dolaska u Hrvatsku?

- ₁ Nisam radio/la
₂ Zanimanje _____
(Molimo navedite točan naziv zanimanja/posla koji ste radili, npr. "upravitelj/menadžer logistike " umjesto "upravitelj/menadžer", itd.)
₃ Nema odgovora

8.2. Imate li pravo na rad u Hrvatskoj?

- ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

8.3. Koji je Vaš trenutni radni status?

- ₁ Zaposlen/a na puno radno vrijeme (35 sati tjedno ili više)
- ₂ Zaposlen/a na nepuno radno vrijeme (manje od 35 sati tjedno)
- ₃ Honorarno ili povremeno zaposlen/a
- ₄ Ugovor o nula radnih sati
- ₅ Nezaposlen/a → **Nastaviti na pitanje 9.1**
- ₆ Učenik, student, usavršavanje, neplaćeni rad → **Nastaviti na pitanje 9.1**
- ₇ Pripravnik/ica
- ₈ Domaćica → **Nastaviti na pitanje 9.1**
- ₉ Na roditeljskom ili roditeljskom dopustu
- ₁₀ U mirovini, prijevremenoj mirovini ili svojevoljno napustio posao → **Nastaviti na pitanje 9.1**
- ₁₁ Godina pauze
- ₁₂ Drugo _____
- ₁₃ Nema odgovora

8.4. Koje je Vaše trenutno zanimanje?

Molimo, dajte točno ime zanimanja za koje ste se obrazovali, primjerice „logistički menadžer“ umjesto „menadžer“ i sl.

Zanimanje _____

- ₂ Nema odgovora

8.5. Imate li ugovor o radu na određeno ili na neodređeno vrijeme?

- ₁ Ugovor o radu na neodređeno vrijeme
- ₂ Ugovor o radu na određeno vrijeme
- ₃ Nema odgovora

8.6. Koliko sati tjedno radite?

Broj sati: _____

- ₂ Nema odgovora

8.7. Koliko je iznosila Vaša neto plaća prošli mjesec, nakon odbijanja poreza i prireza?

Iznos: _____ Kuna

Ako ne želite navesti Vašu točnu plaću, možete označiti koja se od dolje navedenih kategorija odnosi na Vas.

- ₁ Do 1000 kuna
- ₂ 1001 do 2500 kuna
- ₃ 2501 do 4000 kuna
- ₄ 4001 do 5500 kuna
- ₅ 5501 do 7000 kuna
- ₆ 7001 do 8500 kuna
- ₇ 8501 do 10 000 kuna
- ₈ 10 001 do 12 500 kuna
- ₉ 12 501 do 14 000 kuna
- ₁₀ 14 001 do 15 500 kuna
- ₁₁ 15 501 do 17 000 kuna
- ₁₂ Više od 17 000 kuna mjesečno
- ₁₃ Nema odgovora

8.8 Na skali od 1 (potpuno nezadovoljan/a) do 5 (potpuno zadovoljan/a), procijenite koliko ste zadovoljni svojim poslom.

1	2	3	4	5	6
Potpuno nezadovoljan/a	Djelomično nezadovoljan/a	Zadovoljan/a	Više nego zadovoljan/a	Potpuno zadovoljan/a	Nema odgovora

8.9 Što ste od navedenog do sada koristili kako biste pronašli posao?

- ₁ Zavod za zapošljavanje, Centar za zapošljavanje, Centar za socijalnu skrb
- ₂ Privatno zapošljavanje
- ₃ Oglase za posao u novinama
- ₄ Oglase za posao na internetskim stranicama ili društvenim mrežama
- ₅ Preko članova obitelji, prijatelja, poznanika
- ₆ Drugo: _____
- ₇ Nema odgovora

9.1. Koliko soba ima u Vašem stanu ili kući? Pitanje se odnosi na sobe veće od 6 m² ne uključujući kuhinju i kupaonicu.

Broj soba _____ ₂ Nema odgovora

9.2. Je li Vi/Vaša obitelj iznajmljujete ili posjedujete stan/kuću u kojoj živite?

- ₁ Iznajmljujem/o
- ₂ Posjedujem/o
- ₃ Niti iznajmljujem niti posjedujem
- ₄ Nema odgovora

9.3. Koliko trenutno iznosi mjesečna najamnina Vašeg stana/kuće?

_____ Eura ₂ Nema odgovora

9.4. Na koliko dugo ste potpisali ugovor?

- ₁ Nemam formalni ugovor
- ₂ Do MM/GGGG _____
- ₃ Imam trajni ugovor
- ₄ Nema odgovora

9.5. Je li Vašem stanu ili kući potreban popravak, ne uključujući Vaše želje za preuređenjem?

- ₁ Ne, potrebno je samo redovito održavanje poput bojanja, čišćenja kućanskih aparata, itd.
- ₂ Da, potrebni su manji popravci, primjerice, nedostaju ili su labave podne pločice ili cigle, stube su u lošem stanju, postoje problemi s fasadom, itd.
- ₃ Da, potrebni su veći popravci poput popravka neispravnih vodovodnih i električnih instalacija, popravka zidova, podova ili stropova, itd.
- ₄ Nema odgovora

10.1. Koliko Vaših susjeda pripada istoj etničkoj ili kulturnoj grupi kao i Vi?

- ₁ Svi
- ₃ Oko polovice
- ₅ Nitko

₂ Većina ₄ Nekoliko ₆ Nema odgovora

10.2. Koliko Vaših susjeda su također novije izbjeglice?

₁ Svi ₃ Oko polovice ₅ Nitko
₂ Većina ₄ Nekoliko ₆ Nema odgovora

Molimo, označite stupanj slaganja s tvrdnjama koje opisuju kvalitetu vašeg susjedstva koristeći skalu od 1 do 5 gdje 1 znači "Uopće se ne slažem", a 5 "Potpuno se slažem".

11.1. U blizini moje kuće postoje različite mogućnosti školovanja ili su lako dostupne javnim prijevozom.

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

11.2. Od moje kuće do stanice autobusa, vlaka ili tramvaja mogu doći pješke.

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

11.3. U blizini moje kuće postoje različite zdravstvene ustanove ili su lako dostupne javnim prijevozom.

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

11.4. U neposrednoj blizini moje kuće postoji barem jedan zelena površina (park/pješačka staza).

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

11.5. Područje u kojem živim je sigurno od kriminala.

1	2	3	4	5	6
Uopće se ne slažem	Ne slažem se	Niti se slažem, niti ne slažem	Slažem se	Potpuno se slažem	Nema odgovora

12.1. Primete li trenutno Vi ili neki član Vašeg kućanstva neku od dolje navedenih socijalnih naknada?

Naknade (poput naknada za nezaposlene, naknada za starije osobe i naknada za bolest) ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

Dodatak (poput stambenih i obrazovnih dodataka) ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

12.2 Koliki je mjesečni prihod kućanstva ako u obzir uzmete ukupan prihod svih članova Vašeg kućanstva?

Molimo navedite neto mjesečni prihod, koji se odnosi na prihod nakon odbijanja poreza i prireza. Molimo uključite redovne prihode poput mirovina, stambenih dodataka, dječjih doplataka, stipendija za visoko obrazovanje, pomoći za uzdržavanje, itd.

Prihodi: _____ Kuna

Ako ne želite navesti točan prihod, možete označiti koja se od dolje navedenih kategorija odnosi na Vas.

☐ ₁ Do 1000 kuna	☐ ₈ 10 001 do 12 500 kuna
☐ ₂ 1001 do 2500 kuna	☐ ₉ 12 501 do 14 000 kuna
☐ ₃ 2501 do 4000 kuna	☐ ₁₀ 14 001 do 15 500 kuna
☐ ₄ 4001 do 5500 kuna	☐ ₁₁ 15 501 do 17 000 kuna
☐ ₅ 5501 do 7000 kuna	☐ ₁₂ Više od 17 000 kuna mjesečno
☐ ₆ 7001 do 8500 kuna	☐ ₁₃ Nema odgovora
☐ ₇ 8501 do 10 000 kuna	

Molim Vas, označite koliko se sa sljedećim izjavama slažete ili ne slažete na ljestvici od 1 (izrazito se ne slažem) do 5 (izrazito se slažem).

	Izrazito se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se slažem	Izrazito se slažem
13.1 Suosjećam s Hrvatima zbog problema koje doživljavaju u Hrvatskoj.	1	2	3	4	5
13.2 Ako izbjeglica iz Sirije i Hrvat obavljaju isti posao, pošteno je da prime jednaku plaću.	1	2	3	4	5
13.3 Kad bih bio u prilici, pomogao bih Hrvatima.	1	2	3	4	5
13.4 Kao izbjeglice iz Sirije, premalo znamo o problemima s kojima se susreću Hrvati.	1	2	3	4	5
13.5 Uživao bih u učenju o njihovoj kulturi kroz kontakte s Hrvatima.	1	2	3	4	5
13.6 Hrvatska može imati koristi od kulturne raznolikosti stanovništva.	1	2	3	4	5
13.7 Bojim se da bi Hrvati mogli optužiti izbjeglice iz Sirije za povećane stope kriminala.	1	2	3	4	5

13.8	Bojim se da bi nas Hrvati mogli napasti.	1	2	3	4	5
13.9	Hrvati bi izbjeglicama iz Sirije mogli ograničiti mogućnosti upisa na fakultet ili pronalaženja posla.	1	2	3	4	5
13.10	Moramo se prilagoditi običajima hrvatskog društva ako želimo ovdje živjeti.	1	2	3	4	5
13.11	Hrvati bi mogli ugroziti naše vrijednosti i naš način života.	1	2	3	4	5
13.12	Vjerska i moralna uvjerenja Hrvata suprotstavljena su onima izbjeglica iz Sirije.	1	2	3	4	5
13.13	Uvjerenja Hrvata o tome kako bi društvo trebalo funkcionirati suprotstavljena su našima.	1	2	3	4	5

Molimo Vas, označite smatrate li da izbjeglice u Hrvatskoj imaju sljedeća prava tako što ćete odabrati "Da", "Ne" ili "Ne znam".

14.1	Izbjeglice imaju pravo ostati u Hrvatskoj ako bi povratak u njihovu zemlju ugrozio njihove živote ili slobodu.	Da	Ne	Ne znam
14.2	Vlast nema pravo kazneno goniti izbjeglice koji su ušli u Hrvatsku ilegalno ako su bili izloženi progonu u vlastitoj zemlji.	Da	Ne	Ne znam
14.3	Izbjeglice imaju pravo dovesti svoje obitelji da im se pridruže u Hrvatskoj.	Da	Ne	Ne znam
14.4	Izbjeglice koje si to same ne mogu priuštiti imaju pravo na to da im država pruži besplatan smještaj.	Da	Ne	Ne znam
14.5	Izbjeglice imaju pravo zaposliti se.	Da	Ne	Ne znam
14.6	Izbjeglice imaju pravo koristiti poticaje za zapošljavanje (npr. osposobljavanje ili prekvalifikaciju) baš kao i hrvatski građani.	Da	Ne	Ne znam
14.7	Izbjeglice imaju pravo pristupa besplatnoj zdravstvenoj skrbi baš kao i hrvatski građani.	Da	Ne	Ne znam
14.8	Izbjeglice i njihove obitelji imaju pravo na primarno, sekundarno i visoko obrazovanje baš kao i hrvatski građani.	Da	Ne	Ne znam
14.9	Ako izbjeglice nemaju dokumente pomoću kojih mogu dokazati svoje obrazovne kvalifikacije, imaju pravo da im se ove kvalifikacije priznaju ako zadovolje uvjete nadležnih tijela.	Da	Ne	Ne znam
14.10	Izbjeglice imaju pravo svoju djecu odgajati u skladu sa svojom kulturom i uvjerenjima.	Da	Ne	Ne znam

14.11 Ako izbjeglice ne mogu platiti pravnu pomoć, imaju pravo na to da im se ova usluga pruži besplatno. Da Ne Ne znam

14.12 Izbjeglice imaju pravo na pomoć pri integraciji u hrvatsko društvo (npr. učenje hrvatskog jezika, učenje o hrvatskoj kulturi, psihološku i socijalnu podršku). Da Ne Ne znam

Molimo Vas, označite smatrate li da su Hrvati spremni učiniti bilo što od sljedećega, tako što ćete odgovoriti na ljestvici od 1 (sigurno ne) do 5 (sigurno da).

	Sigurno ne	Vjerojatno ne	Nisam siguran	Vjerojatno da	Sigurno da
15.1 Hrvati bi bili spremni pružiti privremenu skrb izbjeglom sirijskom djetetu bez pratnje.	1	2	3	4	5
15.2 Hrvati bi izbjeglicama iz Sirije dopustili privremeno korištenje svojeg vlasništva koje im nije potrebno.	1	2	3	4	5
15.3 Hrvati bi donijeli hranu i/ili druge potrepštine izbjeglicama iz Sirije.	1	2	3	4	5
15.4 Hrvati bi bili spremni posvetiti neko vrijeme pomaganju izbjeglicama iz Sirije pri uključivanju u život zajednice.	1	2	3	4	5

Molimo Vas, označite:

Koliko često susrećete članove domaće zajednice na sljedećim mjestima?

	Nikad	Rijetko	Povremeno	Često	Vrlo često	
16.1 U javnom prijevozu, na ulici, u dućanu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
16.2 U susjedstvu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
16.3 Na poslu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
16.4 U školi	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
16.5 Na javnim događajima	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti

Kakvi su ovi susreti? Molimo Vas, odaberite odgovor koji najbolje opisuje Vaše osobno iskustvo.

Vrlo pozitivno	Pozitivno	Niti pozitivno, niti negativno	Negativno	Vrlo negativno
----------------	-----------	--------------------------------	-----------	----------------

16.6	U javnom prijevozu, na ulici, u dućanu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
16.7	U susjedstvu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
16.8	Na poslu	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
16.9	U školi	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti
16.10	Na javnim događajima	1	2	3	4	5	Ne mogu odgovoriti

Molimo Vas da u sljedećem dijelu upišete broj sljedećih osoba:

17.1 Koliko osoba smatrate svojim poznanicima s kojima biste vodili neobavezan razgovor ili popili kavu u kafiću? _____

Među njima, koliko je Hrvata?

- a) Svi oni b) Većina njih c) Otprilike polovica njih d) Malo njih e) Niti jedan od njih

17.2 Koliko ljudi smatrate svojim bliskim prijateljima koje biste pozvali u kućni posjet ili s kojima biste večerali u restoranu? _____

Među njima, koliko je Hrvata?

- a) Svi oni b) Većina njih c) Otprilike polovica njih d) Malo njih e) Niti jedan od njih

17.3 Kad prolazite kroz tešku situaciju u kojoj trebate pomoć druge osobe, na koliko se ljudi možete pouzdati da će Vam pomoći? _____

Među njima, koliko je Hrvata?

- a) Svi oni b) Većina njih c) Otprilike polovica njih d) Malo njih e) Niti jedan od njih

Molimo Vas, odaberite Da ili Ne kao odgovor biste li prihvatili sljedeće odnose s Hrvatima.

18.1	Prihvatio bih Hrvata kao člana porodice.	Da	Ne
18.2	Upustio bih se u bliski odnos s Hrvatom.	Da	Ne
18.3	Prihvatio bih Hrvata za prijatelja.	Da	Ne
18.4	Prihvatio bih Hrvata za susjeda.	Da	Ne
18.5	Prihvatio bih Hrvata kao suradnika.	Da	Ne

Molimo Vas, odaberite samo jednu izjavu s kojom se najviše slažete.

19. Kao izbjeglice iz Sirije, mi bismo trebali održavati našu izvornu kulturu i ne prihvatiti hrvatsku kulturu.
- Kao izbjeglice iz Sirije, trebali bismo održavati našu izvornu kulturu i također prihvatiti hrvatsku kulturu.
- Kao izbjeglice iz Sirije trebali bismo napustiti našu izvornu kulturu i prihvatiti hrvatsku kulturu.

Molimo Vas, označite u kojoj mjeri doživljavate nejednako postupanje u usporedbi s Hrvatima na ljestvici od 1 (nikad) do 5 (vrlo često).

	Nikad	Rijetko	Ponekad	Često	Vrlo često	
20.1	U trgovini, banci ili restoranu	1	2	3	4	5
20.2	Prilikom prijavljivanja za posao ili unaprjeđenje	1	2	3	4	5

20.3	U kontaktima s policijom ili sudovima	1	2	3	4	5
20.4	U školi ili na nastavi	1	2	3	4	5
20.5	Prilikom traženja stanovanja	1	2	3	4	5
20.6	U sportu ili rekreacijskim aktivnostima	1	2	3	4	5
20.7	U bolnicama ili sa zdravstvenim osobljem	1	2	3	4	5

21. Koliko se osjećate dijelom hrvatske zajednice u kojoj živite?

Uopće ne	Malo	Umjereno	Dosta	Mnogo
1	2	3	4	5

22.1 Koje ste vjeroispovijesti?

- ₁ Kršćanske
- ₂ Muslimanske
- ₃ Druge
- ₄ Nijedne → **Nastaviti na pitanje 22.4**
- ₅ Nema odgovora

22.2 Koliko često odlazite na religijska okupljanja/događaje?

1	2	3	4	5	☐ ₆ Nema odgovora
Nikada	Jednom u nekoliko mjeseci	Jednom mjesečno	Jednom tjedno	Nekoliko puta tjedno	

22.3 Koliko Vam je vjera važna u životu?

1	2	3	4	5	☐ ₆ Nema odgovora
Uopće ne	Malo	Osrednje	Dosta	Izrazito	

22.4 Koje je Vaše političko opredjeljenje?

1	2	3	4	5	6
Lijevo		Centar		Desno	Nisam politički opredjeljen/a

₂ Da (navedite koje)

1. _____

2. _____

3. _____

₃ Nema odgovora

25.3 U proteklih 6 mjeseci, koliko ste, zbog svog zdravstvenog stanja, bili ograničeni u aktivnostima kojima se ljudi obično bave? Biste li rekli da ste:

₁ Izrazito me ograničava ₂ Ograničava, ali ne izrazito ₃ Ne ograničava me uopće ₄ Nema odgovora

25.4 Je li Vaše zdravstveno stanje dijagnosticirao doktor?

Zdravstveno stanje 1 ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

Zdravstveno stanje 2 ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

Zdravstveno stanje 3 ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

25.5 Jeste li imali ovu bolest/ zdravstveno stanje u proteklih 12 mjeseci?

Zdravstveno stanje 1 ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

Zdravstveno stanje 2 ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

Zdravstveno stanje 3 ₁ Da ₂ Ne ₃ Nema odgovora

Ovo je kraj upitnika. Hvala Vam na sudjelovanju.

Ako želite ostaviti komentar ili nešto dodati, slobodno to učinite ovdje.

Prilog 55. Rječnik korištenih pojmova, izraza i naziva.

Akulturacija Proces kojim pojedinci uče o pravilima ponašanja karakterističnima za drugu kulturu koji se događa kada su pojedinci u kontaktu s pripadnicima druge kulturološke grupe (Hogg i Vaughan, 2005).

Azil Međunarodna zaštita koja se pruža osobi za koju se utvrdi da se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu svoje zemlje (Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, donesen 12. lipnja, 2015. godine; NN 070/2015).

Azilant Osoba kojoj je priznato pravo na azil.

Doživljaj međugrupne prijetnje Neugodni doživljaj koji nastaje u kontekstu međugrupnih interakcija, kada članovi jedne grupe doživljavaju da je druga grupa u poziciji da im naudi. U Integriranoj teoriji međugrupne prijetnje, doživljaj prijetnje tjelesnoj sigurnosti ili gubitku resursa naziva se doživljajem realistične prijetnje, a briga o integritetu i sustavu vjerovanja vlastite grupe doživljajem simboličke prijetnje (Stephan i sur., 2009).

Doživljaj međugrupne realistične prijetnje grupi Prijetnja moći, resursima i općoj dobrobiti grupe (Stephan i sur., 2009).

Doživljaj međugrupne realistične prijetnje pojedincu Prijetnja pojedincu u vidu tjelesne ili materijalne štete poput boli, mučenja ili smrti, kao i prijetnja osobnom ekonomskom gubitku, deprivaciji, zdravlju i osobnoj sigurnosti (Stephan i sur., 2009).

Doživljaj međugrupne simboličke prijetnje grupi Prijetnja vjeri, vrijednostima, sustavu vjerovanja, ideologiji, filozofiji, moralu ili pogledu na svijet grupe (Stephan i sur., 2009).

Doživljaj međugrupne simboličke prijetnje pojedincu Prijetnja u vidu gubitka obraza ili časti te narušavanje identiteta ili samopouzdanja pojedinca (Stephan i sur., 2009).

Eksploratorna faktorska analiza (EFA) Statistička metoda kojom se ispituje faktorska struktura nekog skupa varijabli bez unaprijed formirane hipoteze o toj strukturi.

EMN NCP HR Nacionalna kontaktna točka za Europsku migracijsku mrežu u Republici Hrvatskoj.

Eurostat Službeni zavod za statistiku Europske unije.

Hijerarhijska regresijska analiza Slično kao SEM (strukturalno modeliranje), hijerarhijska regresijska analiza ispituje pristajanje modela podacima, no takvi modeli sadrže isključivo opažene varijable (koje imaju pogrešku mjerenja) i uvijek imaju samo jedan kriterij (SEM fleksibilno može testirati modele s više kriterija u isto vrijeme). *Kriterij* je konstrukt čije variranje

želimo predvidjeti na temelju niza *prediktora* – varijabli za koje smatramo da imaju potencijal objasniti varijabilitet kriterija. Model koji uključuje predviđanje jedne varijable na temelju drugih varijabli nazivamo predikcijskim modelom. Hijerarhijskom regresijskom analizom se u više koraka testira pristajanje predikcijskog modela prikupljenim podacima. Dodavanjem prediktora u više koraka pratimo kako se pristajanje modela podacima mijenja te jesu li dodane varijable korisne u predviđanju kriterija.

Hipoteza kontakta Znanstveno utemeljeno gledište da okupljanje i interakcija članova različitih društvenih grupa pod određenim uvjetima pozitivno utječe na međugrupne odnose, smanjuje predrasude i diskriminaciju (Allport, 1954).

Integracija Dvosmjerni, dinamični i višedimenzionalni proces akulturacije koji uključuje članove zajednice primatelja i izbjeglica (UNHCR, 2017).

Invarijantnost skala Psihometrijska ekvivalentnost odmjerenog konstrukta kroz vrijeme ili kod različitih grupa (Putnick i Bornstein, 2016). Invarijantnost pokazuje da konstrukt kojeg skala mjeri ima istu faktorsku strukturu ili značenje sudionicima koji pripadaju različitim uzorcima ili da je za iste sudionike konstrukt jednak u različitim vremenski odvojenim točkama mjerenja. U slučaju da skala pokaže ne-invarijantnost (nije invarijantna), ne možemo opravdano uspoređivati rezultate između različitih uzoraka (ili vremenskih točaka) na razini latentnih varijabli. Pri testiranju mjerne invarijantnosti odgovaramo na pitanje „iskazuje li se ovaj konstrukt psihometrijski jednako kod sudionika u oba uzorka?“. Testiranjem invarijantnosti ne tražimo postojanje statističke razlike u rezultatima dva uzorka sudionika („imaju li primatelji više rezultate od izbjeglica?“), već ispitujemo postojanje psihometrijske razlike u skali kada ju se primjeni na dva uzorka („ponaša li se skala jednako za primatelje i izbjeglice?“). Testiranje invarijantnosti nadovezuje se na CFA i može se provesti u istom koraku, a invarijantnost ima više tipova koji se međusobno razlikuju u ograničenjima koje postavljaju na parametre modela. Tri osnovna tipa mjerne invarijantnosti su konfiguralna, mjerna i skalarna invarijantnost.

Izbjeglica Osoba koja je zbog progona, rata ili nasilja napustila svoje mjesto života i migrirala iz svoje zemlje kako bi sačuvala vlastiti život i/ili dobrobit, a zbog utemeljenog straha ne želi ili ne može tražiti zaštitu u vlastitoj zemlji. Po definiciji je osoba koja je migrirala pod pritiskom (UNHCR, 2017).

Konfiguralna invarijantnost Tip invarijantnosti koji ima najmanje ograničenja na model te ju je najlakše zadovoljiti. Skala je konfiguralno invarijantna ako je broj faktora i opaženih varijabli koje zasićuju jednak u oba uzorka. Drugim riječima, model samo mora „izgledati“ isto kod obje grupe (imati istu konfiguraciju faktora i opaženih varijabli), ali nije nužno da su i procjene parametara u modelu brojčano jednake. Dokaz konfiguralne invarijantnosti nužan je prvi korak u usporedbi rezultata dvaju grupa, no sama po sebi pokazuje tek da je strukturalni model

kvalitativno jednak sudionicima u dva uzorka i ne omogućuje daljnje statističke usporedbe. (Vidi: Invarijantnost skala)

Konfirmatorna faktorska analiza (CFA) Analiza koja pripada obitelji modeliranja strukturalnih jednadžbi, a koristi se za testiranje hipoteza o povezanosti opaženih varijabli (čestica, pitanja u upitniku) i općeg faktora koji je u podlozi njihovog kovariranja. Mjerne skale se formiraju tako da odabirom pitanja nastojimo mjeriti isti konstrukt putem više individualnih mjera pa očekujemo da će odgovori na pitanja koja tvore skalu u značajnoj mjeri biti međusobno povezani. U tom slučaju kažemo da postoji korelacija između opaženih varijabli, odnosno da varijable kovariraju. CFA nam omogućuje da ispitamo postoji li u podlozi tog kovariranja zajednički faktor (dimenzija, latentna varijabla) – varijabla koju nismo izravno mjerili upitničkim pitanjem, ali postoji na latentnoj razini i utječe na povezanosti između opaženih varijabli. Kažemo da faktor „zasićuje opaženu varijablu“ kada je veza između njih statistički značajna. CFA nam daje odgovor na pitanje „u kojoj mjeri podaci koje smo prikupili podržavaju našu ideju da pitanja u nekoj skali mjere isti konstrukt?“. (Vidi: Strukturalno modeliranje/modeliranje strukturalnih jednadžbi)

Kriterij Konstrukt čije variranje želimo predvidjeti na temelju prediktivnog modela. (Vidi: Hijerarhijska regresijska analiza)

Međugrupni stavovi Složeni sustavi vjerovanja, doživljaja i ponašajnih sklonosti usmjerenih prema nekome ili nečemu što nam je važno u društvenom kontekstu (Hogg i Vaughan, 2005).

Migracija (Opće određenje; dobrovoljna, radna migracija) Ne samo čin, već i proces kretanja ljudi u prostoru uz relativnu trajnost promjene boravišta i relativne razdaljine seljenja te promjene aktivnosti. Proces karakterizira društveno strukturalni (pred)uvjeti migracije, društveno strukturalne posljedice migracija, donošenje odluke o migriranju temeljem izvornih vrijednosnih orijentacija migranata te promjena vrijednosnih orijentacija migranata u procesu migriranja (Mesić, 2002).

Mjerna invarijantnost Tip invarijantnosti koji osim jednake konfiguracije faktora i opaženih varijabli pretpostavlja i da su snage veza između faktora i pojedinih opaženih varijabli jednake za obje skupine. Drugim riječima, parametri koji se odnose na faktorska zasićenja istih opaženih varijabli moraju biti jednaki u obje grupe. Zbog ovog dodatnog ograničenja možemo reći da je ovaj tip invarijantnosti stroži od konfiguralne invarijantnosti. Kada je zadovoljena, mjerna invarijantnost omogućuje usporedbu korelacija ili regresijskih koeficijenata između grupa. (Vidi: Invarijantnost skala)

Model Istraživačeva ideja o načinu na koji su varijable povezane u nekoj populaciji, a definira se na temelju teorije i prethodnih empirijskih istraživanja. (Vidi: Strukturalno modeliranje/modeliranje strukturalnih jednadžbi)

MUP Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske.

Osoba pod međunarodnom zaštitom Osoba koja je dobila odobrenje zahtjeva za međunarodnom zaštitom u drugoj zemlji na temelju utvrđivanja okolnosti i razloga migracije.

Parcela Kombinacija dvije ili više opaženih varijabli zbrajanjem ili izračunom prosječnog rezultata prije provedbe SEM ili CFA analize u kojima se parcele koriste kao pokazatelji općeg faktora umjesto opaženih varijabli (Little i sur., 2013).

Pokazatelji integracije Pokazatelji stupanj u kojem izbjeglice i članovi zajednice primatelja ostvaruju integracijske ciljeve rješavanjem integracijskih izazova.

Pokazatelji socio-ekonomske integracije izbjeglica Pokazatelji stupnja u kojem izbjeglice ostvaruju socio-ekonomske integracijske ciljeve.

Pokazatelji socio-psihološke integracije Pokazatelji stupnja u kojem izbjeglice i primatelji dostižu socio-psihološke integracijske ciljeve.

Ponašajne namjere Spremnost i namjera na provedbu određenog ponašanja.

Ponašajne tendencije Sklonost određenim ponašanjima.

Potpورا pravima izbjeglica Iskaz podrške zakonskim regulativama koje osiguravaju ravnopravna prava i mogućnosti izbjeglicama u odnosu na članove zajednice primatelja.

Pouzdanost Stupanj preciznosti s kojom smo odmjerili konstrukt od interesa. Skala mora biti pouzdana kako bismo bili sigurni da odmjereni rezultati zaista predstavljaju stupanj u kojem je kod sudionika izražen konstrukt kojeg mjerimo. Pri svakom mjerenju je zbog nesustavnih faktora koji utječu na sudionike prisutna određena količina pogreške mjerenja. Stoga se svaki opaženi rezultat (odgovor sudionika na pitanje) sastoji od „pravog“ rezultata tog sudionika i pogreške mjerenja. Psihometrijski rečeno, pouzdanost je omjer varijabiliteta pravih rezultata i varijabiliteta rezultata opaženih skalom. Što je udio pravih rezultata u opaženim rezultatima veći, pouzdanost skale je veća i možemo reći da smo preciznije izmjerili konstrukt od interesa. Pouzdanost nije karakteristika skale same po sebi, već skale primijenjene u istraživačkom kontekstu i na definiranoj populaciji (Dunn i sur., 2013). Obično se interpretiraju pokazatelj (indeks) pouzdanosti skale te njegov interval pouzdanosti.

Predikcijski model Model koji uključuje predviđanje jedne ili više varijabli (kriterija) na temelju drugih varijabli (prediktora).

Prediktor Varijabla (ili više njih) koja čini prediktivni model, a za koju smatramo da ima potencijal objasniti varijabilitet kriterija. (Vidi: Hijerarhijska regresijska analiza)

Prisilna migracija Nevoljna migracija uzrokovana prirodnim katastrofama, sukobima, glađu ili značajnim razvojnim projektom (UNHCR, 2017).

Skalarna invarijantnost Tip invarijantnosti koji pretpostavlja da za oba uzorka postoji ista konfiguracija opaženih varijabli i faktora, jednaka zasićenja pojedinih opaženih varijabli faktorima, te da su odsječci na ordinati za iste opažene varijable među grupama jednaki. Ako zamislimo koordinatni sustav u kojemu su na apscisi (x-os) rezultati na faktoru, a na ordinati (y-os) rezultati na nekoj od opaženih varijabli koja je zasićena tim faktorom, za sve sudionike možemo u koordinatnom sustavu odrediti gdje se nalaze na temelju informacije u njihovom opaženom rezultatu i njihovom rezultatu na faktoru. Potom možemo povući pravac koji najbolje pristaje konstelaciji rezultata svih sudionika tako da odudara od pojedinačnih rezultata što je manje moguće (pravac najboljeg pristajanja). Produžimo li pravac prema ordinati, u nekoj točki će ju presjeći. Brojčani iznos tog odsječka na ordinati predstavlja prosječni rezultat svih sudionika kada je rezultat na faktoru iznosom jednak nuli. Skalarna invarijantnost podrazumijeva da je odsječak na ordinati za oba uzorka statistički jednak, odnosno da obje testirane grupe imaju isti prosječni rezultat u opaženoj varijabli kada su njihovi rezultati na faktoru nula. Zbog ovog zahtjeva se skalarna invarijantnost naziva i „snažnom invarijantnošću“. Ona je nužan preduvjet za usporedbu aritmetičkih sredina dva uzorka. (Vidi: Invarijantnost skala)

Socijalna distanca (inverzno: socijalna bliskost) Mjera spremnosti na ostvarivanje različitih tipova društvenih veza s članovima druge grupe, a veze se razlikuju u stupnju bliskosti s drugom osobom (Bogardus, 1933).

Socio-ekonomska integracija izbjeglica Dimenzija integracije koja se odnosi na socio-ekonomsku dobrobit izbjeglica, pri čemu izbjeglice ostvaruju integracijske ciljeve vezane uz pronalazak posla, uključivanje u sustav obrazovanja, pronalazak stabilnog i adekvatnog smještaja i ostvarivanje prava na zdravstveno osiguranje i zdravstvenu skrb.

Socio-psihološka integracija Dimenzija integracije koja se odnosi na socio-psihološku dobrobit izbjeglica i primatelja, pri čemu obje grupe ostvaruju integracijske ciljeve vezane uz ugodne međugrupne odnose i međugrupni kontakt, socijalnu bliskost, povezivanje socijalnih mreža, niske razine doživljaja međugrupne prijateljnosti, spremnost na pomaganje, pozitivne međugrupne stavove i drugo.

Strukturalno modeliranje/modeliranje strukturalnih jednadžbi (SEM) Niz povezanih postupaka kojima se analizira stupanj slaganja nekog modela s prikupljenim podacima. Model je istraživačeva ideja o načinu na koji su varijable povezane u nekoj populaciji, a definira se na temelju teorije i prethodnih empirijskih istraživanja. Model uključuje parametre – brojčane pokazatelje snage povezanosti između varijabli koje se procjenjuju na temelju prikupljenih podataka korištenjem specijaliziranih računalnih programa. SEM je fleksibilan skup metoda

kojima se mogu testirati hipoteze o modelima različitih struktura i kompleksnosti. Pri testiranju pristajanja modela podacima odgovaramo na pitanje „u kojoj mjeri podaci koje smo prikupili podržavaju našu ideju o načinu na koji su varijable povezane u populaciji koja nas zanima?“. (Kline, 2011).

Supsidijarna zaštita Međunarodna zaštita koja se pruža osobi za koju se utvrdi da ne ispunjava uvjete za priznavanje azila, ali postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde i koja nije u mogućnosti ili zbog takvog rizika ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje. Ozbiljna nepravda podrazumijeva prijetnju smrtnom kaznom ili smaknućem, mučenje, nečovječno ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje te ozbiljnu i individualnu prijetnju životu civilnog stanovništva zbog proizvoljnog općeg nasilja u situacijama međunarodnog ili unutarnjeg oružanog sukoba (Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, donesen 12. lipnja, 2015. godine; NN 070/2015).

Tražitelj međunarodne zaštite Državljanin treće zemlje ili osoba bez državljanstva koja izrazi namjeru za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu do izvršenosti odluke o zahtjevu (Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti, donesen 12. lipnja, 2015. godine; NN 070/2015).

UNHCR Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice.

10. ŽIVOTOPIS

Jana Kiralj rođena je 1995. godine u Zagrebu. Preddiplomski studij psihologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu upisala je 2013., a diplomski studij 2016. godine. Tijekom studija je asistirala na nizu psihologijskih testiranja u svrhu selekcije i razvoja radnog osoblja, u organizaciji domaće i međunarodne konferencije, volontirala u Odjelu za ljudske potencijale, te upisivala i analizirala kvantitativne podatke. Titulu magistre psihologije stekla je 2018. godine. U siječnju 2019. godine zapošljava se na međunarodnom interdisciplinarnom projektu „FOCUS“ kojeg je financirala Europska komisija iz „Obzor 2020 fonda za istraživanje i inovacije“. Iste godine upisuje doktorski studij psihologije na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu pod mentorstvom Deana Ajdukovića, prof. emeritusa. Od akademske godine 2019/2020 sudjeluje na diplomskom studiju psihologije na kolegiju „Upravljanje karijerom“ kao asistentica za društveno korisno učenje. Uz doktorski studij pohađala je edukacije, zimske i ljetne škole iz područja naprednih psihometrijskih analiza i analize kvalitativnih podataka. Educirala se za karijernog savjetovatelja i do sada provela preko 70 karijernih savjetovanja sa studentima Filozofskog fakulteta. Samostalno je vodila niz psihologijskih testiranja i sudjelovala u situacijskim testiranjima u svrhu odabira i razvoja osoblja. Asistirala je programsko-organizacijskom odboru međunarodne konferencije Europskog društva za istraživanje traumatskog stresa (ESTSS). Održala je niz edukacija i javnih predavanja te aktivno sudjelovala na nizu znanstvenih i stručnih konferencija i skupova. Objavila je jedan znanstveni rad i uredila posebno izdanje časopisa *European Journal of Psychotraumatology*.

Članica je Hrvatskog društva za traumatski stres (HDTS) i Europskog društva za istraživanje traumatskog stresa (ESTSS).

11. POPIS SLIKA

Slika 1-1. Broj osoba u prisilnoj migraciji, procjena broja novih prisilnih migranata, broj osoba u statusu izbjeglice i tražitelja azila te broj izbjeglica iz Sirije u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine na svjetskoj razini (u milijunima osoba). Izvor: UNHCR.....	2
Slika 1-2. Balkanska migrantska ruta i njezine alternative (preuzeto s https://www.dw.com/hr/balkanska-ruta-i-njezine-alternative/a-19054138 , 01.01.2022.).....	3
Slika 1-3. Broj novih zahtjeva za azilom i odobrenih zahtjeva u članicama Europske unije (27 zemalja, bez Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske) za razdoblje od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: Eurostat.	4
Slika 1-4. Broj novih zahtjeva za međunarodnom zaštitom i odobrenih zahtjeva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: MUP.....	5
Slika 1-5. Model pokazatelja integracije izbjeglica (Ndofor-Tah i sur., 2019).....	8
Slika 3-1. Konceptualni prikaz modela povezanosti između doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijete, međugrupnih stavova primatelja prema izbjeglicama i namjere prosocijalnog ponašanja u obliku spremnosti primatelja na pomaganje izbjeglicama uz prikaz izravnih i neizravnih efekata.	34
Slika 5-1. Prikaz aritmetičkih sredina i standardnih devijacija za pitanja o percepciji primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj. Napomena: ponuđeni odgovori se kreću od 1 = Uopće se ne slažem do 5 = U potpunosti se slažem.	55
Slika 5-2. Prosječni udio članova druge grupe u socijalnoj mreži članova zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije. Napomena: ponuđeni odgovori se kreću od 1 = Niti jedan od njih do 5 = Svi oni.....	57
Slika 5-3. Aritmetičke sredine i standardne devijacije procjene izbjeglica o učestalosti iskustva diskriminiranosti u različitim kontekstima. Napomena: rezultati se kreću od 1 = Nikad do 5 = Vrlo često	58
Slika 5-4. Aritmetičke sredine i standardne devijacije rezultata primatelja i izbjeglica iz Sirije na skalnim mjerama doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijete.	62
Slika 5-5. Aritmetičke sredine rezultata izbjeglica i primatelja na mjeri učestalosti međugrupnog kontakta u različitim kontekstima. Napomena: 1 = Nikada, 5 = Vrlo često.....	65
Slika 5-6. Aritmetičke sredine rezultata izbjeglica i primatelja na mjeri ugodnosti međugrupnog kontakta u različitim kontekstima. Napomena: 1 = Vrlo negativno, 5 = Vrlo pozitivno.	65
Slika 5-7. Konceptualni prikaz provedene hijerarhijske regresijske analize za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijete“ kod izbjeglica uz veličine nestandardiziranih regresijskih koeficijenata za sve prediktore. Napomena * = značajnost na razini 5%; ** = značajnost na razini 1%.	70
Slika 5-8. Konceptualni prikaz provedene hijerarhijske regresijske analize za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijete“ kod izbjeglica uz veličine nestandardiziranih regresijskih	

koeficijenata za sve prediktore. Napomena * = značajnost na razini 5%; ** = značajnost na razini 1%.	71
Slika 5-9. Nestandardizirani regresijski koeficijenti dobiveni u SEM modelu za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijetnje“ kod primatelja. Napomena: * = značajnost na razini od 5%; ** = značajnost na razini od 1%.	74
Slika 5-10. Dijagram traga za konačni SEM model (model 2) testiran u okviru odgovora na treći istraživački problem. Kriterij: „doživljaj realistične međugrupne prijetnje“.	75
Slika 5-11. Nestandardizirani regresijski koeficijenti dobiveni u SEM modelu za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijetnje“ kod primatelja. Napomena: * = značajnost na razini od 5%; ** = značajnost na razini od 1%.	77
Slika 5-12. Dijagram traga za konačni SEM model (model 2) testiran u okviru odgovora na treći istraživački problem. Kriterij: „doživljaj simboličke međugrupne prijetnje“.	78
Slika 5-13. Dijagram traga za medijacijski model s izravnim i neizravnim efektima stavova primatelja na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje. Model je pokazao loše pristajanje podacima. Ž.....	80

12. POPIS TABLICA

Tablica 4-1. Neke socio-demografske i socio-ekonomske karakteristike uzoraka primatelja i izbjeglica iz Sirije.	35
Tablica 4-2. Pregled provedenih psihometrijskih analiza mjernih skala.	38
Tablica 4-3. Usporedba čestica Skale realistične i simboličke prijetnje za članove zajednice primatelja i izbjeglice iz Sirije.	42
Tablica 5-1. Deskriptivna statistika i t-test za ukupne rezultate na Skali stavova prema članovima druge grupe za primatelje i izbjeglice iz Sirije.	60
Tablica 5-2. Deskriptivna statistika i t-testovi za ukupne rezultate na sub-skalama realistične i simboličke međugrupne prijetnje za primatelje i izbjeglice iz Sirije.	61
Tablica 5-3. Deskriptivna statistika i t-test za rezultate na mjeri učestalosti međugrupnog kontakta za primatelje i izbjeglice iz Sirije.	63
Tablica 5-4. Deskriptivna statistika i t-test za rezultate na mjeri ugodnosti međugrupnog kontakta za primatelje i izbjeglice iz Sirije.	64
Tablica 5-5. Frekvencije i hi-kvadrat testovi značajnosti razlika u frekvencijama odgovora na mjerama udjela članova druge grupe u socijalnim mrežama sudionika.	66
Tablica 5-6. Deskriptivna statistika i t-testovi za konačne rezultate na Skali socijalne bliskosti za primatelje i izbjeglice iz Sirije.	67

13. POPIS PRILOGA

Prilog 1. Broj osoba u prisilnoj migraciji, broj novih prisilnih migranata, izbjeglica i tražitelja azila na svjetskoj razini u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: UNHCR, 2015; 2016; 2017; 2018; 2019; 2020 i 2021.....	109
Prilog 2. Broj zahtjeva za priznavanjem azila, posebno tražitelja iz Sirije i Iraka te ukupni broj odobrenih zahtjeva u državama članicama Europske unije (27 članica, bez Ujedinjenog kraljevstva) u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: Eurostat, 2021.	109
Prilog 3. Broj zahtjeva za priznavanjem azila, posebno tražitelja iz Sirije i Iraka te ukupni broj odobrenih zahtjeva u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2014. do kraja 2020. godine. Izvor: Ministarstvo unutarnjih poslova RH, 2021.....	110
Prilog 4. Kriteriji za uključivanje sudionika u istraživanje.	111
Prilog 5. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – grad u kojem žive.	112
Prilog 6. Demografske karakteristike sudionika: spol.....	112
Prilog 7. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – dob i duljina života u Hrvatskoj (u mjesecima; odnosi se samo na izbjeglice iz Sirije).	113
Prilog 8. Deskriptivna statistika: socio-demografske karakteristike sudionika – razina obrazovanja.	114
Prilog 9. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – bračni status.....	115
Prilog 10. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – religija.	116
Prilog 11. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – važnost religije u životu.	117
Prilog 12. Deskriptivna statistika: demografske karakteristike sudionika – politička orijentacija.....	118
Prilog 13. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – status zaposlenja.	119
Prilog 14. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – razina vještina potrebnih za obavljanje posla.	119
Prilog 15. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – sukladnost razine obrazovanja i razine vještina potrebnih za obavljanje posla.	120
Prilog 16. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – neto primanja i ukupna primanja kućanstva.....	121
Prilog 17. Deskriptivna statistika: socio-ekonomske karakteristike sudionika i pokazatelji socio-ekonomske integracije – vještina govora, pisanja i čitanja hrvatskoj jezika kod izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.....	121
Prilog 18. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o općoj/prosječnoj razini obrazovanja izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.....	122
Prilog 19. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o općem/prosječnom statusu zaposlenja izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.	122

Prilog 20. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o udjelu izbjeglica koji primaju novčanu socijalnu pomoć.....	123
Prilog 21. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o općim/prosječnim stambenim uvjetima izbjeglica u Hrvatskoj.	123
Prilog 22. Deskriptivna statistika: percepcija članova zajednice primatelja o utjecaju dolaska izbjeglica na socio-ekonomsku situaciju u Hrvatskoj.....	124
Prilog 23. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – međugrupni stavovi članova zajednice primatelja i izbjeglica iz Sirije.....	125
Prilog 24. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – doživljaj realistične i simboličke međugrupne prijete kod primatelja i izbjeglica iz Sirije.	126
Prilog 25. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – učestalost i ugodnost međugrupnog kontakta između primatelja i izbjeglica.....	127
Prilog 26. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – socijalne mreže primatelja i izbjeglica, i udio članova druge grupe u njima.	128
Prilog 27. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – socijalna bliskost primatelja i izbjeglica jednih prema drugima.	129
Prilog 28. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – učestalost iskustva diskriminacije (nejednakog postupanja u usporedbi s Hrvatima) kod izbjeglica.	130
Prilog 29. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – potpora primatelja pravima izbjeglica u Hrvatskoj.....	131
Prilog 30. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama.	132
Prilog 31. Deskriptivna statistika: pokazatelji socio-psihološke integracije – procjena primatelja o stupnju u kojem su izbjeglice dio zajednice u Hrvatskoj.	133
Prilog 32. Okvirni kriteriji prihvaćanja modela testiranih CFA i SEM metodologijom na temelju različitih pokazatelja pristajanja modela podacima. Preuzeto i prilagođeno na temelju Schreiber i sur. (2006).	134
Prilog 33. Analiza psihometrijskih karakteristika mjernih skala: Skala percepcije primatelja o utjecaju migracija na socio-ekonomsku situaciju u zemlji – EFA.....	135
Prilog 34. Analiza psihometrijskih karakteristika mjernih skala: Skala percepcije primatelja o utjecaju migracija na socio-ekonomsku situaciju u zemlji – CFA.....	136
Prilog 35. Analiza psihometrijskih karakteristika: CFA i test invarijantnosti – Skala stavova prema članovima druge grupe.	137
Prilog 36. Analiza psihometrijskih karakteristika: CFA i test invarijantnosti – Skala doživljaja realistične i simboličke prijete.	139
Prilog 37. Analiza psihometrijskih karakteristika: CFA i test invarijantnosti – Skala socijalne bliskosti.	141

Prilog 38. Analiza psihometrijskih karakteristika: CFA – Skala potpore primatelja pravima izbjeglica i Skala spremnosti primatelja na pomaganje izbjeglicama.	143
Prilog 39. Prikaz faktorskih zasićenja dobivenih korištenjem EFA metodologije i deskriptivne statistike čestica Skale potpore primatelja pravima izbjeglica uz metodu formiranja parcela.	144
Prilog 40. Koeficijenti korelacije za pokazatelje socio-psihološke integracije i percepciju primatelja o utjecaju migracije na socio-ekonomsku situaciju u zemlji za uzorak primatelja.	145
Prilog 41. Koeficijenti korelacije za pokazatelje socio-psihološke integracije za uzorak izbjeglica iz Sirije.	146
Prilog 42. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijetnje“ kod izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.	147
Prilog 43. Rezultati hijerarhijske regresijske analize za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijetnje“ kod izbjeglica iz Sirije u Hrvatskoj.	148
Prilog 44. Pokazatelji pristajanja SEM modela za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijetnje“ kod primatelja.	149
Prilog 45. Rezultati testa pristajanja SEM modela podacima za konačni model (model 2) za kriterij „doživljaj realistične međugrupne prijetnje“ kod primatelja. Napomena: imena varijabli preuzeta su iz baze podataka.	150
Prilog 46. Pokazatelji pristajanja SEM modela za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijetnje“ kod primatelja.	153
Prilog 47. Rezultati testa pristajanja SEM modela podacima za konačni model (model 2) za kriterij „doživljaj simboličke međugrupne prijetnje“ kod primatelja. Napomena: imena varijabli preuzeta su iz baze podataka.	154
Prilog 48. Pokazatelji pristajanja modela podacima za medijacijski model s izravnim i neizravnim efektima stavova primatelja na spremnost primatelja na pomaganje izbjeglicama putem doživljaja realistične i simboličke međugrupne prijetnje.	157
Prilog 49. Informacija o istraživanju stavova prema izbjeglicama iz Sirije u Hrvatskoj za sudionike – članove zajednice primatelja.	158
Prilog 50. Obrazac za davanje informiranog pristanka na sudjelovanje u istraživanju za sudionike – članove zajednice primatelja.	160
Prilog 51. Anketni upitnik korišten u istraživanju za sudionike – članove zajednice primatelja.	161
Prilog 52. Informacija o istraživanju stavova prema primateljima u Hrvatskoj za sudionike – izbjeglice iz Sirije.	173
Prilog 53. Obrazac za davanje informiranog pristanka na sudjelovanje u istraživanju za sudionike – izbjeglice iz Sirije.	175
Prilog 54. Anketni upitnik korišten u istraživanju za sudionike – izbjeglice iz Sirije.	176
Prilog 55. Rječnik korištenih pojmova, izraza i naziva.	191